

Διαπολιτισμική Προσέγγιση για την
Πρόληψη Επιβλαβών Πρακτικών
**ΕΡΓΑΛΕΙΟΘΗΚΗ ΓΙΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ
ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΓΡΑΜΜΗ**

Συντακτικός συντονισμός

Emília Coutinho

Cátia Magalhães

Ana Berta Alves

David Ruah

Maria Moudatsou

Charalampos Tampakis

Alexia Apostolopoulou

Dimitris Varadinis

Marta Renkas

PARTNERS

Διαπολιτισμική Προσέγγιση για την
Πρόληψη Επιβλαβών Πρακτικών
**ΕΡΓΑΛΕΙΟΘΗΚΗ ΓΙΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ
ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΓΡΑΜΜΗ**

Συντακτικός συντονισμός

Emília Coutinho

Cátia Magalhães

Ana Berta Alves

David Ruah

Maria Moudatsou

Charalampos Tampakis

Alexia Apostolopoulou

Dimitris Varadinis

Marta Renkas

PARTNERS

1η Έκδοση | Φεβρουάριος, 2024

© 2024

Τίτλος

Διαπολιτισμική προσέγγιση για την πρόληψη επιβλαβών πρακτικών:
Εργαλειοθήκη για εργαζόμενους στην πρώτη γραμμή

Συντακτικός συντονισμός

Emília Coutinho (IPV)

Cátia Magalhães (IPV)

Ana Berta Alves (IPV)

David Ruah (Community Impact)

Maria Moudatsou (PRAKSIS) Charalampos Tampakis (PRAKSIS)

Alexia Apostolopoulou (PRAKSIS) Dimitris Varadinis (PRAKSIS)

Marta Renkas (PRAKSIS)

Συγγραφείς:

Emília Coutinho (IPV)

Cátia Magalhães (IPV)

Ana Berta Alves (IPV)

David Ruah (Community Impact)

Inês Tomaz (Community Impact)

Ana Neves (CIG)

Mafalda Valério (APAV)

Mariana Pinto (APAV)

Ana Ferreira (APAV)

Inês Nunes de Freitas (VSE)

Antonio De Martin (VSE)

Levent Altan (VSE)

Solène Baudouin-Naneix (VSE)

Paula Peralta Agusti (VSE)

Sara Fontanot (VSE)

Lia Lombardi (ISMU)

Chiara Dallavalle (ISMU)

Maria Moudatsou (PRAKSIS)

Harry Tampakis (PRAKSIS)

Alexia Apostolopoulou (PRAKSIS)

Dimitris Varadinis (PRAKSIS)

Ανασκόπηση βιβλιογραφικών παραπομπών

Fátima Jorge (IPV)

Ana Brígida (IPV)

Vera Figueiredo (IPV)

Συντονιστής της διαδικασίας μετάφρασης/γλωσσικής αναθεώρησης

Carlos Quental (IPV)

Γραφικός σχεδιασμός

Ana Cristina Lima (IPV)

Nuno Mendes (IPV)

Έκδοση

Instituto Politécnico de Viseu (IPV)

ISBN: 978-972-8765-48-4

DOI: <https://doi.org/10.34633/978-972-8765-48-4>

Ψηφιακή πλατφόρμα: <https://iaphp-toolkit.eu> | <https://iaphp.ipv.pt>

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕ

5	ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΚΡΟΝΥΜΙΩΝ	
7	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
9	ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΠΡΟΛΗΨΗ	
	Κεφάλαιο 1	
	Αποφυγή ΕΠ σε επίπεδο τάξης	11
	Κεφάλαιο 2	
	Ψυχοκοινωνικές και υγειονομικές πτυχές στην πρόληψη ΕΠ	15
	Κεφάλαιο 3	
	Πρωτοβουλίες ΜΚΟ για την πρόληψη ΕΠ	19
	Κεφάλαιο 4	
	Βέλτιστες πρακτικές από δημόσιες πολιτικές	23
	Κεφάλαιο 5	
	Αξιολόγηση και εκτίμηση επιπτώσεων των παρεμβάσεων για την πρόληψη των ΕΠ	43
	Κεφάλαιο 6	
	Διατομεακή και διεπιστημονική προσέγγιση για την προστασία των γυναικών	47
53	ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΕΓΚΑΙΡΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ	
	Κεφάλαιο 1	
	Η σχέση μεταξύ δύναμης και εξουσίας στο πλαίσιο των παραδοσιακών ΕΠ	55
	Κεφάλαιο 2	
	Νομική Προστασία για Μετανάστριες	63
	Κεφάλαιο 3	
	Κοινωνικές παρεμβάσεις: Αξιολόγηση κινδύνου και αναφορά	79
85	ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΕ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΡΙΣΗΣ	
	Κεφάλαιο 1	
	Ψυχολογική και νομική υποστήριξη σε θύματα ΕΠ	87
	Κεφάλαιο 2	
	Διαπολιτισμικότητα και επικοινωνία με θύματα ΕΠ	93
	Κεφάλαιο 3	
	Διατομεακή μεθοδολογία στη διαπολιτισμική διαμεσολάβηση και οι τεχνικές της	99
103	ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ	
	Κεφάλαιο 1	
	Επιπτώσεις πολιτικών	105
	Κεφάλαιο 2	
	Πρακτικές συστάσεις για τα ενδιαφερόμενα μέρη: πολιτικές και φορείς	109
	Κεφάλαιο 3	
	Πρακτικές συστάσεις για επαγγελματίες	111

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΚΡΟΝΥΜΙΩΝ

ΑΓΓΟ – Ακρωτηριασμός Γυναικείων Γεννητικών Οργάνων
ΠΠΚΓ – Παιδικός, Πρώιμος και Καταναγκαστικός Γάμος
CEDAW – Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης σε βάρος γυναικών
ΔΜ – Διαπολιτισμικός Μεσολαβητής
ΣΔΠ – Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού
ΕΠ – Επιβλαβής πρακτική
ICCPR – Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
ICESCR – Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι επιβλαβείς πρακτικές (εφεξής, ΕΠ) είναι συμπεριφορές ή ενέργειες που θεωρούνται επιζήμιες για άτομα ή ομάδες, που βασίζονται σε διακρίσεις λόγω κοινωνικού ή βιολογικού φύλου, ή ηλικίας, μεταξύ άλλων παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων περιπτώσεων πολλαπλών και διατομεακών διακρίσεων. Αυτά συνιστούν άρνηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προκαλούν σωματική, συναισθηματική ή ψυχολογική βλάβη, που συχνά συνδέεται με σοβαρές μορφές βίας.

Οι ΕΠ είναι διαδεδομένες σε πολλές διαφορετικές κοινωνίες και κοινότητες παγκοσμίως. Μπορεί να είναι βαθιά ριζωμένες στην κοινότητα, αποτελώντας μέρος των κοινωνικών κανόνων (δηλ. κανόνες συμπεριφοράς που ακολουθούνται από ομάδες σε συγκεκριμένα πλαίσια), μαζί με παρανοήσεις που σχετίζονται με ορισμένες μειονεκτούσες ομάδες γυναικών και παιδιών.

Πολλοί κοινωνικοί παράγοντες συμβάλλουν στη συνέχιση των παραδοσιακών ΕΠ, όπως: η πίστη στην πρόληψη μεγαλύτερης βλάβης, ο έλεγχος της σεξουαλικότητας των γυναικών, οι απαιτήσεις για γάμο (στην περίπτωση του ΑΓΓΟ), οι τελετές μύησης (στην περίπτωση του ακρωτηριασμού γυναικείων γεννητικών οργάνων [ΑΓΓΟ]), η διατήρηση της οικογενειακής τιμής και ηθικής, τα στερεότυπα των φύλων, η αίσθηση του ανήκειν και της ταυτότητας σε μια συγκεκριμένη ομάδα, η κοινωνικοοικονομική εξάρτηση, μεταξύ άλλων. Ανεξάρτητα από οποιοδήποτε περιφερειακές και εθνικές ιδιαιτερότητες των πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών συστημάτων, είναι καθήκον όλων των κρατών να αποτρέπουν την εφαρμογή ΕΠ και να προάγουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία είναι καθολικά, αδιαίρετα, αναπαλλοτρίωτα, αλληλένδετα και αλληλοεξαρτώμενα.

Για να βοηθήσουμε καλύτερα τα θύματα και τα άτομα που κινδυνεύουν από ΕΠ, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε τις αιτίες τους, τις κινητήριες δυνάμεις και τη λογική πίσω από την εξάσκηση τους, τους υποστηρικτικούς και μη υποστηρικτικούς παράγοντες, την πολυπλοκότητα ή την ποικιλομορφία στις επηρεαζόμενες κοινότητες, συμπεριλαμβανομένου του τρόπου με τον οποίο μπορεί να ισχύουν οι προοπτικές τους σε ένα δεδομένο πλαίσιο ανά πάσα στιγμή και πώς αυτές αλλάζουν.

Είναι σημαντικό, για παράδειγμα, να διασφαλιστεί ότι οι παρεχόμενες πληροφορίες βοηθούν στην αποδόμηση λανθασμένων αντιλήψεων, ότι ανταποκρίνονται στις ανάγκες και ότι αναγνωρίζουν τις δυσκολίες γνωστοποίησης. Για το σκοπό αυτό, η εκπαίδευση είναι απαραίτητη, παρέχοντας δυνατότητες για την εκτέλεση κάθε συγκεκριμένου ρόλου όλων των επαγγελματιών και με τη συνεργασία σε ένα διατομεακό και πολύ-υπηρεσιακό πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένης της συνεργασίας με πολιτιστικούς διαμεσολαβητές, ηγέτες κοινότητας και θρησκευτικούς ηγέτες για την εξάλειψη των ΕΠ.

Μια ολοκληρωμένη, διατομεακή και διεπιστημονική προσέγγιση που εξετάζει το σύνθετο δίκτυο των μεταβλητών που ενισχύει την ευαλωτότητα της θέσης των γυναικών είναι απαραίτητη για την προστασία τους από ΕΠ. Η κατανόηση ότι οι επιβλαβείς συμπεριφορές έχουν βαθιές ρίζες σε κοινωνικά πρότυπα και οικονομικούς θεσμούς αποτελεί τη βάση αυτής της προσέγγισης. Για να επιτευχθούν μακροχρόνιες αλλαγές, οι παρεμβάσεις πρέπει επομένως να υπερβαίνουν τα όρια ενός μόνο τομέα ή κλάδου. Η ικανότητα να προσφέρουν στα θύματα τόσο σωματική όσο και ψυχολογική υποστήριξη αποτελεί ανάγκη

για τους φορείς υγειονομικής περίθαλψης. Τα άτομα που αναζητούν ασφάλεια από καταχρηστικές συμπεριφορές θα πρέπει να έχουν εύκολη πρόσβαση σε κοινωνικούς πόρους, όπως θεραπεία και δομές φιλοξενίας. Πρωτοβουλίες για την οικονομική ενδυνάμωση ενισχύουν ακόμη περισσότερο το προστατευτικό πλαίσιο, δίνοντας στις γυναίκες τα εργαλεία για να απελευθερωθούν από τα κακοποιητικά πρότυπα και τα πρότυπα εκμετάλλευσης.

Είναι σημαντικό οι κυβερνητικές υπηρεσίες, οι μη κυβερνητικές ομάδες, οι επιχειρήσεις, τα δικαστήρια και οι πάροχοι υγειονομικής περίθαλψης να συνεργαστούν. Η κοινωνία είναι σε θέση να εξαλείψει το περίπλοκο δίκτυο επιζήμιων συμπεριφορών που θέτουν σε κίνδυνο τα δικαιώματα και την ευημερία των γυναικών μόνο σε ένα πλαίσιο συνεργασίας. Μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα μέλλον στο οποίο οι γυναίκες θα προστατεύονται από τον κίνδυνο και θα τους δίνεται η δυνατότητα να ζουν ισότιμα και με αξιοπρέπεια, προωθώντας μια ολιστική προσέγγιση.

Πρέπει να ψηφιστούν και να τηρηθούν αυστηροί νόμοι για να τιμωρούνται και να αποθαρρύνονται οι επικίνδυνες συμπεριφορές (ΕΠ). Ταυτόχρονα, η εκπαίδευση είναι απαραίτητη για την αλλαγή των στάσεων της κοινωνίας. Οι εκτεταμένες προσπάθειες ευαισθητοποίησης μπορούν να αμφισβητήσουν βαθιά διαδεδομένες ιδέες και να παρέχουν στις γυναίκες γνώση των δικαιωμάτων τους με την ενσωμάτωσή τους σε επίσημα και ανεπίσημα εκπαιδευτικά συστήματα.

Αυτή η εργαλειοθήκη αναπτύχθηκε με στόχο να παρέχει πρακτικά εργαλεία και πηγές για την υποστήριξη επαγγελματιών και εργαζομένων από διαφορετικά υπόβαθρα, έτσι ώστε να μπορούν να αποτρέπουν, να εντοπίζουν, να παραπέμπουν και να παρεμβαίνουν σε περιστατικά γυναικών που έχουν βιώσει ή κινδυνεύουν από βλάβη που σχετίζεται με ΕΠ. Ελπίζουμε ότι αυτή η εργαλειοθήκη αυτή θα συνδράμει στην ευαισθητοποίηση, στην ενδυνάμωση και στην αύξηση της εμπιστοσύνης των επαγγελματιών που εργάζονται στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας, της κοινωνικής βοήθειας και της δικαιοσύνης.

Η εργαλειοθήκη και το υλικό είναι ελεύθερα προσβάσιμα και διαθέσιμα σε όλους τους επαγγελματίες και εργαζομένους από οποιονδήποτε οργανισμό/φορέα. Περιλαμβάνει τέσσερις ενότητες: «Πρόληψη»,

«Εγκαιρη ανίχνευση και παραπομπή», «Επέμβαση σε καταστάσεις κρίσεις» και μια τελευταία ενότητα με τίτλο «Συστάσεις Πολιτικής και Πρακτική», η οποία περιλαμβάνει ένα σύνολο πρακτικών διαδικασιών για επαγγελματίες πρώτης γραμμής.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΠΡΟΛΗΨΗ

Κεφάλαιο 1 Αποφυγή ΕΠ σε επίπεδο τάξης

Εισαγωγή

Στοιχεία από το Ταμείο Πληθυσμού των Ηνωμένων Εθνών και το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά (UNFPA-UNICEF, 2021) υπογραμμίζουν το ρόλο της εκπαίδευσης ως προστατευτικού παράγοντα έναντι των παραδοσιακών ΕΠ, όπως ο ΑΓΓΟ. Σύμφωνα με το έγγραφο, οι γυναίκες με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο ΑΓΓΟ. Ενώ, ακόμη, υπάρχει μια στατιστική συσχέτιση που δείχνει ότι οι μητέρες με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο είναι πιο επιρρεπείς στο να υποστηρίξουν πρακτικές ΑΓΓΟ.

Η εκπαίδευση αναδεικνύεται σε θεμελιώδες εργαλείο για την πρωτογενή πρόληψη των παραδοσιακών ΕΠ, λειτουργώντας μέσω τριών βασικών μηχανισμών: (1) ευαισθητοποίηση των νέων, (2) ανίχνευση και επισήμανση περιπτώσεων παραδοσιακών ΕΠ και (3) παροχή υποστήριξης σε θύματα εντός σχολικού περιβάλλοντος.

Οι νεαρές γυναίκες είναι συχνά τα κύρια θύματα ΕΠ που οδηγούν σε εγκλήματα. Είτε πρόκειται για πρακτικές ΑΓΓΟ, καταναγκαστικούς γάμους με ανήλικα άτομα, είτε για εγκλήματα τιμής, αυτές οι πρακτικές στοχεύουν κυρίως νεαρά κορίτσια που παρεκκλίνουν από τα παγιωμένα πολιτιστικά πρότυπα. Κατά συνέπεια, η επιτακτική ανάγκη να αποτραπούν τα παραδοσιακές ΕΠ στο περιβάλλον της τάξης είναι εμφανής.

Σε αυτό το κεφάλαιο, θα αναλύσουμε μεθοδολογίες με δυνατότητα εφαρμογής στο πλαίσιο της τάξης που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από δασκάλους και εκπαιδευτές μη επίσημης εκπαίδευσης για την πρόληψη περιστατικών παραδοσιακών ΕΠ. Στη συνέχεια, θα αναλύσουμε μεθόδους για τον εντοπισμό και την επισήμανση συγκεκριμένων περιστατικών ΕΠ στο σχολικό περιβάλλον. Τέλος, θα αναλογιστούμε την ανάγκη άμεσης ανταπόκρισης των σχολείων όσον αφορά την υποστήριξη των θυμάτων σε συνεργασία με τις δημόσιες αρχές κατά τον εντοπισμό των θυμάτων.

1.1. Ανάπτυξη Προγραμμάτων Σπουδών

Όσον αφορά τα ζητήματα ανάπτυξης προγραμμάτων σπουδών που αφορούν την πρόληψη των παραδοσιακών ΕΠ, η ενσωμάτωση των παραδοσιακών ΕΠ στο επίσημο σχολικό πρόγραμμα σπουδών είναι ιδιαίτερα σημαντική. Παρατηρείται σε ένα πρωτογενές στάδιο από ορισμένους συγγραφείς (π.χ. Azkona, Sianes, & Cobo, 2014) οι οποίοι ισχυρίζονται ότι η πρωτογενής πρόληψη μέσω της εκπαίδευσης επιτυγχάνεται πιο αποτελεσματικά με την ενσωμάτωση μοντέλων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σε περιβάλλοντα τάξης. Αυτά τα μοντέλα μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε συνδυασμό με μαθήματα σχετικά με την ιθαγένεια ή μοντέλα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Για παράδειγμα, το πλαίσιο διαπολιτισμικής εκπαίδευσης εφαρμόζεται συχνά ως παιδαγωγικό μοντέλο για την αποδόμηση πρακτικών ΑΓΓΟ μέσω κριτικής συζήτησης, παρόμοια με τη Σωκρατική μέθοδο (Azkona et al., 2014).

Σε πιο προχωρημένα εκπαιδευτικά στάδια (κατώτερη δευτεροβάθμια έως ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση), η ενσωμάτωση αφηγήσεων, πρακτικών μελετών περίπτωσης και εκπαιδευτικών ντοκιμαντέρ

αποδεικνύεται αποτελεσματική. Για παράδειγμα, οι Grimm et al. (2018) διερεύνησαν τον αντίκτυπο ενός εκπαιδευτικού ντοκιμαντέρ ως εργαλείου για την πρόληψη της σεξουαλικής βίας, καταδεικνύοντας τις δυνατότητες των ντοκιμαντέρ σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Σύμφωνα με το Εθνικό Κέντρο FGM (2019), οι μαθητές θα πρέπει να εκπαιδεύονται σχετικά με τις συναισθηματικές, ψυχολογικές και σωματικές επιπτώσεις των παραδοσιακών ΕΠ, κατανοώντας αυτές τις πρακτικές ως εγκλήματα που εντάσσονται στους ποινικούς κώδικες των αντίστοιχων χωρών. Είναι θεμελιώδες να δείξουμε στους μαθητές ότι όχι μόνο είναι έγκλημα η εφαρμογή αυτών των πρακτικών, αλλά και η υπόθαλψή τους ή η μη προστασία ενός ανηλίκου που βρίσκεται υπό νόμιμη κηδεμονία συνιστά επίσης εγκληματική συμπεριφορά σε ορισμένα κράτη (Εθνικό Κέντρο FGM, 2019).

Ως εκ τούτου, οι μαθητές θα πρέπει να γνωρίζουν τις μεθόδους παραπομπής και αναφοράς περιστατικών παραδοσιακών ΕΠ. Επιπλέον, τα εκπαιδευτικά συστήματα θα πρέπει να παρέχουν μαθήματα για τον τρόπο αναγνώρισης επιβλαβών ή καταχρηστικών σχέσεων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων εντός των οικογενειακών δομών, και να παρέχουν στους μαθητές επαρκή υποστήριξη, όπου χρειάζεται. Οι δάσκαλοι θα πρέπει επίσης να προτείνουν στρατηγικές για την ενσωμάτωση πολιτιστικά σχετικού περιεχομένου στο πρόγραμμα σπουδών και να χρησιμοποιούν δυναμικές μεθοδολογίες με βάση την προϋπόθεση ότι ο μαθητής βρίσκεται στο επίκεντρο της μαθησιακής διαδικασίας.

Κατά τον σχεδιασμό τους, τα εκπαιδευτικά προγράμματα πρόληψης θα πρέπει να στοχεύουν στη μείωση των αιτιών και των συνεπειών των παραδοσιακών ΕΠ. Αυτά τα προγράμματα θα πρέπει να επικεντρωθούν στην προώθηση της σπουδαιότητας της εκπαιδευτικής επιτυχίας και των επιτευγμάτων για την πρόληψη των ΕΠ (Raj et al., 2019). Σύμφωνα με την UNFPA-UNICEF (2021), μια διαλογική οπτική της κοινότητας που εφαρμόζεται σε επίσημες ή μη τυπικές τάξεις μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην αποδόμηση των διακρίσεων λόγω φύλου. Για το σκοπό αυτό, η δημιουργία ασφαλών χώρων για συζήτηση και διάλογο είναι συναφής με μια διεπιστημονική προσέγγιση πρόληψης. Αυτοί οι χώροι εκτείνονται πέρα από το περιβάλλον της τάξης, έτσι ώστε να συμπεριλαμβάνουν ολόκληρη τη σχολική κοινότητα, ενσωματώνοντας πρωτοβουλίες όπως λέσχες, φόρουμ ή πλατφόρμες όπου οι μαθητές, οι δάσκαλοι, οι γονείς και τα μέλη της κοινότητας μπορούν να συζητήσουν ανοιχτά και να αντιμετωπίσουν ζητήματα που σχετίζονται με ΕΠ.

Σε κοινοτικό επίπεδο, οι δάσκαλοι μπορούν να συνεργαστούν με τους ηγέτες της κοινότητας για την εκπαίδευση, τη δημιουργία χώρων διαλόγου και την κατανόηση με στόχο την ενίσχυση της κοινωνικής υποστήριξης της κοινότητας (Hawkins et al. 2021). Επιπλέον, τα σχολεία θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο συνεργασίας με κοινοτικούς οργανισμούς και ενδιαφερόμενους φορείς για την εφαρμογή ολοκληρωμένων στρατηγικών πρόληψης της βίας που αντιμετωπίζουν μια σειρά παραγόντων κινδύνου και προστασίας σε ατομικό επίπεδο, επίπεδο σχέσης, κοινότητας και κοινωνίας (Johns et al., 2020). Επίσης, η διαρθρωμένη συνεργασία με οργανώσεις νεολαίας μπορεί να συμβάλει στην οικοδόμηση της ειρήνης και στην ανάδειξη των ηγετικών ικανοτήτων.

Δυνατότητα Επιπλέον, είναι σημαντικό να αντιμετωπιστούν τα βαθύτερα αίτια των παραδοσιακών ΕΠ. Για παράδειγμα, όσον αφορά το ζήτημα των πρώιμων αναγκαστικών γάμων, η ενδυνάμωση των επαγγελματιών υγείας που εργάζονται στο πλευρό των εκπαιδευτικών, για τη βελτίωση της εκπαίδευσης και τη μείωση του κινδύνου εγκυμοσύνης/τοκετού έχει δείξει ότι μπορεί να βοηθήσει στην πρόληψη των παιδικών γάμων (Antarsih et al., 2023).

Σύμφωνα με την UNFPA-UNICEF (2021), η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε θέματα διάδοσης πληροφοριών τόσο στα κορίτσια όσο και στα αγόρια σχετικά με τους κινδύνους που συνδέονται με αυτές τις πρακτικές είναι επιτακτική ανάγκη. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να είναι εξοπλισμένοι ώστε να αποτρέπουν τον στιγματισμό των κοριτσιών που δεν έχουν υποβληθεί σε ΑΓΓΟ και θα πρέπει να διαθέτουν την ικανότητα να εντοπίζουν και να αναφέρουν περιστατικά ΑΓΓΟ, προβαίνοντας, μεταξύ άλλων, σε κατάλληλες παραπομπές. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα θα πρέπει να εφαρμόσουν προγράμματα κατάρτισης για την εκπαίδευση του προσωπικού στην αναγνώριση των ενδείξεων παραδοσιακών ΕΠ και

παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καλύπτοντας μια σειρά θεμάτων, συμπεριλαμβανομένων πολιτιστικών πρακτικών, βίας με βάση το φύλο και δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Steen et al., 2016).

Διαπολιτισμικές γνώσεις θα πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο της επαγγελματικής ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένης της συνεχιζόμενης κατάρτισης των εκπαιδευτικών, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν πώς να προσαρμόζονται σε συγκεκριμένα πολιτισμικά ευαίσθητα πλαίσια. Εξίσου σημαντικό είναι οι ερευνητές να παραμένουν ενήμεροι σε θέματα σχετικά με τις τελευταίες έρευνες, μεθοδολογίες και παρεμβάσεις που σχετίζονται με τον διαπολιτισμικό διάλογο.

1.2. Εντοπισμός και Παραπομπή

Σύμφωνα με το Εθνικό Κέντρο ΑΓΓΟ (2019), στο εκπαιδευτικό πλαίσιο, ο εντοπισμός περιστατικών ΑΓΓΟ μπορεί να γίνει με δύο τρόπους: με οπτική αναγνώριση ή με άμεση γνωστοποίηση. Στην πρώτη περίπτωση, ένας εκπαιδευτικός σε πλαίσιο προσχολικής ή πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που βοηθάει ένα παιδί να πάει στην τουαλέτα, μπορεί να συναντήσει σωματικά σημάδια που δείχνουν ότι έχουν σημειωθεί παραδοσιακές ΕΠ, όπως ο ΑΓΓΟ. Σύμφωνα με τις συστάσεις του Εθνικού Κέντρου ΑΓΓΟ (2019), σε αυτές τις περιπτώσεις, σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται η εξέταση του κοριτσιού από τρίτους.

Ο δεύτερος τρόπος με τον οποίο εντοπίζονται περιστατικά είναι όταν ένα κορίτσι κάτω των 18 ετών εκμυστηρεύεται σε έναν εκπαιδευτικό ότι έχει πέσει θύμα ΕΠ. Άλλες περιπτώσεις εντοπισμού περιπτώσεων προκύπτουν όταν (1) ένας γονέας ή κηδεμόνας υποδεικνύει προθέσεις ΑΓΓΟ, αναγκαστικού γάμου ή βίας που σχετίζεται με την τιμή και δικαιωνίζεται με βάση την κουλτούρα, (2) υπάρχει προηγουμένως αναγνωρισμένο περιστατικό αδελφής ή ξαδέλφης που έχει ήδη υποστεί τον ίδιο τύπο παρέμβασης ή (3) συγγενής ή στενός φίλος της μαθήτριας εκμυστηρεύεται ότι έχει υπάρξει θύμα ή κινδυνεύει να γίνει θύμα (Εθνικό Κέντρο ΑΓΓΟ, 2019).

Το Εθνικό Κέντρο ΑΓΓΟ (2019) έχει εντοπίσει πρόσθετους δείκτες κινδύνου, όπως ένα κορίτσι που εκμυστηρεύεται ότι ανησυχεί για τις διακοπές ή μια τελετή, ένα κορίτσι που δείχνει πόνο ή δυσφορία κατά την επιστροφή του από τις διακοπές ή που παραλείπει το σχολείο και ένα κορίτσι που δεν επιστρέφει από διακοπές σε χώρα με υψηλό επιπολασμό του ΑΓΓΟ. Επιπλέον, συνιστάται η συμμετοχή των γονέων στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των συνεδριών ΑΓΓΟ, καλώντας τους να συμμετάσχουν στη διαδικασία, να συζητήσουν τι θα διδαχθεί, να απαντήσουν σε τυχόν ανησυχίες και να υποστηρίξουν τους γονείς στη διαχείριση των συζητήσεων με τα παιδιά τους σχετικά με το θέμα (Εθνικό Κέντρο ΑΓΓΟ, 2019).

Όσον αφορά τη διαχείριση κρίσεων, συνιστάται στα σχολεία να διαθέτουν σχέδιο παρέμβασης σε περίπτωση εντοπισμού περιστατικών, αναπτύσσοντας σαφείς μηχανισμούς αναφοράς και πρωτόκολλα για τον χειρισμό ύποπτων περιστατικών, τα οποία είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλιστεί ότι τα περιστατικά αντιμετωπίζονται κατάλληλα και παραπέμπονται στις αρμόδιες αρχές. Επιπλέον, οι συνεργασίες με τοπικούς φορείς υγείας και κοινωνικών υπηρεσιών μπορούν να παρέχουν πρόσθετη στήριξη στα θύματα και να βοηθήσουν στην παραπομπή των περιπτώσεων για περαιτέρω βοήθεια και παρέμβαση. Επιπλέον, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα θα πρέπει να προάγουν μια κουλτούρα ανοικτότητας ενθαρρύνοντας τους μαθητές και το προσωπικό να καταγγέλλουν κάθε ύποπτη περίπτωση ΕΠ ή παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω εκστρατειών ευαισθητοποίησης, ημερίδων και της δημιουργίας δικτύων υποστήριξης εντός της σχολικής κοινότητας.

Αναφορές

- Antarsih, N. R., Ichwan, E. Y., & Aticeh. (2023). Empowerment of health cadres to prevent child marriage. *Jurnal Abdimas Peradaban*, 3(2), 21-28. <https://doi.org/10.54783/ap.v3i2.15>
- Azkona, E. M., Sianes, A., & Cobo, I. L. (2014). Facing FGM/C through intercultural education: A methodology for secondary school communities. *Procedia: Social and Behavioral Sciences*, 132, 557–563. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.04.353>
- Grimmett, M. A., Conley, A. H., Foster, D., & Clark, C. W. (2018). A thematic analysis of the impact of my masculinity helps as a tool for sexual violence prevention. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(5-6), NP3369-NP3387. <https://doi.org/10.1177/0886260518772106>
- Hawkins, M. M., Schmitt, M. E., Adebayo, C. T., Weitzel, J., Olukotun, O., Christensen, A. M., Ruiz, A. M., Gilman, K., Quigley, K., Dressel, A., & Mkandawire-Valhmu, L. (2021). Promoting the health of refugee women: A scoping literature review incorporating the social ecological model. *International Journal for Equity in Health*, 20(1), 45. <https://doi.org/10.1186/s12939-021-01387-5>
- Johns, M. M., Lowry, R., Haderxhanaj, L. T., Rasberry, C. N., Robin, L., Scales, L., Stone, D., & Suarez, N. A. (2020). Trends in violence victimization and suicide risk by sexual identity among high school students: Youth risk behavior survey, United States, 2015-2019. *Morbidity and Mortality Weekly Report (MMWR) Supplements*, 69(1), 19-27. <https://doi.org/10.15585/mmwr.su6901a3>
- National FGM Centre. (2019). *Female Genital Mutilation: Guidance for schools*. <https://nationalfgmcentre.org.uk/wp-content/uploads/2019/06/FGM-Schools-Guidance-National-FGM-Centre.pdf>
- Raj, A., Salazar, M., Jackson, E. C., Wyss, N., McClendon, K. A., Khanna, A., Belayneh, Y., & McDougal, L. (2019). Students and brides: A qualitative analysis of the relationship between girls' education and early marriage in Ethiopia and India. *BMC Public Health* 19, 19. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-6340-6>
- Steen, J. A., Mann, M., Restivo, N., Mazany, S., & Chapple, R. (2017). Human rights: Its meaning and practice in social work field settings. *Social work*, 62(1), 9–17. <https://doi.org/10.1093/sw/sww075>
- United Nations Population Fund, & United Nations Children's Fund. (2021). *Technical guidance: A comprehensive approach to accelerating the elimination of female genital mutilation: UNFPA-UNICEF Joint programme on the elimination of female genital mutilation: Accelerating change*. <https://www.unicef.org/media/114111/file/FGM-Technical-Guidance-2022.pdf>

Κεφάλαιο 2

Ψυχοκοινωνικές και υγειονομικές πτυχές στην πρόληψη ΕΠ

Ψυχοκοινωνικές και υγειονομικές πτυχές στην πρόληψη ΕΠ

Η πρόληψη των παραδοσιακών ΕΠ στις γυναίκες απαιτεί μια πολυδιάστατη προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη την ψυχική και σωματική υγεία. Αυτά τα βαθιά ριζωμένα πολιτισμικά έθιμα παίρνουν συχνά τη μορφή βιαιοπραγιών κατά των γυναικών, παιδικών γάμων και πρακτικών ΑΓΓΟ. Ο σχεδιασμός θεραπειών που στοχεύουν στους υποκείμενους λόγους και ενθαρρύνουν τη μακροχρόνια αλλαγή προϋποθέτει ενδελεχή κατανόηση του ψυχολογικού αντίκτυπου. Οι γυναίκες που υπόκεινται σε παραδοσιακές ΕΠ συχνά βιώνουν έντονη συναισθηματική δυσφορία σε ψυχολογικό επίπεδο. Όταν οι πολιτισμικές προσδοκίες συνδυάζονται με την παραβίαση της σωματικής ακεραιότητας κάποιου, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε έντονα συναισθήματα ενοχών, ντροπής και αναξιοσύνης. Οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις αυτής της ψυχολογικής οδύνης θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν διαταραχή μετατραυματικού στρες, αγχώδεις διαταραχές και κατάθλιψη. Επιπλέον, περιορίζοντας την ελευθερία επιλογής των γυναικών και καλλιεργώντας αρνητικές παρερμηνείες, οι εν λόγω πρακτικές ενισχύουν την ανισότητα των φύλων. Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ψυχολογικές συνιστώσες, απαιτείται ειδική φροντίδα ψυχικής υγείας, συμβουλευτική και ευαισθητοποίηση της κοινότητας, πρωτοβουλίες για την αμφισβήτηση των βαθιά ριζωμένων πεποιθήσεων που δικαιολογούν τέτοιου είδους συμπεριφορές (Chandra-Mouli & Al-Raiiby, 2021).

Οι παραδοσιακές ΕΠ παρουσιάζουν τόσο βραχυπρόθεσμους όσο και μακροπρόθεσμους κινδύνους για την υγεία. Για παράδειγμα, οι γυναίκες που υποβάλλονται σε ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων κινδυνεύουν από μόλυνση, δυσκολίες στον τοκετό και μακροπρόθεσμα γυναικολογικά προβλήματα. Ο παιδικός γάμος αυξάνει τον κίνδυνο μητρικής και νεογνικής θνησιμότητας, ενώ θέτει επίσης σε κίνδυνο τη σωματική υγεία των νεαρών νυφών. Εκτός από τα ιατρικά μέτρα, η ολοκληρωμένη εκπαίδευση σχετικά με τον οικογενειακό προγραμματισμό, την αναπαραγωγική υγεία και τις επιπτώσεις αυτών των συμπεριφορών είναι επίσης απαραίτητη για την αντιμετώπιση των θεμάτων που σχετίζονται με την υγεία. Είναι επιτακτική ανάγκη οι γυναίκες που επηρεάζονται από επιβλαβή έθιμα να έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, ώστε να μπορούν να λάβουν την απαραίτητη ιατρική φροντίδα και βοήθεια. Επιπλέον, η ευαισθητοποίηση και η ανάπτυξη εναλλακτικών, μη επιβλαβών τελετών μετάβασης απαιτεί την ενεργό συμμετοχή της κοινότητας και τη συνεργασία με τις τοπικές αρχές. Συνολικά, η εξάλειψη των παραδοσιακών ΕΠ στις γυναίκες απαιτεί μια ολιστική προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη τόσο τις ψυχολογικές όσο και τις υγειονομικές πτυχές. Οι κοινωνίες μπορούν να εργαστούν προς την κατεύθυνση της εξάλειψης αυτών των ΕΠ, διασφαλίζοντας την ευημερία και την ενδυνάμωση των γυναικών, με την αντιμετώπιση των υποκείμενων αιτιών, την παροχή φροντίδας ψυχικής υγείας και την προώθηση της ολοκληρωμένης εκπαίδευσης (Chandra-Mouli & Al-Raiiby, 2021).

Πώς μπορούν οι επαγγελματίες να εντοπίσουν τα θύματα που έχουν υποστεί παραδοσιακές ΕΠ;

Προκειμένου να εντοπίσουν και να βοηθήσουν τα άτομα που επηρεάζονται από παραδοσιακές ΕΠ, οι επαγγελματίες που είναι επιφορτισμένοι με αυτή την ευθύνη χρησιμοποιούν μια διαφορετική προσέγγιση. Πρώτα απ' όλα, είναι απαραίτητα τα προγράμματα ενδελεχούς κατάρτισης, ώστε να

αποκτήσουν οι λειτουργοί επιβολής του νόμου, οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι επαγγελματίες υγείας τις γνώσεις και τις ικανότητες να εντοπίζουν τα συμπτώματα και τους δείκτες που συνδέονται με αυτού του είδους τις κακοποιήσεις. Σε αυτό το εκπαιδευτικό πρόγραμμα θα πρέπει να καλύπτεται η πολιτισμική ευαισθησία, βοηθώντας τους εργαζόμενους να διαπραγματευτούν τις διαφορετικές παραδόσεις χωρίς να ενισχύουν τις προκαταλήψεις. Η συνεργασία σε διάφορους κλάδους είναι απαραίτητη για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση εντοπισμού. Για τη δημιουργία ενός δικτύου υποστήριξης και ανταλλαγής πληροφοριών, οι επαγγελματίες υγείας θα πρέπει να συνεργάζονται με ηγέτες της κοινότητας, μη κυβερνητικές οργανώσεις και εκπαιδευτικούς. Τα προγράμματα ευαισθητοποίησης της κοινότητας είναι απαραίτητα για τη δημιουργία ενός ασφαλούς χώρου στον οποίο τα θύματα θα αισθάνονται άνετα να μοιράζονται τις ιστορίες τους.

Επιπλέον, ψυχολογικές αξιολογήσεις και ιατρικές εξετάσεις αποτελούν ουσιώδη μέρη της διαδικασίας εντοπισμού. Οι επαγγελματίες υγείας πρέπει να είναι ειδικευμένοι τόσο στην αξιολόγηση των ψυχολογικών επιπτώσεων αυτών των πρακτικών στα θύματα όσο και στην αναγνώριση σωματικών τραυματισμών, όπως ουλές ή ακρωτηριασμοί. Τα ανώνυμα διαδικτυακά φόρουμ και οι τηλεφωνικές γραμμές είναι παραδείγματα εμπιστευτικών συστημάτων αναφοράς που μπορούν να παρακινήσουν τους ανθρώπους να μιλήσουν χωρίς να ανησυχούν για αντίποινα. Οι επαγγελματίες θα πρέπει να συνεργάζονται με τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου και να γνωρίζουν τη σχετική νομοθεσία για να διασφαλίσουν ότι οι δράστες θα λάβουν την κατάλληλη τιμωρία.

Σε γενικές γραμμές, ο εντοπισμός όσων έχουν υποστεί κακοποίηση από παραδοσιακές ΕΠ απαιτεί μια ενδεδειγμένη και συνεργατική στρατηγική που περιλαμβάνει επαγγελματική κατάρτιση, συμμετοχή της κοινότητας, ιατρική αξιολόγηση, ψυχολογική υποστήριξη και νομική παρέμβαση, εκτός από την πολιτισμική γνώση. Για τον επιτυχή εντοπισμό και την υποστήριξη των ατόμων που έχουν υποστεί κακοποίηση από τέτοιου είδους δραστηριότητες, είναι απαραίτητη η εξειδικευμένη δράση και η συνεργασία (Μηδενική Ανοχή, n.d.).

Γιατί οι γυναίκες είναι συνήθως αποδέκτες των παραδοσιακών ΕΠ;

Για μια πληθώρα αλληλένδετων αιτιών, οι γυναίκες μπορεί να είναι αποδέκτες επιβλαβών εθίμων. Οι απόψεις και οι συμπεριφορές των ανθρώπων συχνά διαμορφώνονται σημαντικά από τα πολιτιστικά πρότυπα και τις κοινωνικές προσδοκίες. Αυτά τα έθιμα μπορεί να είναι βαθιά ριζωμένα και να θεωρούνται θεμελιώδη στοιχεία της πολιτιστικής ταυτότητας σε πολλές κοινωνίες. Επομένως, οι γυναίκες μπορεί να αισθάνονται πιεσμένες να ακολουθήσουν αυτά τα έθιμα για να ενταχθούν και να αποφύγουν την απόρριψη από την κοινωνία (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, Περιφερειακό Γραφείο Ανατολικής Μεσογείου [WHO EMRO], 2013).

Επιπλέον, η συνέχιση των επιζήμιων εθίμων μπορεί να διευκολύνεται από την περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση και τη γνώση. Οι άνθρωποι που ζουν σε περιβάλλοντα με περιορισμένες εκπαιδευτικές δυνατότητες μπορεί να μην έχουν τις πληροφορίες ή τις ικανότητες κριτικής σκέψης για να αμφισβητήσουν ή να διερωτηθούν σχετικά με τα παραδοσιακά ήθη και πρότυπα. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε έναν γενεαλογικό κύκλο εμμονής σε επιβλαβείς πρακτικές.

Οικονομικά ζητήματα παίζουν επίσης ρόλο, καθώς οι γυναίκες σε ορισμένες κοινωνίες μπορεί να εξαρτώνται από τις οικογένειες ή τις κοινότητές τους για οικονομική υποστήριξη. Ο φόβος των οικονομικών συνεπειών, όπως η εγκατάλειψη ή η απομάκρυνση, μπορεί να κάνει τις γυναίκες να ακολουθούν τα έθιμα ακόμη και όταν δεν συμφωνούν με αυτά.

Επιπλέον, οι γυναίκες ενδέχεται να έχουν ελάχιστες επιλογές αποκατάστασης, εάν οι επιζήμιες συμπεριφορές δεν ρυθμίζονται αυστηρά ή δεν προστατεύονται από το νόμο. Για τις γυναίκες, η αντίσταση ή η διαφυγή από τέτοιες πρακτικές μπορεί να είναι πρόκληση, λαμβάνοντας υπόψη την έλλειψη νομικών διατάξεων για τα δικαιώματά τους.

Κατά βάση, η αποδοχή των παραδοσιακών ΕΠ από τις γυναίκες είναι το αποτέλεσμα μιας πολύπλοκης αλληλεπίδρασης μεταξύ πολιτισμικών, εκπαιδευτικών, νομικών και οικονομικών παραγόντων που συνεργάζονται για να διασφαλίσουν τη συνέχιση της ύπαρξης αυτών των εθίμων. Για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος απαιτείται μια ολιστική στρατηγική, η οποία θα περιλαμβάνει τη συμμετοχή της κοινότητας, τη νομική μεταρρύθμιση, την εκπαίδευση και τον ακτιβισμό για την ενδυνάμωση των γυναικών με στόχο την αμφισβήτηση των επιβλαβών εθίμων και την ευαισθητοποίηση (Banda & Atansah, 2016).

Ευαισθητοποίηση και κατάρτιση - Οι γυναίκες που έχουν υποστεί παραδοσιακές ΕΠ πρέπει να αντιμετωπίσουν τους πολιτισμικούς κανόνες της κοινωνίας τους και τις δικές τους ιατρικές, ψυχολογικές και νομικές ανάγκες.

Οι γυναίκες που έχουν υποστεί ΕΠ αντιμετωπίζουν όντως ένα πολύπλοκο ψυχολογικό και κοινωνικό δίλημμα. Αυτές οι επιβλαβείς τελετουργίες συχνά επιβάλλονται από βαθιά ριζωμένες παραδόσεις και κοινωνικές δομές που προωθούν ανισότητες και διακρίσεις με βάση το φύλο. Οι επιπτώσεις που βίωσαν οι γυναίκες αυτές δεν περιορίζονται μόνο σε σωματικές κακουχίες, αλλά επηρεάζουν σοβαρά και την ψυχική τους υγεία. Η αποδοχή αυτών των τελετουργιών σε κάποιες κοινωνίες μπορεί να οδηγήσει σε μια αίσθηση μοναξιάς και απομόνωσης για τις γυναίκες, καθώς ενδέχεται να νιώθουν ότι δεν έχουν τη στήριξη της κοινότητας ή ότι οι φωνές τους δεν ακούγονται. Οι νομικές πτυχές αναφορικά με την προστασία τους συχνά παραμένουν ανεπαρκείς, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολο να επιδιώξουν δικαιοσύνη ή αποζημίωση για τις κακοποιήσεις που υπέστησαν. Η απαλλαγή από αυτές τις επιβλαβείς πρακτικές απαιτεί συλλογική προσπάθεια για την ενδυνάμωση των γυναικών, την εκπαίδευση της κοινωνίας για τα δικαιώματα των γυναικών και την προώθηση νόμων που θα τις προστατεύουν.

Η κατάσταση που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες που έχουν υποστεί εθιμικές πρακτικές είναι εξαιρετικά περίπλοκη και απαιτεί πολυδιάστατες προσεγγίσεις για την αντιμετώπισή της. Όπως αναφέρατε, η έλλειψη νομικής αναγνώρισης και η αδυναμία εφαρμογής των προστατευτικών νόμων μπορεί να εγκλωβίσει τις γυναίκες σε έναν φαύλο κύκλο κακοποίησης και ατιμωρησίας. Η μεταρρύθμιση των νομικών πλαισίων είναι κρίσιμη για την παροχή των κατάλληλων εργαλείων στις γυναίκες ώστε να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Αυτό περιλαμβάνει τη θέσπιση νόμων που θα ποινικοποιούν ρητά τις εθιμικές πρακτικές, την εκπαίδευση των δικαστών και των νομικών επαγγελματιών σχετικά με τις ειδικές συνθήκες των γυναικών αυτών, καθώς και την ενίσχυση των μηχανισμών υποστήριξης για τα θύματα. Επιπλέον, η κοινωνική ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση σχετικά με τα δικαιώματα των γυναικών είναι απαραίτητη ώστε να υπάρχουν αλλαγές στη νοοτροπία και τις παραδόσεις που συντηρούν τέτοιες πρακτικές. Με τη συνεργασία κυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργανώσεων, καθώς και της κοινωνίας των πολιτών, μπορεί να υπάρξει ένα αποτελεσματικό σύστημα διάγνωσης και παρέμβασης για την προστασία των επιζώντων και την αποτροπή τέτοιων φαινομένων στο μέλλον.

Επιπλέον, οιοστρατείες για την πολιτισμικά ευαισθητοποιημένη εκπαίδευση μπορεί να είναι εξαιρετικά σημαντικές για την ανατροπή βαθιά ριζωμένων πεποιθήσεων και την προώθηση του διαλόγου εντός της κοινότητας. Προκειμένου να βοηθηθούν οι γυναίκες να κινηθούν στο νομικό σύστημα και να διεκδικήσουν το δίκαιο, είναι σημαντικό να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και τη νομική τους προστασία.

Για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος απαιτείται μια σύνθετη στρατηγική που θα περιλαμβάνει πολιτισμική ευαισθησία, εκπαίδευση, εξειδικευμένη υγειονομική περίθαλψη, νομικές μεταρρυθμίσεις και διεθνή άσκηση πίεσης. Μόνο με τέτοιες εκτεταμένες προσπάθειες μπορούμε να ελπίζουμε ότι θα καταστρέψουμε τα βαθιά ριζωμένα συστήματα που υποστηρίζουν αυτές τις επιζήμιες πρακτικές και ότι θα δώσουμε στις γυναίκες που έχουν πληγεί μια οδό προς τη δικαιοσύνη και τη θεραπεία (UNICEF, 2021).

Αναφορές

- Banda, J., & Atansah, P. (2016). *An Agenda for harmful cultural practices and girls' empowerment*. Center for Global Development. <https://www.cgdev.org/publication/agenda-harmful-cultural-practices-and-girls-empowerment>
- Chandra-Mouli, V., & Al-Raiiby J. (2021). *Harmful traditional practices prevention*. <https://www.gfmer.ch/SRH-Course-2021/adolescent-health/pdf/Harmful-traditional-practices-2021.pdf>
- United Nations Children's Fund. (2021). *Defining social norms and related concepts*. UNICEF. <https://www.unicef.org/media/111061/file/Social-norms-definitions-2021.pdf>
- World Health Organization, Regional Office for the Eastern Mediterranean. (2013). *Report on the consultation on addressing harmful practices influencing women's and children's health*. WHO. https://applications.emro.who.int/docs/IC_Meet_Rep_2013_EN_14845.pdf?ua=1
- Zero Tolerance. (n.d.). *Tips for reporting on harmful traditional practices*. Retrieved January 31, 2024, from <https://www.zerotolerance.org.uk/harmful-traditional-practices/>

Κεφάλαιο 3 Πρωτοβουλίες ΜΚΟ για την πρόληψη ΕΠ

Πρωτοβουλίες ΜΚΟ

Είναι σημαντικό να ενσωματωθούν οι πρακτικές ΑΓΓΟ στα εθνικά σχέδια για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας. Αυτό θα μπορούσε να αντικατοπτρίζει την κατανόηση ότι οι παραδοσιακές ΕΠ, δηλαδή οι πρακτικές ΑΓΓΟ και οι παιδικοί, πρόωροι και εξαναγκαστικοί γάμοι, αποτελούν μορφές βίας κατά των γυναικών και η καταπολέμησή τους θα πρέπει να επεκταθεί και να ενισχυθεί, εφαρμόζοντας έτσι πλήρως τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, η οποία επισημαίνει τη σημασία της πρόληψης, της προστασίας των θυμάτων και της δίωξης των θυτών, παρέχει ένα ισχυρό πλαίσιο για την καταπολέμηση κάθε μορφής βίας κατά των γυναικών. Η ένταξη των πρακτικών ΑΓΓΟ στις εθνικές στρατηγικές μπορεί να βοηθήσει στην αύξηση της ευαισθητοποίησης, στην εκπαίδευση των φορέων και στην ανάπτυξη πολιτικών που θα προάγουν την ισότητα των φύλων.

Η αντιμετώπιση του ζητήματος των πρακτικών ΑΓΓΟ απαιτεί την έναρξη ειλικρινούς διαλόγου με τις κοινότητες στις οποίες υπάρχει ο κίνδυνος και με τους ηγέτες τους, με βάση την αρχή του σεβασμού των αξιών και των πολιτισμικών πλαισίων αναφοράς τους.

Έχοντας επίγνωση του γεγονότος αυτού, οι δημόσιες πολιτικές που εμπλέκουν τις αντιπροσωπευτικές ενώσεις των πληττόμενων κοινοτήτων είναι πολύ σημαντικές για να έχουν θετικό αντίκτυπο στην ευαισθητοποίηση των κοινοτήτων και στην κινητοποίηση των τοπικών προνομιούχων ενδιαφερομένων, ιδίως των θρησκευτικών ηγετών, για τον σκοπό αυτό.

Σε μια ομότιμη προσέγγιση, η Πορτογαλία, μέσω της CIG (Επιτροπή για την Ιδιότητα του Πολίτη και την Ισότητα των Φύλων), εδώ και μερικά χρόνια, έχει θεσπίσει μια γραμμή χρηματοδότησης κάθε δύο χρόνια, η οποία απευθύνεται ειδικά σε όλες εκείνες τις ενώσεις που, αναπτύσσοντας μια πολύ αποτελεσματική γεωγραφική βάση, ομολογουμένως δεν διαθέτουν τους απαραίτητους πόρους για να λάβουν χρηματοδότηση από παραδοσιακές πηγές για την ανάπτυξη λύσεων κοινοτικής εμβέλειας. Αυτές είναι επίσης πολύ προσαρμοσμένες στο κοινό, στα πλαίσια και τις περιστάσεις τους, ενώ έχουν επίσης την τάση να ξεφεύγουν από τα πιο γενικευμένα κριτήρια αναφοράς.

Το 2021, άνοιξε μια πρόσκληση υποβολής προτάσεων για χρηματοδοτική στήριξη έργων για την πρόληψη και την καταπολέμηση του ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων, αυξάνοντας το διαθέσιμο ποσό σε 60.000 ευρώ. Το 2023 έγινε νέα πρόσκληση και το διαθέσιμο ποσό αυξήθηκε σε 80.000 ευρώ.

Η χρηματοδότηση αυτή προορίζεται για μικρές ενώσεις που εργάζονται με τις πληγείσες κοινότητες, τους επαγγελματίες, τα παιδιά και τους νέους με στόχο την προώθηση της μεγαλύτερης ευαισθητοποίησης σχετικά με τα δικαιώματα των κοριτσιών και των νεαρών γυναικών, καθώς και τους κινδύνους για την υγεία από πρακτικές ΑΓΓΟ.

Μπορούμε να επισημάνουμε ορισμένες από τις δράσεις αυτών των έργων, όπως οι κατωτέρω:

- Ενημέρωση/ευαισθητοποίηση στα σχολεία για θέματα ΑΓΓΟ (εκπαιδευτικοί και μαθητές),
- Κατάρτιση επαγγελματιών υγείας, εκπαίδευσης και άλλων επαγγελματιών,
- Ψηφιακά φυλλάδια και διαγράμματα ροής για την αντιμετώπιση του δικτύου,
- Κύκλοι συζήτησης- μέσα κοινωνικής δικτύωσης για θέματα ΑΓΓΟ και φεμινιστικού, φυλετικού και μεταναστευτικού ακτιβισμού,
- Συνεδρίες ευαισθητοποίησης που απευθύνονται σε νέους από κοινότητες υψηλού κινδύνου,
- Καλλιτεχνικές παραγωγές, που χρησιμοποιούν το χορό, τη μουσική και την ποίηση ως όπλα στον αγώνα κατά των πρακτικών ΑΓΓΟ,
- Φόρουμ προβληματισμού/συζήτησης (συζητήσεις με συγγραφείς φοιτητές/νέους, διαδικτυακές συζητήσεις/φόρουμ στο κανάλι "Φωνή της Διασποράς" και ευαισθητοποίηση στο πεδίο),
- Εκπαίδευση ακτιβιστών για την αποδόμηση με ηγέτες, τζαμιά και συναντήσεις ή επισκέψεις με ηγέτες,
- Ολοκληρωμένο πρωτόκολλο δράσης όλων των φορέων μιας πόλης για την παρέμβαση σε πρακτικές ΑΓΓΟ,
- Ομιλίες σε χώρους λατρείας, π.χ. τζαμιά,
- Δράσεις ευαισθητοποίησης που απευθύνονται σε φοιτητές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης,
- Συναντήσεις με κορίτσια και αγόρια από κοινότητες που πλήττονται από πρακτικές ΑΓΓΟ,
- Ομάδες βοήθειας.

Εκτός από τα μέτρα που οι ΜΚΟ μπορούν να υλοποιήσουν επί τόπου με μεγαλύτερη εγγύτητα, είναι επίσης σημαντικό να σημειωθεί ότι μπορούν επίσης να μεταφέρουν στους ηγέτες τους την ανάγκη λήψης εθνικών μέτρων για την καταπολέμηση και την πρόληψη πρακτικών ΑΓΓΟ.

Επιτυχημένα έργα και καμπάνιες

Για παράδειγμα, στην Πορτογαλία, υπάρχει ένας Ηλεκτρονικός Φάκελος Υγείας- Επαγγελματικός Χώρος που είναι μια διαδικτυακή πλατφόρμα που επιτρέπει την καταγραφή και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των διαφόρων φορέων της Εθνικής Υπηρεσίας Υγείας.

Μέχρι σήμερα γίνονται διάφορες προσπάθειες για την προώθηση της ευρύτερης διάδοσης αυτού του συστήματος καταγραφής, το οποίο είναι ζωτικής σημασίας για την επιδημιολογική επιτήρηση του φαινομένου της βίας και την υποστήριξη ορθών πρακτικών.

Πραγματοποιήθηκαν εθνικές εκστρατείες για την πρόληψη και την καταπολέμηση των πρόωρων και εξαναγκαστικών γάμων παιδιών (διαδικτυακές εκστρατείες και φυλλάδια), οι οποίες είναι πολύ σημαντικές για την ευαισθητοποίηση του κοινού και των τεχνικών επαγγελματιών που εργάζονται στον τομέα, με στόχο την αποδόμηση των μύθων που συνδέονται με αυτές τις πρακτικές, καθώς και ορισμένων από τα κύρια προειδοποιητικά σημάδια που πρέπει να προσέχουν.

Επίσης, οι εκστρατείες στα αεροδρόμια για την πρόληψη πρακτικών ΑΓΓΟ αποτελούν σημαντικές δράσεις, όχι μόνο για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις συνέπειες της πρακτικής, αλλά και με την παροχή πληροφοριών σχετικά με τις επαφές και τους πόρους υποστήριξης.

Έγινε δημοσίευση ενός μοντέλου εντοπισμού και πρόληψης των θυμάτων στην Πορτογαλία για όποιον ταξιδεύει σε χώρες που εφαρμόζουν πρακτικές ΑΓΓΟ και πρώιμους, παιδικούς και εξαναγκαστικούς γάμους. Το μοντέλο απευθύνεται σε όλους τους φορείς που έρχονται σε επαφή με κοινότητες που πλήττονται από πρακτικές ΑΓΓΟ ή πρώιμους και εξαναγκαστικούς γάμους παιδιών. Επιδιώκει να καταγράψει τους υφιστάμενους σήμερα μηχανισμούς για την προστασία των παιδιών και των νεαρών κοριτσιών από τον κίνδυνο να εγκαταλείψουν το εθνικό έδαφος για να υποστούν τις εν λόγω παραδοσιακές ΕΠ. Στη συνέχεια, οι συνοριακές αρχές μπορούν επίσης να προβούν στην κατάλληλη παραπομπή των περιπτώσεων που αναφέρονται ή/και εντοπίζονται σε συνοριακό περιβάλλον.

Υπάρχει επίσης μια διατομεακή ομάδα εργασίας, αποτελούμενη από δημόσιους φορείς από διάφορους κυβερνητικούς τομείς, μη κυβερνητικές οργανώσεις και ενώσεις μεταναστών που εκπροσωπούν τις πληγείσες κοινότητες. Αυτή η θεματική ομάδα εργασίας έχει ως ρόλο την υποστήριξη της εφαρμογής των δημόσιων πολιτικών για την πρόληψη και την καταπολέμηση περιστατικών ΑΓΓΟ, ενώ παράλληλα αποτελεί πλατφόρμα για συζήτηση, ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και δημιουργία συμπράξεων.

Αυτή η ομάδα εργασίας μπορεί να δημιουργήσει αποθετήρια με αρχεία τεκμηρίωσης, άρθρα, διατριβές, ειδήσεις, εθνικές και διεθνείς εκθέσεις και νομοθεσία, να επανεξετάσει τη βιβλιογραφία, να αναπτύξει μοντέλα ερευνών για να συμβουλευτεί όσους εργάζονται στον τομέα και σε βασικούς τομείς, να ξεκινήσει εκστρατείες ευαισθητοποίησης των επαγγελματιών του δημόσιου τομέα και άλλων επαγγελματιών με παρέμβαση στον τομέα. Επίσης, μπορεί να προτείνει συστάσεις που μπορούν να αναπτύξουν εντατική κατάρτιση με βάση την τεχνογνωσία και τις συστάσεις που παράγονται σε αυτό το πλαίσιο.

Ένα άλλο καλό παράδειγμα είναι η δημιουργία Γραφείων Υποστήριξης για θύματα ενδοοικογενειακής βίας ή/και παραδοσιακών ΕΠ στα τρία Εθνικά Κέντρα Υποστήριξης για την Ένταξη των Μεταναστών. Αυτά τα Γραφεία Υποστήριξης έχουν ως στόχο να παρέχουν μια ολοκληρωμένη και άμεση ανταπόκριση μέσω εξειδικευμένων υπηρεσιών, ενώ παράλληλα εγγυώνται την ενημέρωση και την εξατομικευμένη καθοδήγηση των μεταναστών και των απογόνων τους στην Πορτογαλία.

Η μεταπτυχιακή κατάρτιση σε θέματα ΑΓΓΟ για τους επαγγελματίες υγείας αποτελεί επίσης καλή πρακτική, όπως και η κατάρτιση δικαστών και εισαγγελέων, που μπορούν να παρέχουν τόσο αρχική όσο και δια βίου κατάρτιση σε διάφορα θέματα θεμελιωδών δικαιωμάτων και συνταγματικού δικαίου, με τη μορφή μαθημάτων, εργαστηρίων ή σεμιναρίων, τα οποία περιλαμβάνουν τη βία λόγω φύλου και τον ΑΓΓΟ.

Κεφάλαιο 4 Βέλτιστες πρακτικές από δημόσιες πολιτικές

Βέλτιστες πρακτικές στις δημόσιες πολιτικές για την πρόληψη ΕΠ

Απαιτείται συντονισμένη προσπάθεια σε όλα τα κυβερνητικά επίπεδα, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών αρχών, των αρχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και των ευρωπαϊκών κρατών για την εξάλειψη των ΕΠ. Οι συνεργατικές δραστηριότητες και συμφωνίες είναι σημαντικές σε διεθνή κλίμακα. Διεθνείς οργανισμοί όπως τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ) και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) μπορούν να παρέχουν στα κράτη μέλη ένα φόρουμ για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, τη δημιουργία ολοκληρωμένων σχεδίων και τον καθορισμό καθολικών κατευθυντήριων γραμμών για την κατάργηση των επιζήμιων πολιτιστικών συμβάσεων.

Χρειάζεται συντονισμένη δράση εντός της ΕΕ για να αντιμετωπιστούν αυτές οι συμπεριφορές ομοιόμορφα μεταξύ των κρατών μελών της. Η ΕΕ έχει τη δυνατότητα να προωθήσει την ανταλλαγή γνώσεων, πόρων και δεξιοτήτων μεταξύ των κρατών μελών της. Επιπλέον, τα νομικά πλαίσια μπορούν να εναρμονιστούν μέσω της εφαρμογής των οδηγιών και των κανόνων της ΕΕ, εξασφαλίζοντας μια ενιαία προσέγγιση κατά των συμβατικών ΕΠ (Συμβούλιο της Ευρώπης, Ομάδα Εμπειρογνομημένων για τη δράση κατά των γυναικών και την ενδοοικογενειακή βία [Συμβούλιο της Ευρώπης, GREVIO], 2018).

Κατά την τελευταία δεκαετία, η διεθνής κοινότητα έχει συσπειρωθεί για την επιτάχυνση της προόδου κατά των ΕΠ. Οι διεθνείς θεσμοί διακυβέρνησης έχουν δώσει συγκεκριμένες προτεραιότητες στην εξάλειψη των παράνομων ΕΠ μέσω της θέσπισης περιφερειακά εδραιωμένων σχεδίων που στοχεύουν στον μετριασμό και την εξάλειψή τους. Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών, για παράδειγμα, ζητούν την εξάλειψη των ΕΠ έως το 2030.

Παρ' όλα αυτά, οι παραδοσιακές ΕΠ έχουν αποδειχθεί εξαιρετικά ανθεκτικές (Murray et al., 2023). Παρόλο που σε ορισμένες χώρες παρατηρήθηκε μείωση της εξέχουσας σημασίας των πρακτικών ΑΓΓΟ, του παιδικού γάμου ή των δολοφονιών για λόγους τιμής, ο αντίκτυπος της μετανάστευσης έχει ενισχύσει την παρουσία τους σε όλο τον κόσμο. Τα έθνη παγκοσμίως, τα οποία προηγουμένως δεν εξέταζαν τις ΕΠ ως κοινωνική πρόκληση, περιλαμβάνουν ολοένα και περισσότερο κοινότητες διασποράς στις οποίες γυναίκες και κορίτσια υφίστανται αυτά τα εγκλήματα. Ομοίως, στοιχεία καταδεικνύουν ότι οι περιοχές που είναι επιρρεπείς σε συγκρούσεις, στις οποίες οι δείκτες των παράνομων πρακτικών είχαν μειωθεί, αντιμετωπίζουν τώρα μια τάση επανεμφάνισης (Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες [UNHCR], 2020).

Το ερώτημα, επομένως, είναι πώς μπορεί να οργανωθεί η αντίδραση ενός κράτους ώστε να μεγιστοποιηθεί η πιθανότητα επίτευξης του επιθυμητού αποτελέσματος, δηλαδή της μείωσης και ιδανικά της εξάλειψης των παραδοσιακών ΕΠ, διασφαλίζοντας παράλληλα την αποτελεσματική καταδίωξη όσων παραβιάζουν τους κανόνες κατά των εν λόγω πρακτικών.

Στο πλαίσιο της Ευρώπης, μια περαιτέρω διάσταση έρχεται να προστεθεί σε αυτό, δεδομένου ότι οι στόχοι αυτοί επιδιώκονται παράλληλα με ευρύτερους στόχους που αφορούν: τη μεταναστευτική πολιτική, την κοινωνική ένταξη, τον σεβασμό της πολιτιστικής ταυτότητας ενός ατόμου και την κοινοτική συνοχή.

Η επίτευξη της σωστής ισορροπίας μεταξύ της αντιμετώπισης των παραδοσιακών ΕΠ και των ευρύτερων στόχων αποτελεί ιδιαίτερη πρόκληση, έχοντας υπόψη ορισμένες από τις βαθύτερες αιτίες των παραδοσιακών ΕΠ που βασίζονται σε πατριαρχικές παραδόσεις και την ανισότητα των φύλων. Ομοίως, οι παραδοσιακές ΕΠ συχνά βασίζονται σε κοινωνικά πρότυπα που δίνουν τη μεγαλύτερη σημασία στο σεβασμό και την προστασία της οικογενειακής μονάδας και της κοινότητας.

Εκτός από αυτήν την πρόκληση, όπως και με άλλα θύματα εγκληματικών πολιτικών, η δράση κατά των παραδοσιακών ΕΠ τείνει να είναι λανθασμένη, καθώς είτε εστιάζει σε έναν τύπο ΕΠ είτε η δράση είναι περιορισμένη- σε χρόνο, τοποθεσία, εμπλεκόμενους φορείς ή εύρος στόχων. Αυτό δεν λαμβάνει υπόψη τις πολλές υποκείμενες κινητήριες δυνάμεις και τις συνέπειες των παραδοσιακών ΕΠ και των πολλαπλών παραγόντων και τομέων που εμπλέκονται, κάτι που απαιτεί ένα ολοκληρωμένο και συντονισμένο πλαίσιο απόκρισης.

Αυτό το κεφάλαιο διερευνά ορισμένα από τα βασικά στοιχεία που είναι απαραίτητα για την οργάνωση ενός ολοκληρωμένου, μακροπρόθεσμου πλαισίου έναντι των παραδοσιακών ΕΠ, το οποίο βασίζεται στη θυματολογική θεωρία και πρακτική. Αυτό συγκεντρώνει:

- προϋπάρχουσες προσεγγίσεις για την καταπολέμηση των διαφόρων μορφών παραδοσιακών ΕΠ,
- βασικές προσεγγίσεις για την πολιτική για τα θύματα,
- τα βασικά στοιχεία της τεκμηριωμένης χάραξης πολιτικής.

Όπως επισημαίνεται από την Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW), πρέπει να καθιερωθεί μια ολιστική προσέγγιση που να υποστηρίζεται από κατάλληλη νομοθεσία, πολιτική βούληση και λογοδοσία (Ηνωμένα Έθνη, Γραφείο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Ύπατης Αρμοστείας [ΟΗΕ, OHCHR], 2019). Συγκεντρώνοντας όλα αυτά, μπορεί να φανεί ότι υπάρχουν τέσσερις γενικοί τομείς που είναι απαραίτητοι για την επίτευξη μακροπρόθεσμης προόδου.

1. Πρέπει να δημιουργηθεί μια αποτελεσματική εθνική δομή διακυβέρνησης για τον καθορισμό των πολιτικών γύρω από τις παραδοσιακές ΕΠ και την υποστήριξη της εφαρμογής.
2. Πρέπει να θεσπιστούν νόμοι για την πρόληψη των παραδοσιακών ΕΠ, την καταδίωξη όσων τις διαπράττουν και τη δυνατότητα των φορέων να τις καταπολεμούν, υποστηρίζοντας παράλληλα τα θύματα. Αυτοί οι νόμοι πρέπει να συνοδεύονται από κατάλληλες δραστηριότητες χάραξης πολιτικής που συμβάλλουν στον καθορισμό του τρόπου με τον οποίο μπορεί να επιτευχθεί η αλλαγή.
3. Πρέπει να υπάρχουν μηχανισμοί εφαρμογής και να χρηματοδοτούνται κατάλληλα.
4. Χρειάζονται διαδικασίες παρακολούθησης, αξιολόγησης και προσαρμογής για να διασφαλιστεί ότι η εφαρμογή είναι αποτελεσματική και με αντίκτυπο και για να εντοπιστούν οι απαιτούμενες βελτιώσεις.

Εθνική δομή διακυβέρνησης

Όπως αναφέρει η UNICEF (Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Πληθυσμό και το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά [UNFPA & UNICEF], 2020) σε σχέση με τον ΑΓΓΟ, είναι:

Ένα σύνθετο φαινόμενο που βρίσκεται στη διασταύρωση του πολιτισμού, της ισότητας των φύλων και της υγείας. Η εξάλειψή του δεν αποτελεί ευθύνη ενός μόνο κρατικού οργάνου (π.χ. εκτελεστικό/δικαστικό/νομοθετικό) ή τομέα (π.χ. Υπουργείο Γυναικών/Οικογένειας/Υγείας) και απαιτεί πολιτική ηγεσία και δέσμευση σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης (σελ. 4).

Οι βέλτιστες πρακτικές καταδεικνύουν ότι για να είναι επιτυχή τα σχέδια, **πρέπει να καθιερωθεί μια ολιστική προσέγγιση, η οποία θα υποστηρίζεται από την κατάλληλη νομοθεσία, την πολιτική βούληση και τη λογοδοσία** (UN, OHCHR, 2019). Ομοίως, ο μετασχηματισμός δεν μπορεί να επιτευχθεί αποκλειστικά σε επίπεδο πολιτικής.

Το σημείο αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο όταν αντιμετωπίζονται όλες οι μορφές των παραδοσιακών ΕΠ. Ομοίως, μπορούμε να εξετάσουμε τα συστήματα που προτάθηκαν από το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ/ODIHR) για έναν εθνικό μηχανισμό παραπομπής για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, καθώς και το εθνικό πλαίσιο υποστήριξης που έχει προτείνει η Victim Support Europe για τα θύματα όλων των εγκλημάτων. Όλα αυτά επικεντρώνονται στη δημιουργία υποδομών διακυβέρνησης για τον προσδιορισμό της απαιτούμενης δράσης και του τρόπου οργάνωσης και υλοποίησης αυτής της δράσης. Χωρίς αυτές τις δομές, η δράση τείνει να είναι ασυντόνιστη και βραχυπρόθεσμη. Αυτό είναι ιδιαίτερα αναποτελεσματικό όταν οι λύσεις βασίζονται σε αλλαγές στις συμπεριφορές, τις πεποιθήσεις και τα κοινωνικά/ηθικά πρότυπα- κάτι που βρίσκεται στο επίκεντρο της αντιμετώπισης των παραδοσιακών ΕΠ.

Με βάση τις προσεγγίσεις της UNICEF, του ΟΑΣΕ και της Victim Support Europe (VSE), ορισμένες από τις βασικές πτυχές μιας δομής διακυβέρνησης συνοψίζονται παρακάτω:

Μια **εθνική στρατηγική** που καθορίζει τις βασικές προτεραιότητες, τους στόχους και τις κυβερνητικές δραστηριότητες που σχετίζονται με έναν συγκεκριμένο τομέα (αντιμετώπιση των παραδοσιακών ΕΠ).

Αναγνωρίζοντας ότι ο στόχος είναι να αλλάξουν οι συμπεριφορές που δικαιολογούν τις ΕΠ, **οι στρατηγικές θα πρέπει να συντονίζουν τους τοπικούς, περιφερειακούς και εθνικούς τομείς**, με τη συμμετοχή οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, θρησκευτικών αρχών, αρχών επιβολής του νόμου και φορέων κοινωνικής πρόνοιας (UN, OHCHR, 2019). Οι εν λόγω συστάσεις αντανakλούν επίσης ότι η πολιτική βούληση και η λογοδοσία σε όλα τα επίπεδα πολιτικής πρέπει να αποτελέσουν το πρώτο βήμα για τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου εθνικού σχεδίου.

Οι εμπειρογνώμονες τονίζουν ότι για να είναι αποτελεσματική μια στρατηγική, ο συντονισμός είναι καθοριστικός. Μελέτες περιπτώσεων καταδεικνύουν ότι στις βέλτιστες πρακτικές για την πρόληψη των ΕΠ, ο **διατομεακός συντονισμός** συγκεντρώνει όλους τους σχετικούς φορείς της κοινωνίας (UN, OHCHR, 2019).

Η στρατηγική του κοινού προγράμματος για τον ΑΓΓΟ/την κατάργηση της κλειτοριδεκτομής διέπεται από τις ακόλουθες αρχές (Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Πληθυσμό [UNFPA], 2020):

- Ο ΑΓΓΟ αποτελεί σημαντικό πρόβλημα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας,
- Ενδυνάμωση των κοινοτήτων που κάνουν συλλογικές επιλογές,
- Οι δημόσιες δηλώσεις είναι ένα ισχυρό μέσο για να πειστούν οι άλλοι,
- Εμπλοκή των παραδοσιακών και θρησκευτικών ηγετών ως φορέων αλλαγής,
- Η σημασία της απαγόρευσης της ιατρικοποίησης του ΑΓΓΟ,
- Οι αποτελεσματικές εκστρατείες στα μέσα ενημέρωσης διαμορφώνουν τις στάσεις,
- Ένα νομικό πλαίσιο βασισμένο στα ανθρώπινα δικαιώματα επιταχύνει την κατάργηση.

Ορισμένες από τις βασικές δομές συντονισμού περιλαμβάνουν:

- Έναν εθνικό συντονιστή, ο οποίος είναι ένας υψηλόβαθμος κυβερνητικός ή πολιτειακός αξιωματούχος υπεύθυνος για τη συνολική υλοποίηση του συστήματος,
- Ένα ανεξάρτητο όργανο που θα είναι υπεύθυνο για την παρακολούθηση και την αμφισβήτηση της πολιτικής της κυβέρνησης, το οποίο θα παρέχει συστάσεις και συμβουλές στην κυβέρνηση, καθώς και θα λειτουργεί ως η φωνή των θυμάτων των παραδοσιακών ΕΠ και θα ευαισθητοποιεί για τα δικαιώματα και τα ζητήματα των θυμάτων,
- Μια ομάδα εργασίας ή μια επιτροπή υλοποίησης αποτελούμενη από ανώτερους κυβερνητικούς εκπροσώπους και εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίοι μπορούν να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν την εθνική στρατηγική για τα παραδοσιακά ΕΠ και να συντονίσουν τις δραστηριότητες σε διάφορους τομείς,
- Ειδικές ομάδες εργασίας που ασχολούνται με συγκεκριμένα θέματα ή τύπους παραδοσιακών ΕΠ,
- Ένα εθνικό συμβουλευτικό συμβούλιο αποτελούμενο από θύματα και επιζώντες διασφαλίζει ότι οι φωνές των θυμάτων αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ανάπτυξης πολιτικών, διαδικασιών και πρακτικών,
- Ενσωμάτωση με ευρύτερους μηχανισμούς υποστήριξης και παραπομπής που διασφαλίζει ότι τα θύματα παραπέμπονται στις κατάλληλες υπηρεσίες.

Σε ό,τι αφορά τις προσεγγίσεις συντονισμού, είναι σημαντικό αυτός να γίνεται όχι μόνο μεταξύ των τομέων και μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών και των κρατικών φορέων, αλλά και σε κοινοτικό, τοπικό και εθνικό επίπεδο. Αυτό σημαίνει ότι οι πολιτικές πρέπει να εξετάζουν τη βελτίωση των εκπαιδευτικών δυνατοτήτων, των προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας, της πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη και της επιβολής του νόμου, μεταξύ άλλων, καθώς και την ενίσχυση της συμμετοχής των ενδιαφερομένων. Αυτό περιλαμβάνει την αλληλεπίδραση με τα μέλη της κοινωνίας των πολιτών, τις δικαστικές αρχές, τους παραδοσιακούς ηγέτες ή τα μέλη της κοινότητας και τη λήψη ανατροφοδότησης από αυτά.

Επιπλέον, όπως εξηγεί η Victim Support Europe Ειδικές επιχειρησιακές λεπτομέρειες μπορούν να καθοριστούν στη νομοθεσία, σε διοικητικούς κανόνες ή σε πρακτικούς οδηγούς, αν και μεγαλύτερη συνοχή και ασφάλεια επιτυγχάνεται μέσω της νομοθεσίας. Τέτοιες λεπτομέρειες μπορεί να περιλαμβάνουν: μια αξιολόγηση για τον καθορισμό των βασικών ενδιαφερομένων, ποιος θα πρέπει να συμμετέχει στο πλαίσιο, ποια δομή θα μπορούσε να είναι πιο αποτελεσματική σε κάθε δεδομένη χώρα και ποια ζητήματα απαιτούν τη μεγαλύτερη προσοχή. Οι ρυθμίσεις εργασίας, που καθορίζουν τους ρόλους και τα καθήκοντα, θα πρέπει να επισημοποιηθούν, για παράδειγμα, μέσω πρωτοκόλλων ή μνημονίων συνεννόησης. Για να καθοδηγήσουν την ανάπτυξη μιας εθνικής στρατηγικής και την εφαρμογή ενός εθνικού μηχανισμού παραπομπής, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα πρέπει να ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν αξιολογήσεις αναγκών σε εθνικό επίπεδο και με επίκεντρο την κοινότητα. Εν ολίγοις, η αξιολόγηση είναι μια στρατηγική διαδικασία για τον εντοπισμό των αναγκών μιας κοινότητας σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, προκειμένου να αντιμετωπιστούν και να ενσωματωθούν καλύτερα οι ανάγκες αυτές στο σχεδιασμό και την παροχή υπηρεσιών (Meindre-Chautrand et al., 2022).

Καλές πρακτικές - Παράδειγμα συντονισμού (Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων [EIGE], 2013):

Μια έκθεση του EIGE του 2013 σχετικά με τις καλές πρακτικές για την καταπολέμηση του ΑΓΓΟ ανέδειξε μια πολιτική συντονισμού που καθιερώθηκε στις Κάτω Χώρες. Συστάθηκε μια Επιτροπή Καταπολέμησης του ΑΓΓΟ, η οποία οδήγησε σε μια σειρά δράσεων, συμπεριλαμβανομένων πολλών πιλοτικών έργων που επικεντρώθηκαν στην πρόληψη.

Τα εν λόγω έργα χρησιμοποιούν μια αλυσιδωτή προσέγγιση, η οποία είναι μια μέθοδος συνεργασίας μεταξύ πολλών βασικών φορέων που ασχολούνται με τον ΑΓΓΟ, συμπεριλαμβανομένων όσων ασχολούνται με την προστασία, την πρόληψη, τη δίωξη και την παροχή υπηρεσιών ΑΓΓΟ, όπως η υγειονομική περίθαλψη των νέων (ΥΗC), η αστυνομία, τα σχολεία, οι επαγγελματίες του ιατρικού τομέα (μαίες, μαιευτήριο, γενικοί ιατροί, γυναικολόγοι, παιδίατροι), η προστασία των παιδιών (Youth Care (YC)), οι οργανώσεις μεταναστών και τα σημεία παροχής συμβουλών και καταγγελιών για την κακοποίηση παιδιών. Επιπλέον, η έντονη πολιτισμική εδραίωση της πρακτικής του ΑΓΓΟ απαιτούσε τη συμπερίληψη κοινοτήτων μεταναστών από χώρες που εφαρμόζουν τον ΑΓΓΟ και ζουν στις Κάτω Χώρες για να παρέχουν κατάλληλες υπηρεσίες και προστασία.

Στην αλυσιδωτή προσέγγιση οι φορείς και τα μέλη της αλυσίδας γνωρίζονται μεταξύ τους, οπότε το απαιτούμενο όριο οικειότητας για την υποβολή ερωτήσεων και την παραπομπή υποθέσεων μεταξύ τους μειώνεται. Η κοινή εργασία υποστηρίζεται μέσω της εκπόνησης πρωτοκόλλων συνεργασίας, τα οποία καθορίζουν τους ρόλους και τις αρμοδιότητες κάθε φορέα της αλυσίδας, καθώς και τα μέσα για την υποστήριξη των δραστηριοτήτων τους. Η κατάρτιση και η ανταλλαγή γνώσεων αποτελούν επίσης σημαντικές πτυχές της προσέγγισης της αλυσίδας.

Όλες οι βέλτιστες πρακτικές περιλαμβάνουν συνήθως τη συμμετοχή διαφορετικών προφίλ κατά την ανάπτυξη και την εφαρμογή στρατηγικών, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι κύριες ανησυχίες σχετικά με τις ΕΠ εντοπίζονται με ακρίβεια (UN, OHCHR, 2019).

Πολιτική και νομικό πλαίσιο

Όσον αφορά τη χάραξη πολιτικής, αυτή θα πρέπει να αναπτυχθεί μέσω των δομών που περιγράφονται ανωτέρω και θα πρέπει να περιλαμβάνει βασικές πτυχές της χάραξης πολιτικής με βάση τα στοιχεία σε συνδυασμό με τη χάραξη πολιτικής για τα θύματα. Οι θέσεις πολιτικής στη συνέχεια υποστηρίζουν τις αποφάσεις εφαρμογής, συμπεριλαμβανομένου του κατά πόσον απαιτούνται νόμοι ή άλλοι επίσημοι κανόνες. Ορισμένες από τις βασικές πτυχές της χάραξης πολιτικής περιλαμβάνουν τα εξής:

1) Καθορισμός οράματος και στόχων για τη δράση

Στο επίκεντρο αυτού του οράματος βρίσκεται μια προσέγγιση με σεβασμό στα θύματα, η οποία περιλαμβάνει την κατανόηση των αναγκών των θυμάτων, οι οποίες είναι αλληλένδετες με τη ζημία που προκαλείται από το έγκλημα. Πάνω από αυτά μπορεί να υπάρχουν ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα, ανάγκες διαφόρων τομέων και φορέων κ.λπ.

Λαμβάνοντας υπόψη τον ορισμό του ΟΗΕ για την προσέγγιση με επίκεντρο το θύμα, η προσέγγιση με επίκεντρο το θύμα, όπως ορίζεται από την Victim Support Europe, είναι μια προσέγγιση που διασφαλίζει ότι υπάρχουν προτεραιότητες με επίκεντρο το θύμα, είναι αποτελεσματικές και δεν υπολείπονται των δικαιωμάτων υπεράσπισης και εγγυώνται σεβαστή μεταχείριση, ενδυνάμωση του θύματος, ευημερία και ασφάλεια (Meindre-Chautrand et al., 2022). Τελικά, διασφαλίζει ότι οι προτεραιότητες των θυμάτων βρίσκονται στο επίκεντρο των αποφάσεων και ότι αυτές εξισορροπούνται λαμβάνοντας υπόψη άλλα δικαιώματα και προτεραιότητες.

Ορισμός του ΟΗΕ για την έννοια των προσεγγίσεων με επίκεντρο το θύμα (UNHCR, 2020):

«ένας τρόπος προσέγγισης του/των θύματος/ων που δίνει προτεραιότητα στην ακρόαση του/των θύματος/ων, αποφεύγει την επανα-τραυματοποίηση και εστιάζει συστηματικά στην ασφάλεια, τα δικαιώματα, την ευημερία, τις εκφρασμένες ανάγκες και τις επιλογές τους, δίνοντας έτσι πίσω όσο το δυνατόν περισσότερο έλεγχο στο/στα θύμα/τα και εξασφαλίζοντας την ενσυναισθητική και ευαισθητοποιημένη παροχή υπηρεσιών και συνοδείας με μη επικριτικό τρόπο» (σελ. 6)

Οι πολιτικές θα πρέπει να σχεδιάζονται σύμφωνα με αυτή την ευαισθητοποιημένη προς τα θύματα προσέγγιση, η οποία περιλαμβάνει επίσης την κάλυψη των αναγκών των θυμάτων: σεβασμός, αναγνώριση, προστασία, υποστήριξη, πρόσβαση στη δικαιοσύνη και αποζημίωση/αποκατάσταση και αντιμετώπιση κάθε είδους βλάβης που προκλήθηκε στα θύματα.

2) Προσδιορίστε ποια είναι τα προβλήματα και οι κινητήριοι μοχλοί των προβλημάτων και της εγκληματικότητας. Παράλληλα με τον προσδιορισμό των στόχων, οι δημόσιες πολιτικές πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ιστορικές, πολιτιστικές, θρησκευτικές, συγκυριακές και πολλές άλλες πτυχές των ΕΠ και να αντιμετωπίζουν αυτές τις κινητήριες δυνάμεις των ΕΠ στο πλαίσιο μιας μακροπρόθεσμης αλλαγής της συμπεριφοράς και της νοοτροπίας των ατόμων (UNHCR, 2020). Επιπλέον, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα θύματα, τους λόγους για τους οποίους αντιμετωπίζουν τα προβλήματα αυτά και τυχόν άλλες ευρύτερες προκλήσεις, για παράδειγμα, από τους επαγγελματίες κατά την αντιμετώπιση των παραδοσιακών ΕΠ. Όλα αυτά πρέπει να ληφθούν υπόψη.

Η σωστή αξιολόγηση του συνδυασμού αυτών των ζητημάτων βοηθά στον καθορισμό των καταλληλότερων δράσεων όσον αφορά την πρόληψη, την καταδίωξη των δραστών και την υποστήριξη των θυμάτων. Επιπλέον, με την κατανόηση των ειδικών ζητημάτων για κάθε μορφή ΕΠ, μπορούν να προσδιοριστούν κοινά ζητήματα που απαιτούν κοινές λύσεις.

Για παράδειγμα, όσον αφορά τον παιδικό γάμο, όπως έχει επισημάνει η Διακοινοβουλευτική Ένωση (IPU) - τα αίτια είναι πολύπλοκα, αλληλένδετα, και πολύ συχνά εξαρτώνται από τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και το πολιτισμικό πλαίσιο που αφορά τη συγκεκριμένη χώρα. «Η ανισότητα των φύλων, η φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η περιθωριοποίηση και η ανασφάλεια είναι μερικοί από τους παράγοντες που οδηγούν και στηρίζουν την πρακτική των πρόωγων γάμων» (Svanemyr et al., 2013, σελ. 9).

Αντίθετα, πολλές οργανώσεις επισημαίνουν ότι ο ΑΓΓΟ είναι μια πανάρχαια πρακτική που διαιωνίζεται επειδή αποτελεί έθιμο, αλλά και μια πρακτική που διαιωνίζει τον έλεγχο των γυναικών και την ανισότητα των φύλων. Ωστόσο, κατανοώντας ότι ο ΑΓΓΟ είναι μια κοινωνική σύμβαση που διέπεται από ανταμοιβές και τιμωρίες, γίνεται επίσης κατανοητό ότι η κατάργηση της πρακτικής προϋποθέτει την υποστήριξη της ευρύτερης κοινότητας, ιδίως των μεγαλύτερων σε ηλικία ανθρώπων (Mbaku, 2021). Επιπλέον, ενώ με τον παιδικό γάμο, οι γονείς μπορεί να αισθάνονται ότι ενεργούν προς το συμφέρον του παιδιού, αντίθετα, μια οικογένεια μπορεί να πραγματοποιήσει τον ΑΓΓΟ από φόβο ότι η μη συμμόρφωση θα επιφέρει μεγαλύτερη ζημιά στην οικογένεια, μεταξύ άλλων μέσω της ντροπής και του αποκλεισμού.

Η κατανόηση αυτών των παραγόντων οδηγεί σε μια συμμετοχική προσέγγιση για τον προσδιορισμό των αναγκών και των λύσεων. Η συμμετοχική διαβούλευση που βασίζεται στις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενθαρρύνει τα άτομα να περιγράψουν και να διατυπώσουν τις δικές τους αξίες, να καταλήξουν σε συναίνεση σχετικά με τους κοινοτικούς τους στόχους και να σκεφτούν ποια εμπόδια υπάρχουν στην επίτευξη των κοινών τους στόχων. Αυτό οδηγεί σε μια διαδικασία προβληματισμού και δράσης που μπορεί να οδηγήσει σε μεγάλης κλίμακας κοινωνικό μετασχηματισμό (Gillespie & Melching, 2010).

Εντοπισμός καλών πρακτικών από το πεδίο και άλλους τομείς

Με βάση την προαναφερθείσα αναλυτική διαδικασία, μπορούν να εντοπιστούν προϋπάρχουσες καλές πρακτικές στο πεδίο και σε άλλους τομείς, οι οποίες είναι καλά σχεδιασμένες για την αντιμετώπιση των προβλημάτων. Εν προκειμένω, η έκθεση του EIGE σχετικά με τις καλές πρακτικές όσον αφορά την καταπολέμηση του ΑΓΓΟ καθιέρωσε μια αποτελεσματική διαδικασία ανάλυσης των πρακτικών προκειμένου να διαπιστωθεί αν πρόκειται πράγματι για καλές πρακτικές (EIGE, 2013).

Ορισμένα από τα βασικά κριτήρια (στο πλαίσιο μιας τυπικής προσέγγισης αξιολόγησης της ΕΕ) που χρησιμοποιήθηκαν για την ανάλυση των πρακτικών ήταν τα εξής:

- βιωσιμότητα,
- αντίκτυπος,
- αποτελεσματικότητα,
- αποδοτικότητα,
- συνάφεια.

Στο πλαίσιο αυτής της ανάλυσης, εξετάστηκε επίσης κάθε πρακτική σε σχέση με τους στόχους της για την ισότητα των φύλων, το κατά πόσον οι συγκεκριμένες αλλαγές/αποτελέσματα ήταν πραγματικά αποτέλεσμα της διαδικασίας/δραστηριότητας, ποιες ομάδες-στόχοι, σκοποί, μέθοδοι και εργαλεία χρησιμοποιήθηκαν, κατά πόσον πραγματοποιήθηκε αξιολόγηση της πρακτικής, τρόποι με τους οποίους η καλή πρακτική/δραστηριότητα θα μπορούσε να βελτιωθεί, σχέδια για τη συγκέντρωση οικονομικών πόρων ή/και θεσμικές ρυθμίσεις και δυνατότητα μεταφοράς.

Μετά τον εντοπισμό πιθανών λύσεων, θα πρέπει να πραγματοποιηθεί περαιτέρω ανάλυση επιπτώσεων ή κόστους-οφέλους και σκοπιμότητας, και πάλι μέσω των προϋπαρχουσών δομών συντονισμού.

Ανάπτυξη νομικού πλαισίου

Έχοντας καθορίσει τις προτεραιότητες της πολιτικής, αυτές πρέπει στη συνέχεια να εφαρμοστούν. Ένα σημείο εκκίνησης είναι ο καθορισμός του απαιτούμενου νομικού πλαισίου. Αυτό θα πρέπει να υπάρχει για να σταματήσουν οι παραδοσιακές ΕΠ και να δίδονται όσοι ασκούν τέτοιες πρακτικές. Ένα προφανές στοιχείο αυτού είναι η ποινικοποίηση αυτών των πράξεων. Ωστόσο, για να είναι πραγματικά αποτελεσματικό, δεν αρκεί απλώς η ποινικοποίηση της πράξης. Πρέπει να ληφθούν υπόψη πολλοί άλλοι παράγοντες, όπως η υποστήριξη τέτοιων πράξεων, οι συνεργοί ή η συνδρομή, οι επιβαρυντικοί παράγοντες κ.λπ. Εκτός από αυτό το βασικό πλαίσιο, άλλοι νόμοι θα πρέπει να επιτρέπουν στους φορείς να συνεργάζονται, να ανταλλάσσουν πληροφορίες, να αναλαμβάνουν δράση κατά όσων εκτελούν παραδοσιακές ΕΠ στο εξωτερικό και πολλά άλλα.

Οι νόμοι απαιτούνται σε δύο μέτωπα - να καταστήσουν όσο το δυνατόν πιο δύσκολη την εκτέλεση και την απόκρυψη των παραδοσιακών ΕΠ, ενώ παράλληλα να διευκολύνουν όσο το δυνατόν περισσότερο τη συνεργασία των κυβερνητικών και μη κυβερνητικών φορέων, υποστηρίζοντας παράλληλα τα θύματα.

Από την άποψη αυτή, το ποινικό δίκαιο μπορεί να μην είναι πάντα η καλύτερη λύση και θα πρέπει να εξεταστούν όλες οι επιλογές. Ομοίως, θα πρέπει να εντοπιστούν τα κενά, οι εξαιρέσεις και τα παραθυράκια, καθώς και οι νόμοι που μπορεί να οδηγήσουν σε απροσδόκητες συνέπειες, όπως η ιατρική αντιμετώπιση του ΑΓΓΟ.

Παράδειγμα καλής πρακτικής στη νομοθεσία: Ισπανία

Στην Ισπανία, από το 2001, έχουν εκδοθεί διάφορα ψηφίσματα και νόμοι για την καταπολέμηση των ΕΠ. Αυτό ξεκίνησε στην Καταλονία με ένα κοινοβουλευτικό ψήφισμα σχετικά με μέτρα κατά της πρακτικής του ΑΓΓΟ. Στη συνέχεια ψηφίστηκε ένα πρωτόκολλο με στόχο την πρόληψη του ΑΓΓΟ, το οποίο απευθύνεται στους επαγγελματίες υγείας, στις κοινωνικές υπηρεσίες πρωτοβάθμιας φροντίδας, στα σχολεία, στην αστυνομία και σε άλλες σχετικές οργανώσεις. Επικαιροποιήθηκε περαιτέρω σε ολόκληρη την Ισπανία τα επόμενα χρόνια. Το 2010 ψηφίστηκε επίσης ειδικός νόμος που θεσπίζει την πρόληψη, τη φροντίδα και την προστασία των κοριτσιών που έχουν υποβληθεί σε ΑΓΓΟ ή κινδυνεύουν να υποβληθούν στη διαδικασία (νόμος 14/2010 της 27ης Μαΐου για τα δικαιώματα και τις ευκαιρίες των παιδιών και των εφήβων)

Πλαίσιο εφαρμογής

Η διαδικασία εφαρμογής αναλύεται σύμφωνα με τους βασικούς στόχους, οι οποίοι, όπως εξηγήθηκε, αποσκοπούν στην εξάλειψη των παραδοσιακών ΕΠ και των βλαβών που προκαλούν οι παραδοσιακές ΕΠ. Επιπλέον, πρέπει να τεθεί σε εφαρμογή ο κάθετος συντονισμός που θα επιτρέψει στα κράτη να συνεργαστούν σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο, για τη δημιουργία διακρατικών σχεδίων που θα προσαρμοστούν αργότερα στις πολιτιστικές πραγματικότητες κάθε έθνους (UN, OHCHR, 2013). Οι πολιτικές του παρελθόντος καταδεικνύουν επίσης ότι οι γενικές κατευθυντήριες γραμμές δεν αρκούν και ότι οι στρατηγικές πρέπει πάντα να είναι ολιστικές, καθώς συνεπάγονται κατάλληλα μέτρα, εργαλεία, πολιτικές και προϋπολογισμούς.

Πρόληψη των παραδοσιακών ΕΠ: βαθύτερες αιτίες και μεμονωμένες περιπτώσεις

Αυτό πρέπει να γίνει κατανοητό σε δύο επίπεδα - σε κοινωνικό επίπεδο και σε ατομικό επίπεδο. Όσον αφορά τις κοινωνικές πτυχές, όπως επισημαίνει ο ΟΗΕ:

Για να είναι αποτελεσματική, η νομοθεσία πρέπει να υποστηρίζεται από μια δεσμευτική και πολυδιάστατη διαδικασία εθνικής εφαρμογής που περιλαμβάνει: πρωτοβουλίες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, διαθέσιμες και προσβάσιμες υπηρεσίες, ενεργά θεσμικά όργανα και μια ευρεία διαδικασία κοινωνικής κινητοποίησης. Με τη συμμετοχή των κοινοτικών και θρησκευτικών ηγετών, των βουλευτών, των επαγγελματιών ενώσεων, των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων και των οργανώσεων βάσης για την επιρροή και την κινητοποίηση της κοινωνίας για την αλλαγή, η νομοθεσία μπορεί στη συνέχεια να κερδίσει έδαφος ως γνήσιος αποτρεπτικός παράγοντας (United Nations, Office of the Special Representative of the Secretary General on Violence against Children, & Plan International [UN, Office of SRSR/VAG & PI], 2016, σελ.19)

Έτσι, η πρόληψη επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών που σχετίζονται με τους κοινωνικούς κανόνες και τις συμπεριφορές, που σχετίζονται με τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και τις ανισότητες μεταξύ των φύλων. Αυτό απαιτεί σημαντικές προσπάθειες που σχετίζονται με την ευαισθητοποίηση και την εκπαίδευση, με ολόκληρο το σύστημα να οικοδομείται από τη βάση μέσω λύσεων που βασίζονται στην κοινότητα. Ορισμένοι βασικοί τομείς εφαρμογής συζητούνται παρακάτω.

Δεύτερον, πρέπει να επικεντρώνεται σε μεμονωμένες περιπτώσεις. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να δημιουργηθούν συστήματα και δομές που θα βοηθήσουν τα άτομα που βρίσκονται σε κίνδυνο να προσέλθουν και να ζητήσουν βοήθεια με τρόπο που να μην τα θέτει σε πρόσθετο κίνδυνο. Σημαίνει επίσης προληπτικές προσπάθειες για τον εντοπισμό καταστάσεων υψηλού κινδύνου ή ευάλωτων ατόμων που ενδέχεται να εκτεθούν σε ΕΠ. Αυτό απαιτεί τη συνεργασία πολλών υπηρεσιών, δεδομένου ότι πολλοί διαφορετικοί φορείς μπορεί να έρχονται σε επαφή με άτομα που διατρέχουν κίνδυνο. Επιπλέον, οι λύσεις συχνά απαιτούν από τα άτομα που βρίσκονται σε κίνδυνο είτε να διαφύγουν εντελώς από την κατάσταση (την οικογένεια και την κοινότητά τους), χωρίς να επιστρέψουν, δημιουργώντας έτσι ακόμη μεγαλύτερο κίνδυνο. Εναλλακτικά, επιβάλλεται η διαμεσολάβηση μεταξύ του θύματος και της οικογένειας/ κοινότητας, η οποία επίσης ενέχει πολλούς κινδύνους.

Σουηδική αστυνομία - Λίστα ελέγχου επικινδυνότητας εγκλημάτων τιμής - Μια έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου εξετάζει αυτή την πρακτική (Pgric, 2015):

Ο [σουηδικός κατάλογος ελέγχου Patriarch](#) είναι ένα δομημένο εργαλείο επαγγελματικής κρίσης που χρησιμοποιείται από την αστυνομία σε περιπτώσεις ύποπτου κινδύνου εγκληματικότητας με βάση την «τιμή». Η εμπειρία από τη χρήση αυτού του καταλόγου ελέγχου έχει αναφερθεί ως θετική. Ο κατάλογος περιλαμβάνει παραδοσιακούς παράγοντες κινδύνου για στοχευμένη βία και παράγοντες που σχετίζονται ειδικά με τη βία με βάση την «τιμή» (όπως προηγούμενη βία με βάση την «τιμή», συμπεριφορές που υποστηρίζουν τη βία με βάση την «τιμή», καταγωγή από περιοχή με γνωστές υποπολιτισμικές αξίες και έλλειψη πολιτισμικής ενσωμάτωσης). Ο κατάλογος αυτός είναι σημαντικός διότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την πρόληψη του εγκλήματος και από τους αστυνομικούς στο πεδίο.

Αντιμετώπιση των οικονομικών παραγόντων

Όσον αφορά τους οικονομικούς παράγοντες, οι πρακτικές παρεμβάσεις μπορούν να επικεντρωθούν στον **μετριασμό της έλλειψης πόρων**, μέσω του σχεδιασμού πολιτικών που αντιμετωπίζουν τους οικονομικούς παράγοντες των ΕΠ. Τα Ηνωμένα Έθνη παρέχουν μια μελέτη περίπτωσης για την Αιθιοπία, τονίζοντας ότι το 80 % των ερωτηθέντων θυμάτων καταναγκαστικού γάμου, υποχρεώθηκαν σε αυτόν για οικονομικούς λόγους (UN, Office of SRSR/VAG & PI, 2016). Στο πλαίσιο αυτό, για παράδειγμα, μπορούν να παρασχεθούν οικονομικά κίνητρα για την κάλυψη των σχολικών δίδακτρων, να εφαρμοστούν προγράμματα μεταφοράς χρημάτων υπό όρους ή να προσφερθούν χρηματικές επιχορηγήσεις (United States Agency for International Development [USAID], 2020).

Ομοίως, στις λιγότερο ευνοημένες κοινότητες στις οποίες οι κανόνες διακρίσεων περιορίζουν την κοινωνική κινητικότητα των γυναικών, **πρέπει να ενισχυθεί το ανθρώπινο κεφάλαιο**, δημιουργώντας μια σταθερή βάση γνώσεων για τα κορίτσια (USAID, 2020). Τα εκπαιδευτικά προγράμματα που παρέχουν γνώσεις, αναπτύσσουν δεξιότητες και ενδυναμώνουν τα κορίτσια για την επιτυχή μετάβαση στην απασχόληση, είναι θεμελιώδους σημασίας.

Συμμετοχή της κοινότητας και αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών

Η εμπλοκή της κοινότητας είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των παραδοσιακών ΕΠ, δεδομένου ότι βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε κοινωνικές συμβάσεις, κοινωνικούς κανόνες και ηθικούς κανόνες. Αυτό

σημαίνει ότι για να είναι επιτυχείς τόσο στην πρόληψη όσο και στην προστασία, οι λύσεις πρέπει να σχεδιάζονται με και από τις κοινότητες και να προϋποθέτουν τη συμμετοχή τους.

Τρεις παράγοντες για τη συνέχιση των παραδοσιακών ΕΠ

Κοινωνικές συμβάσεις: ένας κοινωνικός κανόνας που ακολουθούν τα μέλη μιας κοινότητας με βάση την προσδοκία ότι και άλλοι έχουν κάνει το ίδιο και ότι και άλλοι θα ακολουθήσουν το ίδιο. Η συμμόρφωση είναι προς το συμφέρον όλων.

Κοινωνικοί κανόνες: ένας κανόνας συμπεριφοράς που τα μέλη μιας κοινότητας αναμένεται να ακολουθήσουν και παρακινούνται να ακολουθήσουν μέσω ενός συνόλου ανταμοιβών και κυρώσεων. Η συμμόρφωση παρακινείται από τις προσδοκίες ανταμοιβών για την τήρηση του κανόνα και το φόβο κυρώσεων για τη μη τήρηση.

Ηθικοί κανόνες: ένας κανόνας συμπεριφοράς που υποκινείται από προσωπικές αξίες για το σωστό και το λάθος. Αυτός διαφέρει από τους δύο πρώτους (αν και επηρεάζεται επίσης από αυτούς) στο ότι παρακινείται εσωτερικά και όχι εξωτερικά από τις κοινωνικές ανταμοιβές και κυρώσεις.

Όπως περιγράφεται από τους Gillespie και Melching (2010), η συμμετοχική διαβούλευση:

Ενθαρρύνει τα άτομα να περιγράψουν και να διατυπώσουν τις δικές τους αξίες, να καταλήξουν σε συμφωνία σχετικά με τους κοινοτικούς τους στόχους και να σκεφτούν ποια εμπόδια υπάρχουν στην επίτευξη των κοινών τους στόχων. Αυτό οδηγεί σε μια διαδικασία προβληματισμού και δράσης που μπορεί να οδηγήσει σε ευρείας κλίμακας κοινωνικό μετασχηματισμό. Τα μέλη της κοινότητας παρουσιάζουν και συζητούν συγκεκριμένα ζητήματα που εμφανίζονται ως δεδομένα στη ζωή τους, όπως η σιωπηρή αποδοχή της κακοποίησης από γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Όταν συνδέουν αυτές τις πραγματικές καταστάσεις με τον πιο αφηρημένο τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συζητώντας θέματα όπως το δικαίωμα του καθενός να είναι ελεύθερος από κάθε μορφή βίας, οι κοινότητες ενθαρρύνονται να γίνουν ενεργές και να βρουν λύσεις. Αυτό μπορεί να έχει τη μορφή της δημιουργίας ενός μηχανισμού που μπορεί να προστατεύει τα κορίτσια και τις γυναίκες που βρίσκονται σε κίνδυνο και να παρεμβαίνει για την πρόληψη της βίας (σελ. 16-18).

Υπάρχουν πολλά διαφορετικά παραδείγματα για το πώς μπορεί να υποστηριχθεί η εμπλοκή της κοινότητας. Ωστόσο, είναι χρήσιμο να καθοριστούν ορισμένα πλαίσια αναφοράς για την προσέγγιση της κοινοτικής συμμετοχής. Για παράδειγμα, το πλαίσιο Replace είναι μια καινοτόμος προσέγγιση για την αντιμετώπιση του ΑΓΓΟ, η οποία «αντικαθιστά τις κυρίαρχες μεθόδους που χρησιμοποιούνται για τον τερματισμό του ΑΓΓΟ στην ΕΕ, οι οποίες επικεντρώνονται στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τα ζητήματα υγείας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων που συνδέονται με την πρακτική και στη συνέχεια περιμένουν από τα άτομα να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους όσον αφορά τον ΑΓΓΟ» (Barrett et al., 2015, σ. 6). Ομοίως, το Σύστημα Συμμετοχικής Μάθησης Δράσης (PALS) που αναπτύχθηκε από τη Linda Μαγoux, βοηθά γυναίκες και άνδρες να αναπτύξουν εφικτούς στόχους για αλλαγή και οδικούς χάρτες για να κινηθούν προς τα οράματά τους (Μαγoux, 2022a). Η δράση επεκτείνεται επίσης για να συμπεριλάβει την κοινοτική αλλαγή, δηλαδή μέσω της εξάσκησης των πρωταθλητών (Μαγoux, 2022b).

Πλαίσιο αντικατάστασης - ΑΓΓΟ - Οι τρεις πυλώνες του πλαισίου αντικατάστασης είναι οι εξής:

Αλλαγή συμπεριφοράς: Το REPLACE έχει υιοθετήσει σχετικά στοιχεία τόσο από τις θεωρίες αλλαγής συμπεριφοράς που επικεντρώνονται σε μεμονωμένα άτομα όσο και από τις θεωρίες που επικεντρώνονται στο ρόλο της κοινωνίας για την αντιμετώπιση των κοινωνικών κανόνων του ΑΓΓΟ.

Εμπλοκή και συνεργασία με τις κοινότητες: Η προσέγγιση REPLACE χρησιμοποιεί την κοινοτική συμμετοχική έρευνα δράσης (CPAR) για τη συνεργασία με κοινότητες και τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με τις ατομικές και κοινοτικές πρακτικές και πεποιθήσεις όσον αφορά τον ΑΓΓΟ και τα εκτιμώμενα εμπόδια για τον τερματισμό του ΑΓΓΟ. Αυτό σημαίνει ότι η κοινότητα εμπλέκεται σε όλα τα στάδια στην εξέταση των προβλημάτων, των κοινωνικών κανόνων που διαιωνίζουν τον ΑΓΓΟ, στο σχεδιασμό λύσεων, στην αξιολόγηση κ.λπ. Οι παρεμβάσεις πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη τα διάφορα στάδια ετοιμότητας στα οποία βρίσκεται μια κοινότητα σε σχέση με την εγκατάλειψη, καθώς και τον τρόπο μετακίνησης των κοινοτήτων προς αυτή την ετοιμότητα. Αυτό προσάρμοσε το μοντέλο κοινοτικής ετοιμότητας του Τριεθνούς Κέντρου στο ζήτημα του ΑΓΓΟ στην ΕΕ, ακολουθώντας τις ακόλουθες διαστάσεις της αλλαγής, για να προσδιοριστεί μια βαθμολογία που αντιστοιχεί σε ένα από τα εννέα στάδια ετοιμότητας για αλλαγή. Τα εννέα στάδια ετοιμότητας που ορίζονται σε αυτό το πλαίσιο είναι τα εξής: Καμία ευαισθητοποίηση της κοινότητας, άρνηση/αντίσταση της κοινότητας, ασαφής ευαισθητοποίηση της κοινότητας, προσχεδιασμός, προετοιμασία, έναρξη, σταθεροποίηση, επέκταση και κοινοτική ιδιοκτησία. Την κατάλληλη στιγμή, η κοινότητα θα πρέπει να συμμετέχει στην ανάπτυξη της παρέμβασης, ακολουθούμενη από την υλοποίηση και την αξιολόγηση.

Αξιολόγηση: Η προσέγγιση REPLACE υποστηρίζει τη χρήση μεθόδων αξιολόγησης που μπορούν εύκολα να υιοθετηθούν και να χρησιμοποιηθούν από κοινότητες και οργανώσεις που εργάζονται με περιορισμένους προϋπολογισμούς, ώστε να μπορούν να αξιολογούν την αποτελεσματικότητα του έργου τους και να αποφασίζουν πώς να χρησιμοποιούν καλύτερα τα περιορισμένα κεφάλαια και τους πόρους.

Εκπαίδευση, κατάρτιση και ευαισθητοποίηση

Όπως αντικατοπτρίζεται στα πλαίσια του Replace και του Συστήματος Μάθησης Δράσης για την Ισότητα των Φύλων, η αλλαγή σε άτομα και κοινότητες απαιτεί ευαισθητοποίηση, κατάρτιση και ευρύτερη εκπαίδευση. Αυτή η αλλαγή μπορεί να εστιάζει στις αξίες και τους κανόνες, αλλά είναι επίσης σημαντική όσον αφορά τα εισοδηματικά μέσα και την ανεξαρτησία, με την οποία τα κορίτσια και οι γυναίκες ενδυναμώνονται ώστε να αποκτήσουν περαιτέρω εκπαίδευση, να βρουν εργασία, να αυτό-απασχοληθούν ή να γίνουν ιδιοκτήτες επιχειρήσεων.

Παράδειγμα 1: Εκπαίδευση

Μελέτες περιπτώσεων καταδεικνύουν ότι η προώθηση και η υποστήριξη του αλφαριθμητισμού των γυναικών, μειώνει έντονα την επικράτηση παράνομων πρακτικών, όπως ο ΑΓΓΟ και ο γάμος σε μικρή ηλικία. Ο στόχος θα πρέπει να είναι η προώθηση της γυναικείας εκπαίδευσης, τόσο για τις ενήλικες γυναίκες όσο και για τα νεαρά κορίτσια, με την αύξηση της εγγραφής και της φοίτησης στο σχολείο πέραν της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Μια γεωγραφική αξιολόγηση της UNICEF υπογραμμίζει ότι τα χαμηλά επίπεδα εκπαίδευσης αποτελούν κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα των κοινοτήτων στις οποίες οι δείκτες των γάμων παιδιών είναι υψηλοί. Τα στοιχεία καταδεικνύουν ότι «στις πέντε χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά γάμου παιδιών στον κόσμο, το 15 % ή λιγότερα κορίτσια ολοκληρώνουν το γυμνάσιο- στις τρεις πρώτες χώρες, τα ποσοστά ολοκλήρωσης του γυμνασίου δεν ξεπερνούν το 5 %» (Murray et al., 2023, παρ. 4).

Οι μελέτες περίπτωσης δεν θα μπορούσαν να είναι σαφέστερες σχετικά με τη σύνδεση μεταξύ της πρόληψης και της αυξημένης μόρφωσης: αντιμετωπίζεται ένα θεμελιώδες θέμα που αναγκάζει συστηματικά τις γυναίκες να αποδέχονται παράνομα εγκλήματα. Είναι σημαντικό ότι, στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, τα επίπεδα εκπαίδευσης και τα αποτελέσματα είναι σε μεγάλο βαθμό χαμηλότερα για τα παιδιά των μεταναστών. Για παράδειγμα, έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από την RAND Europe (Harte et al. 2016) ανέφερε στοιχεία που αποδεικνύουν ότι:

Κατά μέσο όρο, τα παιδιά των μεταναστών από την ΕΕ δεν τα πηγαίνουν τόσο καλά στο σχολείο όσο τα αντίστοιχα παιδιά που κατάγονται από τη χώρα τους, ιδίως όταν η γλώσσα της νέας τους χώρας είναι διαφορετική. Επιπλέον, οι χαμηλές επιδόσεις στην εκπαίδευση των παιδιών μεταναστών από την ΕΕ συνδέονται με μεταγενέστερες προκλήσεις στην αγορά εργασίας. Για παράδειγμα, τα ποσοστά νεανικής ανεργίας μεταξύ των μεταναστών της ΕΕ τείνουν να είναι υψηλότερα από ό,τι για τους νέους

Παρομοίως, τα στοιχεία της Eurostat έδειξαν πολύ χαμηλότερο επίπεδο πρόωρης εγκατάλειψης της εκπαίδευσης μεταξύ των νέων υπηκόων που ζούσαν στη χώρα τους (8,3 %) σε σύγκριση με τους νέους πολίτες εκτός ΕΕ στην ΕΕ (26,1 %) και για τους νέους πολίτες ενός κράτους μέλους της ΕΕ που ζουν σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ (21,4 %) (Eurostat Statistics Explained, 2024).

Πρέπει όχι μόνο να αυξηθεί η πρόσβαση στην εκπαίδευση, αλλά και να δοθεί έμφαση στην ποιότητα της εκπαίδευσης, ώστε να προωθηθούν συζητήσεις σχετικά με τους κοινωνικούς ρόλους που αναλαμβάνουν, δημιουργώντας με τη σειρά τους μια καίρια αλλαγή στις κοινότητες. Ταυτόχρονα, **η γνώση και η κατάρτιση δεξιοτήτων ενδυναμώνουν τις γυναίκες ώστε να μεταβούν επιτυχώς στην αγορά εργασίας** (Murray et al., 2023).

Καλή πρακτική: Εκπαίδευση των κοινοτήτων και ανάπτυξη ικανοτήτων για την εξάλειψη των πρόωγων γάμων στην Κένυα (Plan International, n.d.):

Στις περιφέρειες Kwale και Kinango της Κένυας, ο μέσος όρος ηλικίας των νυφών ανέρχεται μόλις στα 12 έτη. Παρά την παρανομία του παιδικού γάμου στην Κένυα, η πρακτική αυτή παραμένει βαθιά ριζωμένη και συχνά χρησιμεύει ως οικονομική εναλλακτική λύση για τις φτωχές οικογένειες..

Στο πλαίσιο της κοινής σύστασης της CEDAW και της CRC, το **έργο Early Girl Child Marriage** ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2008 από τη ΜΚΟ Plan International. Το πρόγραμμα οραματίστηκε να χρησιμοποιήσει καινοτόμες προσεγγίσεις για την προστασία των κοριτσιών από την παράνομη πρακτική του παιδικού γάμου.

Πιο συγκεκριμένα, το έργο στόχευε στην αλλαγή των πολιτιστικών πρακτικών που επανειλημμένα επιτρέπουν τον παιδικό γάμο, **μέσω της εργασίας σε κοινωνικό επίπεδο προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης και της αντιμετώπισης των ΕΠ στα παιδιά τους.**

Το έργο έφερε σε επαφή μια **κοινοπραξία διαφορετικών ενδιαφερομένων**, ενισχύοντας τη συνεργασία μεταξύ φορέων χάραξης πολιτικής, οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, τοπικών συνηγόρων και επαγγελματιών υγείας. Πριν από τον σχεδιασμό του σωστού σχεδίου δράσης, **πραγματοποιήθηκε ανάλυση των πολιτισμικών στάσεων που δικαιολογούν τους κανόνες διακρίσεων**, προκειμένου να καθοριστεί ένα γενικό πλαίσιο δράσης. Οι πιο θετικές προοπτικές προέκυψαν από τη **διατομεακή ανάπτυξη ικανοτήτων**, όπως αυτή θεωρήθηκε για τους εκπαιδευτικούς, τις σχολικές επιτροπές διαχείρισης και τους τοπικούς ηγέτες.

Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν σχετικά με τον αντίκτυπο του έργου δείχνουν πώς τα φόρουμ διαγενεακού διαλόγου που διοργανώθηκαν από τα παιδιά ενίσχυσαν την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις βλαβερές συνέπειες των παραδοσιακών πρακτικών, ανοίγοντας ήδη το δρόμο για μια αλλαγή νοοτροπίας.

Επιπλέον, η ενισχυμένη υποστήριξη σε επίπεδο κοινότητας έχει τη δυνατότητα να οδηγήσει σε ευνοϊκότερες στάσεις απέναντι στα δικαιώματα των κοριτσιών. Οι φορείς που φέρουν τα καθήκοντά τους, όπως οι εκπαιδευτικοί, έχουν εκ των υστέρων επιδείξει αυξημένη δέσμευση για την καταπολέμηση των πρόωρων γάμων, διασφαλίζοντας ότι τα κορίτσια παραμένουν στο σχολείο και ολοκληρώνουν την εκπαίδευσή τους.

Παράδειγμα 2: Ευαισθητοποίηση

Οι στρατηγικές προσανατολισμένες στη δράση πρέπει να αντιμετωπίσουν την έλλειψη πληροφόρησης σε επίπεδο βάσης, παρέχοντας **μακροπρόθεσμες δραστηριότητες ευαισθητοποίησης**, ώστε να επιτευχθεί η αλλαγή νοοτροπίας και συμπεριφοράς που απαιτείται στις τοπικές κοινότητες.

Το αρχικό βήμα θα πρέπει να είναι η ανάπτυξη δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης σχετικά με τη βλαπτικότητα και τον αντίκτυπο των παραδοσιακών πρακτικών, με ιδιαίτερη έμφαση στις ανησυχίες για την υγεία. Οι στρατηγικές των Ηνωμένων Εθνών στο Σουδάν καταδεικνύουν ότι οι άνδρες αγνοούν σε γενικές γραμμές τη φύση του ΑΓΓΟ, επομένως, οι εκστρατείες ευαισθητοποίησης αποδεικνύονται εξαιρετικά επωφελείς (Murray et al., 2023).

Οι εκστρατείες για την εξάλειψη της επικράτησης των παραδοσιακών ΕΠ δεν πρέπει να περιορίζονται σε μια αρχική επαφή, αλλά να έπονται της αρχικής δράσης ευαισθητοποίησης. Εξίσου, ο πληθυσμός-στόχος δεν μπορεί να είναι μόνο οι γυναίκες, καθώς όλα τα κοινωνικά επίπεδα μπορούν να επωφεληθούν από τις εκστρατείες ευαισθητοποίησης για τη δημιουργία της απαραίτητης αλλαγής στη σκέψη. Ειδικότερα, είναι εξαιρετικά σημαντική **η ενημέρωση των γονέων, των θρησκευτικών ή παραδοσιακών αρχών ή των εργαζομένων στον τομέα της υγείας**, με έμφαση στις βλαβερές συνέπειες για την υγεία και όχι στις νομικές ή ανθρώπινες πτυχές (Murray et al., 2023).

Καλή πρακτική: Εξάλειψη του ΑΓΓΟ στο Μάλι (Plan International, n.d.):

Σύμφωνα με στοιχεία από τη μελέτη υγείας και πληθυσμού του 2006, "το 85% των γυναικών από το Μάλι ηλικίας 15 έως 45 ετών έχουν υποβληθεί σε κάποια μορφή ακρωτηριασμού, επτά στις δέκα πριν από την ηλικία των πέντε ετών" (σελ. 6). Για να αντιμετωπίσει αυτό το ζήτημα, η Plan International ανέλαβε την εκτέλεση ενός έργου κατά του ΑΓΓΟ το 2004, με στόχο τη μείωση της πρακτικής αυτής, μέσω της αντιμετώπισης των υποκείμενων ζητημάτων σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, συντονίζοντας τις δράσεις μεταξύ μιας ποικιλόμορφης ομάδας ενδιαφερομένων.

Οι εργαζόμενοι και οι εταίροι της Plan Mali έλαβαν εκπαίδευση σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον ΑΓΓΟ, ενώ οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών **ξεκίνησαν εκστρατείες ευαισθητοποίησης της κοινότητας** και διευκόλυναν την πρόσβαση των γυναικών στην υγειονομική περίθαλψη.

Ο αντίκτυπος του έργου αποδείχθηκε αρκετά θετικός, καθώς περίπου το 70% των κοριτσιών ηλικίας έως πέντε ετών σώθηκε από την πρακτική αυτή στα χωριά του έργου. Επιπλέον, η ενεργοποίηση θετικών αλλαγών που αφορούσε την ανάπτυξη των ικανοτήτων των κοινοτικών οργανώσεων βάσης, επηρέασε την αλλαγή νοοτροπίας των παραδοσιακών ηγετών.

Είναι επίσης θεμελιώδες να λαμβάνεται υπόψη και να ενσωματώνεται στις στρατηγικές η πολιτιστική πραγματικότητα της χώρας εφαρμογής: οι πολιτικές πρέπει να σέβονται και να προσαρμόζονται στις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες των χωρών στις οποίες απευθύνονται με ευαισθησία στον πολιτισμό.

Καλή πρακτική: Αλλαγή των κοινωνικών προτύπων στην Αιθιοπία μέσω της ευαισθητοποίησης (UN Women Africa, 2023):

Η UN Women έχει εφαρμόσει διάφορα σχέδια δράσης σε χώρες της Αφρικής, για να συμβάλει στην αλλαγή των κοινωνικών συμπεριφορών που οδηγούν στην επικράτηση των εγκλημάτων κατά των γυναικών. Τον Οκτώβριο του 2023, δημοσιεύτηκε μια περίληψη της εκστρατείας της στην Αιθιοπία, με σκοπό τη διαφώτιση σχετικά με το βαθμό στον οποίο οι υποκείμενοι κοινωνικοί παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν την πολιτισμική πραγματικότητα.

Η μελέτη περίπτωσης απεικονίζει το ζήτημα του γάμου παιδιών στην περιοχή, μέσα από τη μαρτυρία του Mengistie Tegenie, ενός νεαρού άνδρα του οποίου οι τέσσερις αδελφές αναγκάστηκαν να παντρευτούν σε νεαρή ηλικία. Η πρωτοβουλία της UN Women, σε συνεργασία με άλλους τοπικούς και διεθνείς οργανισμούς, ξεκίνησε το 2021 και έχει διαθέσει κονδύλια για την πρόληψη και την αντιμετώπιση των παιδικών γάμων σε χώρες της Αφρικής.

Δημιουργήθηκαν εκπαιδευτικοί πόροι διασφάλισης για την εκπαίδευση των επαγγελματιών και θεσπίστηκαν νομοθετικές αλλαγές, συμπεριλαμβανομένης της υποχρεωτικής αναφοράς. Η πιλοτική στρατηγική κατά των ΕΠ υλοποίησε 74 προγράμματα κατάρτισης, τα οποία απευθύνονταν σε επαγγελματίες. Οι εκπαιδευτικές προσπάθειες αναγνωρίστηκαν εκ των υστέρων ως εξαιρετική επιτυχία, καθώς βελτίωσαν τις γνώσεις των επαγγελματιών πρώτης γραμμής και την ικανότητά τους να εντοπίζουν την εμφάνιση ΕΠ.

Περαιτέρω ενδιαφέρουσες πρωτοβουλίες αντιμετωπίζουν άμεσα τα ζητήματα σε κοινοτικό επίπεδο, σε συνεργασία με τους παραδοσιακούς ηγέτες σε δραστηριότητες ευαισθητοποίησης, για να καταδειχθεί η βλαβερότητα πρακτικών όπως ο ΑΓΓΟ. Κατά τη διάρκεια της στρατηγικής, πραγματοποιήθηκαν πενήντα μία **(51) εκδηλώσεις συμμετοχής** στην κοινότητα, με στόχο την ευαισθητοποίηση των συμμετεχόντων. Οι εν λόγω δεσμεύσεις στην κοινότητα έλαβαν αρκετά θετικά σχόλια, με τους συμμετέχοντες να αναγνωρίζουν μια βαθύτερη κατανόησή σχετικά με αυτά τα εγκλήματα και τις αρνητικές επιπτώσεις για τις γυναίκες.

Καταδίωξη, δίωξη και τιμωρία όσων διαπράττουν παραδοσιακές ΕΠ.

Ενώ ένα ισχυρό νομοθετικό πλαίσιο είναι απαραίτητο, η φύση των παραδοσιακών ΕΠ καθιστά την καταδίωξη των δραστών ιδιαίτερα δύσκολη. Συχνά ο μόνος μάρτυρας είναι το θύμα, το οποίο μπορεί να μην είναι πρόθυμο να συμμετάσχει στη δίωξη των μελών της οικογένειας ή της κοινότητας. Η ίδια η κοινότητα είναι πιθανό να παραμείνει σιωπηλή και μη συνεργάσιμη, ενώ η αστυνομία και η εισαγγελία μπορεί επίσης να βασίζονται σε άτομα από την κοινότητα για την υποστήριξη των διαδικασιών, για παράδειγμα μέσω υπηρεσιών διερμηνείας και μετάφρασης.

Όπως αναφέρουν το Γραφείο του Ειδικού Εκπροσώπου του Γενικού Γραμματέα για τη βία κατά των παιδιών και η Plan International (2016):

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΠΡΟΛΗΨΗ

Κεφάλαιο 4

Βέλτιστες πρακτικές από δημόσιες πολιτικές

Όταν η επιβολή του νόμου επιδιώκεται χωρίς κοινωνική δέσμευση, χωρίς εκστρατείες ενημέρωσης και συνηγορίας και χωρίς υποστήριξη από επαρκή μέτρα προστασίας των παιδιών, οι επιβλαβείς πρακτικές κινδυνεύουν να κινηθούν υπόγεια, όπου αποκρύπτονται από τη δημόσια σφαίρα, καθιστώντας ιδιαίτερα δύσκολη την πρόληψή τους και την προστασία των παιδιών (σ. 19).

Αναγνωρίζοντας την ανάγκη για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, οι Κάτω Χώρες έχουν θέσει σε εφαρμογή μια σειρά μέτρων όσον αφορά την καταπολέμηση των εγκλημάτων που βασίζονται στην τιμή, ξεκινώντας από το γεγονός ότι η αστυνομία έχει τονίσει τη σημασία της διάκρισης μεταξύ της βίας που σχετίζεται με την τιμή και της ενδοοικογενειακής βίας.

- Από το 2004, το πολυεθνικό αστυνομικό έργο, το οποίο αποτέλεσε πιλοτική μονάδα της αστυνομίας, έχει αναλάβει τη συλλογή δεδομένων σχετικά με τη βία που σχετίζεται με την τιμή.
- Το 2005, δημιουργήθηκε ένα κοινό πρωτόκολλο μεταξύ της αστυνομίας, της εισαγγελίας και της οργάνωσης Women's Shelter, με σκοπό τη βελτίωση του εντοπισμού των εγκλημάτων τιμής και τη διαμόρφωση μιας αποτελεσματικής προσέγγισης αυτού του είδους βίας.
- Σε κάθε αστυνομική μονάδα έχει οριστεί ένας συντονιστής για τα εγκλήματα τιμής. Η αστυνομία του Haaglanden εξετάζει τις καταγγελίες που καταγράφονται από το κεντρικό αστυνομικό τμήμα, σε καθημερινή βάση. Από το 2011, τα εγκλήματα τιμής επισημαίνονται με δείκτες (κόκκινες ετικέτες) στο ηλεκτρονικό μητρώο τους. Ένας «κατάλογος ελέγχου» χρησιμοποιείται από τους αξιωματικούς της αστυνομίας για τη διάκριση των εγκλημάτων τιμής από άλλα είδη εγκλημάτων.

Μελέτη περίπτωσης: Κέντρα Οικογενειακής Δικαιοσύνης - Βέλγιο - βοήθεια στα θύματα των παραδοσιακών ΕΠ

Αυτή η πρωτοποριακή προσέγγιση για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας συγκεντρώνει κάτω από την ίδια στέγη διαφορετικούς οργανισμούς, όπως η αστυνομία, η εισαγγελία, η κοινωνική πρόνοια, οι τοπικοί δήμοι, οι υπηρεσίες (προστασίας) των νέων, οι υπηρεσίες αναστολής, μεταξύ άλλων.

Ενώ ένα βασικό στοιχείο του συστήματος είναι ότι οι οργανώσεις έχουν εκπροσώπους σε έναν ενιαίο χώρο, είναι εξίσου σημαντικό να γνωριστούν μεταξύ τους, να γνωρίζουν ο ένας τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του άλλου. Πρόκειται για τη δημιουργία ενός κοινού οράματος και μιας κοινής γλώσσας για την ενίσχυση της συνεργασίας και των εξατομικευμένων λύσεων. Αυτό γίνεται σε επίπεδο πολιτικής, αλλά κυρίως σε επίπεδο θύματος, διότι καμία περίπτωση δεν είναι ίδια. Τα πάντα-είτε σχετίζονται με τον κίνδυνο, τη βλάβη, το τι οδηγεί στη βία, πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί η βία, τις επιπτώσεις στο θύμα και τα μέλη της οικογένειας-πρέπει να διερευνηθούν από κοινού. Αυτό προϋποθέτει τον έλεγχο των παραγόντων κινδύνου, την ανταλλαγή πληροφοριών, την ανάλυση της κατάστασης, την αναζήτηση μοτίβων, τον προσδιορισμό του προφίλ της ΕΠ (σε σύγκριση με οικογένειες που βρίσκονται σε δυσχερή

θέση, εξαναγκαστικό έλεγχο, διαζύγιο με πολλές συγκρούσεις...) και την ανάπτυξη μιας εξατομικευμένης προσέγγισης για κάθε μεμονωμένη κατάσταση, χωρίς ποτέ να χάνεται από τα μάτια η ασφάλεια όλων των εμπλεκόμενων, ιδίως η ασφάλεια των παιδιών. Οι αποφάσεις λαμβάνονται με γνώμονα το συμφέρον των θυμάτων - όχι με βάση το τι είναι ευκολότερο ή γρηγορότερο.

Στην περίπτωση των παραδοσιακών ΕΠ, τα Κέντρα Οικογενειακής Δικαιοσύνης μπορούν να παρέχουν μια πολύ-υπηρεσιακή και συστημική προσέγγιση για την παροχή βοήθειας στα θύματα. Για να καταδειχθεί η λειτουργία του, μπορεί να αναφερθεί ως παράδειγμα η ομάδα που ασχολείται με τη βία που σχετίζεται με την τιμή στο Κέντρο Οικογενειακής Δικαιοσύνης του Limburg. Το Κέντρο συνεργάζεται με αστυνομικούς και επαγγελματίες του τομέα της πρόνοιας για την αντιμετώπιση των θυμάτων που υπέστησαν αυτή τη μορφή βίας.

Όταν πρόκειται να αντιμετωπιστούν τα θύματα της ΕΠ, είναι θεμελιώδους σημασίας η διενέργεια εκτεταμένης ανάλυσης της φύσης, του επιπέδου και της αμεσότητας του κινδύνου. Από την άποψη αυτή, η καλή κατανόηση των οικογενειακών δεσμών, του περιβάλλοντος της κοινότητας και των κινητήριων δυνάμεων πίσω από την πρακτική αυτή είναι ουσιαστικής σημασίας. Επιπλέον, τα κέντρα διασφαλίζουν ότι οι πολλαπλές υπηρεσίες κατανοούν πλήρως τους κινδύνους των πράξεων τιμής και άλλων ΕΠ, ώστε να αποτραπούν περαιτέρω πιθανοί κίνδυνοι.

Ομοίως, η προσέγγιση που ακολουθείται σε υποθέσεις βίας κατά της τιμής είναι αρκετά προσαρμοσμένη στις περιστάσεις του θύματος. Για παράδειγμα, η εμπλοκή με τα μέλη της κοινότητας δεν είναι πάντα δυνατή, καθώς μπορεί να δημιουργήσει πρόσθετο κίνδυνο για την ευημερία του θύματος. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα, ο πλήρης αποχωρισμός από την οικογένεια μπορεί να είναι η μόνη επιτυχής λύση για να μην τεθεί σε κίνδυνο το θύμα ή ακόμη και μέλη της οικογένειας που αντιτίθενται στις παράνομες πρακτικές. Ο πλήρης αποχωρισμός είναι εξαιρετικά δύσκολος για τα θύματα, τα οποία σε πολλές περιπτώσεις αποφασίζουν να επιστρέψουν για να τύχουν αποδοχής. Σε αυτές τις περιπτώσεις, το κέντρο μπορεί να υποστηρίξει ασφαλέστερες επιστροφές, συνεργαζόμενο με την οικογένεια και τους ηγέτες της κοινότητας για την εξεύρεση μιας κατάλληλης λύσης σύμφωνα με τις επιθυμίες και τις ανάγκες του θύματος.

Υποστήριξη θυμάτων παραδοσιακών ΕΠ

Σύμφωνα με τις αρχές που ορίζονται στο εθνικό πλαίσιο υποστήριξης των θυμάτων της VSE, είναι κρίσιμο να μεγιστοποιηθεί η εύκολη πρόσβαση των θυμάτων των παραδοσιακών ΕΠ σε υπηρεσίες υποστήριξης. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να υπάρχουν υπηρεσίες εξειδικευμένες στην υποστήριξη όλων των θυμάτων, καθώς και υπηρεσίες που εξειδικεύονται στην υποστήριξη θυμάτων παραδοσιακών ΕΠ και θυμάτων από διαφορετικές κοινότητες. Οι εξειδικευμένες υπηρεσίες μπορεί να επικεντρώνονται σε έναν τύπο ΕΠ, ή να επικεντρώνονται σε έναν τύπο υποστήριξης, π.χ. σε ένα καταφύγιο, και μπορεί να παρέχονται στο πλαίσιο υπηρεσιών που υποστηρίζουν άλλα θύματα. Στο Βερολίνο, για παράδειγμα, η οργάνωση Paratya παρέχει συμβουλές, καταφύγιο και καθοδήγηση σε γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής βίας, εξαναγκαστικού γάμου και απαγωγής.¹

Για να μεγιστοποιηθεί η πρόσβαση, οι δίοδοι εισόδου στις υπηρεσίες πρέπει να είναι ποικίλες, μεταξύ άλλων μέσω τηλεφωνικών γραμμών βοήθειας, επισκέψεων στα σημεία υποδοχής, παραπομπής από οργανώσεις, κοινοτικών και κινητών υπηρεσιών, δραστηριοτήτων προβολής και ευαισθητοποίησης κ.λπ.

¹ Paratya- Προστασία και Συμβουλευτική- Βερολίνο

Ο τρόπος λειτουργίας των υπηρεσιών θα πρέπει να συντονίζεται μέσω εθνικών και τοπικών μηχανισμών, οι οποίοι εξασφαλίζουν την ταχεία και εύκολη παραπομπή από κάθε οργάνωση που έρχεται σε επαφή με ένα θύμα στην κατάλληλη υπηρεσία υποστήριξης. Στις Κάτω Χώρες, για παράδειγμα, το Υπουργείο Δικαιοσύνης, σε συνεργασία με το Women's Shelter και την οργάνωση Fier Frise, έχει αναπτύξει ένα πιλοτικό πρόγραμμα καταφυγίων ειδικά σχεδιασμένων για γυναίκες που έχουν απειληθεί ή είναι θύματα εγκλημάτων τιμής. Οι οργανισμοί που βοηθούν τα θύματα θα πρέπει να λειτουργούν σύμφωνα με αναγνωρισμένα πρότυπα και να διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις και ικανότητες για την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των θυμάτων κάθε είδους ΕΠ. Για να είναι επιτυχείς, οι οργανώσεις αυτές θα πρέπει να αποτελούν μέρος των σχετικών τοπικών κοινοτήτων ή να συνεργάζονται με αυτές, ενώ παράλληλα θα πρέπει να αντιμετωπίζουν τυχόν κινδύνους από μια τέτοια συνεργασία.

Παρακολούθηση και επανεξέταση

Η καθιέρωση καλά λειτουργικών και **αποτελεσματικών μηχανισμών παρακολούθησης** εξασφαλίζει ότι τα κράτη μέρη μπορούν να παρακολουθούν την πρόοδο. Δεν είναι μόνο η συλλογή δεδομένων θεμελιώδους σημασίας από την άποψη αυτή, αλλά και ένα ολοκληρωμένο σύνολο μέτρων που αξιολογούν την εξέλιξη των αποτελεσμάτων (UN, OHCHR, 2019). Η εν λόγω παρακολούθηση θα πρέπει να πραγματοποιείται σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Αυτό σημαίνει ότι οι επιμέρους δράσεις και έργα θα πρέπει να περιλαμβάνουν κριτήρια επιτυχίας/επιπτώσεων και μηχανισμούς αξιολόγησης. Εξίσου, οι διαδικασίες αξιολόγησης θα πρέπει να υιοθετούνται από τις τοπικές αρχές σε σχέση με τον ετήσιο και στρατηγικό σχεδιασμό τους, ενώ το ίδιο θα πρέπει να εφαρμόζεται και στις εθνικές δράσεις και στρατηγικές. Η παρακολούθηση αυτή πρέπει να σχεδιάζεται από την αρχή, ώστε να μπορούν να συμφωνηθούν κριτήρια και να συλλέγονται σε συνεχή βάση τα σχετικά δεδομένα, έτσι ώστε οι αξιολογήσεις να είναι σε θέση να επιτύχουν.

Αξιολόγηση του πιλοτικού προγράμματος ΕΠ του Λονδίνου (Pepper & McKinnon, 2017):

Ένα παράδειγμα της διαδικασίας αξιολόγησης μπορεί να δει κανείς στο πλαίσιο του πιλοτικού έργου υπό την καθοδήγηση του δημάρχου του Λονδίνου. Το πιλοτικό πρόγραμμα ΕΠ του Γραφείου Αστυνόμευσης και Εγκλήματος του Δημάρχου (MOPAC) είχε ως στόχο να βελτιώσει τον τρόπο με τον οποίο οι υπηρεσίες εντοπίζουν και ανταποκρίνονται στον ΑΓΓΟ, στη βία με βάση την «τιμή» (HBV), στον καταναγκαστικό γάμο (FM) και στην κακοποίηση με βάση την πίστη (FBA), με έμφαση στον έγκαιρο εντοπισμό και την πρόληψη, τη διασφάλιση και την υποστήριξη, καθώς και τη συμμετοχή της κοινότητας. Περιελάμβανε τρεις βασικούς τομείς εργασίας: κατάρτιση για επαγγελματίες, υπηρεσία Educator Advocate (EA) και δράσεις εμπλοκής στην κοινότητα. Η τελική έκθεση αξιολόγησης βασίστηκε σε ενδιάμεση έκθεση για το πρώτο έτος, που εκπονήθηκε τον Ιούνιο του 2016, η οποία επικεντρώθηκε κυρίως στην εφαρμογή, στις απόψεις όσων παρακολούθησαν την πρώτη δόση των εκπαιδευτικών συνεδριών και στις πρώτες εμπειρίες των επαγγελματιών και των κοινοτήτων που λαμβάνουν υπηρεσίες στο πλαίσιο της πιλοτικής παροχής.

Οι στόχοι της αξιολόγησης ήταν η κριτική επισκόπηση της εφαρμογής, η καταγραφή των απόψεων των επαγγελματιών και η καταγραφή των απόψεων των κοινοτήτων. Σύμφωνα με την έκθεση, «η επιτόπια αξιολόγηση ενσωμάτωσε ένα ολιστικό φάσμα μεθόδων για να καταγράψει τόσο τους «αριθμούς όσο και τις ιστορίες» όσων συμμετείχαν στο πιλοτικό πρόγραμμα» (σ. 7). Αυτό περιελάμβανε: έρευνες για τα ενδιαφερόμενα μέρη, έρευνες ανατροφοδότησης για την κατάρτιση, έρευνες για την εμπλοκή της κοινότητας, ημι-δομημένες προσωπικές ή τηλεφωνικές συνεντεύξεις με ενδιαφερόμενα μέρη, προσωπικό του πιλοτικού προγράμματος, επαγγελματίες και πελάτες, παρατηρήσεις σε τέσσερις συνεδρίες κατάρτισης και πέντε εκδηλώσεις εμπλοκής της κοινότητας, καθώς και δεδομένα επιδόσεων τόσο για τις μεμονωμένες περιπτώσεις που υποστηρίχθηκαν όσο και για το τελικό πιλοτικό πρόγραμμα.

Πώς μπορεί το νομικό σύστημα μιας χώρας να συμβάλει στην κατάργηση των πολιτιστικών παραδοσιακών ΕΠ;

Ένας σημαντικός παράγοντας για την αντιμετώπιση και την κατάργηση των επιβλαβών πολιτιστικών παραδόσεων είναι το νομικό σύστημα μιας χώρας. Για να γίνει αυτό, οι νομοθέτες πρέπει να θεσπίσουν νομοθεσία που να απαγορεύει σαφώς αυτού του είδους τις δραστηριότητες και να τις καθιστά παράνομες. Οι κανόνες αυτοί θα πρέπει να είναι καθολικοί, καλύπτοντας τα πάντα, από την ψυχολογική κακοποίηση έως τη σωματική βλάβη, ώστε να διασφαλίζεται ότι όλες οι πτυχές των επιβλαβών πολιτιστικών εθίμων αντιμετωπίζονται επαρκώς.

Επιπλέον, πρέπει να θεσπιστούν ισχυρά νομικά πλαίσια για να καταστούν οι νόμοι αυτοί εφαρμόσιμοι. Αυτό συνεπάγεται τη δημιουργία τμημάτων στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου, καθώς και οργανισμών που είναι ειδικά εξοπλισμένοι για να εξετάζουν και να διαχειρίζονται καταστάσεις που αφορούν επιζήμιες πολιτιστικές πρακτικές. Για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα αυτών των μονάδων, πρέπει να παρέχεται επαρκής χρηματοδότηση και η συνεργασία με τις σχετικές ΜΚΟ και τους ηγέτες της κοινότητας μπορεί να διευρύνει το πεδίο εφαρμογής και την επιρροή της επιβολής του νόμου.

Επιπλέον, η φροντίδα και η προστασία των θυμάτων θα πρέπει να είναι στο προσκήνιο της νομοθεσίας. Η εφαρμογή ασφαλών χώρων, ψυχολογικών υπηρεσιών και οικονομικής βοήθειας μπορεί να είναι αναγκαία για να μπορέσουν τα θύματα να ξεφύγουν από τον καταστροφικό κύκλο της συμπεριφοράς. Παρέχοντας στους μάρτυρες ασφάλεια και ανωνυμία, οι νόμοι θα πρέπει επίσης να προωθούν την καταγγελία και το κλίμα ευθύνης στις τοπικές κοινότητες.

Αλλά χωρίς εκστρατείες ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης του κοινού, η νομοθεσία από μόνη της είναι ανεπαρκής. Το δικαστικό σύστημα οφείλει να συνεργαστεί με ακαδημαϊκά ιδρύματα, τοπικές αρχές και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών προκειμένου να ευαισθητοποιήσει το κοινό σχετικά με τις βλαβερές συνέπειες αυτών των ενεργειών. Ως αποτέλεσμα, οι κοινότητες μπορεί να βιώσουν μια αλλαγή στη στάση τους, ενθαρρύνοντας τη γενική απόρριψη των ΕΠ.

Επιπλέον, η διεθνής συνεργασία είναι απαραίτητη. Τα κράτη μπορούν να συνεργαστούν για να ανταλλάξουν πόρους, τακτικές και βέλτιστες πρακτικές στον αγώνα κατά των επικίνδυνων πολιτιστικών πρακτικών. Αυτό θα μπορούσε να συνεπάγεται τη συμμετοχή σε διεθνείς συμφωνίες και συνθήκες που υπογραμμίζουν τη δέσμευση όλων των εθνών να τερματίσουν αυτού του είδους τις πρακτικές.

Όπως προκύπτει, οι εθνικές νομοθεσίες πρέπει να στοχεύουν ειδικά στην εξάλειψη των επιβλαβών πολιτιστικών παραδόσεων με τη σύνταξη αποτελεσματικών νόμων, την αποτελεσματική επιβολή τους, την παροχή υπηρεσιών υποστήριξης των θυμάτων, τη δρομολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και τη συνεργασία με άλλες χώρες για την αντιμετώπιση τέτοιων φαινομένων. Η επίτευξη μιας σημαντικής και μακροχρόνιας αλλαγής απαιτεί τόσο μια ευρύτερη κοινωνική προσπάθεια όσο και μια εμπειριστατωμένη νομική στρατηγική.

Το ζήτημα του ΑΓΓΟ θα πρέπει να συμπεριληφθεί στους εθνικούς στρατηγικούς στόχους και θα μπορούσαν να εξεταστούν μέτρα όπως αυτά που αναφέρονται παρακάτω:

- Ενσωμάτωση του ζητήματος των παραδοσιακών ΕΠ στις τοπικές και περιφερειακές δημόσιες πολιτικές.
- Ανάπτυξη και διάδοση εκστρατειών, δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης και υποστηρικτικού υλικού για την πρόληψη και την καταπολέμηση των παραδοσιακών ΕΠ.
- Ενσωμάτωση του θέματος των παραδοσιακών ΕΠ στο εκπαιδευτικό υλικό και τις αναφορές, στην κατάρτιση του διδακτικού και μη διδακτικού προσωπικού και στα προγράμματα σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- Ενσωμάτωση του ζητήματος των παραδοσιακών ΕΠ στην αναπτυξιακή συνεργασία και προώθηση διεθνών έργων.
- Υποστήριξη των μεταναστών και των προσφύγων θυμάτων παραδοσιακών ΕΠ και των απογόνων τους, ιδίως στο πλαίσιο των διαφόρων δικτύων υποστήριξης μεταναστών, θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και εμπορίας ανθρώπων.
- Ενίσχυση της διμερούς συνεργασίας μεταξύ των κρατών για τη σηματοδότηση και την προστασία των κοριτσιών και των νεαρών γυναικών που είναι πιθανά θύματα των παραδοσιακών ΕΠ, μέσω διμερών πρωτοκόλλων που έχουν υπογραφεί με σκοπό τη σηματοδότηση και την προστασία των κοριτσιών και των νεαρών γυναικών που είναι πιθανά θύματα παραδοσιακών ΕΠ με σκοπό την παρακολούθησή τους στον προορισμό τους και μια έκθεση χαρτογράφησης των περιπτώσεων που αναφέρθηκαν ή/και εντοπίστηκαν σε παραμεθόρια περιβάλλοντα.
- Υποστήριξη των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών για την ανάπτυξη σχεδίων που αποσκοπούν στην ενδυνάμωση των κοριτσιών και των γυναικών από κοινότητες που πλήττονται από τις παραδοσιακές ΕΠ.
- Διεξαγωγή μελετών σχετικά με την εμφάνιση πρακτικών ΑΓΓΟ. Μεταπτυχιακά μαθήματα με εξειδίκευση στον ΑΓΓΟ για επαγγελματίες υγείας.
- Πιστοποίηση επαγγελματιών από τους τομείς της Δικαιοσύνης, της Υγείας, της Κοινωνικής Ασφάλισης και της Απασχόλησης, της Εκπαίδευσης, των Σωματών Ασφαλείας και των Υπηρεσιών και άλλων επαγγελματιών της Δημόσιας Διοίκησης με αντικείμενο τον μεταναστευτικό πληθυσμό.

Αναφορές

- Barrett, H., Brown, K., Alhassan, Y., & Beecham, D. (2015). *The REPLACE approach: Supporting communities to end FGM in the EU: Executive summary*. Coventry University. https://www.replacefgm2.org/documents/content/toolkit/executive_summary_print.pdf
- Council of Europe, Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence. (2018). *Comments submitted by Montenegro on GREVIO's final report on the implementation of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence: Baseline report*. <https://rm.coe.int/comments-mne-gov/16808e566a>
- European Institute for Gender Equality. (2013). *Good practices in combating female genital mutilation*. EIGE. <https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/Good%20practices%20in%20combating%20female%20genital%20mutilation.pdf>
- Eurostat Statistics Explained. (2024). *Migrant integration statistics: Education*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics_-_education#Early_leavers_from_education_and_training

- Gillespie, D., & Melching, M. (2010). The transformative power of democracy and human rights in nonformal education: The case of Tostan. *Adult Education Quarterly*, 60(5), 477-498. <https://doi.org/10.1177/0741713610363017>
- Harte, E., Herrera, F., & Stepanek, M. (2016). *Education of EU migrant children in EU member states*. RAND Europe. <https://doi.org/10.7249/RR1715>
- Mayoux, L. (2022a). *Participatory Action Learning System, PALS*. GAMEChange Network. <https://gamechangenetwork.org/empowerment-methodology/pals/>
- Mayoux, L. (2022b). *Participatory Action Learning System, SNV Ethiopia*. GAMEChange Network. <https://gamechangenetwork.org/toolkit/empowerment-methodology/pals-snv-ethiopia/>
- Mbaku, J. M. (2021). International human rights law and the tyranny of harmful customary and traditional practices on women in Africa. *California Western International Law Journal*, 52(1), Article 2. <https://scholarlycommons.law.cwsl.edu/cwilj/vol52/iss1/2>
- Meindre-Chautrand, L., Baudouin-Naneix, S., & Lokerse, I. (2022). *National framework for comprehensive victim support*. Victim Support Europe. https://victim-support.eu/wp-content/files_mf/1673427018NationalFrameworkforComprehensiveVictimSupportcompressed.pdf
- Murray, C., Cappa, C., & Khan, M. (2023). *Education: A powerful force against harmful practices*. UNICEF. <https://data.unicef.org/data-for-action/education-a-powerful-force-against-harmful-practices/>
- Pepper, M., & McKinnon, H. (2017). *Harmful practices pilot: Final evaluation report*. MOPAC. https://www.london.gov.uk/sites/default/files/mopac_harmful_practices_pilot_final_evaluation_report.pdf
- Plan International. (n.d.). *Plan International's submission to the joint CRC and CEDAW: General comment: General recommendation on harmful practices*. Retrieved January 31, 2024, from <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/CEDAW/HarmfulPractices/PlanInternational.pdf>
- Prpic, M. (2015). *Combating honour crimes in the EU: European Parliament*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/573877/EPRS_BRI\(2015\)573877_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/573877/EPRS_BRI(2015)573877_EN.pdf)
- Svanemyr, J., Scolaro, E., Blondeel, K., Chandra-Mouli, V., & Temmerman, M. (2013). *The contribution of laws to change the practice of child marriage in Africa*. Inter-Parliamentary Union. https://www.girlsnotbrides.es/documents/863/IPU-WHO-Child-marriage_study-October-2013.pdf
- UN Women Africa. (2023). *UN women and partners fight gender-based violence by helping to change social norms and attitudes in Ethiopia*. <https://africa.unwomen.org/en/stories/news/2023/10/un-women-and-partners-fight-gender-based-violence-by-helping-to-change-social-norms-and-attitudes-in-ethiopia>
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2020). *Policy on a victim-centred approach in UNHCR's response to sexual misconduct: Sexual exploitation and abuse and sexual harassment*. UNHCR. <https://www.unhcr.org/fr-fr/sites/fr-fr/files/legacy-pdf/5fdb345e7.pdf>
- United Nations Population Fund, & United Nations Children's Fund. (2020). *Enabling environments for eliminating female genital mutilation: Towards a comprehensive and multisectoral approach*. UNICEF. <https://www.unicef.org/media/84536/file/FGM-Policy-Brief.pdf>
- United Nations Population Fund. (2020). *Impact of the COVID-19 pandemic on family planning and ending gender-based violence, female genital mutilation and child marriage*. UNFPA. https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/COVID-19_impact_brief_for_UNFPA_24_April_2020_1.pdf
- United Nations, Human Rights Office of the High Commissioner. (2019). *Joint general recommendation No. 31 of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women/general comment No. 18 of the Committee on the Rights of the Child (2019) on harmful practices*. <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/joint-general-recommendation-no-31-committee>
- United Nations, Office of the Special Representative of the Secretary General on Violence against Children, & Plan International. (2016). *Protecting children from harmful practices in plural legal systems: With a special emphasis on Africa*. United Nations. https://violenceagainstchildren.un.org/sites/violenceagainstchildren.un.org/files/documents/publications/5._protecting_children_from_harmful_practices_low_res.pdf
- United States Agency for International Development. (2020). *Harmful traditional practices in urban settings: A review of the evidence on prevalence and effective interventions*. USAID. https://urbanlinks.org/wp-content/uploads/GBV-on-HTP_4-7-2020.pdf

Κεφάλαιο 5

Αξιολόγηση και εκτίμηση επιπτώσεων των παρεμβάσεων για την πρόληψη των ΕΠ

Η αξιολόγηση των κοινωνικών προγραμμάτων έχει συζητηθεί ευρέως στη βιβλιογραφία των οικονομικών της ανάπτυξης και της δημόσιας πολιτικής. Οι σύγχρονες μεθοδολογίες περιλαμβάνουν τη θεωρία της αλλαγής καθώς και τη μεθοδολογία της αντιπαραβολικής αξιολόγησης. Όσον αφορά την αξιολόγηση του αντίκτυπου των προγραμμάτων για την πρόληψη των παραδοσιακών ΕΠ, το παρόν κεφάλαιο αποσκοπεί, πρώτον, στη διατύπωση συστάσεων σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής της αξιολόγησης των προγραμμάτων που αποσκοπούν στην πρόληψη των ΕΠ, με βάση απτούς ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες. Δεύτερον, το κεφάλαιο αποσκοπεί στην κατανόηση της τυπολογίας και του αντίστοιχου αντίκτυπου των υφιστάμενων στοιχείων σχετικά με τις παρεμβάσεις ΑΓΓΟ, μετά από έκθεση που δημοσιεύθηκε από το UNFPA, την UNICEF, τον ΠΟΥ και το Συμβούλιο Πληθυσμού της Κένυας.

5.1. Δείκτες επιπτώσεων

Προκειμένου να αξιολογήσει ένας οργανισμός συγκεκριμένα προγράμματα για την πρόληψη του ΑΓΓΟ, μεταξύ άλλων παραδοσιακών ΕΠ, πρέπει να διασφαλίσει ότι τα προγράμματα βασίζονται σε δείκτες επιπτώσεων, που αναλύονται με ποσοτικές ή ποιοτικές μεθόδους. Πολλοί σύγχρονοι συγγραφείς έχουν επίσης υπερασπιστεί τη θέση ότι η ανάπτυξη μιας θεωρίας αλλαγής μπορεί να είναι ένα σχετικό μέσο για την αξιολόγηση του αντίκτυπου ενός προγράμματος. Προκειμένου να σχεδιαστεί μια θεωρία αλλαγής για την αξιολόγηση ενός έργου που αποσκοπεί στην πρόληψη του ΑΓΓΟ, θα πρέπει να εξεταστεί μια διατομεακή προσέγγιση. Μια τέτοια προσέγγιση θα πρέπει να περιλαμβάνει το συστημικό, το οργανωτικό, το κοινοτικό και το ατομικό επίπεδο, αναγνωρίζοντας ότι οι αλλαγές σε αυτά τα επίπεδα μπορούν να συμβάλουν συνεργικά στην εξάλειψη του ΑΓΓΟ και στην προώθηση της ισότητας των φύλων (UNFPA & UNICEF, 2020).

Το πλαίσιο αξιολόγησης θα πρέπει να περιλαμβάνει δείκτες επιπτώσεων, αποτελεσμάτων και εκρών οργανωμένους ανά τομέα, όπως το ευνοϊκό περιβάλλον, η αλλαγή των πρακτικών ΑΓΓΟ, η ενδυνάμωση των κοριτσιών και των γυναικών, η πρόληψη του ΑΓΓΟ, η προστασία και οι υπηρεσίες φροντίδας. Είναι σημαντικό να υπάρχει ένα σαφές σύστημα για την τακτική επανεξέταση της προόδου, συμπεριλαμβανομένου του εντοπισμού και της ανάλυσης των παραγόντων που ενδέχεται να διευκολύνουν ή να περιορίζουν την επίτευξη των αναμενόμενων αποτελεσμάτων. Είναι επίσης σημαντικό για τον αξιολογητή να διασφαλίσει ότι η θεωρία της αλλαγής περιλαμβάνει μηχανισμούς αλλαγής και ενδιάμεσα αποτελέσματα, όπως ενδεικτικά, συστήματα διαλόγου μεταξύ ομότιμων, κυρώσεις κατά του ΑΓΓΟ και εναλλακτικές τελετές μετάβασης, οι οποίες είναι ζωτικής σημασίας για την ενδυνάμωση των γυναικών και των κοριτσιών και την εξαφάνιση των πρακτικών ΑΓΓΟ (UNFPA & UNICEF, 2020).

Ο καθορισμός απτών δεικτών για την αξιολόγηση της ελαχιστοποίησης ή της εξάλειψης των παραδοσιακών ΕΠ μπορεί να καλύπτει ένα ευρύ φάσμα παραγόντων, ανάλογα με τον τομέα παρέμβασης. Εάν αναπτύσσεται ένα πρόγραμμα κατάρτισης, οι δείκτες αυτοί θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν τις γνώσεις και τις στάσεις των επαγγελματιών υγείας, των εκπαιδευτικών και των μελών της κοινότητας απέναντι στα ΕΠ (Abdulcadir et al., 2017). Εάν το πλαίσιο είναι η υγεία, ένας δείκτης επιπτώσεων θα μπορούσε να είναι η ετοιμότητα και η ταχύτητα ανταπόκρισης των συστημάτων υγείας για την πρόληψη και την

Όσον αφορά τους δείκτες που συνδέονται με την πρακτική της κοινότητας, η κατανόηση των αντιλήψεων και των πεποιθήσεων της κοινότητας που σχετίζονται με τις ΕΠ, καθώς και η επικράτηση και η αποδοχή αυτών των πρακτικών σε συγκεκριμένα πολιτισμικά πλαίσια, όλα αυτά μπορούν να θεωρηθούν ένας σχετικός κοινωνικός δείκτης (Masho & Matthews, 2009). Ομοίως, η εξέταση των παραδοσιακών πεποιθήσεων και πρακτικών που μπορεί να συμβάλλουν στην πρόληψη των ΕΠ μπορεί επίσης να αποτελέσει αναπόσπαστο μέρος της αξιολόγησης (Abebe et al., 2021).

Από την άλλη πλευρά, σε σχέση με τα σχέδια που αποσκοπούν στην αλλαγή του πολιτικού και νομοθετικού συστήματος μέσω προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η αξιολόγηση της ύπαρξης ή της εφαρμογής νομικών και πολιτικών πλαισίων που αποσκοπούν στην πρόληψη και αντιμετώπιση των παραδοσιακών ΕΠ, συμπεριλαμβανομένης της παρουσίας σχεδίων δράσης, συστημάτων καταγραφής και προληπτικών πρωτοβουλιών, μπορεί να θεωρηθεί σχετικός δείκτης (Christoffersen et al., 2018). Η ύπαρξη νομικών πλαισίων μπορεί επίσης να ωφεληθεί από την ανάλυση των συστημάτων παρακολούθησης και των διαδικασιών παραπομπής για τα θιγόμενα άτομα, καθώς και από την ανάλυση της τήρησης των διεθνών, περιφερειακών και εθνικών νόμων που σχετίζονται με την πρόληψη αυτών των πρακτικών. Η μέτρηση του βαθμού ευαισθητοποίησης σχετικά με τις παραβιάσεις αυτών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων -με τη μορφή ΕΠ- και οι δυνατότητες της επανορθωτικής δικαιοσύνης για την αντιμετώπιση αυτών των παραβιάσεων μπορεί επίσης να είναι ένας δείκτης που πρέπει να εξεταστεί (Wenzel et al., 2021).

Η αξιολόγηση του επιπολασμού της έμφυλης βίας και των παραδοσιακών ΕΠ κατά των γυναικών, συμπεριλαμβανομένων των παραγόντων που συνδέονται με αυτές τις πρακτικές, αποτελεί κρίσιμη πτυχή για την ανάλυση (Gebre et al., 2019) και την κατανόηση του κοινωνικοπολιτισμικού πλαισίου και της επιρροής του στη διαιώνιση των ΕΠ, συμπεριλαμβανομένης της επίδρασης της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης, της εκπαίδευσης και των κοινοτικών κανόνων, η οποία αποτελεί επίσης αναπόσπαστο μέρος της αξιολόγησης.

Αυτοί οι δείκτες, όταν αξιολογούνται μαζί, μπορούν να παρέχουν μια ολοκληρωμένη κατανόηση της επικράτησης, των καθοριστικών παραγόντων και των αντιδράσεων στις παραδοσιακές ΕΠ και στις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε διάφορα πλαίσια, επιτρέποντας την καλύτερη αξιολόγηση των προγραμμάτων και των παρεμβάσεων.

Όσον αφορά τις μεθοδολογίες ποιοτικής αξιολόγησης, τα έγγραφα που σχετίζονται με τον ΑΓΓΟ μπορούν να αναλυθούν για να προσδιοριστούν στόχοι, στρατηγικές και προϋπολογισμοί που βασίζονται σε στοιχεία και να διεξαχθούν έρευνες ή ιστορίες αλλαγής με βασικούς φορείς πολιτικής για να εκτιμηθεί πώς τα στοιχεία έχουν επηρεάσει την πολιτική ή την πρακτική. Οι αλλαγές στις πρακτικές των παρόχων υπηρεσιών θα μπορούσαν επίσης να μετρηθούν μέσω ποιοτικών ερευνών προσωπικού ή ερευνών πελατών. Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι η αξιολόγηση βασίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία και ότι λαμβάνει υπόψη τις ικανότητες των εθνικών θεσμικών οργάνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στην αξιολόγησή της.

5.2. Αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων αξιολόγησης για την πρόληψη του ΑΓΓΟ

Μία μελέτη αξιολόγησης των επιπτώσεων που εκπονήθηκε από την UNFA, τη UNICEF, τον ΠΟΥ και το Συμβούλιο Πληθυσμού της Κένυας (Matanda et al., 2021) είχε ως στόχο να αναλύσει 115 μελέτες ή/και παρεμβάσεις που αναπτύχθηκαν για την πρόληψη του ΑΓΓΟ, προκειμένου να αξιολογήσει ορισμένα από τα αποτελέσματά τους. Η εν λόγω δημοσίευση βασίστηκε σε μια αξιολόγηση των επιπτώσεων με βάση τέσσερις τύπους παρέμβασης: (1) συστημική παρέμβαση, (2) κοινότητα, (3) μέσα ενημέρωσης και επικοινωνίας και (4) ατομική. Όσον αφορά την τοποθεσία των παρεμβάσεων, το 71 % των παρεμβάσεων που χαρτογραφήθηκαν εφαρμόστηκαν στην Αφρική, το 13 % στην Ευρώπη και το 3 % στην Ασία.

Αξιολόγηση και εκτίμηση επιπτώσεων των παρεμβάσεων για την πρόληψη των ΕΠ

Ο αντίκτυπος της πρώτης τυπολογίας παρέμβασης, (1) συστημική, αναφέρεται στην προσπάθεια αλλαγής των υφιστάμενων πολιτικών και της νομοθεσίας που συμβάλλουν στην εξάλειψη του ΑΓΓΟ, καθώς και των πολιτικών που προστατεύουν τις γυναίκες που κινδυνεύουν από ΑΓΓΟ και τους επιτρέπουν την πρόσβαση σε ολοκληρωμένες υπηρεσίες. Ομοίως, στόχος είναι η δημιουργία ενός προστατευτικού κοινωνικού περιβάλλοντος (Matanda et al., 2021). Όσον αφορά τον τύπο παρέμβασης στην κοινότητα (2), μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι αυτός αναφέρεται σε δράσεις ευαισθητοποίησης που απευθύνονται σε γυναίκες ηγέτες, σε γυναικείες ενώσεις, καθώς και σε θρησκευτικούς και πολιτιστικούς ηγέτες, προκειμένου να αναπτυχθεί ένας χώρος κριτικού προβληματισμού και διαβούλευσης με στόχο την επανεξέταση του συνόλου των κανόνων και της συμπεριφοράς που πρέπει να βελτιωθεί.

Από την άποψη των επιμέρους παρεμβάσεων (4), στόχος είναι η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και της ικανότητας κριτικού προβληματισμού των κοριτσιών και των γυναικών, προωθώντας τη γνώση των δικαιωμάτων τους και μια ισότιμη προοπτική που βασίζεται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Όσον αφορά το θέμα της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι παρεμβάσεις που αναλύθηκαν στην έκθεση αποσκοπούσαν στην ανάπτυξη των ικανοτήτων των υγειονομικών, κοινωνικών και νομικών υπηρεσιών στον τομέα της αντιμετώπισης του ΑΓΓΟ. Επιπλέον, περιλάμβαναν επίσης προσπάθειες για την προσθήκη του θέματος του ΑΓΓΟ στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών και σε προγράμματα κοινωνικής προστασίας, που απευθύνονται σε γυναίκες και κορίτσια.

Όσον αφορά την αξιολόγηση των συμπερασμάτων στον τομέα αυτό, οι Matanda et al. (2021) κατέληξαν στα εξής:

1. Οι παρεμβάσεις που βασίζονται στη νομοθεσία πρέπει να είναι πολύπλευρες για να είναι αποτελεσματικές,
2. Οι παρεμβάσεις σε επίπεδο κοινότητας φαίνεται να είναι αποτελεσματικές στην αλλαγή της στάσης απέναντι στον ΑΓΓΟ, ωστόσο πρέπει να δημιουργηθούν πιο καινοτόμες προσεγγίσεις, για παράδειγμα με τη χρήση της τεχνολογίας, προκειμένου να προχωρήσουν από τις αλλαγές στάσης σε αλλαγές συμπεριφοράς,
3. Όσον αφορά το ατομικό επίπεδο, η μελέτη κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα είναι αποτελεσματικό στη μείωση του επιπολασμού του ΑΓΓΟ στα νεαρά κορίτσια. Ωστόσο, οι εκπαιδευτικές αλλαγές είναι αρκετά παρατεταμένες χρονικά, οπότε απαιτούνται πρόσθετες δραστηριότητες όπως κατάρτιση ή εργαστήρια. Η μελέτη κατέληξε επίσης στο συμπέρασμα ότι απαιτούνται περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις αξιολογήσεις των παρεμβάσεων στον τομέα της υγείας.

Συνοψίζοντας, το κεφάλαιο αυτό συμβάλλει στη συζήτηση για την αξιολόγηση και την εκτίμηση των παρεμβάσεων που στοχεύουν στις παραδοσιακές ΕΠ, με ιδιαίτερη έμφαση στον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων (ΑΓΓΟ). Το προτεινόμενο πλαίσιο αξιολόγησης ενσωματώνει τόσο ποσοτικές όσο και ποιοτικές μεθοδολογίες, χρησιμοποιώντας ένα ευρύ σύνολο δεικτών επιπτώσεων σε οργανωτικό, κοινοτικό και ατομικό επίπεδο. Αντλώντας πληροφορίες από την αξιολόγηση των επιπτώσεων του ΠΟΥ και της UNICEF που περιλαμβάνει 115 παρεμβάσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, η μελέτη αναδεικνύει την διαφοροποιημένη αποτελεσματικότητα των νομοθετικών, κοινοτικών και ατομικών παρεμβάσεων. Οι

νομοθετικές προσεγγίσεις απαιτούν μια ολοκληρωμένη, πολύπλευρη στρατηγική και οι παρεμβάσεις σε κοινοτικό επίπεδο θα πρέπει να διερευνούν καινοτόμες μεθόδους πέρα από τις αλλαγές στάσεων. Επίσης, οι συνεχείς προσπάθειες που συμπληρώνονται από πρόσθετες δραστηριότητες είναι επιβεβλημένες στις εκπαιδευτικές παρεμβάσεις. Τα ευρήματα αυτά υπογραμμίζουν την ανάγκη για συνεχείς αξιολογήσεις και προσαρμόσιμες στρατηγικές για την αντιμετώπιση των πολύπλευρων διαστάσεων των ΕΠ.

Αναφορές

- Abdulcadir, J., Say, L., & Pallitto, C. (2017). What do we know about assessing healthcare students and professionals' knowledge, attitude and practice regarding female genital mutilation: A systematic review. *Reproductive Health, 14*(64). <https://doi.org/10.1186/s12978-017-0318-1>
- Abebe, H., Beyene, G. A., & Mulat, B. S. (2021). Harmful cultural practices during perinatal period and associated factors among women of childbearing age in Southern Ethiopia: Community based cross-sectional study. *Plos One, 16*(7), e0254095. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0254095>
- Christoffersen, G. M., Bruhn, P. J., Neergaard, R., Engel, S., & Naeser, V. (2018). Mapping the lack of public initiative against female genital mutilation in Denmark. *Reproductive Health, 15*(59). <https://doi.org/10.1186/s12978-018-0499-2>
- Gebre, T., Hagos, F., Teklu, G., Fisseha, M., & Abera, M. (2019). The prevalence of gender-based violence and harmful traditional practices against women in the Tigray region, Ethiopia. *Journal of Asian and African Studies, 55*(1), 58-75. <https://doi.org/10.1177/0021909619867110>
- Kimani, S., Okondo, C., Kabiru, C., Esho, T., & Muteshi-Strachan, J. (2022). Health system readiness for prevention and response to female genital mutilation in West Pokot County of Kenya. *Research Square*. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-2350671/v1>
- Masho, S., & Matthews, L. (2009). Factors determining whether Ethiopian women support continuation of female genital mutilation. *International Journal of Gynecology and Obstetrics, 107*(3), 232-235. <https://doi.org/10.1016/j.ijgo.2009.07.022>
- Matanda, D., Groce-Galis, M., Gay, J., & Hardee, K. (2021). *Effectiveness of interventions designed to prevent or respond to female genital mutilation: A review of evidence*. UNFPA, UNICEF, WHO and Population Council Kenya. <https://www.unicef.org/media/106831/file/FGM-State-of-Evidence.pdf>
- United Nations Population Fund, & United Nations Children's Fund. (2020). *Measuring effectiveness of female genital mutilation elimination: A compendium of indicators*. https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/026_UF_CompendiumOfIndicatorsFGM_21-online_F.pdf
- Wenzel, T., Kizilhan, J. I., Alksiri, R., Dörfler, D., Messerschmidt, E. J., & Chen, A. F. (2021). FGM and restorative justice: A challenge for developing countries and for refugee women. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 18*(17), 8913. <https://doi.org/10.3390/ijerph18178913>

Κεφάλαιο 6

Διατομεακή και διεπιστημονική προσέγγιση για την προστασία των γυναικών

Ορισμοί και ανάλυση

Ο διεπιστημονικός χαρακτήρας αυτής της προσέγγισης αναγνωρίζει ότι η αντιμετώπιση των παραδοσιακών ΕΠ απαιτεί γνώσεις από διάφορους τομείς, όπως η δημόσια υγεία, το δίκαιο, η κοινωνιολογία και η ανθρωπολογία. Οι παρεμβάσεις μπορούν να σχεδιαστούν έτσι ώστε να αντιμετωπίσουν τις βασικές αιτίες και τις επιπτώσεις αυτών των συμπεριφορών ενσωματώνοντας ιδέες από άλλους επιστημονικούς κλάδους, με αποτέλεσμα ένα πιο σύνθετο και μακροχρόνιο αποτέλεσμα (ActionAid UK et al., 2013).

Συνεπώς, η ολοκληρωμένη προστασία από τις βλαβερές παραδοσιακές ΕΠ απαιτεί μια διατομεακή και διεπιστημονική προσέγγιση. Αυτή η συνεργατική προσπάθεια αναγνωρίζει τους πολύπλοκους τρόπους με τους οποίους ο πολιτισμός διαμορφώνει τη συμπεριφορά και τονίζει τη σημασία των συντονισμένων προσπαθειών για την προστασία των ανθρώπων και την πρόοδο της κοινωνίας (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά & Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Πληθυσμό [WHO, UNICEF & UNFPA], 1997).

Προσεγγίσεις πριν, κατά τη διάρκεια και μετά από ΕΠ

Πριν από την εμπλοκή σε ΕΠ, πρέπει να ληφθούν προληπτικά μέτρα για να μειωθεί η πιθανότητα να συμβούν.

Είναι ζωτικής σημασίας να παρεμβαίνουμε γρήγορα όταν συμβαίνουν παραδοσιακές ΕΠ, η δημιουργία τηλεφωνικών γραμμών και ομάδων υποστήριξης μπορεί να προσφέρει άμεση βοήθεια και καθοδήγηση σε θύματα που αναζητούν βοήθεια. Ασφαλείς χώροι, όπως καταφύγια, είναι επίσης απαραίτητοι για να παρέχουν στήριξη και προστασία σε όσους το χρειάζονται. Η εκπαίδευση των οργανισμών επιβολής του νόμου είναι ουσιώδης, προκειμένου να διαχειρίζονται ευαίσθητα περιστατικά με σεβασμό και κατανόηση. Η ενσυναίσθηση και η ικανότητα να αντιλαμβάνονται τις ιδιαιτερότητες κάθε περίπτωσης μπορούν να κάνουν τη διαφορά στο να νιώσουν τα θύματα ότι οι φωνές τους ακούγονται και ότι οι δράστες θα λογοδοτήσουν. Επιπλέον, η εκπαίδευση του ιατρικού προσωπικού για την αναγνώριση και την κατάλληλη αντιμετώπιση των θυμάτων έμφυλης βίας είναι επίσης πολύ σημαντική. Οι υγειονομικοί επαγγελματίες πρέπει να είναι σε θέση να παρέχουν όχι μόνο ιατρική φροντίδα αλλά και ψυχολογική υποστήριξη, διευκολύνοντας τη διαδικασία επούλωσης και αποκατάστασης για τα θύματα. Αυτή η ολιστική προσέγγιση μπορεί να συμβάλει θετικά στη ζωή των θυμάτων και να τα ενθαρρύνει να ζητήσουν βοήθεια.

Οι πρωτοβουλίες αποκατάστασης και επανένταξης είναι πολύ σημαντικές μετά το τραυματικό συμβάν. Για να βοηθηθούν οι επιζώντες να σταθούν στα πόδια τους, υποστηρικτικές υπηρεσίες όπως συμβουλευτική, επαγγελματική κατάρτιση και επανένταξη στην κοινότητα θα πρέπει να είναι ευκολα προσβάσιμες και αποτελεσματικές. Τα νομικά πλαίσια πρέπει να ενισχυθούν προκειμένου να δίδονται οι δράστες, αποτρέποντας μελλοντικά παραπτώματα και αποδεικνύοντας τη δέσμευση της κυβέρνησης να τα εξαλείψει. Οι μακροπρόθεσμες πρωτοβουλίες για τον τερματισμό των επιβλαβών παραδοσιακών

ΕΠ και την προώθηση μιας κουλτούρας σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας απαιτούν συνεργασία μεταξύ κυβερνητικών οργανισμών, μη κυβερνητικών οργανώσεων και ηγετών της κοινότητας (Ηνωμένα Έθνη, Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών, Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού [UN, CEDAW, CRC], 2014).

6.1. Δραστηριότητες και συνέργειες

Οι υπάρχοντες φορείς, τι κάνουν και η σύνδεσή τους με ξένους φορείς. Πολυάριθμες διεθνείς οργανώσεις εργάζονται ενεργά για την προστασία των γυναικών προσφύγων που έχουν υποστεί παραδοσιακές ΕΠ. Για την αντιμετώπιση των πολύπλοκων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν αυτές οι γυναίκες, συνεργάζονται διεθνείς οργανισμοί, κυβερνητικά ιδρύματα και ΜΚΟ στην Ελλάδα.

Το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου της ελληνικής κυβέρνησης είναι βασικός παράγοντας για τη χάραξη πολιτικών και προγραμμάτων που προστατεύουν τα δικαιώματα και την ευημερία των γυναικών προσφύγων. Αυτό περιλαμβάνει πρωτοβουλίες για τον τερματισμό και την αντιμετώπιση ΕΠ, όπως ο καταναγκαστικός γάμος και ο ΑΓΓΟ. Προκειμένου να συνεργαστεί όσον αφορά τους πόρους και την εμπειρογνωμοσύνη, η κυβέρνηση συνεργάζεται συχνά με ξένους οργανισμούς, όπως ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ) και η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR).

Οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, όπως το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα (MSF) πραγματοποιούν σημαντική δουλειά στην υποστήριξη των γυναικών προσφύγων και των θυμάτων έμφυλης βίας. Η νομική βοήθεια που παρέχουν είναι κρίσιμη για την προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων, ενώ η ψυχολογική υποστήριξη βοηθά στην ανάρρωσή τους από τις τραυματικές εμπειρίες που έχουν βιώσει. Επίσης, η ιατρική περίθαλψη είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των σωματικών και ψυχικών τραυμάτων, καθώς οι γυναίκες πρόσφυγες συχνά χρειάζονται υποστήριξη για θέματα που σχετίζονται με την αναπαραγωγική υγεία, καθώς και γενικότερη υγειονομική φροντίδα. Η συνεργασία μεταξύ των οργανώσεων και η ανταλλαγή πόρων είναι ζωτικής σημασίας, καθώς προσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να μεγιστοποιήσουν την επίδρασή τους και να προσφέρουν ολοκληρωμένες υπηρεσίες. Μέσω των συνεργασιών αυτών, καταφέρνουν να καλύψουν ευρύτερες ανάγκες και να παρέχουν μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση στην αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες στην Ελλάδα.

Πολλές διεθνείς ΜΚΟ έχουν δεσμευτεί να καλύψουν τις ανάγκες των γυναικών προσφύγων που έχουν υπάρξει θύματα από παραδοσιακών ΕΠ σε παγκόσμια κλίμακα. Για παράδειγμα, η Plan International είναι ένας παγκόσμιος οργανισμός που στοχεύει στην ενδυνάμωση των γυναικών και των κοριτσιών, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων, υπερασπίζοντας τα δικαιώματά τους και προσφέροντας την απαραίτητη βοήθεια. Η UN Women είναι μια οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών που προωθεί την ενδυνάμωση των γυναικών και την ισότητα των φύλων, ενώ παράλληλα υπερασπίζεται τα δικαιώματα των γυναικών προσφύγων σε παγκόσμια κλίμακα.

Η συνεργασία μεταξύ ελληνικών και ξένων οργανισμών είναι απαραίτητη για μια επιτυχημένη απάντηση. Οι βέλτιστες πρακτικές, οι πληροφορίες και οι πόροι μπορούν να διαμοιραστούν μεταξύ των ελληνικών ΜΚΟ και των ξένων φορέων μέσω συνεργατικών προσπαθειών. Τέτοιες συνεργασίες εγγυώνται μια πιο εμπειροστατωμένη και οργανωμένη στρατηγική για την υπεράσπιση των γυναικών προσφύγων. Οι διεθνείς ΜΚΟ παρέχουν επίσης συχνά οικονομική και υλικοτεχνική υποστήριξη σε ελληνικά προγράμματα, ενισχύοντας τη συνολική ικανότητα της χώρας να αντιμετωπίσει τις ιδιαίτερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες πρόσφυγες που έχουν υπάρξει θύματα βλαπτικών πολιτισμικών πρακτικών (Theodosiadou & Gavouneli, 2017).

Πολυτομεακή και πολυεπιστημονική προσέγγιση για την προστασία των γυναικών

Τι κάνει το ελληνικό κράτος για να προστατεύσει τις γυναίκες πρόσφυγες που έχουν υπάρξει θύματα παραδοσιακών ΕΠ;

Η κυβέρνηση έχει υιοθετήσει μια πολυδιάστατη στρατηγική που περιλαμβάνει υπηρεσίες υποστήριξης, νομικά πλαίσια και προσπάθειες συνεργασίας με διεθνείς οργανισμούς προκειμένου να αντιμετωπίσει αυτό το περίπλοκο πρόβλημα.

Η Ελλάδα έχει αποδεχθεί επίσημα μια σειρά από διεθνείς συμβάσεις και συμφωνίες που αφορούν την προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών, ιδίως εκείνων των ατόμων που έχουν υποστεί βλάβη από τις παραδοσιακές ΕΠ. Το νομικό σύστημα της χώρας χρησιμεύει ως θεμέλιο για τη δίωξη των δραστών και την παροχή έννομης προστασίας στα θύματα. Η δέσμευση του ελληνικού κράτους για τη διατήρηση της ισότητας των φύλων και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποδεικνύεται από την προσήλωσή του στους διεθνείς κανόνες (Σιούτη, 2020).

Η Ελλάδα έχει δημιουργήσει προγράμματα υποστήριξης που είναι ειδικά σχεδιασμένα για να καλύπτουν τις ανάγκες των γυναικών προσφύγων, προκειμένου να εγγυηθεί την ασφάλεια και την ευημερία τους. Οι υπηρεσίες αυτές περιλαμβάνουν ιδρύματα υγειονομικής περίθαλψης που έχουν σχεδιαστεί για να διαχειρίζονται τις ψυχολογικές και σωματικές επιπτώσεις των παραδοσιακών ΕΠ, καθώς και δομές φιλοξενίας και συμβουλευτικές υπηρεσίες. Η ελληνική κυβέρνηση θέλει να δώσει τη δυνατότητα στις γυναίκες πρόσφυγες να αποκαταστήσουν τη ζωή τους και να ξεπεράσουν τα τραύματα που μπορεί να έχουν βιώσει, παρέχοντάς τους ένα εκτεταμένο σύστημα υποστήριξης.

Μια από τις κύριες στρατηγικές της Ελλάδας είναι η συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς. Μέσω της στενής συνεργασίας με οργανισμούς όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και οι ΜΚΟ, το ελληνικό κράτος είναι σε θέση να βελτιστοποιήσει την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων του, αξιοποιώντας πόρους και εμπειρία. Αυτή η στρατηγική συνεργασίας όχι μόνο βελτιώνει τη βοήθεια που παρέχεται στις γυναίκες πρόσφυγες, αλλά δημιουργεί επίσης μια ολοκληρωμένη κατανόηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν.

Επιπλέον, η ελληνική κυβέρνηση δίνει μεγάλη έμφαση στην εκπαίδευση και στις πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης για την ενθάρρυνση της πολιτισμικής ευαισθησίας και την κατάργηση των επιζήμιων εθίμων στις κοινότητες των προσφύγων.

Με την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών των αρνητικών συμπεριφορών και την αποτροπή της συνέχισής τους, οι προσπάθειες αυτές ελπίζουν να επιφέρουν μακροχρόνιο κοινωνικό μετασχηματισμό.

Καταληκτικά, η ελληνική κυβέρνηση υπερασπίζεται σθεναρά τις γυναίκες πρόσφυγες που έχουν υπάρξει θύματα ΕΠ, χρησιμοποιώντας μια σειρά από νομοθετικά εργαλεία, κοινωνική βοήθεια, συνεργασίες με άλλες χώρες και εκπαιδευτικά προγράμματα. Αυτή η ολοκληρωμένη στρατηγική καταδεικνύει την αφοσίωση της κυβέρνησης στην προάσπιση των δικαιωμάτων και της ευημερίας των περιθωριοποιημένων ομάδων, στην τήρηση των παγκόσμιων κανόνων και στη δημιουργία μιας πιο ασφαλούς και φιλόξενης κοινωνίας για όλους (Kontos, 2017).

6.2. Κοινωνική ευαισθητοποίηση και δέσμευση

Σύμφωνα με τα εμπειρικά ευρήματα στην Ελλάδα και μετά από επικοινωνία με θύματα ΕΠ, αξίζει να επισημανθεί ότι το βασικό σημείο που τέθηκε από τους επαγγελματίες συμμετέχοντες ήταν η ανάγκη **εξειδικευμένης κατάρτισης** για να μπορέσουν να προχωρήσουν σε υποστήριξη και προστασία. Προκειμένου η πρόληψη να φέρει αποτελέσματα, θα πρέπει να υπάρξει **ευαισθητοποίηση της κοινότητας** χωρίς να κρίνεται η παράδοση του καθενός, αλλά εξηγώντας γιατί οι ΕΠ όπως ο ΑΓΓΟ είναι επικίνδυνες για την ψυχική και σωματική υγεία της γυναίκας. Οι παράγοντες που εμπλέκονται στην ευαισθητοποίηση θα πρέπει να έχουν λάβει την **κατάλληλη εκπαίδευση για το πώς να προσεγγίζουν τους ανθρώπους** στις κοινότητες όπου εκτελούνται ΕΠ. Δυστυχώς, πέρα από τα διάφορα σεμινάρια, **δεν υπάρχει επίσημη εκπαίδευση** για το πώς να επικοινωνούν, να πείθουν ή να δείχνουν γιατί οι πτυχές μιας παράδοσης είναι επιβλαβείς για την ευημερία του ατόμου. Οι ασκούμενοι σε αυτό το έδαφος βασίζονται στη δική τους βούληση να βοηθήσουν τους ανθρώπους δίνοντας έμφαση στην «**προσωποκεντρική προσέγγιση**». Επισημάνθηκε από τους συμμετέχοντες, ότι όχι μόνο οι μεμονωμένοι φορείς ή οι ΜΚΟ που ασχολούνται με αυτό το πεδίο, αλλά και οι αρμόδιες κυβερνητικές αρχές και οι νομοθετικοί φορείς θα πρέπει να είναι εφοδιασμένοι με την κατάλληλη κατάρτιση για να ανακουφίσουν τον πόνο των ανθρώπων που έχουν υποστεί ΕΠ (Κουτζούκης, 2019).

Οι επαγγελματίες προσπάθησαν να ευαισθητοποιήσουν και να **κινητοποιήσουν την κοινωνία** γύρω από το θέμα της εφαρμογής ΕΠ. Έχοντας έρθει σε επαφή με τους αποδέκτες τέτοιων πρακτικών, δίνουν έμφαση στην ουσιαστική εκπαίδευση για το πώς να προσεγγίζουν τις κοινότητες ή τους ανθρώπους όπου συνήθως εκτελούνται τέτοιες πρακτικές **με σκοπό την αποτροπή της περαιτέρω άσκησης τους**.

Η ανάπτυξη **εργαλείων για την ανίχνευση των ΕΠ** καθώς και των **δεικτών για την αναγνώριση** των πρακτικών μπορούν σίγουρα να βοηθήσουν πολύ.

Επιπλέον, είναι επιτακτική ανάγκη οι εμπλεκόμενοι επαγγελματίες να σέβονται τους ανθρώπους που έχουν βιώσει τέτοιες πρακτικές. **Η εκπαίδευση σε αφοσιωμένες κοινότητες** μπορεί επίσης να βοηθήσει ως προληπτικό μέτρο και ιδιαίτερα όταν πρόκειται για την προστασία των παιδιών τους.

Δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένου εκπαίδευση τέτοιου είδους. Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η κατάρτιση σχετικά με αυτές τις πρακτικές, θα πρέπει **πρώτα να υπάρξει η ευαισθητοποίηση των φορέων** που εμπλέκονται στην πρόληψη αυτών των πρακτικών. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει επίσημη κρατική κατάρτιση επί του θέματος, **η εμπειρική κατάρτιση επιτυγχάνεται** κυρίως από γυναικολόγους, γιατρούς μονάδων εντατικής θεραπείας και ειδικούς της κοινότητας ή από οποιονδήποτε από αυτούς τους ειδικούς που έχουν λάβει μέρος σε αποστολές που αφορούν την αναπαραγωγική υγεία ή έρχονται σε επαφή με τα άτομα των οποίων η κοινωνία εκτελεί ΕΠ.

Η κατάλληλη εκπαίδευση σχετικά με τον τρόπο προσέγγισης και αντιμετώπισης των δεκτών ΕΠ δεν θα βοηθήσει μόνο τους δέκτες, αλλά θα αποδείξει επίσης για άλλη μια φορά τη **σημασία της πρόληψης σε σύγκριση με την καταστολή**.

Όπως επεσήμανε ένας επαγγελματίας συμμετέχων, στις περιπτώσεις ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων μαζί με τους καταναγκαστικούς γάμους και τα εγκλήματα τιμής, ο επαγγελματίας έρχεται αντιμέτωπος με **την παράδοση μιας κοινωνικής κουλτούρας** που πηγάζει από ένα μακρύ ιστορικό υπόβαθρο. Ως εκ τούτου, **ο επαγγελματίας είναι αυτός που γίνεται το εμπόδιο και η δυσκολία**. Το πώς θα καταργηθεί μια παραδοσιακή πρακτική είναι το δύσκολο μέρος και η μεγάλη πρόκληση.

Πρόκειται για ένα πολύ λεπτό ζήτημα και θα πρέπει να είναι κανείς πολύ προσεκτικός στον τρόπο προσέγγισής του. Πέρα από την απαραίτητη εκπαίδευση που θα πρέπει να λάβουν οι εμπλεκόμενοι επαγγελματίες, είναι επιτακτική ανάγκη να **καταγράφονται** οι περιπτώσεις ΕΠ. Προς το παρόν, δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.

Πολυτομεακή και πολυεπιστημονική προσέγγιση για την προστασία των γυναικών

Επιπλέον, κάτι περισσότερο από προφανές είναι η **ανεπαρκής χρηματοδότηση** που δεν επιτρέπει την ανάπτυξη της **έρευνας** επί του θέματος. Είναι επίσης το ελληνικό νομικό πλαίσιο που πρέπει να αντιμετωπιστεί με διαφορετικό τρόπο. Η **ανεπαρκής γνώση ή κατάρτιση των δικαστών, των εισαγγελέων και της αστυνομίας** στο θέμα των πρακτικών αυτών έχει ως αποτέλεσμα την καθυστέρηση των διαδικασιών.

Τέλος, τα άτομα που δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα και έχουν πέσει θύματα είναι πιθανότερο να απελαθούν παρά να διαχειριστούν το **τραύμα** τους, **καθώς δεν έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες προστασίας**- κυρίως όσον αφορά τις περιπτώσεις καταναγκαστικών γάμων.

Όσον αφορά τους δικαιούχους, τις γυναίκες που έχουν πέσει θύματα ΕΠ και σύμφωνα με την πρόσφατη συνέντευξη της έρευνάς μας, η εφαρμογή των ΕΠ πραγματοποιείται επειδή σε ορισμένες κουλτούρες οι γυναίκες θεωρούνται κατώτερες από τους άνδρες.

Τρεις (3) από τις πέντε (5) ανέφεραν τις παραδοσιακές ΕΠ ως «επιβλαβείς» καταστάσεις ή/και συμπεριφορές που δεν θα έπρεπε να συμβαίνουν και θα έπρεπε να αντιμετωπίζονται. Καμιά τους δεν ήταν σε θέση να αναφερθεί σε συγκεκριμένες πρακτικές.

Μία (1) από τις τρεις (3) απέδωσε σχετικές συμπεριφορές/περιστατικά σε στερεότυπα για τη θέση της γυναίκας σε κάθε πολιτισμό.

Δύο (2) από τις πέντε (5) είπαν πως κατανοούν τις παραδοσιακές ΕΠ, αναφερόμενες σε συγκεκριμένα παραδείγματα. Πιο συγκεκριμένα, και οι δύο αναφέρθηκαν σε αναγκαστικούς γάμους και τους περιέγραψαν ως γάμους που πραγματοποιούνται χωρίς τη θέληση των γυναικών. Μία (1) από τις δύο (2) ανέφερε επίσης τον ΑΓΓΟ που γίνεται ανεξάρτητα από τη θέληση των γυναικών και τα δικαιώματά τους προκειμένου να επιβιώσουν.

Τέλος, καταγράφηκε και μια εμπειρία όπου η οικογένεια ήθελε η γυναίκα να παντρευτεί κάποιον που εκείνη δεν ήθελε και γι' αυτό αποφάσισε να φύγει, γεγονός που οδήγησε στην επιβίωσή της.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ομόφωνες **θετικές απαντήσεις όσον αφορά την ευαισθητοποίηση** για τυχόν ΕΠ ανά χώρα προέλευσης. Στην πραγματικότητα, όλα τα άτομα δήλωσαν ότι γνώριζαν περιστατικά διαφόρων πρακτικών, όπως εγκλήματα τιμής, βίαιες συμπεριφορές ανδρών κατά των συζύγων τους, αναγκαστικούς γάμους και αναγκαστική αφαίρεση γυναικείων γεννητικών οργάνων.

Πιο συγκεκριμένα, τέσσερις (4) από τις πέντε (5) ανέφεραν ότι γνώριζαν για τους αναγκαστικούς γάμους. Μία (1) από τις πέντε (5) ανέφερε τον αναγκαστικό ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων ως πρακτική που έλαβε χώρα στη χώρα καταγωγής της.

Μια άλλη (1) γνώριζε για τα εγκλήματα τιμής και τη βίαιη συμπεριφορά των ανδρών κατά των συζύγων τους, καθώς ήταν αυτόπτης μάρτυρας όταν ο πατέρας της χτυπούσε βίαια τη μητέρα της.

Τέλος, μία (1) συνεντευξιαζόμενη μοιράστηκε ότι γνώριζε πώς συνέβαιναν αυτά τα πράγματα και συνέδεσε τις πρακτικές με την εξήγηση ότι «κάποιοι άνθρωποι νομίζουν ότι είναι πιο ισχυροί από τις γυναίκες ή λόγω του ιστορικού τους και γι' αυτό συμπεριφέρονται άσχημα».

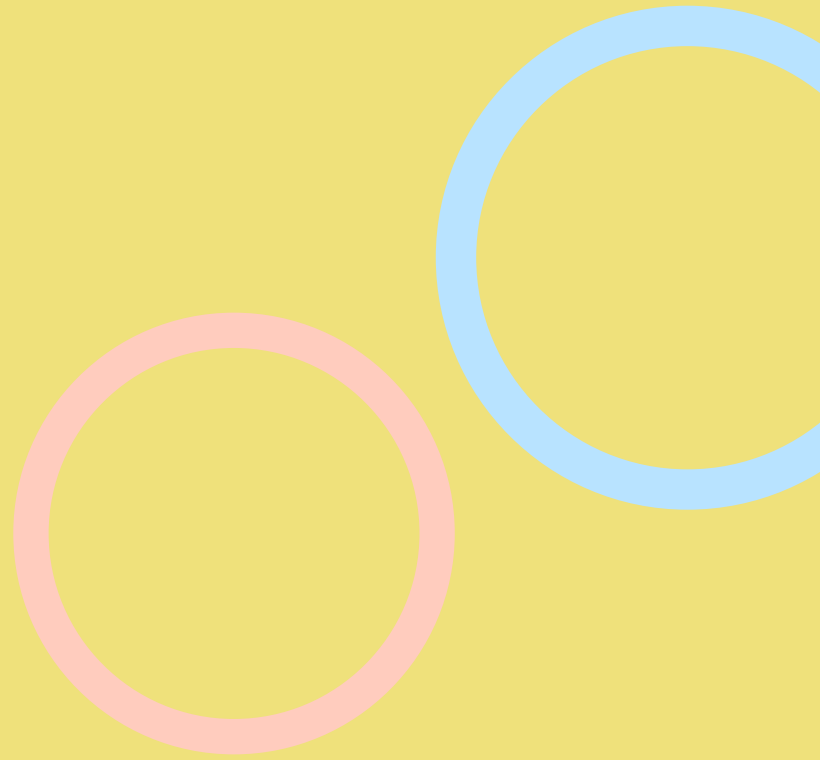
Φαίνεται ότι όλες οι ερωτώμενες συμφώνησαν απόλυτα ότι οι προαναφερθείσες ΕΠ πρέπει να σταματήσουν, διότι προκαλούν σωματική και ψυχολογική βλάβη, διαιωνίζουν την ανισότητα και τις διακρίσεις μεταξύ των φύλων και εμποδίζουν την ανάπτυξη των κοινωνιών.

Στο σύνολο του, οι ερωτώμενες (5) έχουν αναγνωρίσει την ανάγκη να εξαλειφθούν οι παραδοσιακές ΕΠ και να προωθηθούν τα δικαιώματα και η ευημερία όλων των γυναικών. Συμφώνησαν επίσης ότι πρέπει να βρεθούν τρόποι για την αντιμετώπιση των κοινωνικών και πολιτισμικών πιέσεων που διαιωνίζουν αυτές τις πρακτικές. Μία (1) συμμετέχουσα ανέφερε έναν τρόπο αντιμετώπισης τέτοιων πρακτικών μέσω της παροχής υποστήριξης και προστασίας σε όσες κινδυνεύουν από το κράτος και τις αστυνομικές αρχές.

Δύο (2) από τις πέντε (5) συμπεριέλαβαν στις απαντήσεις τους τους λόγους ύπαρξης αυτών των πρακτικών, όπως κανόνες, π.χ.: οι γυναίκες θεωρούνται ιδιοκτησία του συζύγου ή/και του πατέρα τους, γεγονός που ενδεχομένως οδηγεί σε καταναγκαστικούς γάμους, πεποίθηση της κάστας στην οποία ανήκουν ορισμένες οικογένειες, άλλες πεποιθήσεις, π.χ.: γονείς που θεωρούν τις κόρες τους βάρος και θέλουν να τις παντρέψουν, τοπική θρησκεία κ.ο.κ. (Τα παραπάνω στοιχεία έχουν προκύψει από τις συνεντεύξεις των επαγγελματιών πρώτης γραμμής που πραγματοποίησε η PRAKSIS για τους σκοπούς της Έκθεσης Εμπειρικών Ευρημάτων, Ελλάδα).

Αναφορές

- ActionAid UK, Gender and Development Network, Womankind International Planned Parenthood Federation, & Orchid Project. (2013). *Harmful traditional practices affecting women & girls*. GADN. https://www.ippf.org/sites/default/files/harmful_traditional_practices.pdf
- Kontos, M. (2017). Refugee women and human rights: A study of the Greek asylum system. *Mediterranean Quarterly*, 28(4), 65-84.
- Koutzoukis, Z. (2019). The protection of refugee women in Greece: Challenges and perspectives. *Journal of Refugee Studies*, 32(3), 542-562.
- Siouti, I. (2020). The Greek healthcare system's response to sexual violence against refugee women. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(22), 8471.
- Theodosiadou, M., & Gavouneli, M. (2017). Refugee women's rights and the role of Greek asylum law. *Nordic Journal of Human Rights*, 35(1), 1-18.
- United Nations, Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Committee on the Rights of the Child. (2014). *Joint general recommendation, general comment no. 31 of the committee on the elimination of discrimination against women and no. 18 of the committee on the rights of the child on harmful practices*. ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/world/joint-general-recommendationgeneral-comment-no-31-committee-elimination-discrimination>
- World Health Organization, United Nations Children's Fund, & United Nations Population Fund. (1997). *Female genital mutilation: A joint WHO, UNICEF, UNFPA statement*. WHO. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/41903/9241561866.pdf?seq>

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΕΓΚΑΙΡΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ

Κεφάλαιο 1

Η σχέση μεταξύ δύναμης και εξουσίας στο πλαίσιο των παραδοσιακών ΕΠ

Αποτέλεσμα των σχέσεων εξουσίας και δύναμης μεταξύ ανδρών και γυναικών είναι ο καταναγκαστικός πρώιμος γάμος, ο ΑΓΓΟ και τα λεγόμενα «εγκλήματα τιμής», τα οποία συνιστούν περιστατικά έμφυλης βίας.

Η βία αυτή ασκείται με βάση το φύλο, την ταυτότητα του φύλου ή την έκφραση του φύλου και μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα σωματική, σεξουαλική, συναισθηματική ή ψυχολογική βλάβη, ακόμη και οικονομικές απώλειες για το θύμα. Αποτελεί μορφή διάκρισης και παραβίαση των θεμελιωδών ελευθεριών του θύματος (Πορτογαλία, Instituto Nacional de Estatística [INE], 2023).

Όταν η βία κρύβεται πίσω από κοινωνικοπολιτισμικές νόρμες και την καθημερινή ζωή, επηρεάζοντας τα άτομα που την έχουν εσωτερικεύσει, καταλήγει να είναι λιγότερο ορατή και ακόμη και να θεωρείται φυσική και μη βίαιη (Han & DeMarco, 2018). Αυτή η έλλειψη ατομικής και συλλογικής επίγνωσης προκαλεί επιζήμιες ανισοροπίες στις δυναμικές των σχέσεων.

Οι κοινωνίες βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια, τα οποία θα επηρεάσουν την κατανόηση του κόσμου και την τοποθέτησή τους όσον αφορά τον πολιτισμό τους, καθώς και την κατανόηση των παραδοσιακών ΕΠ.

Η βία είναι πιο συστηματική σε συγκεκριμένες ομάδες ή κοινότητες, βαθιά ριζωμένη στην κοινωνική οργάνωση και ενσωματωμένη σε κοινωνικές πρακτικές, που ευνοούν συγκεκριμένα πρότυπα συμπεριφοράς και άσκησης εξουσίας (Falcão & Carvalho, 2022).

Τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων εκείνων που αντιμετωπίζουν σημαντικούς περιορισμούς στην άσκηση της ιδιότητας του πολίτη, που είναι θύματα της αυθαίρετης χρήσης της εξουσίας καθώς και της ομαλοποίησης της ανισότητας δεν είναι εγγυημένα (Rancière, 2004).

1.1 Ανάλυση της δυναμικής της εξουσίας στο πλαίσιο των παραδοσιακών ΕΠ

Σε ορισμένα μέρη του κόσμου, σε διαφορετικές κουλτούρες, οι παραδοσιακές ΕΠ (ΑΓΓΟ, καταναγκαστικοί πρώιμοι γάμοι και εγκλήματα τιμής) είναι διαδικασίες που καλύπτονται από διαφορετικές δυναμικές εξουσίας και όπου η πίστη στην κυριαρχία των ανδρών επί των γυναικών μπορεί να θεωρηθεί κοινός παρονομαστής των διαφόρων αιτιών και παραγόντων που τις διακινούν.

Η πίστη σε αυτή την κυριαρχία διατηρείται μέσω της επιβολής στις γυναίκες πρακτικών και τελετουργιών που αποσκοπούν στην αναπαραγωγή συμπεριφορών και τρόπων ζωής με το βάρος της υποταγής προς τους άνδρες, την οικογένεια του μελλοντικού συζύγου και τους πρεσβύτερους μέσω διαφόρων μορφών βίας και οι οποίες ενισχύουν την ανισότητα των γυναικών όσον αφορά την εξουσία των ανδρών, τις διακρίσεις και την έμφυλη βία (Djaló, 2020), μη επιτρέποντας στις γυναίκες να ακουστούν τόσο στην ιδιωτική όσο και στη δημόσια σφαίρα (González, 2021).

Η ιδέα ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι καθολικά καταρρέει όταν αναφέρεται ότι «τα δικαιώματα των γυναικών μπορούν να περιοριστούν από πολιτισμικά συγκεκριμένους ορισμούς του ρόλου της γυναίκας στην κοινωνία» (Bunch & Frost, 2000, σελ. 3).. Αυτός ο περιορισμός των δικαιωμάτων, με βάση την ανισότητα των φύλων, είναι δομική, έχει τις ρίζες της στις ανθρώπινες σχέσεις και αποτυπώνεται στις καθημερινές πρακτικές των κοινωνιών που χαρακτηρίζονται από πατριαρχική εξουσία (Djaló, 2020) και είναι πολύ δύσκολο να αποδομηθεί.

Στα πατριαρχικά συστήματα ανδρικής κυριαρχίας, υπάρχει μια σχέση υποταγής και κυριαρχίας μεταξύ γυναικών και ανδρών, αντίστοιχα, που χαρακτηρίζεται από κοινωνικές θέσεις που δεν μπορούν να αντιστραφούν και οι οποίες διατηρούνται από την ανισότητα που ενσωματώνεται στον σεξουαλικό διαχωρισμό. Αυτή η διάκριση υποτάσσει και περιορίζει τις γυναίκες, με τη βία των ανδρών κατά των γυναικών να γίνεται μέσο για τη διατήρηση αυτής της σχέσης υπεροχής (Lerner, 2019- Silva et al., 2022).

Αυτός ο τύπος κοινωνικής οργάνωσης έχει πλαισιωθεί και δικαιολογηθεί από παράγοντες βιολογικής φύσης που συνδέονται με σωματικές διαφορές, στις οποίες υπογραμμίζουμε, αφενός, τη μεγαλύτερη σωματική δύναμη των ανδρών, που κληροδοτείται όταν ανατίθενται στον πόλεμο και σε άλλα γεγονότα που τους αναγνωρίζουν ως ον προικισμένο με μεγαλύτερη ανδρεία και κυριαρχία, έναντι της συναισθηματικής ευαισθησίας των γυναικών και της ευθύνης για την εγκυμοσύνη, το θηλασμό και τη φροντίδα των παιδιών, περιορίζοντάς τες έτσι στον ιδιωτικό χώρο (Bourdieu, 2012- Blay, 2014). Αυτές οι δηλώσεις έχουν νομιμοποιήσει την ανδρική ανωτερότητα ως καθορισμένη από τη φύση και τείνουν να δίνουν τον τόνο για διάφορες μορφές διακρίσεων και βίας κατά των γυναικών, συμπεριλαμβανομένων απειλών και πράξεων εξαναγκασμού ή/και καταχρηστικής στέρξης κάθε είδους ελευθερίας, επιλογής ή απόφασης.

Η κυριαρχία είναι μια μαθημένη συμπεριφορά που χρησιμοποιείται από τα άτομα για να ασκούν έλεγχο και επιρροή στους άλλους. Βασίζεται σε μια άνιση σχέση της οποίας τα χαρακτηριστικά είναι η εξουσία, η υποταγή, η δύναμη και ο ανδρισμός. Η εξουσία, με τη σειρά της, είναι κάθε είδους επιρροή που ασκείται πάνω σε ένα άτομο ή μια ομάδα, ενεργώντας με αυθαίρετο και κυρίαρχο τρόπο (Bourdieu, 2012). Για τον Bobbio (2001), η εξουσία είναι επίσης υπεύθυνη για τη διατήρηση της ανισότητας της κοινωνίας. Ο διαχωρισμός των φύλων και η διάκριση των δύο φύλων έχει οδηγήσει στην άσκηση εξουσίας από τους κυρίαρχους επί των κυριαρχούμενων, όπου οι γυναίκες είναι ο στόχος αυτής της άσκησης εξουσίας.

Η έννοια της «ανδρικής κυριαρχίας» εξετάζει, λοιπόν, το ιστορικό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο που κατασκευάζει και συνιστά μια συνθήκη οργάνωσης και δομής της κοινωνίας, μέσω της οριοθέτησης μεταξύ ανδρών και γυναικών, βασίζοντας τους ρόλους των φύλων στη βιολογική τάξη, η οποία επικυρώνει την ανδρική ανωτερότητα εις βάρος της γυναικείας κατωτερότητας (Bourdieu, 2012). Σε αυτές τις κοινωνίες και τους πολιτισμούς, υπάρχει η ισχυρή πεποίθηση ότι οι άνδρες έχουν την εξουσία να καθορίζουν τη συμπεριφορά των γυναικών, λαμβάνοντας την έγκριση ή τη συγκατάβαση της κοινωνίας για τον έλεγχο του σώματος και της ζωής τους.

Η χρήση και η κατάχρηση της πατριαρχικής εξουσίας, η οποία νοείται ότι ενισχύει την υπεροχή και τη δύναμη των ανδρών, ασκείται σκληρά μέσω μιας μεγάλης ποικιλίας καταστροφικών και αναξιοπρεπών μορφών βίας που θέτουν τις γυναίκες σε κατάσταση διακρίσεων και αποκλεισμού, ιδίως όσες αποκλίνουν από όσα θεωρούνται αποδεκτά και ανεκτά για την εξουσία αυτή, η οποία δεν περιλαμβάνει το δικαίωμα της γυναίκας να κάνει επιλογές και να λαμβάνει αποφάσεις (Saffioti, 2009, όπως αναφέρεται από τους Silveira et al. 2014- Silva et al., 2015- Gomes & Erdmann, 2014).

Σε αυτή την κουλτούρα της ανδρικής κυριαρχίας, που εδραιώνεται από το πατριαρχικό σύστημα, οι γυναίκες είναι μαθημένες να μην ανταγωνίζονται τους άνδρες. Ορισμένες γυναίκες ζουν σε περιβάλλοντα συνεχούς βίας, δεν έχουν επίγνωση της δραματικής κατάστασης που συνοδεύει την υποταγή και ζουν παθητικά εξαιτίας αυτού που επιβάλλει η φύση, αυτή η κοινωνική δομή, ο πολιτισμός και τα έθιμα (Beauvoir, 2009 όπ. αναφ. από Candiani, 2019- Junior et al., 2021). Άλλες γυναίκες, αν και κατανοούν το

Κεφάλαιο 1
Η σχέση μεταξύ δύναμης και εξουσίας στο πλαίσιο των παραδοσιακών ΕΠ

πλαίσιο της βίας, αναγνωρίζουν την άνιση άσκηση εξουσίας και αποδίδουν την άποψή τους για τον άνδρα ως κυρίαρχο της σχέσης στον τρόπο με τον οποίο ανατράφηκαν ασυνείδητα πιστεύουν ότι πρέπει να υποταχθούν και, καταπιεσμένες, προσπαθούν να βιώσουν αυτή την κατάσταση με κάποια κανονικότητα, ακόμη και ως εγγύηση της προστασίας τους και της οικογένειάς τους (Amarijo et al., 2020).

Οι κοινωνικές ανισότητες μεταξύ γυναικών και ανδρών απορρέουν από τις κοινωνικοπολιτισμικές αναπαραστάσεις/κυρίαρχα στερεότυπα για κάθε φύλο, τα οποία μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου και του χώρου, και από τις πατριαρχικές δομές/σχέσεις εξουσίας, οι οποίες είναι πιο ανθεκτικές στην αλλαγή (Silva et al., 2022).

Η προσκόλληση σε πεποιθήσεις και φονταμενταλισμούς, υποτιθέμενες αλήθειες και ιστορικά παραγόμενες συνήθειες συνιστά τη δομική ανισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, τη διατήρηση των ρόλων των φύλων, τις σεξιστικές συμπεριφορές και τη βία. Διατηρώντας μια ιεραρχία που δημιουργεί άνιση κοινωνική αποτίμηση των ατόμων ανάλογα με το φύλο τους, απονομιμοποιώντας την ιδιότητα του πολίτη και απομακρύνοντας τις γυναίκες από την ισότητα και τον έλεγχο και την εξουσία τους, το πατριαρχικό σύστημα αναφέρεται στη βιβλιογραφία ως κοινωνική και πολιτική βία κατά των μη αρσενικών φύλων (Eleutério, 2017- Faleiros, 2007).

Οι παραδοσιακές ΕΠ αποτελούν ωστόσο μια εκδήλωση αυτών των ιστορικά άνισων σχέσεων εξουσίας μεταξύ γυναικών και ανδρών, οι οποίες οδηγούν στην υποταγή, την ευαλωτότητα και τις διακρίσεις των γυναικών, καθώς και ένα κοινωνικό μέσο μέσω του οποίου οι άνδρες καλλιεργούν και διατηρούν μια θέση κυριαρχίας, είτε στη δημόσια σφαίρα είτε στο πλαίσιο της οικειότητας (Silva et. al., 2022).

Είναι ζωτικής σημασίας να δώσουμε ορατότητα και να διερευνήσουμε όλες τις συνθήκες, τους μηχανισμούς και τις αιτίες που επιτρέπουν, διευκολύνουν και δικαιώνουν τη μειονεκτική θέση και την υποτέλεια των γυναικών, αφενός, και την αναπαραγωγή και διατήρηση των προνομίων των ανδρών, αφετέρου να κατανοήσουμε και να δράσουμε κατά των διαρθρωτικών αιτιών που διέπουν αυτές τις μορφές βίας.

1.2 Παράγοντες που συμβάλλουν στη διαιώνιση των παραδοσιακών ΕΠ

Για να κατανοήσουμε πλήρως τους παράγοντες που συμβάλλουν στη συνέχιση των παραδοσιακών ΕΠ, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε βαθύτερα την έννοια του πολιτισμού και της διαπολιτισμικής εμπειρίας. Υπάρχουν εκατοντάδες έννοιες του πολιτισμού ανάλογα με το εκάστοτε αντικείμενο μελέτης.

Από εθνογραφική σκοπιά, ο Spradley (1980) μίλησε για τον πολιτισμό ως τη συσσωρευμένη γνώση που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για να ερμηνεύσουν την εμπειρία και να δημιουργήσουν συμπεριφορά, και που περιλαμβάνει όλα όσα οι άνθρωποι κάνουν, γνωρίζουν και λένε. Ο Avruch (1998) παρουσιάζει μια πιο δυναμική άποψη του πολιτισμού που προέρχεται από την ατομική εμπειρία, σε αντίθεση με τις πιο στατικές και κλασικές ιδέες. Τόσο επηρεάζουν όσο και επηρεάζονται από την αλλαγή. Για τον Avruch (1998), όπως αναφέρεται στο Spencer-Oatey (2012), η κουλτούρα είναι παράγωγο της ατομικής εμπειρίας, κάτι που μαθαίνεται ή δημιουργείται από τα ίδια τα άτομα ή μεταδίδεται κοινωνικά σε αυτά από τους συγχρόνους ή τους προγόνους. Η Spencer-Oatey (2012) τονίζει ότι η κουλτούρα μαθαίνεται και δεν κληρονομείται, προέρχεται από το κοινωνικό περιβάλλον από καθιερωμένες αλληλεπιδράσεις και όχι από κληρονομικά γονίδια.

Όσον αφορά τη διαπολιτισμική εμπειρία, ο Bennett (1993) προτείνει δύο διαστάσεις: τον εθνοκεντρισμό 60 και τον εθνο-σχετικισμό, η καθεμία με τρία στάδια. Στον εθνοκεντρισμό, το άτομο είναι περισσότερο εγωκεντρικό και τα τρία στάδια που προτείνονται είναι η άρνηση, κατά την οποία το άτομο θεωρεί ότι

η πολιτισμική του εμπειρία είναι η μόνη που γνωρίζει, αρνούμενο την ύπαρξη μιας άλλης πολιτισμικής ύπαρξης. Η άμυνα είναι το στάδιο στο οποίο το άτομο θεωρεί τον εαυτό του και τον πολιτισμό του ανώτερο από τους άλλους. Η ελαχιστοποίηση αρνείται τις διαφορές με τους άλλους πολιτισμούς και προσπαθεί να δει μόνο τις ομοιότητες, ελαχιστοποιώντας αυτές τις διαφορές αφαιρώντας την αξία και τη μοναδικότητά τους. Στη δεύτερη διάσταση που προτείνει ο Bennett, τον εθνο-σχετικισμό, το άτομο έχει μεγαλύτερη επίγνωση των άλλων. Το πρώτο στάδιο αυτής της διάστασης είναι η αποδοχή, κατά την οποία το άτομο αποδέχεται τους άλλους πολιτισμούς, ακόμη και αν διαφωνεί. Στην προσαρμογή, το άτομο βλέπει τον κόσμο με νέα μάτια και μπορεί ακόμη και να αλλάξει σκόπιμα τις αξίες και τις συμπεριφορές του. Τέλος, σύμφωνα με τα προτεινόμενα στάδια του Bennett, το στάδιο της ενσωμάτωσης επιτρέπει στο άτομο να περιηγείται ρευστά μεταξύ διαφορετικών πολιτισμικών κοσμοθεωριών.

Έτσι, αυτή η διαπολιτισμική εμπειρία προϋποθέτει σεβασμό και ευαισθησία απέναντι σε έναν άλλο πολιτισμό. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει αποδοχή πρακτικών που παραβιάζουν θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, όπως οι παραδοσιακές ΕΠ. Αυτή η κατανόηση των διαφορετικών πολιτισμικών πραγματικοτήτων θα πρέπει να καθοδηγεί την προώθηση του σεβασμού αυτών των αναφαίρετων δικαιωμάτων.

Έχουν υπάρξει πολυάριθμα διεθνή κινήματα που επικεντρώνονται στην προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών σε όλες τις πτυχές τους (Chaves, 2020- Πορτογαλία, Comissão Nacional de Promoção dos Direitos e Proteção das Crianças e Jovens [CNPDPJ], 2020). Παραδοσιακές ΕΠ όπως ο ΑΓΓΟ, ο καταναγκαστικός πρόωρος γάμος και τα εγκλήματα τιμής εξακολουθούν να υφίστανται σε διάφορες περιοχές του κόσμου, γεγονός που καθιστά αναγκαία τη μελέτη αυτών των φαινομένων. Δεν υπάρχουν γνωστοί θρησκευτικοί λόγοι για τη διατήρηση αυτών των πρακτικών, αν και σε ορισμένες ομάδες υποστηρίζονται από θρησκευτικές πεποιθήσεις, παραδόσεις και πολιτιστικές πρακτικές χιλιάδων ετών, οι οποίες πιστεύουν ότι μπορούν να διατηρήσουν την πολιτιστική ταυτότητα της ομάδας και την αίσθηση του ανήκειν στην κοινότητα.

Διάφοροι παράγοντες προσπαθούν να πλαισιώσουν ή και να δικαιολογήσουν την επιμονή αυτών των πρακτικών, οι οποίοι ποικίλλουν ανάλογα με την πρακτική: i) Πολιτισμός και παράδοση, ii) Πίστη στην πρόληψη μιας μεγαλύτερης βλάβης, iii) Διατήρηση της παρθενίας/αγνότητας στο γάμο, iv) Έλεγχος της σεξουαλικότητας των γυναικών, v) Κοινωνική αποδοχή, vi) Απαίτηση γάμου (στην περίπτωση του ΑΓΓΟ), vii) Ιεροτελεστία μετάβασης (στην περίπτωση του ΑΓΓΟ), viii) Διατήρηση της οικογενειακής τιμής και της ηθικής, ix) Έμφυλα στερεότυπα, x) Αίσθημα του ανήκειν και της ταυτότητας σε μια συγκεκριμένη ομάδα (CNPDPJ, 2020), xi) Κοινωνικοοικονομική εξάρτηση, xii) Απόκτηση κάποιων «κοινωνικών παροχών».

Στις κοινότητες όπου εξακολουθούν να υπάρχουν οι παραδοσιακές ΕΠ, οι γυναίκες που δεν υποβάλλονται σε αυτές συχνά θεωρούνται άπιστες, άσωτες και ανάξιες να «υπηρετούν» έναν άνδρα.

Η άποψη αυτή θέτει σε κίνδυνο το μέλλον της γυναίκας, καθώς καθιστά αδύνατο τον γάμο της, θέτοντάς την σε μια κατάσταση τεράστιας ευαλωτότητας, στόχο κοινωνικά συναινετικής κακοποίησης που θεωρείται φυσική και, ως εκ τούτου, θεωρείται απαραίτητη για την αποφυγή του στιγματισμού και των διακρίσεων στα πλαίσια της κοινότητάς της (Cerejo et al., 2017). Ο ΑΓΓΟ θεωρείται ιεροτελεστία που σηματοδοτεί το τέλος της παιδικής ηλικίας και την αρχή της ενηλικίωσης για τις γυναίκες, προϋπόθεση για το γάμο, τρόπος ελέγχου των σεξουαλικών επιθυμιών της γυναίκας, εξασφάλιση της παρθενίας, της πίστης και της μεγαλύτερης σεξουαλικής απόλαυσης για τον σύζυγο (Branco, 2006- Chaves, 2020- Martingo, 2009).

Σε κάθε περίπτωση των παραδοσιακών ΕΠ που αναφέρθηκαν, η επιθυμία διατήρησης της καθαρότητας και της αγνότητας, της «οικογενειακής τιμής» και της ηθικής δαιμονίζουν την ανδρική ή οικογενειακή εξουσία, εκτός από τον πρώιμο και δια βίου έλεγχο της σεξουαλικότητας των γυναικών (Lisboa et al., 2015).

Η σχέση μεταξύ δύναμης και εξουσίας στο πλαίσιο των παραδοσιακών ΕΠ

Οριζόντια σε αυτές τις πρακτικές είναι οι διακρίσεις λόγω φύλου, καθώς είναι βαθιά ριζωμένες στις ανισότητες και τις ασυμμετρίες μεταξύ ανδρών και γυναικών, υπονομεύοντας τα δικαιώματα των γυναικών. Αυτές οι παραδοσιακές ΕΠ εξακολουθούν να αποτελούν βία λόγω φύλου, ακόμη και όταν ασκούνται από γυναίκες, επειδή εδώ αποτελούν ελιγμό, που χρησιμοποιείται ως μέσο για να γίνει αιώνια μια κουλτούρα ανισότητας που κάνει διακρίσεις εις βάρος των γυναικών, υποτάσσει, ακυρώνει και παραβιάζει τα θεμελιώδη δικαιώματά τους, όπως η ισότητα, η αξιοπρέπεια και η ακεραιότητα, καθώς και το δικαίωμα να ελέγχουν τη ζωή τους.

Επιπλέον, πολλές γυναίκες που πλήττονται άμεσα από αυτές τις πρακτικές θυματοποιούνται δύο φορές. Όχι μόνο υφίστανται τραυματική και ενίοτε θανατηφόρα βία, αλλά αισθάνονται επίσης συνυπεύθυνες και εφησυχασμένες για τη δική τους θυματοποίηση. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μια ζωή γεμάτη ενοχές και αντικρουόμενα συναισθήματα. Αυτές οι παραδοσιακές ΕΠ λαμβάνουν χώρα σε περιβάλλοντα στα οποία οι γυναίκες είναι κοινωνικά αόρατες και μπορούν να αποκτήσουν οικονομική ασφάλεια και κοινωνική θέση μόνο μέσω του γάμου, μέσω της αναπαραγωγικής λειτουργίας, γεγονός που οδηγεί τις μητέρες, ακόμη και αν δεν συμφωνούν με αυτές τις πρακτικές, να υποβάλλουν τις κόρες τους σε ΑΓΓΟ ή να τις αναγκάζουν σε πρόωρο γάμο ενώ είναι παρθένες, για την ευχαρίστηση των ανδρών, επειδή πιστεύουν ότι είναι ο μόνος τρόπος για να εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον γι' αυτές (Branco, 2006

- Chaves, 2020). Στις ανδροκρατούμενες κοινότητες, όπου οι γυναίκες είναι άχρηστες, ο ΑΓΓΟ αποτελεί μια μορφή διάκρισης λόγω φύλου που εμποδίζει τις γυναίκες να ασκήσουν πλήρως την ιδιότητα του πολίτη (Martingo, 2009- Branco, 2006- Chaves, 2020) και να απολαύσουν τα υποτιθέμενα οικουμενικά ανθρώπινα δικαιώματα. Η πρακτική αυτή θεωρείται κοινωνικός κανόνας, εγγενής στην ταυτότητα του φύλου και στην προϋπόθεση του να είσαι γυναίκα, που θεωρείται απαραίτητη για την κοινωνική αναγνώριση των γυναικών, δικαιολογώντας έτσι την επικράτησή του (Branco, 2006 – Chaves, 2000).

Αυτές οι κοινωνίες που επιβάλλουν αυτές τις πρακτικές ακυρώνουν τις γυναίκες ως πρόσωπα, στερώντας τους τα αστικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματά τους και ρίχνοντάς τες σε εξάρτηση από τους άνδρες ή τις οικογένειές τους.

Δεν μπορεί να αμφισβητηθεί η διατομεακότητα μεταξύ των παραγόντων που εντοπίστηκαν, οι οποίοι αλληλοτροφοδοτούνται και θέτουν τις γυναίκες σε πλήρη υποτίμηση σε αυτές τις κοινωνίες. Αυτές οι παραδοσιακές ΕΠ συμβάλλουν στην ανισότητα των φύλων και στην παραβίαση των ανθρωπίνων, σεξουαλικών και αναπαραγωγικών δικαιωμάτων των κοριτσιών και των γυναικών από πολλούς πολιτισμούς και εθνοτικές ομάδες σε όλο τον κόσμο. Θεωρούνται σχετικές με την ταυτότητα και την ενσωμάτωση της κοινότητας, ικανές να αυξήσουν την οικογενειακή τιμή διασφαλίζοντας την ιδέα/ πεποίθηση για το τι σημαίνει να είσαι επαρκής σύζυγος, νύφη, κουνιάδα και μητέρα στο μέλλον. Επιμένουν, τροφοδοτούμενες από την πεποίθηση της υπεράσπισης της οικογένειας/ των κοριτσιών και των γυναικών όταν καταφεύγουν σε αυτές τόσο στο πλαίσιο των διευρυμένων οικογενειών όσο και των πιο κλειστών και λιγότερο διαφωτισμένων κοινοτικών και θρησκευτικών ηγεσιών (CNPDPJ, 2020).

Αναφορές

Amarijo, C. L., Figueira, A. B., Ramos, A. M., & Minasi, A. S. A. (2020). Relações de poder nas situações de violência doméstica contra a mulher: tendência dos estudos. *Revista Cuidarte, 11(2)*, 2. <https://doi.org/10.15649/cuidarte.1052>

- Avruch, K. (1998). *Culture and conflict resolution*. United States Institute of Peace Press. <https://www.usip.org/publications/1998/11/culture-and-conflict-resolution>
- Bennett, M. J. (1993). Towards ethnorelativism: A developmental model of intercultural sensitivity. In R. M. Paige (Ed.), *Education for the intercultural experience* (pp. 21-71). Intercultural Press.
- Blay, E. A. (2014). *Feminismos e masculinidades: Novos caminhos para enfrentar a violência contra a mulher*. Cultura Acadêmica Editora.
- Bobbio, N. (2001). *Estado, governo, sociedade para uma teoria geral da política*. Editora Paz e Terra.
- Bourdieu, P. (2012). *A dominação masculina* (11ª ed.). Bertrand Brasil. https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4300332/mod_resource/content/1/BOURDIEU%2C%20Pierre.%20A%20domina%C3%A7%C3%A3o%20masculina.pdf
- Branco, S. (2006). *Cicatrizes de mulher*. Público.
- Bunch, C., & Frost, S. (2000). Women's human rights: An introduction. In C. Kramarae & D. Spender (Eds.), *Routledge International Encyclopedia of Women: Global Women's Issues and Knowledge*. Routledge.
- Candiani, H. R. (2019). O que pode ser criticado nas críticas a 'O segundo sexo'. *Cadernos Pagu*, 56, e195601. <https://doi.org/10.1590/18094449201900560001>
- Cerejo, D., Teixeira, A. L., & Lisboa, M. (2017). Contextos socioculturais, discursos e percepções sobre a mutilação genital feminina. *Faces de Eva: Estudos sobre a Mulher*, 37, 83-103. <https://scielo.pt/pdf/eva/n37/n37a07.pdf>
- Chaves, G. C. L. (2020). *Eliminar a mutilação genital feminina/corte: Relatório de estágio na Associação para o Planeamento da Família* [Dissertação de mestrado, Universidade de Lisboa]. ULisboa. <https://www.repository.utl.pt/handle/10400.5/20769?locale=en>
- Djaló, A. (2020). *Mutilação genital feminina em Portugal nos últimos 20 anos* [Dissertação de mestrado, Instituto Universitário de Lisboa]. Repositório do ISCTE. <https://repositorio.iscte-iul.pt/handle/10071/21548>
- Eleutério, J. M. B. (2017). *(Des) Igualdade de gênero nas relações do trabalho: Por um novo paradigma relacional a partir da desconstrução da cultura machista*. Empório do Direito.
- Falcão, R., & Carvalho, C. (2022). Women rights crossing border and FGM/C: Violent traditions, cultural differences, and juridical conundrums. In G. Daniele, M. J. Ramos & P. F. Neto (Eds.). *Crossings in and out of Europe* (Chap. 9, pp. 155-168). CEI-Iscte. <https://cei.iscte-iul.pt/publicacao/border-crossings-in-and-out-of-europe/>
- Faleiros, E. (2007). Violência de gênero. In S. R. Taquette (Org.), *Violência contra a mulher adolescente/jovem* (pp. 61-65). EdUERJ. Doi:10.13140/2.1.4000.2245
- Gomes, N. P., & Erdmann A. L. (2014). Conjugal violence in the perspective of 'Family Health Strategy' professionals: A public health problem and the need to provide care for the women. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*, 22(1), 76-84. <https://doi.org/10.1590/0104-1169.3062.2397>
- González, J. (2021). Alcançar a igualdade de gênero no mundo: O papel das políticas de cooperação. *Revista da Plataforma Portuguesa das ONG*, 23, 6-11. <https://www.plataformaongd.pt/revista>
- Han, B.-C., & DeMarco, A. (2018). *Topology of violence*. The MIT Press.
- Junior, A. C. S., Melo, C. R. A., Diane, & V. A. P. (2021). A sociedade patriarcal e a opressão da mulher: Uma mirada sobre as personagens femininas em 'O Primo Basílio'. *Revista Água Viva*, 6(3). <https://periodicos.unb.br/index.php/aguaviva/article/view/41796>
- Lerner, G. (2019). *A criação do patriarcado: História da opressão das mulheres pelos homens*. Cultrix.
- Lisboa, M., Cerejo, D., Teixeira, A. L., Frade, A., Moreira, C., Brasil, E., Oliveira Martins, R., & Moita, G. (2015). *Mutilação genital feminina em Portugal: Prevalências, dinâmicas socioculturais e recomendações para a sua eliminação*. Húmus.
- Martingo, C. (2009). Mutilação genital feminina: Abordagens possíveis. In A. Frade (Coord.), *Por nascer mulher: Um outro lado dos direitos humanos* (pp. 122-130). APF.
- Portugal, Comissão Nacional de Promoção dos Direitos e Proteção das Crianças e Jovens. (2020). *Colaborar ativamente na prevenção e eliminação da mutilação genital feminina: Manual de procedimentos*. CNPDPCJ. https://www.cig.gov.pt/wp-content/uploads/2021/02/Colaborar-Ativamente-na-Prevencao-e-Eliminacao-da-Mutilacao-Genital-Feminina-Manual-de-Procedimentos_CPCJ.pdf

- Portugal, Instituto Nacional de Estatística. (2023). *Inquérito sobre segurança no espaço público e privado, ISEPP: Dois quintos das pessoas já viveram pelo menos uma situação de violência ao longo da vida: 2022*. https://www.ine.pt/xportal/xmain?xpid=INE&xpgid=ine_destaques&DESTAQUESdest_boui=625453725&DESTAQUESmodo=2
- Rancière, J. (2004). Who is the subject of the rights of man? *South Atlantic Quarterly*, 103(2/3), 297-310. Doi:10.1215/00382876-103-2-3-297
- Silva, A., Madeira, E., Coelho, L. S., Moura, M. J., & Alvarez, T. (2022). *Interseções: Igualdade entre mulheres e homens e a educação para o desenvolvimento*. Plataforma Portuguesa para os Direitos das Mulheres, Comissão para a Cidadania e Igualdade de Género. <https://drive.google.com/file/d/1evuSsTYDPxNSvRAv31BZPoawnxUHH8Bx/view>
- Silva, E. B., Padoin, S. M. M., & Vianna, L. A. C. (2015). Violence against women and care practice in the perception of health professionals. *Texto & Contexto Enfermagem*, 24(1), 29-37. <https://doi.org/10.1590/0104-07072015003350013>
- Silveira, R. S., Nardi, H. H., & Spindler, G. (2014). Articulações entre gênero e raça, cor em situações de violência de gênero. *Psicologia & Sociedade*, 26(2), 323-334. <https://doi.org/10.1590/S0102-71822014000200009>
- Spencer-Oatey, H. (2012) *What is culture? A compilation of quotations*. GlobalPAD Core Concepts. https://warwick.ac.uk/fac/soc/al/globalpad-rip/openhouse/interculturalskills_old/core_concept_compilations/global_pad_-_what_is_culture.pdf
- Spradley, J. P. (1980). *Participant observation*. Holt, Rinehart & Winston.

Κεφάλαιο 2

Νομική Προστασία για Μετανάστριες

2.1. Νομική προστασία για τα θύματα των ΕΠ

Οι ΕΠ είναι παγιωμένες παραδοσιακές κοινωνικές και πολιτιστικές συμπεριφορές που πηγάζουν και δικαιολογούνται από κοινωνικές συμπεριφορές, έθιμα και κανόνες. Αυτές οι πρακτικές, που επιβάλλονται από την οικογένεια, την κοινότητα ή την κοινωνία ευρύτερα, συχνά περιλαμβάνουν βία και προκαλούν σωματική ή ψυχολογική επιβάρυνση. Προσβάλλουν την αξιοπρέπεια ενός ατόμου, με αποτέλεσμα διάφορες μορφές βλάβης και εμποδίζουν την πλήρη συμμετοχή στην κοινωνία. Οι αιτίες τους είναι πολυδιάστατες και περιλαμβάνουν στερεότυπα για τους ρόλους με βάση το φύλο, προσπάθειες ελέγχου του σώματος και της σεξουαλικότητας των γυναικών, άνισες δομές εξουσίας και κοινωνικές ανισότητες. Αυτές οι πρακτικές συχνά δικαιολογούνται τόσο από κοινωνικοπολιτισμικά όσο και από θρησκευτικά έθιμα ή αξίες, αλλά στην πραγματικότητα, βασίζονται θεμελιωδώς σε μορφές διακρίσεων που βασίζονται στο φύλο και διασταυρώνονται μεταξύ τους (Toe-Bouda & Narain, 2022).

Η ανισότητα των φύλων και η βία που συνδέεται με αυτήν έχουν τις ρίζες τους σε μια παγκόσμια πατριαρχική κουλτούρα που επηρεάζει, αν και με διαφορετικές μορφές, τις γυναίκες σε όλες τις κοινωνίες. Ταυτόχρονα, σε όλες τις κοινωνίες, οι γυναίκες, ιστορικά, ατομικά και συλλογικά, αντιστάθηκαν ενεργά και διαπραγματεύτηκαν καταπιεστικές πολιτιστικές πρακτικές (Ertürk & Ηνωμένα Έθνη, Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων [Ertürk & UN, HRC], 2007).

Η διασύνδεση μεταξύ πολιτισμού, βίας και της συνάφειάς της με την εφαρμογή του πλαισίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χαρακτηρίζεται από αμφισβητούμενες συζητήσεις.

Από την καθιέρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οικουμενικότητα¹ και η τοπική τους εγκυρότητα έχει αμφισβητηθεί, ιδίως όσον αφορά τα δικαιώματα των γυναικών. Οι ουσιαστικές ερμηνείες του πολιτισμού οδηγούν είτε σε δικαιολογημένες παραβιάσεις των δικαιωμάτων των γυναικών στο όνομα του πολιτισμού, παρά τη σαφή δεσμευτική αρχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ότι «κανένα έθιμο, παράδοση ή θρησκευτική εκτίμηση δεν μπορεί να επικαλεστεί για να δικαιολογήσει τη βία κατά των γυναικών» (Ertürk & UN, HRC, 2007, σελ. 3) ή σε «άλλη» τέτοια βία που είναι εγγενής σε συγκεκριμένους πολιτισμούς, αγνοώντας τις καθολικές διαστάσεις του πατριαρχικού πολιτισμού. Αυτές οι απόψεις στηρίζονται σε μύθους που λανθασμένα βλέπουν τον πολιτισμό ως στατικό, αμετάβλητο, ομοιογενές και παραβλέπει τις σχέσεις μεταξύ του πολιτισμού, της καταπίεσης και των δομών εξουσίας, καθώς και τον θεωρούν απολιτικό ή αποκομμένο από τις υλικές συνθήκες διαβίωσης. Αμφότερες οι εννοιολογήσεις αναφέρονται στην ερμηνεία μιας κουλτούρας ως κυρίαρχης έναντι άλλων και επιπλέον αγνοούν την ενεργό δράση των γυναικών παγκοσμίως στην αντίσταση και τη διαπραγμάτευση της κουλτούρας για την εξάλειψη των αρνητικών πλευρών της και την ενίσχυση των θετικών της (Ertürk & UN, HRC, 2007).

1 Ενώ, στην πραγματικότητα, τα ανθρώπινα δικαιώματα προστατεύουν βασικές αξίες, όπως η αξιοπρέπεια ή η ισότητα, οι οποίες είναι αξίες που διατυπώνονται στη λογοτεχνία, τις θρησκείες και τις πολιτιστικές πρακτικές σε ολόκληρο τον κόσμο. Ως απάντηση στον ανθρώπινο πόνο, οι αξίες αυτές επισημοποιήθηκαν και τα ανθρώπινα δικαιώματα κατοχυρώθηκαν στο διεθνές δίκαιο μέσω των προσπαθειών συναίνεσης των κρατών μελών των Ηνωμένων Εθνών, ως αποτέλεσμα των προσπαθειών συνηγορίας των ομάδων της κοινωνίας των πολιτών (Ertürk, Y. & UN, 2007).

Η νομοθεσία αποτελεί μια κρίσιμη πτυχή για την εξάλειψη των ΕΠ, ως αποτρεπτικός παράγοντας για τους δράστες, καθώς και ως ισχυρό μήνυμα προς την κοινωνία ότι τέτοιες μορφές βίας είναι απαράδεκτες και ότι προστατεύονται τα θύματά τους. Ωστόσο, η έρευνα έχει δείξει ότι η νομοθεσία από μόνη της δεν επαρκεί για να φέρει αλλαγή της στάσης απέναντι στην επικράτηση των ΕΠ. Η ύπαρξη ισχυρών νομικών πλαισίων είναι απαραίτητη, αλλά αυτά πρέπει να συνοδεύονται από κατάλληλους μηχανισμούς επιβολής και από έναν συνδυασμό άλλων παρεμβάσεων με επαρκείς πόρους που θεωρούνται αποδεκτοί από τις τοπικές κοινότητες (Matanda et al., 2023). Συνεπώς, μια πολυτομεακή και πολύ-υπηρεσιακή προσέγγιση για την καταπολέμηση του φαινομένου και τη διασφάλιση ενός ολιστικού και ολοκληρωμένου συστήματος προστασίας και υποστήριξης των θυμάτων του είναι υψίστης σημασίας.

Σε αυτή την ενότητα, θα διερευνήσουμε εν συντομία πώς οι ΕΠ συνιστούν παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ποιες υποχρεώσεις έχουν τα κράτη στο πλαίσιο αυτό. Θα εξετάσουμε επίσης ορισμένες βασικές πτυχές του ευρωπαϊκού πλαισίου περιφερειακών δικαιωμάτων και τις επιπτώσεις του σε κρατικό επίπεδο, όσον αφορά τη νομική προστασία. Αυτές οι βασικές πληροφορίες σκοπεύουν να εφοδιάσουν τους επαγγελματίες διαφόρων τομέων που αλληλοεπιδρούν με θύματα και δυνητικά θύματα ΕΠ στην Ευρώπη με μια γενική βασική κατανόηση των προβληματισμών σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα για τους ΕΠ, ιδίως τους γάμους παιδιών, τους πρώιμους και καταναγκαστικούς γάμους (ΠΠΚΓ), τον ΑΓΓΟ και ορισμένες βασικές πτυχές της νομικής προστασίας που μπορεί να προσφέρεται στο ευρωπαϊκό πλαίσιο.

2.2. Οι ΕΠ ως παραβιάσεις των διεθνών ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Οι ΕΠ αποτελούν παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών και των παιδιών, όπως αναγνωρίζονται στα διεθνή και περιφερειακά πλαίσια ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αν και τα πρώτα κείμενα για τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν αναφέρονται ειδικά σε συγκεκριμένες μορφές ΕΠ, παρέχουν μια βάση για το δικαίωμα να είναι κανείς ελεύθερος από διάφορες μορφές βίας, συμπεριλαμβανομένων των ΕΠ. Ο ΑΓΓΟ και ο ΠΠΚΓ συνεπάγονται την παραβίαση πολλών ανθρωπίνων δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναγνωρίζονται ειδικά ως μορφές βίας με βάση το φύλο, ως μορφές βίας και διακρίσεων κατά των γυναικών και των παιδιών, ενώ αποτελούν παραβιάσεις ευρύτερων κατηγοριών δικαιωμάτων (συγκεκριμένα στο πλαίσιο των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα- ICCPR, και στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα- ICESCR).

Υπάρχουν δύο διεθνείς πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα που αξίζει να επισημανθούν λόγω της ιδιαίτερης σημασίας τους: η Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW) και η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (ΣΔΠ). Το άρθρο 19 της ΣΔΠ ορίζει ότι τα κράτη οφείλουν να απαγορεύουν κάθε μορφή βίας κατά των παιδιών, ενώ το άρθρο 23, παράγραφος 3 ορίζει ότι πρέπει να θεσπιστούν κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα για την κατάργηση των ΕΠ με γνώμονα την υγεία των παιδιών. Ομοίως, το άρθρο 5 μαζί με το άρθρο 2 (στ) της CEDAW υποχρεώνουν τα κράτη να λαμβάνουν μέτρα κατά των ΕΠ που παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα των γυναικών, μεταξύ άλλων μέσω της νομοθεσίας (United Nations, Office of the High Commissioner for Human Rights (Ηνωμένα Έθνη, Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα [UN, OHCHR], 2019).

Ελευθερία από τη βία λόγω φύλου και τη βία κατά των παιδιών

Η CEDAW δεν προσδιορίζει ρητά τον ΑΓΓΟ ή την ΠΠΚΓ ως μορφές βίας κατά των γυναικών, αλλά ο ευρύς όρος των διακρίσεων κατά των γυναικών περιλαμβάνει την απαγόρευση αυτών των πρακτικών, καθώς υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη να τροποποιήσουν ή να καταργήσουν τους νόμους ή τα έθιμα που υποστηρίζουν πρακτικές που προωθούν διακρίσεις με βάση το φύλο με σκοπό ή αποτέλεσμα την υποβάθμιση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών. Αναγνωρίζει ότι τα κράτη πρέπει να προλαμβάνουν και να καταπολεμούν τις διακρίσεις εντός της οικογένειας και ως εκ τούτου ήταν η πρώτη σύμβαση που επέκτεινε τα ανθρώπινα δικαιώματα των γυναικών στην ιδιωτική σφαίρα.

Η Επιτροπή CEDAW έχει έκτοτε προωθήσει συγκεκριμένα μέτρα για την εξάλειψη του ΑΓΓΟ και των καταναγκαστικών γάμων μέσω διαδοχικών συστάσεων.

Σε ευρωπαϊκό περιφερειακό επίπεδο, το πιο σημαντικό και πρωτοποριακό μέσο ήταν η Σύμβαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του 2011 για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, γνωστή ως Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, το πρώτο νομικά δεσμευτικό μέσο για το θέμα αυτό στην Ευρώπη. Ο ΑΓΓΟ και ο ΠΠΚΓ συγκαταλέγονται μεταξύ των διαφόρων εκδηλώσεων βίας κατά των γυναικών που η Σύμβαση ορίζει ρητά ως πρακτικές που πρέπει να τιμωρούνται ως εγκλήματα. Στο πλαίσιο της Σύμβασης, η έννοια της «γυναίκας» περιλαμβάνει και κορίτσια κάτω των 18 ετών (άρθρο 3 (στ)).

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), οι κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών και την καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων σε βάρος τους περιλαμβάνουν συγκεκριμένα τον ΑΓΓΟ και τον ΠΠΚΓ ως μορφές της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών.

Η ΣΔΠ, η πιο επικυρωμένη διεθνής συνθήκη, στο άρθρο 19 της υποχρεώνει όλα τα συμβαλλόμενα κράτη να προστατεύουν τα παιδιά από κάθε μορφή σωματικής ή ψυχικής βίας, συμπεριλαμβανομένων των ΕΠ, όπως διευκρινίζει η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ), ένα όργανο της συνθήκης, στο Γενικό Σχόλιο n.º 13, όπου γίνεται ειδική αναφορά στον ΑΓΓΟ και σε άλλες ΕΠ, συμπεριλαμβανομένων των ΠΠΚΓ (παράγραφος 29). Η Σύμβαση υποχρεώνει συγκεκριμένα τα κράτη να καταργήσουν κάθε «παραδοσιακή πρακτική που βλάπτει την υγεία των παιδιών» (άρθρο 24).

Παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την εφαρμογή ΑΓΓΟ και ΠΠΚΓ

Ο ΑΓΓΟ, και στους τέσσερις τύπους του, ορίζεται από τα Ηνωμένα Έθνη ως ΕΠ, μορφή βίας κατά των κοριτσιών και των γυναικών και παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού. Αυτό συμβαίνει λόγω των απειλητικών για τη ζωή βραχυπρόθεσμων συνεπειών του και των σοβαρών μακροπρόθεσμων σωματικών, σεξουαλικών και ψυχολογικών συνεπειών του, καθώς και της βαθιά ριζωμένης βίας του στην ανισότητα των φύλων (Karlan et al., 2017). Η πρακτική θέτει σε κίνδυνο την απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στη σωματική ακεραιότητα, το δικαίωμα στο υψηλότερο εφικτό επίπεδο υγείας (συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής αναπαραγωγικής υγείας, μόλις επιτευχθεί η ωριμότητα), μπορεί ακόμη και να θέσει σε κίνδυνο το δικαίωμά τους στη ζωή, τόσο άμεσα από την εκτέλεση της πρακτικής, όσο και ως παράγοντας που συμβάλλει στον θάνατο της μητέρας. Επιδρά στο δικαίωμα στην ελευθερία από σωματική ή ψυχική βία, τραυματισμό ή κακοποίηση, στο δικαίωμα να μην υφίσταται διακρίσεις λόγω φύλου, καθώς και στα δικαιώματα του παιδιού, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος του παιδιού στην ανάπτυξη, την προστασία και τη συμμετοχή (United Nations Children's Fund [UNICEF], 2005).

Όσον αφορά τα δικαιώματα του παιδιού, μπορούν να βρεθούν στην ΣΔΠ στο άρθρο² (δικαίωμα να μην υφίσταται διακρίσεις), στο άρθρο 19 (δικαίωμα να μην υφίσταται καμία μορφή σωματικής ή ψυχικής κακομεταχείρισης), στο άρθρο 37 (δικαίωμα να μην υφίσταται βασανιστήρια), στο άρθρο 12 (το δικαίωμα να εκφράζει κανείς ελεύθερα την άποψή του, δεδομένου ότι γίνεται χωρίς τη συγκατάθεση του

² Τόσο η επιτροπή CEDAW όσο και η ΣΔΠ είναι όργανα της Συνθήκης, δηλαδή αποτελούνται από ομάδες ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων που παρακολουθούν την εφαρμογή των δυο αντίστοιχων συμβάσεων και των προαιρετικών πρωτοκόλλων τους όπως ορίζεται σε κάθε συνθήκη.

παιδιού, ένα ζήτημα που παραμένει ακόμη και αν το παιδί γνωρίζει την πρακτική όταν είναι πολύ μικρό για να συναποφασίσει³). Ο ΑΓΓΟ αποτελεί επίσης σοβαρή παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, δεδομένου ότι οι αρνητικές επιπτώσεις της πρακτικής αντιβαίνουν στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, κεντρική έννοια της Σύμβασης.

Ο ΑΓΓΟ έχει αναγνωριστεί ως μια μορφή βασανιστηρίων ή κακομεταχείρισης⁴, καθώς προκαλεί έντονο πόνο και ταλαιπωρία. Γίνεται χωρίς ιατρικούς λόγους και με εσκεμμένη απόφαση κάποιου άλλου εκτός του θύματος (γονέα, μέλους της οικογένειας ή της κοινότητας), γίνεται σε γυναίκες και κορίτσια με έμφυλα κριτήρια, που προκαλεί διακρίσεις⁵. Εδώ τα κράτη αδυνατούν να προβλέψουν αποτελεσματικά μέτρα για την πρόληψη και την προστασία από την πρακτική, καθώς η αδιαφορία και η αδράνεια οδηγούν στην ενθάρρυνση της πρακτικής (Leye & Kehrer, 2018).

Λαμβάνοντας υπόψη τη βία που ενέχεται στην πρακτική των ΠΠΚΓ, καθώς και την κακοποίηση που μπορεί να διαπραχθεί για την επιβολή τους, οι ΠΠΚΓ επηρεάζουν την πραγμάτωση και την απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων με πολλούς και πολύ σημαντικούς τρόπους. Η διαφορά ηλικίας και εξουσίας μεταξύ των συζύγων μπορεί να υπονομεύσει τη δράση και την αυτονομία του θύματος, το οποίο τις περισσότερες φορές είναι κορίτσι. Η Ειδική Αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για τη βία κατά των παιδιών (2012)⁶ τόνισε πως ο γάμος παιδιών καθιστά τα κορίτσια πιο ευάλωτα στην κακοποίηση και τη βία, όπως η σωματική, ψυχολογική, οικονομική και σεξουαλική βία, όπως και περιορισμό των κινήσεων τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να βιώνουν ακόμη και καταστάσεις που πληρούν τον νομικό ορισμό της δουλείας ή πρακτικών που μοιάζουν με δουλεία, όπως η σεξουαλική δουλεία, η παιδική δουλεία, η εμπορία παιδιών και η καταναγκαστική εργασία. Το επίπεδο της βίας μπορεί να είναι τέτοιο που να συνεπάγεται παραβίαση της απαγόρευσης των βασανιστηρίων, της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.⁷ Οι ΠΠΚΓ παραβιάζουν επίσης το δικαίωμά τους στο σεβασμό της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής και, ιδίως λαμβάνοντας υπόψη την έμφυλη φύση της, την απαγόρευση των διακρίσεων. Οι συχνές και πρόωρες εγκυμοσύνες είναι επίσης συχνές στο πλαίσιο των ΠΠΚΓ, με διάφορες επιπτώσεις στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία των κοριτσιών, τα οποία επιπλέον δεν έχουν το περιθώριο να διαπραγματευτούν τον οικογενειακό προγραμματισμό και τη χρήση αντισυλληπτικών, αυξάνοντας επίσης την πιθανότητα να προσβληθούν από σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα. Στο πλαίσιο αυτό, διακυβεύεται το δικαίωμά τους στη σωματική και ψυχική υγεία, αλλά και το δικαίωμά τους στη ζωή. Επιπλέον, παρουσιάζει σημαντικά εμπόδια στην πραγμάτωση και απόλαυση του δικαιώματός τους στην εκπαίδευση και του δικαιώματος να ζουν με αξιοπρέπεια, συμπεριλαμβανομένης

3 Παρόλο που μπορεί να επιβληθεί σε οποιοδήποτε σημείο της ζωής μιας γυναίκας, και ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της όψιμης εφηβείας και της νεαρής ενηλικίωσης, ο ΑΓΓΟ πραγματοποιείται κυρίως σε νεαρά κορίτσια από τη βρεφική ηλικία έως την ηλικία των 15 ετών. Βλέπε ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 12ης Φεβρουαρίου 2020 σχετικά με μια στρατηγική της ΕΕ για τον τερματισμό του ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων σε όλο τον κόσμο.

4 Μεταξύ άλλων, στην Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων, Γενικό σχόλιο αριθ. 2: εφαρμογή του άρθρου 2 από τα συμβαλλόμενα κράτη, και στην Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενικό σχόλιο αριθ. 28: Άρθρο 3.

5 Ο ειδικός εισηγητής Manfred Nowak πρότεινε την έννοια της αδυναμίας (ένα πρόσωπο ασκεί πλήρη έλεγχο σε ένα άλλο) που εφαρμόζεται στο πλαίσιο των βασανιστηρίων όταν το θύμα δεν μπορεί να διαφύγει ή εξαναγκάζεται να παραμείνει, λαμβάνοντας υπόψη την ειδική κατάσταση του θύματος, η οποία ικανοποιείται πάντα στην περίπτωση των παιδιών λόγω της εξάρτησης και των περιορισμών εμπιστοσύνης προς τους γονείς τους. ΣΔΠ, Προώθηση και προστασία όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αστικών, πολιτικών, οικονομικών,

6 Ειδικός Αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα για τη βία κατά των παιδιών και Plan International «Προστασία των παιδιών από ΕΠ σε πολυφωνικά νομικά συστήματα» (2012).

7 Η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων, αρμόδια για την ερμηνεία και την παρακολούθηση της τήρησης της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας από τα συμβαλλόμενα κράτη, έχει καταγγείλει ρητά τους νόμους που επιτρέπουν τον γάμο παιδιών και τον έχει χαρακτηρίσει ως επιβλαβή πρακτική. Ο Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για τα βασανιστήρια και άλλες μορφές σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, το 2016, κατήγγειλε τον παιδικό γάμο ως μορφή βασανιστηρίων ή κακομεταχείρισης, ιδίως όταν οι κυβερνήσεις αμελούν να καθορίσουν μια ελάχιστη ηλικία γάμου σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα ή επιτρέπουν τον παιδικό γάμο παρά τους υφιστάμενους νόμους που τον απαγορεύουν.

της πρόσβασης στην απασχόληση και σε άλλες οικονομικές ευκαιρίες (OHCHR, 2014).

Το δικαίωμα του γάμου με πλήρη και ελεύθερη συναίνεση ως ανθρώπινο δικαίωμα

Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται σε πολλές διεθνείς πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ένα μη δεσμευτικό μέσο, αλλά ο ακρογωνιαίος λίθος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στο άρθρο 16, παράγραφος 1 ορίζει ότι κάθε άτομο σε πλήρη ηλικία έχει «το δικαίωμα να παντρεύεται και να ιδρύει οικογένεια. Δικαιούνται ίσα δικαιώματα όσον αφορά το γάμο, κατά τη διάρκεια του γάμου και κατά τη διάλυσή του», χωρίς κανένα λόγο διάκρισης, και η παράγραφος 2 ορίζει ότι ο γάμος επιτρέπεται μόνο με την «ελεύθερη και πλήρη συναίνεση» και των δύο μερών. Έτσι, συνεπάγεται το δικαίωμα να μην εξαναγκάζονται σε γάμο και ότι τα ανήλικα παιδιά δεν πρέπει να συνάπτουν γάμο. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το ίδιο δικαίωμα προστατεύεται επίσης από το περιφερειακό νομικό του πλαίσιο, πρωτίστως στο άρθρο 12 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) επίσης στο άρθρο 9 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

Το ίδιο δικαίωμα κατοχυρώνεται στο άρθρο 23 του Διεθνούς Συμφώνου για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο είναι δεσμευτικό για τα συμβαλλόμενα κράτη και έχει επικυρωθεί ευρέως. Το ίδιο δικαίωμα κατοχυρώνεται επίσης στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (άρθρο 23), καθώς και στο ICESCR, το οποίο καθιερώνει στο άρθρο 10 το δικαίωμα να παντρεύεται κανείς μόνο με ελεύθερη συναίνεση. Είναι χαρακτηριστικό ότι το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται επίσης στην CEDAW, στο άρθρο 16. Παρόλο που τόσο οι γυναίκες ή τα κορίτσια όσο και οι άνδρες ή τα αγόρια μπορούν να πέσουν θύματα καταναγκαστικού γάμου, αυτός πλήττει δυσανάλογα τις γυναίκες και τα κορίτσια και συχνά διαπράττεται για λόγους που απορρέουν από πατριαρχικές πολιτισμικές δομές.

Επιπλέον, η Σύμβαση για τη συναίνεση στο γάμο, την ελάχιστη ηλικία γάμου και την καταχώριση των γάμων επιβεβαιώνει αυτό το δικαίωμα, προβλέποντας ότι ο γάμος συνάπτεται νόμιμα μόνο με την πλήρη και ελεύθερη συναίνεση και των δύο μερών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην ανάπτυξη: Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή για τα βασανιστήρια και άλλες μορφές σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, Manfred Nowak.

η οποία εκφράζεται αυτοπροσώπως, μετά την απαιτούμενη δημοσιότητα, ενώπιον της αρμόδιας αρχής και σύμφωνα με το νόμο, και απαιτεί περαιτέρω από τα κράτη να λάβουν τα αναγκαία νομικά μέτρα για τον καθορισμό της ελάχιστης ηλικίας γάμου. Αυτό το δικαίωμα συνεπάγεται, επομένως, ότι ο ΠΠΚΓ αποτελεί παραβίαση του δικαιώματος στο γάμο, καθώς απαιτεί ελεύθερη και πλήρη συναίνεση, η οποία περιλαμβάνει την ύπαρξη μεγαλύτερης ηλικίας από μια ορισμένη ελάχιστη ηλικία.

Αυτοί οι κανόνες του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επιβάλλουν στα κράτη την υποχρέωση να προλαμβάνουν και να αντιμετωπίζουν τους ΠΠΚΓ, πράγμα που γίνεται κυρίως με την εφαρμογή ή την αναθεώρηση της εθνικής νομοθεσίας. Κατά τον τρόπο αυτό, διάφοροι τομείς του δικαίου (π.χ. ποινικό δίκαιο, αστικό δίκαιο, ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, μεταναστευτικό δίκαιο, δίκαιο ασύλου) είναι σχετικοί και ενδέχεται να απαιτούν τη λήψη διαφορετικών μέτρων.

Πλήρης και ελεύθερη συναίνεση στο πλαίσιο των καταναγκαστικών γάμων

Ένα πρώτο ζήτημα που προκύπτει είναι η ελάχιστη ηλικία που ορίζεται για τη συναίνεση. Το ΣΔΠ, στο Γενικό

Σχόλιο αριθ. 4, καθόρισε ότι τα συμβαλλόμενα στη Σύμβαση κράτη πρέπει να εγγυώνται συγκεκριμένες νομικές διατάξεις στο πλαίσιο της εσωτερικής νομοθεσίας για τον καθορισμό ελάχιστης ηλικίας για τη σεξουαλική συναίνεση, το γάμο και την ιατρική περίθαλψη, και ότι αυτές οι ελάχιστες ηλικίες πρέπει να είναι ίδιες τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια. Επιπλέον, τόσο η ΣΔΠ όσο και η επιτροπή CEDAW (η τελευταία, στη γενική σύστασή της αριθ. 21) συνιστούν τον καθορισμό της ελάχιστης ηλικίας για γάμο με και χωρίς γονική συναίνεση στα 18 έτη, τόσο για τα κορίτσια όσο και για τα αγόρια. Ωστόσο, υπάρχει ποικιλομορφία στο θέμα αυτό μεταξύ των διαφόρων χωρών και παρουσιάζονται προκλήσεις ακόμη και εκεί όπου υπάρχουν διασφαλίσεις για γάμους κάτω των 18 ετών. Στην πραγματικότητα, σύμφωνα με το WORLD Policy Analysis Centre, το 2019, μόνο 34 από τις 170 χώρες με νόμιμο κατώτατο όριο ηλικίας γάμου τα 18 έτη δεν είχαν εξαιρέσεις από τον κανόνα. Επιπλέον, από τις 147 χώρες, οι 54 επιτρέπουν στα κορίτσια να παντρεύονται σε μικρότερη ηλικία από ό,τι τα αγόρια. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα πλουραλιστικά νομικά συστήματα περιέχουν διατάξεις περί γάμου που αντιβαίνουν στις διεθνείς υποχρεώσεις. Οι προσπάθειες για την πρόληψη των γάμων ανηλικών διακυβεύονται κατά καιρούς από παράγοντες όπως οι εξαιρέσεις γάμου κάτω από τη νόμιμη ηλικία που επιτρέπονται με γονική ή δικαστική συναίνεση ή η συνύπαρξη εθιμικών ή θρησκευτικών νόμων περί γάμου με χαμηλότερη ελάχιστη ηλικία ή η ύπαρξη άλλων κοινωνικά αποδεκτών μορφών συμβίωσης που δεν απαγορεύονται ρητά (United Nations, Secretary General [UNSG], 2018). Αρκετές χώρες της ΕΕ έχουν εξαιρέσεις από τον κανόνα των 18 ετών ως νόμιμη ηλικία γάμου. Για παράδειγμα, στην Πορτογαλία, ο γάμος είναι εφικτός από την ηλικία των 16 ετών με γονική έγκριση, βάσει νόμιμου εξαιρετικού λόγου που καθορίζεται νομικά, χωρίς αναφορά στον πολιτισμό ή την παράδοση. Στη Λιθουανία, με δικαστική έγκριση, σε περίπτωση που το κορίτσι είναι έγκυος, η ηλικία μπορεί να είναι χαμηλότερη (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης [FRA], 2014- Girls not Brides, n.d.) Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA) προτείνει, όπου υπάρχουν τέτοιες εξαιρέσεις, να εισαχθούν διασφαλίσεις. Τέτοια μέτρα θα μπορούσαν να είναι, για παράδειγμα, η ακρόαση κάθε μέρους του γάμου χωρίς την παρουσία οποιουδήποτε από τους γονείς, τους νόμιμους κηδεμόνες ή τους μελλοντικούς συζύγους, γεγονός που επιτρέπει την κατανόηση του κατά πόσον οι περιστάσεις δικαιολογούν μια τέτοια εξαίρεση και, από την άλλη πλευρά, μπορεί επίσης να βοηθήσει στον εντοπισμό περιπτώσεων καταναγκαστικού γάμου (FRA, 2014).

Ο εξαναγκασμός και η συναίνεση στο πλαίσιο των ΠΠΚΓ είναι ιδιαίτερα σημαντικές πτυχές. Έρευνες έχουν δείξει ότι οι λεπτές μορφές ελέγχου και εξαναγκασμού, ιδίως η οικογενειακή πίεση, χρησιμοποιούνται συχνότερα για να εξαναγκάσουν ένα θύμα σε γάμο, ιδίως όταν το θύμα είναι παιδί, ενώ η βία εμφανίζεται συχνότερα αργότερα (Paisal, 2020- Torres & Villacampa, 2021). Το φάσμα των εμπειριών των γυναικών στο πεδίο των επιλογών γάμου περιλαμβάνει ένα εύρος στάσεων, με τη συναίνεση και τον εξαναγκασμό να αντιπροσωπεύουν αντίθετα άκρα σε ένα συνεχές. Διαφορετικοί βαθμοί κοινωνικών και πολιτισμικών προσδοκιών διαμορφώνουν τις αποφάσεις των γυναικών, με την άσκηση ελέγχου, πειθούς, πίεσης, απειλών και βίας στο πλαίσιο των ανισοτήτων που βασίζονται στο φύλο, δημιουργώντας έτσι τη δυνατότητα εκμετάλλευσης (Anitha & Gill, 2009). Ενώ τα δικαστήρια αναγνωρίζουν με ευκολία ότι οι σωματικές απειλές και η συναισθηματική πίεση ισοδυναμούν με εξαναγκασμό, είναι δύσκολο να βρεθεί νομολογία που να αποδέχεται ως εξαναγκασμό την επίδραση παραγόντων που μπορεί να είναι εξειδικευμένοι σε ορισμένες κοινότητες, οι οποίοι μπορεί να είναι ιδιαίτερα επιβαρυντικοί για τις γυναίκες, όπως ο φόβος του εξοστρακισμού από την κοινότητα ή οι κοινωνικές αντιλήψεις περί ντροπής (FRA, 2014).

Η διασφάλιση της ελεύθερης συναίνεσης απαιτεί από τα κράτη να εξετάζουν την πρόληψη και μέσω νομικών διατάξεων και σε ορισμένες χώρες, το αστικό δίκαιο έχει διαδραματίσει βασικό ρόλο στην προσφορά λύσεων. Για παράδειγμα, ορισμένες χώρες της ΕΕ έχουν θεσπιστεί μέτρα, όπως στη Γερμανία, όπου ισχύει η απαίτηση να δηλώνουν και οι δύο υποψήφιοι σύζυγοι ενώπιον του ληξιαρχου την προθυμία τους να συνάψουν γάμο και, εάν υπάρχουν υποψίες, υπάρχει η δυνατότητα ατομικών συνεντεύξεων για την αξιολόγηση της πλήρους συναίνεσης ή στις Κάτω Χώρες, όπου ο εισαγγελέας έχει τη δικαστική άδεια να παρεμποδίσει έναν γάμο μέχρι νεωτέρας, εάν υπάρχουν επαρκείς ενδείξεις εξαναγκασμού (FRA, 2014). Ένας άλλος σημαντικός μηχανισμός είναι η δυνατότητα κήρυξης ενός γάμου άκυρου λόγω απουσίας ελεύθερης συναίνεσης από το ένα μέρος. Πράγματι, το άρθρο 32 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης ορίζει ότι «τα μέρη λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι οι γάμοι

που συνάπτονται υπό καθεστώς ισχύος μπορούν να ακυρωθούν, να αναιρεθούν ή να διαλυθούν χωρίς να επιβαρύνονται αδικαιολόγητα οικονομικά ή διοικητικά τα θύματα» και, επομένως, αποτελεί επίσης υποχρέωση των κρατών να θεσπίσουν τέτοια μέτρα αστικού δικαίου. Στην πράξη, οι διαδικασίες αυτές μπορεί να είναι επαχθείς, δαπανηρές και ψυχολογικά δύσκολες για το θύμα. Ως εκ τούτου, για τον περιορισμό της «αδικαιολόγητης οικονομικής ή διοικητικής επιβάρυνσης», μια βέλτιστη πρακτική είναι, για παράδειγμα, η δυνατότητα του ίδιου του δικαστή να κινεί αυτεπαγγέλτως τη διαδικασία, εάν πιστεύεται ότι μπορεί να υπάρξει καταναγκαστικός γάμος, αντί να απαιτείται από το θύμα να υποβάλει το ίδιο αίτηση ακύρωσης, όπως προβλέπει η νομοθεσία του Βελγίου (Paisal, 2020), ή η, φαινομενικά νομικά παράλογη, αλλά ταχύτερη και αποτελεσματικότερη διαδικασία που προβλέπεται στο σουηδικό νομικό σύστημα, με την οποία ένα θύμα καταναγκαστικού γάμου μπορεί να ζητήσει διαζύγιο (Συμβούλιο της Ευρώπης, Συντονιστική Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα [Council of Europe, CDDH], 2017).

2.3. Σκέψεις σχετικά με το νομικό πλαίσιο για την προστασία των θυμάτων των ΕΠ στα κράτη μέλη της ΕΕ και στο Ηνωμένο Βασίλειο (ΗΒ)

Οι ΕΠ ως ποινικά αδικήματα

Τα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ, καθώς και το Ηνωμένο Βασίλειο, έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης και, ως εκ τούτου, είναι υποχρεωμένα να σέβονται και να εκπληρώνουν πλήρως τις υποχρεώσεις που ορίζονται σε αυτήν. Η ΕΕ έχει επίσης επικυρώσει η ίδια τη Σύμβαση, πράγμα που σημαίνει ότι εφαρμόζεται σε θέματα που εμπίπτουν στο πεδίο των αρμοδιοτήτων της, δηλαδή στους τομείς της δικαστικής συνεργασίας, του ασύλου και της μη επαναπροώθησης⁸. Το άρθρο 37 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης εισάγει υποχρεώσεις για τα συμβαλλόμενα κράτη να απαγορεύουν τον ΠΠΚΓ νομοθετώντας ή θεσπίζοντας άλλα μέτρα προκειμένου να ποινικοποιηθεί: α) ο εκ προθέσεως εξαναγκασμός ενήλικα ή παιδιού σε γάμο, β) η προσέλκυση ενήλικα ή παιδιού σε χώρα διαφορετική από εκείνη της κατοικίας του με σκοπό τον εξαναγκασμό του σε γάμο. Ο ΑΓΓΟ πρέπει επίσης να ποινικοποιηθεί, στο πλαίσιο των υποχρεώσεων που ορίζονται στη Σύμβαση, και συγκεκριμένα στο άρθρο 38, σύμφωνα με το οποίο τα κράτη υποχρεούνται να θεσπίσουν μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τόσο η διενέργεια ΑΓΓΟ όσο και η υποκίνηση, ο εξαναγκασμός και η προμήθεια ενός κοριτσιού να υποβληθεί σε ΑΓΓΟ ποινικοποιούνται.

Ο ΑΓΓΟ έχει ποινικοποιηθεί σε ολόκληρη την ΕΕ, είτε μέσω ειδικών διατάξεων στους Ποινικούς Κώδικες ή σε ad hoc νομοθεσία, είτε μέσω γενικών διατάξεων στους εθνικούς Ποινικούς Κώδικες. Το τελευταίο ισχύει στη Γαλλία, μέχρι σήμερα τη χώρα που καταγράφει τις περισσότερες καταδίκες σε υποθέσεις που σχετίζονται με τον ΑΓΓΟ, όπου η πρακτική έχει ποινικοποιηθεί βάσει νομικών διατάξεων για τη σωματική βλάβη που προκαλεί μόνιμη αναπηρία ή ακρωτηριασμό ή που αναφέρονται σε πράξεις βασανιστηρίων και όπου η διάπραξη αδικήματος σε βάρος παιδιού αποτελεί επιβαρυντική πράξη (Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων [EIGE], 2018).

Όσον αφορά τον ΠΠΚΓ, μετά τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, η κανονιστική προσέγγιση που υιοθετήθηκε στην ΕΕ συνίσταται σε μια αυξανόμενη τάση ποινικοποίησης της πρακτικής αυτής, ωστόσο ορισμένες χώρες επιλέγουν να μην την κατοχυρώσουν στη νομοθεσία ως ειδικό ποινικό αδίκημα, αλλά αντίθετα να τη διώκουν στο βαθμό που συνιστά άλλο έγκλημα, όπως ο βιασμός, ή η σωματική βλάβη, ή

⁸ Οι χώρες της ΕΕ που υπέγραψαν αλλά δεν επικύρωσαν τη Σύμβαση είναι, επί του παρόντος: Η Βουλγαρία, η Τσεχία, η Ουγγαρία, η Λιθουανία και η Σλοβακική Δημοκρατία. Δείτε το διάγραμμα υπογραφών και επικυρώσεων εδώ: Πλήρης κατάλογος- Γραφείο Συνθήκης (coe.int)

η προσβολή της ελευθερίας και της ακεραιότητας, μεταξύ άλλων (FRA, 2014-Torres & Villacampa, 2021). Όπου νομοθετείται ως ειδικό ποινικό αδίκημα, οι καταναγκαστικοί γάμοι γενικά τιμωρούνται ως ειδική μορφή εξαναγκασμού και πρέπει να περιλαμβάνει συγκεκριμένα μέσα διάπραξης: βία ή εκφοβισμό, τα οποία μπορεί να επιφέρουν δυσκολίες σε πολλές περιπτώσεις- όπως είδαμε παραπάνω στις παρατηρήσεις που έγιναν σχετικά με τον εξαναγκασμό στο πλαίσιο του ΠΠΚΓ (Paisal, 2020). Οι προσπάθειες εστίασης σε ποινικά μέτρα επεκτάθηκαν σε χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, όπου αρχικά υιοθετήθηκε μια πιο προστατευτική προσέγγιση (Torres & Villacampa, 2021).

Μια σημαντική πτυχή του ποινικού δικαίου σε περιπτώσεις ΕΠ είναι η εξωεδαφική εφαρμογή του, η οποία είναι δυνατή στις περισσότερες δικαιοδοσίες της ΕΕ. Εντός της ΕΕ, σε χώρες όπως η Γαλλία και η Ισπανία, αυτό σημαίνει ότι εάν ένας υπήκοος ή κάτοικος μεταφερθεί στο εξωτερικό για να διαπράξει το αδίκημα σε άλλη χώρα, εξακολουθεί να αποτελεί ποινικό αδίκημα στη χώρα αναχώρησης και μπορεί να διωχθεί ποινικά κατά την επιστροφή (Equilibres and Populations et al., 2018- Paisal, 2020). Στο Ηνωμένο Βασίλειο, υπάρχει τέτοια δικαιοδοσία όταν ο δράστης είναι υπήκοος ή κάτοικος του Ηνωμένου Βασιλείου (National FGM Centre et al., 2023).

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, το φαινόμενο των αναγκαστικών γάμων έχει αντιμετωπιστεί ιδιαίτερα ως μορφή έμφυλης βίας και ως μορφή εμπορίας ανθρώπων (Campmajó, 2020). Ιδιαίτερη σημασία έχει εν προκειμένω η οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και την προστασία των θυμάτων της, η οποία ορίζει ρητά ότι ο εξαναγκαστικός γάμος αποτελεί μορφή εμπορίας ανθρώπων, όταν πληροί τις προϋποθέσεις για εμπορία, δηλαδή τη συμπεριφορά, τα μέσα και το στόχο του αδικήματος (αιτιολογική σκέψη 11)⁹. Ορισμένες χώρες της ΕΕ (όπως η Ελλάδα ή οι Κάτω Χώρες) έχουν εισαγάγει τους καταναγκαστικούς γάμους ως μορφή εκμετάλλευσης στην εθνική τους ποινική νομοθεσία, ως επιβαρυντικό παράγοντα ή ως έναν από τους εκμεταλλευτικούς σκοπούς για την εμπορία ανθρώπων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022)¹⁰. Η οδηγία υιοθετεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση και προσέγγιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεσπίζει ελάχιστα πρότυπα για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας, καθώς και για την προστασία των θυμάτων της.

Μια σημαντική πτυχή της ποινικοποίησης είναι ο ρόλος της στη γενική πρόληψη του εγκλήματος, στέλνοντας ένα ισχυρό μήνυμα ότι αυτό δεν είναι αποδεκτό και μπορεί να οδηγήσει σε αυστηρή τιμωρία. Για να επιτευχθεί αυτό, ωστόσο, πρέπει να υπάρχει ισχυρή νομοθεσία και να εφαρμόζεται¹¹. Επιπλέον, δεν αρκεί η νομοθεσία, αλλά πρέπει να ευαισθητοποιηθεί το κοινό. Οι πληροφορίες πρέπει να είναι γνωστές και κατανοητές ιδίως από τις πληγείσες κοινότητες, κατανοώντας τα στοιχεία που συνιστούν ποινικά αδικήματα, τους λόγους για τους οποίους ποινικοποιούνται (π.χ. παραβιάσεις δικαιωμάτων, κίνδυνοι για την υγεία κ.λπ.) και το γεγονός ότι οι δράστες μπορούν να διωχθούν ποινικά ακόμη και αν η πράξη διαπράττεται εκτός εθνικής επικράτειας (Συμβούλιο της Ευρώπης, CDDH, 2017). Ωστόσο, η απλή ποινικοποίηση δεν φαίνεται να αρκεί για να σταματήσει ο ΑΓΓΟ ή ο ΠΠΚΓ. Ένας βασικός παράγοντας είναι ότι εάν η νομοθεσία εφαρμοστεί χωρίς να ληφθούν προσεκτικά υπόψη τα βαθύτερα αίτια των

9 Για να καταδείξουμε ορισμένα πιθανά σενάρια: ο γάμος μπορεί να συνδέεται με τη μεταφορά ή τη μεταβίβαση του θύματος από την οικογένειά του στην οικογένεια του συζύγου, η οποία στη συνέχεια το δέχεται και το φιλοξενεί, ή ως τρόπος διευκόλυνσης της μεταφοράς του προσώπου στη χώρα προορισμού για να το θέσει σε κατάσταση εκμετάλλευσης- μπορεί επίσης να συνδέεται άμεσα με την εξαπάτηση, την απαγωγή, την κατάχρηση ευάλωτης θέσης και την απόκτηση οικονομικού οφέλους με τη μορφή πληρωμής ή δώρων, μέσα που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να εξαναγκάσουν τα θύματα σε καταστάσεις εκμετάλλευσης.

10 Η εκτίμηση επιπτώσεων αποκάλυψε ότι οι αναγκαστικοί γάμοι έχουν γίνει πιο διαδεδομένοι στην ΕΕ από το 2011 και ότι δεν θεωρούνται πλέον απλώς μια «αναδυόμενη» τάση. Μια επικείμενη τροποποίηση της οδηγίας 2011/36/ΕΕ, η οποία βρίσκεται υπό νομοθετική διαδικασία, περιλαμβάνει τον ΠΠΚΓ ως ρητή μορφή εμπορίας.

11 Το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 12ης Φεβρουαρίου 2020 σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για τον τερματισμό του ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων σε όλο τον κόσμο υπογραμμίζει την ανησυχία για την έλλειψη δικώμενων υποθέσεων, και συνεπώς την προφανή αναποτελεσματικότητα των μέτρων ποινικού δικαίου

πρακτικών και το πλαίσιο των τοπικών πληττόμενων κοινοτήτων, μπορεί να είναι αντιπαραγωγική, αναποτελεσματική για την εξάλειψη των ΕΠ και ακόμη και επιβλαβής. Για παράδειγμα, στην περίπτωση του ΑΓΓΟ, μπορεί να οδηγήσει σε καταστάσεις στις οποίες τα κορίτσια θα κόβονται σε μικρότερες ηλικίες για να μειωθεί η πιθανότητα εντοπισμού της πρακτικής, ή στην ιατροποίηση της πρακτικής. Η επιβολή της νομοθεσίας χωρίς να εντάσσεται σε μια ευρύτερη ολιστική στρατηγική για την εξάλειψη των ΕΠ, συμπεριλαμβανομένης της στοχευμένης ευαισθητοποίησης, μπορεί ακόμη και να μειώσει τον αριθμό των θυμάτων που καταγγέλλουν και αναζητούν υποστήριξη και προστασία (Matanda et al., 2023). Επιπλέον, εάν δεν εφαρμόζονται ταυτόχρονα και άλλα μέτρα και το φαινόμενο δεν αντιμετωπίζεται με ολιστικό και διατομεακό τρόπο, τα θύματα που μπορεί να μην επιθυμούν να κινήσουν ποινικές ή αστικές διαδικασίες κατά των μελών της οικογένειας μπορεί να αποτραπούν από το να αναζητήσουν προστασία συνολικά (Anitha & Gill, 2009). Μια πραγματικά ολιστική και θυματοκεντρική προσέγγιση πρέπει να θέτει ως προτεραιότητα την πρόληψη (συμπεριλαμβανομένης της προσέγγισης και της συμμετοχής των πληττόμενων κοινοτήτων) και την έγκαιρη ανίχνευση, καθώς και την καλά χρηματοδοτούμενη στήριξη που στοχεύει στις ανάγκες των θυμάτων, την ενδυνάμωσή τους και τα μέτρα προστασίας πέραν των τιμωρητικών αντιδράσεων (Torres & Villacampa, 2021).

Προστασία των θυμάτων των ΕΠ στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και άλλων προληπτικών μέτρων

Οι προσπάθειες προστασίας περιλαμβάνουν δύο κύριες πτυχές: πρώτον, την προστασία των ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο, προκειμένου να παρέμβουν και να αποφύγουν την άσκηση (ή τη συνέχιση της άσκησης) αυτής της πρακτικής και, δεύτερον, την υποστήριξη των θυμάτων. Υπηρεσίες υποστήριξης που πρέπει να είναι προσβάσιμες στα θύματα και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους, ανεξάρτητα από την προθυμία τους να υποβάλουν μήνυση ή να καταθέσουν, κάτι που αποτελεί πτυχή που πρέπει να διασφαλίζεται από τα κράτη μέρη, όπως υποχρεούνται βάσει του άρθρου 18 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης. Και οι δύο πτυχές πρέπει να αντιμετωπιστούν με ολοκληρωμένο και ολιστικό τρόπο για να διασφαλιστεί η αποτελεσματική προστασία, η πρόληψη περαιτέρω βλάβης και η αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων συνεπειών της βίας. Αυτό προϋποθέτει ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών και φορέων, αποτελεσματικό συντονισμό μεταξύ τους και μια ανθρωποκεντρική προσέγγιση. Οι παρεμβάσεις περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την προστασία του παιδιού, την εκτίμηση κινδύνου, τη δίωξη και τη διεθνή προστασία (Συμβούλιο της Ευρώπης, CDDH, 2017).

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης έχει ιδιαίτερη σημασία στο ευρωπαϊκό πλαίσιο. Η Σύμβαση υιοθετεί μια αλληλένδετη ολοκληρωμένη προσέγγιση (πρόληψη, προστασία, δίωξη, επανόρθωση) και προβλέπει μέτρα που περιλαμβάνουν δύο τύπους σεναρίων προστασίας: για γυναίκες ή κορίτσια που διατρέχουν (άμεσο) κίνδυνο ΑΓΓΟ ή ΠΠΚΓ- για γυναίκες ή κορίτσια που έχουν πληγεί από ΑΓΓΟ ή ΠΠΚΓ.

Ο έγκαιρος και άμεσος εντοπισμός καταστάσεων κινδύνου ΕΠ προϋποθέτει ότι οι επαγγελματίες είναι κατάλληλα εκπαιδευμένοι, ότι έχουν στη διάθεσή τους σαφείς κατευθυντήριες γραμμές και ότι μόλις εντοπιστεί ένα περιστατικό θα πρέπει να υπάρχουν σαφείς οδοί και μηχανισμοί που οδηγούν σε προστατευτική αντίδραση. Ένα παράδειγμα ορθής πρακτικής προέρχεται από την Ισπανία, όπου οι υγειονομικές αρχές μπορούν να κοινοποιούν τις αξιολογήσεις κινδύνου σε άλλες αρχές. Ένα παράδειγμα θα μπορούσε να είναι σε περιπτώσεις όπου υπάρχει κίνδυνος άσκησης ΑΓΓΟ και σχεδιάζεται ταξίδι στο εξωτερικό, μπορεί να γίνει άμεση επικοινωνία με τις αρχές προστασίας του παιδιού και τον εισαγγελέα, οι οποίοι θα κινήσουν διαδικασία για πιθανή λήψη προληπτικών μέτρων. Αυτό προϋποθέτει την τήρηση

του επαγγελματικού απορρήτου. Αυτό εξετάζεται και στη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, στο άρθρο 28, το οποίο ορίζει την ανάγκη να διασφαλιστεί ότι οι κανόνες εμπιστευτικότητας δεν δημιουργούν εμπόδια στην αναφορά όταν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να πιστευτεί ότι θα διαπραχθούν σοβαρές πράξεις βίας (Συμβούλιο της Ευρώπης, CDDH, 2017- Συμβούλιο της Ευρώπης & Διεθνής Αμνηστία, 2014). Στην πραγματικότητα, πρέπει να εξεταστεί η νομοθεσία που ενθαρρύνει την καταγγελία, κατανοώντας ότι ο ΑΓΓΟ και ο ΠΠΚΓ είναι ιδιαίτερα δύσκολα εγκλήματα για να καταγγελθούν, ενώ παράλληλα πρέπει να διασφαλιστεί ότι ο όρος «βάσιμες υποψίες» είναι ένας σαφώς καθορισμένος όρος στο νόμο και τους κανονισμούς και δεν βασίζεται αποκλειστικά στην εθνοτική καταγωγή μιας οικογένειας (Συμβούλιο της Ευρώπης & Διεθνής Αμνηστία, 2014). Μια σημαντική πτυχή που πρέπει να ληφθεί υπόψη όσον αφορά την καταγγελία είναι ότι οι μετανάστες στην Ευρώπη μπορεί να είναι εκτεθειμένοι σε ιδιαίτερα ευάλωτα σημεία, μεταξύ άλλων όσον αφορά το νομικό τους καθεστώς. Το νομικό καθεστώς των προσφύγων, των αιτούντων άσυλο, των κατοίκων μεταναστών και, ιδίως, των μεταναστών χωρίς χαρτιά μπορεί να αυξήσει το φόβο τους να καταγγείλουν το έγκλημα και να ζητήσουν προστασία. Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης καθορίζει το δικαίωμα των θυμάτων όλων των μορφών βίας που καλύπτονται από τη Σύμβαση να λαμβάνουν αυτόνομη άδεια διαμονής μετά τη λύση της σχέσης σε περίπτωση δυσκολιών (άρθρο 59). Αυτό έχει νόημα στις περιπτώσεις ΠΠΚΓ και επηρεάζει ιδιαίτερα τους μετανάστες των οποίων το καθεστώς εξαρτάται από το καθεστώς των συντρόφων τους. Διάφορες χώρες προσφέρουν νομικά μέτρα για το σκοπό αυτό, ιδίως στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας (FRA, 2014).

Όσον αφορά την προστασία των ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο, η Σύμβαση ορίζει την ανάγκη ταχείας και επαρκούς αντίδρασης των αρχών επιβολής του νόμου, η οποία πρέπει να καθοδηγείται από μια καλά εφαρμοσμένη αξιολόγηση του κινδύνου και να καταφεύγει στα καταλληλότερα μέτρα για την αντιμετώπιση της κατάστασης. Τα μέτρα μπορεί να κυμαίνονται από προληπτικά επιχειρησιακά μέτρα (άρθρο 50), μέχρι ειδικές υποχρεώσεις όσον αφορά εξειδικευμένα καταφύγια για προσωρινή διαμονή και ολοκληρωμένες υποστηρικτικές υπηρεσίες ενδυνάμωσης (άρθρο 23), μέχρι εντολές προστασίας για τη διασφάλιση της σωματικής ακεραιότητας και που μπορεί να συνεπάγονται τον προσωρινό αποχωρισμό από την οικογένεια (άρθρο 53). Στις κατευθυντήριες γραμμές που δημοσίευσε το Συμβούλιο της Ευρώπης, από κοινού με τη Διεθνή Αμνηστία, για την υποστήριξη της εφαρμογής της οδηγίας της Κωνσταντινούπολης (2014), σχετικά με τον ΑΓΓΟ, παρέχεται η ακόλουθη σύσταση στο άρθρο 50:

Όταν ένα παιδί κάτω των 18 ετών κινδυνεύει από ΑΓΓΟ, καλό είναι οι επαγγελματίες να εξετάζουν πρώτα τη λήψη εθελοντικών μέτρων προστασίας του παιδιού¹² τα οποία μπορεί να περιλαμβάνουν:

- ενημέρωση των γονέων για τις συνέπειες του ΑΓΓΟ και για την εθνική νομοθεσία
- ακροάσεις με την οικογένεια
- συμβουλές και προειδοποιήσεις προς την οικογένεια.

Εάν αυτά τα εθελοντικά μέτρα αποδειχθούν ανεπαρκή, μπορεί να εξεταστούν υποχρεωτικά μέτρα παιδικής προστασίας. Αυτά περιλαμβάνουν την έκδοση εντολής προστασίας για τη διασφάλιση της σωματικής ακεραιότητας του παιδιού που κινδυνεύει και μπορεί επίσης να περιλαμβάνουν την προσωρινή απομάκρυνση από την οικογένεια (σελ. 34).

Οι εντολές προστασίας σε περιπτώσεις ΑΓΓΟ και ΠΠΚΓ θεωρούνται μια πολλά υποσχόμενη πρακτική για την εξασφάλιση της ασφάλειας των κοριτσιών που κινδυνεύουν στο Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ στην περίπτωση του ΑΓΓΟ χρησιμοποιούνται επίσης από ενδιαφερόμενους γονείς για να αντισταθούν στην πίεση της οικογένειας ή της κοινότητας (National FGM Centre et al., 2023- Campbell et al, 2020). Στην περίπτωση του ΑΓΓΟ, οι εντολές προστασίας μπορούν να ζητηθούν είτε από ενήλικες είτε από παιδιά, να δηλωθούν με πρωτοβουλία του δικαστηρίου ή να υποβληθούν από τρίτο μέρος στο πλαίσιο των οικογενειακών δικαστηρίων. Υπάρχει ένα ευρύ φάσμα πιθανών εντολών, που περιλαμβάνουν όρους

¹² Αν και υπάρχουν σημαντικές πτυχές που πρέπει να εξεταστούν όσον αφορά τη νομοθεσία για την προστασία των παιδιών, δεν θα τις εξετάσουμε σε αυτή την ενότητα.

όπως να μην επιτρέπεται η μεταφορά του παιδιού εκτός της χώρας ή η απαγόρευση συναναστροφής με συγκεκριμένα πρόσωπα. Η παραβίαση μιας τέτοιας εντολής μπορεί να οδηγήσει σε ποινικό αδίκημα. Υπάρχουν ιδιαίτερες διασφαλίσεις σε περίπτωση αυξημένου κινδύνου, όπως η έκδοσή τους χωρίς ειδοποίηση του εναγομένου, όταν ο κίνδυνος δικαιολογεί μια τέτοια απόφαση ή η παρακράτηση τμημάτων αποδεικτικών στοιχείων ανά ακρόαση. Οι εν λόγω εντολές προστασίας πρέπει να καταχωρίζονται και να παρακολουθούνται, μπορεί να είναι προσωρινές ή με απροσδιόριστη ισχύ. Συνεπώς, επιβάλλονται εκτός του πλαισίου της ποινικής διαδικασίας και δεν εξαρτώνται από αυτήν. Ωστόσο, είναι επίσης δυνατό να ζητηθούν στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας για αδικήματα ΑΓΓΟ. Ομοίως, σε περιπτώσεις καταναγκαστικών γάμων οι εντολές προστασίας μπορούν να εκδοθούν και ως αστικά ασφαλιστικά μέτρα, στα οικογενειακά δικαστήρια (National FGM Centre et al., 2023-Campbell et al, 2020).

Η οδηγία 2012/29/ΕΕ (οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων) (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2012) αποτελεί ορόσημο εντός του νομικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο ΑΓΓΟ αποτελεί ποινικό αδίκημα και μορφή έμφυλης βίας σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Από την άλλη πλευρά, ο ΑΓΓΟ αναγνωρίζεται ως μορφή βίας με βάση το φύλο, αλλά δεν αποτελεί ειδικό ποινικό αδίκημα σε ορισμένες χώρες της ΕΕ, αν και εκεί η προστασία μπορεί να εξασφαλίζεται μέσω ενός συνδυασμού γενικότερων ποινικών διατάξεων (που σχετίζονται με εγκληματικές πράξεις που εμπλέκονται στο πλαίσιο του ΑΓΓΟ, όπως ο βιασμός ή ο εξαναγκασμός ή η απαγωγή ή η εμπορία ανθρώπων)¹³. Τα θύματα των εγκλημάτων ΑΓΓΟ και ΠΠΚΓ μπορούν να ασκήσουν συνεπώς τα δικαιώματα που ορίζονται στην οδηγία, ορισμένα από τα οποία είναι υψίστης σημασίας και δεν εξαρτώνται από την ύπαρξη ή τη συμμετοχή τους σε ποινική διαδικασία (π.χ. δικαίωμα πρόσβασης σε υπηρεσίες υποστήριξης). Η οδηγία θέτει αποκλειστικά και μόνο τα ελάχιστα πρότυπα που τα κράτη μέλη μπορούν να επεκτείνουν. Όσον αφορά την προστασία, όλα τα θύματα εγκλήματος και τα μέλη της οικογένειάς τους δικαιούνται προστασία από επαναλαμβανόμενη και δευτερογενή θυματοποίηση και προστασία της αξιοπρέπειάς τους κατά τη διάρκεια της ανάκρισης και της ακρόασης (άρθρο 18), μέτρα για την αποφυγή επαφής με τους δράστες κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας (άρθρο 19), μέτρα για την προστασία τους κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, μεταξύ άλλων της ελαχιστοποίησης του αριθμού των συνεντεύξεων κατά τη διάρκεια των ερευνών ή της συνοδείας από πρόσωπο εμπιστοσύνης στις ανακρίσεις ή τις δικαστικές ακροάσεις (άρθρο 20), καθώς και προστασία της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 21). Τα θύματα έχουν δικαίωμα σε ατομική αξιολόγηση των ειδικών αναγκών προστασίας τους, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, λαμβάνοντας υπόψη τα προσωπικά τους χαρακτηριστικά, τη φύση και τις περιστάσεις του εγκλήματος (άρθρο 22).

Ως θύματα μορφών έμφυλης βίας, τα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν υποστεί σημαντική βλάβη, τα θύματα ΑΓΓΟ ή ΠΠΚΓ χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής (αιτιολογική σκέψη 17), ενώ τα παιδιά θύματα τεκμαίρεται πάντοτε ότι έχουν ειδικές ανάγκες προστασίας και υπόκεινται σε ατομική αξιολόγηση. Ως εκ τούτου, μπορούν να επωφεληθούν από πρόσθετα μέτρα προστασίας που προβλέπονται στο άρθρο 23 της οδηγίας, συμπεριλαμβανομένων, για παράδειγμα, ειδικών όρων για τις ακροάσεις και την αποφυγή επαφής με τους δράστες. Το άρθρο 24 θεσπίζει ειδικές πτυχές της προστασίας που παρέχεται στα παιδιά θύματα, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας διορισμού ειδικού εκπροσώπου για αυτά και του δικαιώματος νομικής συνδρομής στο όνομά τους σε περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων με τους γονείς ή άλλους νόμιμους κηδεμόνες, κάτι που είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τις περιπτώσεις ΑΓΓΟ και

13 Βλέπε Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Γνώμη της Επιτροπής Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας των Φύλων για την Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων, της 18.04.2018.

ΠΠΚΓ, δεδομένου ότι τα μέλη της οικογένειας και της κοινότητας είναι συνήθως οι δράστες. Τα μέλη της οικογένειας, και ιδίως οι γονείς, διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο, τόσο με αρνητικό όσο και με θετικό τρόπο, είτε διαιωνίζοντας τις πρακτικές είτε αντιδρώντας σε αυτές (End FGM European Network [End FGM EU], 2019). Συνεπώς, αποτελούν βασικούς παράγοντες που πρέπει να συμμετέχουν τόσο στις προσπάθειες πρόληψης όσο και στις προσπάθειες προστασίας, με αποκλίνοντες τρόπους ανάλογα με τον ρόλο τους στην περίπτωση, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας τους σε περιπτώσεις όπου κινδυνεύουν και οι ίδιοι να αντιταχθούν στις ΕΠ.

Οι ΕΠ ως αίτημα διεθνούς προστασίας

Μια σημαντική πτυχή για την αποτελεσματική προστασία των μεταναστριών που πλήττονται ή κινδυνεύουν από ΑΓΓΟ ή ΠΠΚΓ είναι το δικαίωμά τους να ζητήσουν διεθνή προστασία, όταν η χώρα της ιθαγένειάς τους ή της συνήθους διαμονής τους έχει αποτύχει να αποτρέψει τη δίωξη ή να προσφέρει επαρκή προστασία και ένδικο μέσο.

Η Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων (Σύμβαση για τους Πρόσφυγες) ορίζει ως απαραίτητα στοιχεία για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα τον «βάσιμο φόβο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων». Εάν ο φορέας της δίωξης είναι μη κρατικός φορέας, ο αιτών πρέπει να αποδείξει ότι οι αρχές της χώρας του δεν μπόρεσαν ή δεν θέλησαν να τον προστατεύσουν. Οι κατευθυντήριες γραμμές της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) σχετικά με τη δίωξη λόγω φύλου, οι οποίες παρέχουν μη δεσμευτική καθοδήγηση στα κράτη σχετικά με τις διεκδικήσεις λόγω φύλου, ερμηνεύοντας τον όρο «δίωξη» σε αυτό το πλαίσιο, σημειώνουν ότι «ενώ οι γυναίκες και οι άνδρες αιτούντες μπορεί να υποστούν τις ίδιες μορφές βλάβης, μπορεί επίσης να αντιμετωπίσουν μορφές δίωξης που αφορούν ειδικά το φύλο τους» (United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR], 2002, σ. 3). Αναφέρει επίσης ότι «δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ο βιασμός και άλλες μορφές βίας που σχετίζονται με το φύλο, όπως [...] ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων [...] είναι πράξεις που προκαλούν σοβαρό πόνο και ταλαιπωρία [...] και οι οποίες έχουν χρησιμοποιηθεί ως μορφές δίωξης, είτε διαπράττονται από κρατικούς είτε από ιδιωτικούς φορείς» (UNHCR, 2002, σ.3). Όσον αφορά τον ΑΓΓΟ, το 2009 η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες εξέδωσε ειδικές κατευθυντήριες γραμμές, όπου αναγνωρίζει περαιτέρω την πρακτική αυτή ως μορφή δίωξης ειδικά για τα παιδιά, καθώς και αναφέρει ότι «ο φόβος ενός κοριτσιού ή μιας γυναίκας να υποστεί ΑΓΓΟ μπορεί να οφείλεται σε λόγους ένταξης σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, αλλά και σε πολιτικές ή θρησκευτικές γνώμες» (UNHCR et al., 2009, σ. 11), το τελευταίο λόγω του τρόπου με τον οποίο γίνεται αντιληπτό σε ορισμένες κοινότητες, ακόμη και αν στην πραγματικότητα δεν αποτελεί θρησκευτικό κανόνα.

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, ένα δεσμευτικό νομικό μέσο, φέρνει μια σημαντική ενίσχυση στις διεκδικήσεις διεθνούς προστασίας με βάση το φύλο στην Ευρώπη, ακολουθώντας την έκκληση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για μια πιο ευαίσθητη προσέγγιση σε σχέση με το φύλο και τα παιδιά στις διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα¹⁴. Απαιτεί από τα κράτη να νομοθετήσουν ή να λάβουν άλλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι η βία λόγω φύλου αναγνωρίζεται ως μορφή δίωξης κατά την έννοια της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες και ως μορφή σοβαρής βλάβης, καθιστώντας την ως τέτοια επίσης έγκυρο λόγο επικουρικής προστασίας (άρθρο 60, παράγραφος 1), καθώς και να αναγνωρίσουν ότι μια γυναίκα μπορεί να διωχθεί λόγω της ταυτότητας και της ιδιότητάς της ως γυναίκα, υιοθετώντας περαιτέρω μια προσέγγιση με ευαισθησία ως προς το φύλο για τους πέντε λόγους της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες (άρθρο 60, παράγραφος 2).

¹⁴ Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες έχει επίσης εκδώσει κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις αιτήσεις ασύλου που αφορούν παιδιά, λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία της ευαισθητοποίησης σε θέματα παιδιών και αναφέρεται στο ΑΓΓΟ ως ειδική για τα παιδιά μορφή δίωξης. Βλέπε UNCHR (2009). Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη διεθνή προστασία, No.8: Αιτήσεις ασύλου για παιδιά σύμφωνα με τα άρθρα 1(A)2 και 1(ΣΤ) της Σύμβασης του 1951 και/ή του Πρωτοκόλλου του 1967 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οδηγία της ΕΕ για τις προϋποθέσεις¹⁵ απαριθμεί τις «πράξεις ειδικού φύλου ή ειδικού παιδικού χαρακτήρα» μεταξύ των πιθανών πράξεων δίωξης (άρθρο 9), καθώς και επιβάλλει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν υπόψη τις πτυχές ειδικού φύλου κατά τον προσδιορισμό της ιδιότητας μέλους μιας συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας ή τον προσδιορισμό ενός χαρακτηριστικού μιας τέτοιας ομάδας (άρθρο 10). Η οδηγία εγγυάται την επιλεξιμότητα για διεθνή προστασία για γυναίκες και κορίτσια με βασίμο φόβο δίωξης λόγω ζητημάτων που απορρέουν από το φύλο τους, για έθιμα όπως ο ΑΓΓΟ (αιτιολογική σκέψη 30), τόσο για εκείνες που έχουν υποστεί την πρακτική αυτή όσο και για εκείνες που κινδυνεύουν από αυτήν, καθώς και για γονείς που φοβούνται δίωξη ή αντιμετωπίζουν πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης λόγω της άρνησής τους να αφήσουν τα παιδιά τους να υποβληθούν στην εν λόγω ΕΠ (αιτιολογική σκέψη 36). Η εφαρμογή αυτών των προτύπων χαρακτηρισμού ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των διαφόρων χωρών, με αποκλίνοσες εκτιμήσεις σχετικά με το αν ο κίνδυνος μελλοντικής υποβολής σε ΕΠ, ιδίως του ΑΓΓΟ, αποτελεί μορφή δίωξης ή όχι, καθώς και σχετικά με τα κριτήρια για τη διαπίστωση της σοβαρότητας της βλάβης του παρελθόντος ή του μελλοντικού κινδύνου της πρακτικής (Leye & Kehrer,

2018). Μια θετική εξέλιξη προς την κατεύθυνση της ευρύτερης αναγνώρισης σημειώνεται ιδιαίτερα στην πρόσφατη νομολογία του Εθνικού Δικαστηρίου Ασύλου της Γαλλίας. Στην υπόθεση J. κατά OFPRA (2022) το δικαστήριο χορήγησε διεθνή προστασία σε μια γυναίκα επειδή ανήκε σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα. Επρόκειτο για γυναίκες και κορίτσια από την Αιθιοπία που διέφευγαν από καταναγκαστικούς γάμους και για γυναίκες και παιδιά από την Αιθιοπία με εθνικότητα Αμχάρα που κινδύνευαν από ΑΓΓΟ. Αυτό συνέβη, επειδή οι εθνικές αρχές ήταν ανίκανες να παράσχουν αποτελεσματική προστασία. Στην υπόθεση E. κατά OFPRA (2022) χορηγήθηκε διεθνή προστασία σε ένα κορίτσι από την Αίγυπτο αναγνωρίζοντας ότι ανήκε σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, αυτή των γυναικών και των παιδιών που εκτίθενται σε ΑΓΓΟ, λαμβάνοντας επίσης υπόψη την υποστήριξη της πρακτικής από τις θείες της μητέρας και την αδυναμία του πατέρα, πρόσφυγα στη Γαλλία, να προστατεύσει την κόρη του από αυτές.

Αναφορές

- Anitha, S., & Gill, A. (2009). Coercion, consent and forced marriage debate in the UK. *Feminist Legal Studies*, 17(2), 165-184. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10691-009-9119-4>
- Campbell, G., Roberts, K. A., & Sarkaria, N. (2020). *Harmful traditional practices: Prevention, protection and policing*. Palgrave Macmillan.
- Campmajó, M. B. (2020). Forced marriages in Europe: A form of gender-based violence and a violation of human rights. *The Age of Human Rights Journal*, 14. <https://revistaselectronicas.ujaen.es/index.php/TAHRJ/article/view/5474/4771>
- Council of Europe, & Amnesty International. (2014). *The Council of Europe Convention on preventing and combatting violence against women and domestic violence: A tool to end female genital mutilation*. Council of Europe. <https://book.coe.int/en/human-rights-and-democracy/6299-pdf-the-council-of-europe-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence-a-tool-to-end-female-genital-mutilation.html>

15 Οδηγία 2011/95/EU του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τα πρότυπα για τα προσόντα υπηκόων τρίτων χωρών ή απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για πρόσωπα που δικαιούνται επικουρική προστασία, καθώς και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας.

- Council of Europe, Steering Committee for Human Rights. (2017). *Guide to good and promising practices aimed at preventing and combating female genital mutilation and forced marriage*. Council of Europe. <https://rm.coe.int/steering-committee-for-human-rights-cddh-guide-to-good-and-promising-p/168073418d>
- End FGM European Network. (2019). *Framing the European Commission's 10 principles for integrated child protection systems in the context of female genital mutilation*. Enf FGM EU. https://www.endfgm.eu/content/documents/10-principles_Final.pdf
- Equilibres and Populations, Excision parlons-en, & End FGM European Network. (2018). *Joint shadow report: France*. <http://rm.coe.int/09000016807b41ab>
- Ertürk, Y., & United Nations, Human Rights Council. (2007). *Report of the special rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Yakin Ertürk: Intersections between culture and violence against women*. UN. <https://digitallibrary.un.org/record/595330>
- European Commission. (2022). *Impact assessment report accompanying the document proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2011/36/UE on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims*. European Commission. <eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022SC0425>
- European Institute for Gender Equality. (n.d.). *Mutilations génitales féminines: Combien de filles courent-elles un risque en France?* Retrieved January 31, 2024, from https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/20182891_mh0418458frn_pdf.pdf
- European Union. (2012). Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA. *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029>
- European Union Agency for Fundamental Rights. (2014). *Addressing forced marriage in the EU: Legal provisions and promising practices*. Publications Office of the European Union. <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/addressing-forced-marriage-eu-legal-provisions-and-promising-practices>
- Girls not Brides. (n.d.). *Lithuania: Prevalence rates*. Retrieved January 31, 2024, from <https://www.girlsnotbrides.org/learning-resources/child-marriage-atlas/regions-and-countries/lithuania/>
- Kaplan, A., & Nuño Gómez, L. (Dir.). (2017). *Multisectoral academic training guide on female genital mutilation/cutting*. Editorial Dykinson. <https://www.cawtarclearinghouse.org/en/en-topic/assets-7234>
- Leye, E., & Kehrer, I. (2018). Female genital mutilation as a form of torture and other cruel, inhuman, or degrading treatment or punishment: Intersections with the migration context. In *Gender perspectives on torture: Law and practice* (pp. 105-122). American University Washington College & Law, Center for Human Rights & Humanitarian Law. https://www.academia.edu/36940951/Female_Genital_Mutilation_as_a_Form_of_Torture_and_Other_Cruel_Inhuman_or_Degrading_Treatment_or_Punishment_Intersections_with_the_Migration_Context
- Matanda, D. J., Van Eekert, N., Croce-Galis, M., Gay, J., Middelburg, M. J., & Hardee, K. (2023). What interventions are effective to prevent or respond to female genital mutilation? A review of existing evidence from 2008-2020. *PLOS Global Public Health*, 3(5), e0001855. <https://doi.org/10.1371/journal.pgph.0001855>
- National FGM Centre, Foundation for Women's Health Research and Development, We Speak Out, Orchid Project, & End FGM European Network. (2023). *Joint shadow report: United Kingdom*. https://www.endfgm.eu/editor/files/2023/11/FINAL_GREVIO_Shadow_Report_UK.pdf
- Paisal, M. S. (2020). Derecho penal y matrimonios forzados: Es adecuada la actual política criminal? *Política Criminal*, 15(29), 386-405. https://www.scielo.cl/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0718-33992020000100386
- Toe-Bouda, F., & Narain, A. (2022). *Harmful practices as gender-based violence against women and girls: CEDAW Convention, general recommendations Nos 12, 14, 19, 31 and 35 and practice of the committee with recommendations and guidance to state Parties to the Convention*. OHCHR. <https://www.ohchr.org/en/documents/tools-and-resources/harmful-practices-gender-based-violence-against-women-and-girls-cedaw>

- Torres, N., & Villacampa, C. (2021). Intervention with victims of forced marriage. *Women and Criminal Justice*, 32(3). <https://doi.org/10.1080/08974454.2021.1875107>
- United Nations Children's Fund. (2005). *Changing a harmful social convention: Female genital mutilation/cutting*. UNICEF. <https://www.unicef-irc.org/publications/396-changing-a-harmful-social-convention-female-genital-mutilation-cutting.html>
- United Nations High Commissioner for Refugees, Division of International Protection Services, Protection Policy and Legal Advice Section. (2009). *Guidance note on refugee claims relating to female genital mutilation*. UNHCR. <https://www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/2009/en/65361>
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2002). *Guidelines on international protection: Gender-related persecution within the context of article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 protocol relating to the status of refugees*. UNHCR. <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/3d58ddef4.pdf>
- United Nations, General Assembly, Human Rights Council. (2014). Preventing and eliminating child, early and forced marriage: Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. UN. <https://digitallibrary.un.org/record/771505>
- United Nations, Office of the High Commissioner for Human Rights. (2019). *Joint general recommendation No. 31 of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women/ general comment No. 18 of the Committee on the Rights of the Child 2019 on harmful*. <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/joint-general-recommendation-no-31-committee>
- United Nations, Secretary General. (2018). *Report of the Secretary-General on the issue of child, early and forced marriage*. UN. <https://digitallibrary.un.org/record/1639165>

Κεφάλαιο 3

Κοινωνικές παρεμβάσεις: Αξιολόγηση κινδύνου και αναφορά

3.1. Κοινωνικές παρεμβάσεις

Ο σεβασμός και η ευαισθησία απέναντι σε έναν πολιτισμό δεν σημαίνει αποδοχή των παραδοσιακών ΕΠ ή παραβίαση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η κατανόηση των διαφορετικών πολιτισμικών πραγματικοτήτων θα πρέπει να μας οδηγήσει, σε συνεργασία, στην προώθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι πολιτισμοί δεν είναι στατικοί, αλλά δυναμικοί. Επηρεάζουν και επηρεάζονται από την αλλαγή. Αυτή η αλλαγή είναι που πρέπει να εφαρμοστεί. Δεν θα πρέπει να υπάρχει αντίθεση μεταξύ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των πολιτιστικών αξιών, αλλά θα πρέπει να σημειωθεί πρόοδος προς την κατεύθυνση της εξουδετέρωσης των επιβλαβών πολιτιστικών πρακτικών και της ενίσχυσης των θετικών.

Η προώθηση του στοχαστικού και ανοικτού διαλόγου, συμπεριλαμβανομένου του διαλόγου που επικεντρώνεται στις πολιτισμικές διαφορές μεταξύ των κοινοτήτων, πρέπει να υιοθετηθεί ως πρωταρχικό στοιχείο για την καταπολέμηση όλων των μορφών βίας. Οι νόμοι που απαγορεύουν τον ΑΓΓΟ αποτελούν σημαντικό μέτρο, αλλά είναι επίσης μόνο ένα σημείο εκκίνησης. Γνωρίζουμε ότι η ύπαρξη εθνικών σχεδίων δράσης επιτρέπει στις κοινότητες, στους τοπικούς και θρησκευτικούς ηγέτες και στους παρόχους υπηρεσιών να ενωθούν για να εξασφαλίσουν μεγαλύτερη τήρηση των μέτρων που αποσκοπούν στον τερματισμό αυτών των πρακτικών.

Το έργο για την αλλαγή νοοτροπίας, με έμφαση στην πρόληψη και την παρέμβαση, δεν πρέπει να επικεντρώνεται μόνο στην αλλαγή των κοινωνικών προτύπων. Πρέπει να προχωρήσουμε παραπέρα και να ασχοληθούμε με ευρύτερα ζητήματα, όπως ο ρόλος των γυναικών και των κοριτσιών, τα ανθρώπινα δικαιώματά τους και η πρόσβασή τους σε ευκαιρίες. Οι κοινωνικοπολιτισμικές πεποιθήσεις και οι ταυτότητες που περιβάλλουν καταστάσεις που σχετίζονται με τον ΑΓΓΟ δεν καθιστούν εύκολη τη συνεργασία με ομάδες της κοινότητας όπου η πρακτική είναι διαδεδομένη. Είναι πολύ σημαντικό να συνεργάζονται όλοι οι κοινοτικοί φορείς, για παράδειγμα, μονάδες υγείας, βρεφονηπιακοί σταθμοί, νηπιαγωγεία, σχολεία, σώματα ασφαλείας, μη κυβερνητικές οργανώσεις, ενώσεις, άτυπες ομάδες μεταναστών-προσφύγων και προγράμματα, πάντα με στόχο τη συστηματική ανταλλαγή πληροφοριών και το σχεδιασμό δράσεων πρόληψης, καθώς και την παρέμβαση σε γνωστές καταστάσεις ΑΓΓΟ.

Ο ΑΓΓΟ έχει πολλές συνέπειες για τα άτομα και για την κοινότητα/κοινωνία, είτε στην κοινότητα υποδοχής είτε στην κοινότητα καταγωγής, και γι' αυτό είναι επίσης σημαντικό η ευαισθητοποίηση, η πρόληψη και η ενημέρωση να γίνεται σε διάφορους τομείς, όπως η κοινωνική παρέμβαση στην κοινότητα, η υγεία, η εκπαίδευση, η κατάρτιση, η έρευνα και η συνεργασία με χώρες όπου οι πρακτικές αυτές διεξάγονται χωρίς κανενός είδους ποινική ή/και κοινωνική καταδίκη.

Σε περιοχές όπου υπάρχει μεγαλύτερος κίνδυνος για ΑΓΓΟ, θα υπάρχει ακόμη μεγαλύτερη ανάγκη για προληπτικές δράσεις, όπως ενημέρωση, εκπαίδευση, επικοινωνία, δραστηριότητες/προγράμματα για την αλλαγή συμπεριφορών και στάσεων, τόσο στα σχολεία όσο και στις ίδιες τις κοινότητες, στον τοπικό τύπο και σε άλλα πλαίσια που θεωρούνται σχετικά.

Είναι εξαιρετικά σημαντικό να οικοδομηθούν γέφυρες και να εμπλακούν οι γυναίκες ηγέτες, οι θρησκευτικοί ηγέτες, καθώς και άλλα πρόσωπα-κλειδιά στις ίδιες τις κοινότητες, των οποίων το έργο είναι σημαντικό, για να ευαισθητοποιήσουν τους συνομηλικούς τους και να επιτύχουν την εξάλειψη της πρακτικής του ΑΓΓΟ το συντομότερο δυνατό.

Όταν σκεφτόμαστε έργα και προγράμματα στον τομέα του ΑΓΓΟ, θα πρέπει να βασίζονται στην παροχή σαφών, ακριβών και συναφών πληροφοριές που είναι επίσης πολιτισμικά αποδεκτές, χρησιμοποιώντας τη συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων στο σχεδιασμό και τη συμμετοχή στις δραστηριότητες, λαμβάνοντας πάντα υπόψη τις διαφορετικές ανάγκες της ομάδας, τις αξίες, τις πεποιθήσεις, τις προσδοκίες, τα θέλω, τις συγκρούσεις και τα σημεία αναφοράς τους.

Ως στρατηγική για αυτή τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και αλλαγής συμπεριφοράς, οι ομάδες αλληλοβοήθειας είναι συχνά απαραίτητες. Γνωρίζουμε ότι η κοινότητα διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο σε αυτή την αλλαγή, και γι' αυτό είναι απαραίτητο να ενισχυθεί η ανάγκη συμμετοχής της και η εμπλοκή όσων πλήττονται άμεσα από τον ΑΓΓΟ (και όχι μόνο των εκπροσώπων και των ηγετών) με τις δημόσιες αρχές, τις ΜΚΟ και τους κυβερνητικούς φορείς που είναι υπεύθυνοι για τις δημόσιες πολιτικές για την ισότητα και τη μη διάκριση. Η συμμετοχή αυτή μπορεί να γίνει μέσω συναντήσεων, ακροάσεων και άλλων δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, την προώθηση εκστρατειών ενημέρωσης του κοινού, εκπαίδευσης και πρόληψης σχετικά με τους κινδύνους για την υγεία που συνδέονται με τον ΑΓΓΟ.

Εάν λάβουμε υπόψη τις διάφορες σωματικές και ψυχολογικές συνέπειες που προκύπτουν από αυτή την πρακτική, οι υπηρεσίες υγείας και η περίθαλψη αποτελούν, λόγω των χαρακτηριστικών και των πόρων τους, ουσιαστικούς παράγοντες πρόληψης- τόσο στη διαπολιτισμική προσέγγιση της σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, στην ενημέρωση όσο και στη σημασία προώθησης των προσωπικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των γυναικών και των οικογενειών τους. Η προσέγγιση του ΑΓΓΟ ως προβλήματος υγείας θα πρέπει επομένως να ενθαρρύνει την ανάπτυξη και τη διάρθρωση προγραμμάτων και να γενικεύσει την πρόσβαση στη βασική υγειονομική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής και αναπαραγωγικής περίθαλψης.

Ως διαμεσολαβητής μεταξύ της τοπικής κοινότητας και της κοινωνίας υποδοχής, η κοινωνικοπολιτισμική διαμεσολάβηση μπορεί να διαδραματίσει θεμελιώδη ρόλο στη διευκόλυνση του διαλόγου και της διαπραγματεύσεως μεταξύ των μερών, επιδιώκοντας τη δημιουργία συναίνεσης χωρίς την επιβολή πολιτισμικών ιεραρχιών. Εκτός από την ειδική υποστήριξη σε διάφορους τομείς, όπως η υγεία, η εκπαίδευση και η κοινωνική δράση, η διαμεσολάβηση διευκολύνει επίσης την επικοινωνία μεταξύ των επαγγελματιών των δημόσιων/ιδιωτικών υπηρεσιών και των πολιτών διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης, ενεργώντας σε επίπεδο πρόληψης και συνεργαζόμενη ενεργά με όλους τους εμπλεκόμενους στις διαδικασίες παρέμβασης.

Παράλληλα με τις παρεμβάσεις που πρέπει να πραγματοποιηθούν στις κοινότητες που βρίσκονται σε κίνδυνο και στις γυναίκες που είναι θύματα ΑΓΓΟ, είναι σημαντικό να συνεργαστούμε με τους επαγγελματίες υγείας για να τους εκπαιδύσουμε ώστε να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν καλύτερα τον ΑΓΓΟ, καθώς και να μάθουμε και να εκπαιδευτούμε στις διαδικασίες διάγνωσης και επανόρθωσης. Ο ΑΓΓΟ δεν είναι μόνο ένα φυσικό ή ανατομικό ζήτημα. Η πρακτική αυτή αποτελεί μέρος ενός δικού της κοινωνικοπολιτισμικού και συχνά θρησκευτικού σύμπαντος, το οποίο διαμορφώνει τον τρόπο με τον οποίο οι γυναίκες ζουν, σκέφτονται, αισθάνονται και βλέπουν την κοινωνία.

Για να δημιουργήσετε μια στενή σχέση με αυτές τις γυναίκες, είναι απαραίτητο να είστε εξοικειωμένοι με αυτή την πραγματικότητα. Χωρίς αυτό, δεν είναι δυνατόν να δημιουργηθούν επαρκείς και αποτελεσματικές παρεμβάσεις στην κοινότητα. Αν και αναγνωρίζεται ότι η προσέγγιση των γυναικών αυτών πρέπει να είναι εξατομικευμένη και να προσανατολίζεται στις ανάγκες και τις ανησυχίες που οι ίδιες εκφράζουν, μπορούν να καταρτιστούν πρότυπα πρακτικής (εγχειρίδια καλής πρακτικής) που θα διανεμηθούν στις διάφορες υπηρεσίες για να διευκολυνθεί αυτή η προσέγγιση.

3.2. Εκτίμηση του κινδύνου του ΑΓΓΟ

Για την αξιολόγηση του κινδύνου ακρωτηριασμού, έχει καταρτιστεί ένα έντυπο για τη διάκριση μεταξύ των γυναικών με ακρωτηριασμό και των νεαρών γυναικών που κινδυνεύουν από ακρωτηριασμό. Η διαφοροποίηση αυτή έγινε με βάση την ηλικία του θύματος σε συνδυασμό με την ηλικία που επικρατεί για τα θύματα ακρωτηριασμού στη χώρα προέλευσης. Το ενημερωτικό υλικό δεν παρέχει κάποιο συγκεκριμένο δείκτη των συνθηκών των γυναικών και των κοριτσιών, αλλά υποδεικνύει την ανάγκη να συγκριθούμε με μια γυναίκα ή ένα παιδί που ακρωτηριάστηκε. Επιπλέον, ο προσδιορισμός της ηλικίας του θύματος που κινδυνεύει από ακρωτηριασμό επιτρέπει τόσο τη «θεραπεία» των ανηλίκων σύμφωνα με τις ιδιαίτερες ανάγκες όσων έχουν υποστεί ακρωτηριασμό όσο και κυρίως τη δράση στο οικογενειακό πλαίσιο για την πρόληψή του (Associazione Parsec Ricerca e Interventi Sociali et al., 2018).

Το σύνολο των δεικτών που είναι απαραίτητοι για τον προσδιορισμό της πιθανότητας να πρόκειται για **γυναίκα που έχει υποστεί ΑΓΓΟ - από το 1 έως το 6 και ενδεχομένως να αναταξινόμηθεί σε υψηλή, μεσαία, χαμηλή**- χρησιμοποιεί πληροφορίες που βρίσκονται στις χώρες προέλευσης.

Ο εκτιμώμενος επιπολασμός της αναλογίας των γυναικών με ΑΓΓΟ ηλικίας 15-49 ετών προς τον αριθμό των γυναικών της ίδιας ηλικιακής ομάδας (%) πιστοποιεί την εξέλιξη του φαινομένου με την πάροδο του χρόνου. Ο δείκτης αναφοράς, που χωρίζεται σε τρεις κατηγορίες (ισχυρή, διακριτή, ασθενής μείωση), δημιουργήθηκε συγκρίνοντας τον επιπολασμό του ΑΓΓΟ στις χώρες καταγωγής των μεγαλύτερων γενεών (45-49 ετών) με εκείνον των νεότερων (15-19 ετών). Ο τελευταίος αυτός αριθμός ήταν ωστόσο μετά την πιθανή παρέμβαση ακρωτηριασμού. Ο δείκτης αυτός έχει την έννοια της ενίσχυσης ή του μετριασμού της αποδιδόμενης αξίας κινδύνου. Εάν η τάση είναι έντονα πτωτική και οι γυναίκες είναι κάτω των 30 ετών, τότε είναι δυνατόν ο επιπολασμός να μειωθεί κατά το ένα τέταρτο (απότομη μείωση), μεταξύ 10-20% (μέτρια) ή να μην έχει καμία σημασία (καμία) (Associazione Parsec Ricerca e Interventi Sociali et al., 2018). Το συνδυαστικό αποτέλεσμα των πληροφοριών παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1 – Επιπολασμός του ΑΓΓΟ στις γυναίκες ηλικίας 15-49 ετών ανά χώρα προέλευσης, εντοπισμός κινδύνου (Associazione Parsec Ricerca e Interventi Sociali et al., 2018)

Ιθαγένεια	ΑΓΓΟ (%)	Τάση μείωσης	Κίνδυνος
Σομαλία	98	Καμία	6 Υψηλός
Γκινέα	97	Καμία	6 Υψηλός
Τζιμπουτί	93	Καμία	6 Υψηλός
Σιέρρα Λεόνε	90	Μέτρια	6 Υψηλός
Μάλι	89	Καμία	5 Υψηλός
Αίγυπτος	87	Μέτρια	5 Υψηλός
Σουδάν	87	Μέτρια	5 Υψηλός
Ερυθραία	83	Μέτρια	5 Υψηλός
Νιγηρία* Πολιτείες: Imo, Ebonyi, Osun, Oyo	70-80		5 Υψηλός
Σενεγάλη* Νότιες περιοχές	70-80		5 Υψηλός
Μπουρκίνα Φάσο	76	Υψηλή	5 Υψηλός
Γκάμπια	75	Καμία	4 Μέτριος
Σενεγάλη* Εθνότητες: Madingue, Soninke	70		4 Μέτριος

Ιθαγένεια	ΑΓΓΟ (%)	Τάση μείωσης	Κίνδυνος
Αιθιοπία	74	Μέτρια	4 Μέτριος
Γκάνα* Βόρειες περιοχές	75		4 Μέτριος
Κουρδιστάν-Ιράκ	70	Υψηλή	4 Μέτριος
Μαυριτανία	69	Μέτρια	4 Μέτριος
Λιβερία	50	Υψηλή	3 Μέτριος
Μπενίν* Εθνότητες: Bariba, Peul, Περιοχή	50	Υψηλή	3 Μέτριος
Σενεγάλη* Εθνότητες: Diola, Poular	40-50		3 Μέτριος
Γουινέα-Μπισάου	45	Καμία	3 Μέτριος
Νιγηρία* Πολιτείες: Edo (Benin City), Lagos, Ondo, Delta, Kano, Kwara, Enugu	30-50		3 Μέτριος
Νιγηρία* Εθνότητες: Ekoi, Igbo, Yoruba	30-50		3 Μέτριος
Τσαντ	44	Μέτρια	3 Μέτριος
Ακτή Ελεφαντοστού	38	Μέτρια	3 Μέτριος
Νιγηρία	25	Υψηλή	2 Χαμηλός
Σενεγάλη	25	Μέτρια	2 Χαμηλός
Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία	24	Υψηλή	2 Χαμηλός
Κένυα	21	Υψηλή	2 Χαμηλός
Υεμένη	19	Μέτρια	2 Χαμηλός
Τανζανία	15	Υψηλή	2 Χαμηλός
Μπενίν	9	Μη σημαντική	1 Χαμηλός
Ιράκ	8	Μη σημαντική	1 Χαμηλός
Τόγκο	5	Μη σημαντική	1 Χαμηλός
Γκάνα	4	Μη σημαντική	1 Χαμηλός
Νίγηρας	4	Μη σημαντική	1 Χαμηλός
Καμερούν	1	Μη σημαντική	1 πολύ χαμηλός
Ουγκάντα	1	Μη σημαντική	1 πολύ χαμηλός

Τα περισσότερα από τα κορίτσια υποβλήθηκαν σε ΑΓΓΟ μέχρι την ηλικία των 9 ετών, γεγονός που επιτρέπει στους φορείς που εργάζονται στην υποδοχή και τη φροντίδα των μεταναστριών-προσφυγισσών ή των αιτούντων άσυλο να εφαρμόσουν παρεμβάσεις ενημέρωσης και πρόληψης. Γνωρίζοντας την ηλικία του ΑΓΓΟ που επικρατεί στη χώρα προέλευσης, είναι δυνατόν να προβούν σε δράσεις με τα κορίτσια, ιδίως τους γονείς, για προληπτικούς σκοπούς.

Πίνακας 2 – Ηλικία για την επέμβαση ΑΓΓΟ (Associazione Parsec Ricerca e Interventi Sociali et al., 2018)

< 5 ετών		< 9 ετών		< 10-14 ετών	
Υεμένη	100%	Μπουρκίνα Φάσο	91%	Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία	52%
Μάλι	98%	Σομαλία	88%	Σιέρα Λεόνε	37%
Γκάνα	83%	Αιθιοπία	86%	Κένυα	30%
Νιγηρία	82%	Τζιμπουτί	84%	Αίγυπτος	29%
Μαυριτανία	81%	Μπενίν	84%	Τανζανία	21%
Σενεγάλη	74%	Ακτή Ελεφαντοστού	83%		
		Γκάμπια	83%		
		Νίγηρας	83%		
		Γκινέα	82%		
		Σουδάν	74%		
		Εγκίτο	71%		

< 5 ετών	< 9 ετών	< 10-14 ετών
	Τσαντ	71%
	Τόγκο	68%
	Τανζανία	68%
	Ερυθραία	68%
	Ιράκ	67%
	Γκινέα Μπισιάου	62%
	Κένουα	52%

Οδηγίες παραπομπής

Ο εντοπισμός των γυναικών που έχουν υποστεί ΑΓΓΟ ή καταναγκαστικούς γάμους είναι απαραίτητος για να εξασφαλιστεί η πρόσβαση στα δικαιώματα και για τη μετέπειτα παραπομπή τους σε αρμόδιες ή εξειδικευμένες υπηρεσίες. Μέσω αυτού του μηχανισμού, τα θύματα λαμβάνουν βοήθεια και ενημερώνονται πλήρως για τις μελλοντικές τους επιλογές και παραπέμπονται σε έναν ή περισσότερους οργανισμούς που παρέχουν όλη την απαραίτητη υποστήριξη.

Οι γυναίκες που έχουν υποβληθεί σε ακρωτηριασμό γυναικείων γεννητικών οργάνων, οι οποίες έχουν εντοπιστεί με βάση τα ανωτέρω κριτήρια, πρέπει να αποστέλλονται κατάλληλα, λαμβάνοντας υπόψη το βαθμό επείγοντος που αναφέρουν οι γιατροί των κέντρων υποδοχής, σε υγειονομικές μονάδες του ΕΣΥ για την κατάλληλη θεραπευτική αντιμετώπιση (ιταλικός νόμος 7 της 9ης Ιανουαρίου 2006 σχετικά με τις διατάξεις που αφορούν την πρόληψη και την απαγόρευση των πρακτικών ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων).

3.3. Μοντέλα εκτίμησης κινδύνου

Η συλλογή αξιόπιστων δεδομένων σχετικά με τον επιπολασμό του ΑΓΓΟ είναι απαραίτητη για τη συνεργασία με τις πληγείσες κοινότητες και για τη δημιουργία αποτελεσματικών πολιτικών που έχουν αποφασιστικό αντίκτυπο στη ζωή των γυναικών και των κοριτσιών που υποβάλλονται σε ΑΓΓΟ, με στόχο την προστασία όσων βρίσκονται σε κίνδυνο. Δεδομένης της ύπαρξης μεταναστευτικών ροών από χώρες στις οποίες πραγματοποιείται ΑΓΓΟ, ο ΠΟΥ έχει προειδοποιήσει για τον κίνδυνο εξάπλωσής του σε άλλες χώρες, ιδίως στην ΕΕ.

Ο ακριβής αριθμός των κοριτσιών και των γυναικών που υποβάλλονται σε ΑΓΓΟ είναι άγνωστος, αλλά για να εργαστούμε με μεγαλύτερη συνέπεια με τα κορίτσια και τις γυναίκες που πλήττονται από αυτή την πρακτική, οι μελέτες σχετικά με τον επιπολασμό του ΑΓΓΟ μπορούν να βοηθήσουν στον υπολογισμό του κινδύνου. Η έρευνα και η συγκέντρωση πληροφοριών για την υγεία, σε συνδυασμό με την έρευνα σε εθνικό επίπεδο, θα μπορούσαν να έχουν σημαντικά οφέλη για τις γυναίκες που πλήττονται, των οποίων η ζωή θα μπορούσε να βελτιωθεί σημαντικά. Με βάση αυτές τις μελέτες, οι ΜΚΟ μπορούν να προωθήσουν προγράμματα και να δημιουργήσουν τοπικά πρωτόκολλα δράσης, σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές, με σκοπό τον εντοπισμό πιθανών καταστάσεων κινδύνου.

Εκτός από αυτές τις επικρατούσες μελέτες, η καταγραφή των περιπτώσεων σε μια πλατφόρμα υγείας μπορεί επίσης να εντοπίσει τις γυναίκες που είναι θύματα αυτής της πρακτικής, καθώς και να επισημάνει

καταστάσεις όπου υπάρχει κίνδυνος περαιτέρω ΑΓΓΟ. Μέσω ενός μητρώου υγείας, όπως η πλατφόρμα ηλεκτρονικού μητρώου υγείας στην Πορτογαλία, είναι δυνατή η επιδημιολογική επιτήρηση του φαινομένου της βίας, ενώ παράλληλα προωθείται η παραπομπή και η υποστήριξη των θυμάτων ή των γυναικών που διατρέχουν κίνδυνο.

Για τα κλινικά δεδομένα σχετικά με τον ΑΓΓΟ, δημιουργήθηκε ατομική καρτέλα όπου είναι δυνατόν να καταγράφονται, για κάθε γυναίκα που υποβάλλεται σε ακρωτηριασμό, οι ακόλουθες μεταβλητές: τρέχουσα ηλικία, ημερομηνία εγγραφής, ίδρυμα όπου εισάγεται η εγγραφή, τύπος ακρωτηριασμού (τύπος 1, 2 3; 4), ηλικία και χώρα όπου έγινε ο ακρωτηριασμός, εάν πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Πορτογαλία (ναι/όχι), πεδίο εφαρμογής στο οποίο παρατηρήθηκε η γυναίκα (συμβουλευτική- νοσηλεία-εγκυμοσύνη- λοχεία), εάν οι γυναίκες ενημερώθηκαν για το νομικό πλαίσιο (ναι/όχι), εάν και ποιες είναι οι σχετικές επιπλοκές (ουρολογικές-γυναικολογικές- σεξουαλικές- μαιευτικές- ψυχολογικές).

Αυτή η γνώση, που βασίζεται σε πιο συγκεκριμένα δεδομένα, βοήθησε τις ΜΚΟ να συνάψουν συνεργασίες με επίσημους οργανισμούς, κατευθύνοντας τη δράση τους προς τις περιοχές που πληττονται περισσότερο και λαμβάνοντας αποφάσεις που βασίζονται περισσότερο στα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των πληττόμενων κοινοτήτων. Λόγω της πολυπλοκότητάς του, ο ΑΓΓΟ απαιτεί ολοκληρωμένη και συντονισμένη παρέμβαση, με τη συμμετοχή όλων των επαγγελματικών τομέων που, άμεσα ή έμμεσα, μπορεί να έχουν να αντιμετωπίσουν περιπτώσεις ή πιθανές περιπτώσεις ΑΓΓΟ.

Η ύπαρξη πρωτοκόλλων δράσης, καθώς και κατευθυντήριων γραμμών για τους επαγγελματίες υγείας, τις κοινωνικές υπηρεσίες, τις υπηρεσίες προστασίας παιδιών και νέων και την αστυνομία, είναι εξαιρετικά σημαντική για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Προτεραιότητα στην παρέμβαση θα πρέπει να είναι η άμεση εξασφάλιση της προστασίας του κοριτσιού ή των κοριτσιών, της μητέρας ή των μελών της οικογένειας που έχουν ζητήσει βοήθεια, ώστε να αποτραπεί η πρακτική αυτή.

Έτσι, όχι μόνο η ανάλυση του κινδύνου είναι σημαντική, αλλά υπάρχουν επίσης πολύ σημαντικές δραστηριότητες για την καταπολέμηση αυτής της παραδοσιακής ΕΠ, όπως: η διεξαγωγή δραστηριοτήτων ενημέρωσης/ευαισθητοποίησης και κατάρτισης - η συμμετοχή θρησκευτικών ηγετών και γυναικών με ηγετικές ικανότητες στις κοινότητες- η διεξαγωγή ευρύτερων κοινοτικών συναντήσεων, όπως σεμινάρια, εργαστήρια, συγκεντρώσεις, μεταξύ άλλων μορφών, ως χώροι ανταλλαγής απόψεων και αμοιβαίας μάθησης η προώθηση της ενδυνάμωσης των γυναικών και των κοριτσιών εντός των κοινοτήτων, δίνοντας τους τη δυνατότητα να γίνουν φορείς αλλαγής μεταξύ των συνομηλίκων τους- να δημιουργήσουν συνεργασίες με επαγγελματίες και δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς που συνεργάζονται στενά με κοινότητες από χώρες όπου διεξάγονται πρακτικές ΑΓΓΟ-και χρησιμοποιώντας δυναμικές συμμετοχής και κινητοποίησης της νεότερης γενιάς, με τη συμμετοχή και των νέων γυναικών.

Αναφορές

Associazione Parsec Ricerca e Interventi Sociali, Coop. Soc. Parsec, Università di Milano-Bicocca, A.O.

San Camillo Forlanini, Nosotras Onlus e Associazione Trama di Terre. (2018). *Linee guida per il riconoscimento precoce delle vittime di mutilazioni genitali femminili o altre pratiche dannose.*

Dipartimento per le Pari Opportunità presso la Presidenza del Consiglio dei Ministri. https://www.simmweb.it/attachments/article/909/riconoscimento_precoce_vittime_MGF.pdf

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΕ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΡΙΣΗΣ

Κεφάλαιο 1 Ψυχολογική και νομική υποστήριξη σε θύματα ΕΠ

Οι ΕΠ και ιδίως ο ΑΓΓΟ, ο πρώιμος καταναγκαστικός γάμος και η βία και οι δολοφονίες με βάση την τιμή, έχουν σημαντικές και πολύπλοκες επιπτώσεις στα θύματά τους. Λόγω της φύσης του εγκλήματος και της βίας, τα θύματα συχνά υποφέρουν από σοβαρές σωματικές και ψυχολογικές επιπτώσεις, οι οποίες πρέπει να αντιμετωπίζονται από επαγγελματίες που δουλεύουν μαζί τους. Οι επαγγελματίες που δουλεύουν με τα θύματα ή τα δυνητικά θύματα ΕΠ, μπορούν πράγματι να προλάβουν, να ανιχνεύσουν τον κίνδυνο ΕΠ και να τον μετριάσουν, καθώς και να βοηθήσουν τα άτομα που έχουν ήδη πέσει θύματα παρέχοντάς τους εξατομικευμένη υποστήριξη με βάση τις ειδικές και ατομικές ανάγκες του θύματος.

Σύμφωνα με την οδηγία του 2012 για τα δικαιώματα των θυμάτων (άρθρο 8) και τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (Hooper, 2019), τα θύματα ΕΠ έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε υπηρεσίες υποστήριξης και εξειδικευμένης φροντίδας και θεραπείας, προκειμένου να υποστηριχθεί η ανάρρωσή τους. Αυτό περιλαμβάνει και τα μέλη της οικογένειας ενός ατόμου που απεβίωσε ως αποτέλεσμα εγκλήματος, στην περίπτωση της δολοφονίας λόγω τιμής. Η ψυχολογική και νομική υποστήριξη για τα θύματα ΕΠ έχει αναγνωριστεί ως ιδιαίτερα κρίσιμη και σημαντική. Ενώ η πρόσβαση στην υποστήριξη είναι το κλειδί για την αποκατάσταση των θυμάτων, η εστίαση των κρατών τις τελευταίες δεκαετίες ήταν κυρίως στην πρόληψη και τη δίωξη των ΕΠ, αφήνοντας έτσι σε δεύτερη μοίρα την ανάπτυξη ενός επαρκούς και υψηλής ποιότητας συστήματος παροχής υποστήριξης των θυμάτων. (End FGM European Network [End FGM EU, 2021). Έτσι, τα θύματα εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν πολλά εμπόδια στην πρόσβαση σε φροντίδα και υποστήριξη που είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες τους.

Η παρούσα ενότητα θα εξετάσει ποιες είναι οι ανάγκες υποστήριξης των θυμάτων ΑΓΓΟ, πρόωρων καταναγκαστικών γάμων και πράξεων βίας/δολοφονιών με βάση την τιμή, με ιδιαίτερη έμφαση στις ψυχολογικές και νομικές πτυχές του ζητήματος. Στη συνέχεια θα εξετάσουμε πώς οι επαγγελματίες μπορούν να υποστηρίξουν καλύτερα αυτά τα θύματα και να ανταποκριθούν στις ανάγκες αυτές με τον κατάλληλο τρόπο.

1.1. Επιπτώσεις του εγκλήματος και βασικές ανάγκες των θυμάτων ΕΠ

Μπορούμε να προσδιορίσουμε πέντε βασικές ανάγκες που είναι κοινές για όλα τα θύματα εγκλημάτων και οι οποίες πρέπει να αποτελούν το σημείο εκκίνησης για κάθε απάντηση στη στήριξη των θυμάτων εγκλημάτων. Οι ανάγκες αυτές, που αναγνωρίζονται από την οδηγία της ΕΕ για τα δικαιώματα των θυμάτων, είναι οι εξής (Meindre-Chautrand et al., 2022- Ευρωπαϊκή Ένωση, 2012):

1. σεβαστή μεταχείριση και αναγνώριση του θύματος,
2. πρόσβαση σε υποστήριξη,
3. πρόσβαση στη δικαιοσύνη,
4. προστασία από δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση, εκφοβισμό και αντίποινα,
5. αποζημίωση και αποκατάσταση.

Οι ανάγκες αυτές μπορεί να μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου και να διαφέρουν ανάλογα με κοινούς παράγοντες που συνδέονται με διάφορες ομάδες (π.χ.: είδος εγκλήματος, κατηγορία θύματος) και με την κατάσταση κάθε θύματος. Τα προσωπικά χαρακτηριστικά, η κοινωνική αλληλεπίδραση και οι περιστάσεις έχουν αναγνωριστεί ως παράγοντες που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο ένα θύμα επηρεάζεται από το έγκλημα και στον τρόπο με τον οποίο ανακάμπτει (Wedlock & Tarley, 2016). Υπάρχουν συγκεκριμένες ανάγκες που σχετίζονται με την ταυτότητα και το πολιτισμικό υπόβαθρο του θύματος, τις προσωπικές του δυνάμεις, τους μηχανισμούς αντιμετώπισης, το διαθέσιμο δίκτυο κοινωνικής υποστήριξης, το επίπεδο τραυματισμού του θύματος στο παρελθόν, τις προηγούμενες εμπειρίες με τα συστήματα δικαιοσύνης και τους φορείς πρώτης γραμμής, καθώς και τη σωματική και ψυχολογική του υγεία (Meindre-Chautrand et al., 2022). Αυτές οι ειδικές ανάγκες, μαζί με τις γενικές ανάγκες, πρέπει να προσδιορίζονται και να λαμβάνονται υπόψη σε κάθε απόπειρα στήριξης.

1.2. Ψυχολογικός αντίκτυπος των ΗΡ και ειδικές ανάγκες των θυμάτων

Στην περίπτωση των θυμάτων των Ε.Π., ο σημαντικός ψυχολογικός αντίκτυπος των εγκλημάτων έχει αναγνωριστεί από επαγγελματίες, και η **πρόσβαση σε ψυχολογική υποστήριξη και φροντίδα θεωρείται βασικό στοιχείο για την αποκατάστασή των θυμάτων**. (End FGM EU, 2021). Σε περιπτώσεις βίας λόγω τιμής, για παράδειγμα, έχει εντοπιστεί ότι η σωματική και ψυχολογική βία που υφίστανται τα θύματα μπορεί να οδηγήσει σε περιστατικά μετατραυματικού σοκ (Réseau Mariage et Migration, 2018). Οι επαγγελματίες που ασχολούνται με τα θύματα και τους επιζώντες του ΑΓΓΟ έχουν επίσης επισημάνει ότι οι επιζώντες παρουσιάζουν συνολικά **υψηλότερα ποσοστά διαταραχών/συνεπειών ψυχικής υγείας σε σχέση με άλλα θύματα** (End FGM EU, 2023). Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν διαταραχές μετατραυματικού στρες (PTSD), αγχώδεις διαταραχές, κατάθλιψη, μεταξύ άλλων (End FGM EU, 2023), μεταξύ άλλων και μεταξύ των νεαρών κοριτσιών που συχνά παρουσιάζουν σημάδια ευερεθιστότητας, κατάθλιψη, άγχους και εναλλαγών της διάθεσης (United Nations, Office of the High Commissioner for Human Rights [UN, OHCHR], n.d.). Επιπλέον, έρευνες δείχνουν, για παράδειγμα, ότι οι γυναίκες που βρίσκονται σε καταστάσεις και περιβάλλοντα ελέγχου/εξαναγκασμού, επιτήρησης, στα οποία αναμένονται παραδοσιακοί ρόλοι που συνδέονται με τις γυναίκες και με άγχος που δημιουργείται από το συζυγικό καθεστώς, κάτι που ισχύει για πολλές γυναίκες και κορίτσια που βρίσκονται σε καταστάσεις πρόωρου και καταναγκαστικού γάμου, **διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο να παρουσιάσουν αυτοτραυματισμούς ή/και αυτοκτονικές συμπεριφορές** (Pasteel, 2015).

Οι ειδικές ψυχολογικές ανάγκες των θυμάτων προκύπτουν καταρχάς από τις ιδιαιτερότητες που συνδέονται με τη **φύση των εγκλημάτων**. Σε πολλές περιπτώσεις, ο ΑΓΓΟ, ο πρώιμος καταναγκαστικός γάμος και η βία/δολοφονία με βάση την τιμή περιλαμβάνουν **τόσο σωματικές όσο και ψυχολογικές μορφές βίας**, οι οποίες μπορεί να λαμβάνουν χώρα επί πολλά χρόνια. Αυτή η μακροχρόνια κακοποίηση δημιουργεί επομένως σημαντικές ψυχολογικές επιπτώσεις στα θύματα. Αυτές περιλαμβάνουν σε πολλές περιπτώσεις, προσπάθειες ελέγχου, απομόνωσης του θύματος από εξωτερικά δίκτυα, αλλά και τις επιπτώσεις της επαναλαμβανόμενης σωματικής κακοποίησης, για παράδειγμα του επαναλαμβανόμενου βιασμού στην περίπτωση των θυμάτων πρόωρου και καταναγκαστικού γάμου (Pasteel, 2015). Η φύση αυτής της βίας οδηγεί τα θύματα των ΕΠ στην ανάγκη ειδικής προστασίας κατά την έξοδο από την κατάσταση κακοποίησης, ώστε να διασφαλιστεί η προστασία από την επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση, τον εκφοβισμό και τα αντίποινα από τον/τους δράστη/ες. Χρειάζεται επίσης ειδική προστασία για να διασφαλιστεί ότι τα εγκλήματα δεν θα κλιμακωθούν, για παράδειγμα, ο ΑΓΓΟ και ο πρώιμος καταναγκαστικός γάμος κινδυνεύουν να μετατραπούν σε βία/δολοφονία με βάση την τιμή, εάν το θύμα προσπαθήσει να εγκαταλείψει την οικογένεια ή να αποκαλύψει τι συνέβη σε κάποιον εξωτερικό, είτε εντός είτε εκτός της κοινότητας (Janssens et al., 2015).

Οι ΕΠ είναι επιπλέον πολύπλοκα εγκλήματα από τη φύση τους, τα οποία συνδέονται με άλλα εγκλήματα. Για παράδειγμα, οι ΕΠ αναγνωρίζονται επίσης ως **μορφή ενδοοικογενειακής βίας και κακοποίησης**, η οποία θεωρείται ότι επηρεάζει σημαντικά την ευημερία και τη ζωή των θυμάτων. Οι ειδικοί στις υπηρεσίες υποστήριξης σημειώνουν ότι οι βασικές επιπτώσεις στα θύματα ενδοοικογενειακής κακοποίησης μπορεί

να περιλαμβάνουν (Victim Support, n.d.): κατάθλιψη-φόβο, άγχος και κρίσεις πανικού- μοναξιά και απομόνωση-έλλειψη αυτοπεποίθησης ή αυτοεκτίμησης- αίσθημα ενοχής ή αυτοκατηγορίας- προβλήματα ύπνου- δυσκολίες στην εργασία ή σε άλλες σχέσεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι ΕΠ και ιδίως οι πρώιμοι καταναγκαστικοί γάμοι μπορούν να συνδεθούν και με την εμπορία ανθρώπων, με περιπτώσεις που έχουν εντοπιστεί στο Βέλγιο, στο Ηνωμένο Βασίλειο και σε περισσότερες χώρες της ΕΕ (Janssens et al., 2015). Αναγνωρισμένη ως βίαιο και εκμεταλλευτικό έγκλημα, η εμπορία ανθρώπων επηρεάζει όλους τους τομείς της ζωής των θυμάτων και στηρίζεται στην επαναλαμβανόμενη και παρατεταμένη εκμετάλλευση και κακοποίηση, δημιουργώντας έτσι επαναλαμβανόμενα και παρατεταμένα τραύματα (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης [ΔΟΜ], 2020).

Τέλος, οι έρευνες δείχνουν ότι συχνά, ορισμένες ΕΠ προκύπτουν από τις προτιμήσεις των αγοριών έναντι των κοριτσιών. Κατά συνέπεια, η παραμέληση γίνεται κανόνας και μπορεί να οδηγήσει σε βίαιες και καταχρηστικές συμπεριφορές, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι ΕΠ (UN, OHCHR, 2009).

Οι ειδικές ψυχολογικές ανάγκες των θυμάτων των ΕΠ προκύπτουν επίσης από **τους δεσμούς με την κοινότητα και την κουλτούρα** του εγκλήματος και της κακοποίησης. Οι έρευνες δείχνουν ότι τα θύματα μπορεί συχνά να μοιράζονται σύνθετα συναισθήματα **αμφιθυμίας προς την οικογένεια και την κοινότητά** τους από την άποψη αυτή (UN, OHCHR, 2009). Αυτό ισχύει για τον ΑΓΓΟ, τον πρόωρο καταναγκαστικό γάμο και τη βία/ δολοφονία με βάση την τιμή, όπου η οικογένεια μπορεί να συνδέεται με το έγκλημα, είτε διαπράττοντας το είτε συμμετέχοντας σε αυτό. Στην περίπτωση των θυμάτων που βρίσκονται σε οικογένειες μεταναστών- προσφύγων και ζουν σε μια χώρα όπου ο πολιτισμός είναι πολύ διαφορετικός, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε σύγκρουση αξιών μεταξύ των αξιών της οικογένειας και των αξιών της χώρας διαμονής.

Για τα θύματα, η αφοσίωση στην οικογένεια έρχεται σε αντίθεση με την άρνηση ή το φόβο ότι θα υποβληθούν στις επιβλαβείς πρακτικές, γεγονός που οδηγεί σε αυτή την αμφιθυμία και στο φόβο των θυμάτων για αντίποινα από την οικογένεια εάν ζητήσουν βοήθεια ή υποστήριξη (UN, OHCHR, 2009). Τα μέτρα αντιποίνων μπορεί να περιλαμβάνουν **τον αποκλεισμό από την κοινότητα**, τον οποίο συχνά φοβούνται τα θύματα ως συνέπεια της αναζήτησης βοήθειας ή της καταγγελίας του εγκλήματος. Οι δυναμικές αυτές δημιουργούν σύνθετες συναισθηματικές και ψυχολογικές επιπτώσεις στα θύματα, οι οποίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την παροχή της αντίστοιχης υποστήριξης.

Τέλος, πρέπει να εξεταστούν ορισμένα πρόσθετα στοιχεία όταν εξετάζονται οι ψυχολογικές ανάγκες των θυμάτων των ΕΠ. Σε πολλές περιπτώσεις, τα εγκλήματα αυτά λαμβάνουν χώρα όταν τα θύματα είναι σε νεαρή ηλικία- είτε ανήλικα, είτε έφηβοι, είτε νεαροί ενήλικες- ιδίως στην περίπτωση του πρόωρο καταναγκαστικού γάμου και του ΑΓΓΟ. Η έρευνα είναι καλά τεκμηριωμένη όσον αφορά τις επιπτώσεις της **βίας στα παιδιά** και καταδεικνύει πώς τα στρεσογόνα και τραυματικά γεγονότα, η βία και η παραμέληση οδηγούν σε μακροπρόθεσμες συνέπειες στη σωματική, ψυχολογική, συναισθηματική και κοινωνική ευημερία των θυμάτων, μεταξύ άλλων. Δείχνει επίσης πώς μπορούν να επηρεάσουν τον εγκέφαλο και τη συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού και να δημιουργήσουν δυσκολίες, για παράδειγμα, στις γνωστικές ικανότητες, προβλήματα μνήμης, καθυστερήσεις στη γλωσσική ανάπτυξη, αλλά και κινδύνους στην ανάπτυξη σοβαρών καταστάσεων όπως PTSD (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC], 2019). Το νεαρό της ηλικίας των θυμάτων σημαίνει επίσης συνήθως ότι συχνά απομακρύνονται από τα σχολεία, ιδίως στην περίπτωση του πρόωρου και καταναγκαστικού γάμου, και ως εκ τούτου έχουν έλλειψη πρόσβασης στην εκπαίδευση και τη γνώση (United Nations Children's Fund [UNICEF], 2023). Αυτό κατά συνέπεια περιορίζει την πρόσβασή

τους σε επαγγελματικές ευκαιρίες και συνεπώς την οικονομική τους ανεξαρτησία (Pasteel, 2015). Τα θύματα μπορεί πράγματι συχνά να βρίσκονται σε **κατάσταση εξάρτησης από την οικογένειά τους** για την πρόσβαση στις βασικές τους ανάγκες, π.χ. στέγαση, οικονομικά/εργασία, κοινωνική και υγειονομική περίθαλψη. Όταν η οικογένεια ή τα μέλη της οικογένειας παίζουν ρόλο στην αξιόποινη πράξη, αυτό σημαίνει ότι τα θύματα πρέπει να βασίζονται στους δράστες τους γι' αυτό. Αυτό ενισχύεται από την ηλικία των θυμάτων, καθώς, όπως εξηγήθηκε παραπάνω, τα θύματα των ΕΠ είναι συχνά νεαρά σε ηλικία και κατά συνέπεια πιο ευάλωτα και πιο εξαρτημένα από άλλους για την πρόσβαση στις βασικές τους ανάγκες.

Αυτό αυξάνεται επίσης, καθώς οι έρευνες δείχνουν ότι σε περιπτώσεις πρόωρου καταναγκαστικού γάμου ή βίας με βάση την τιμή, για παράδειγμα, τα μέλη της οικογένειας (σύζυγος, γονείς), συχνά εφαρμόζουν μέτρα απομόνωσης και επιτήρησης του θύματος, ως μέσα ελέγχου (Pasteel, 2015).

Αυτή η απομόνωση ενισχύει τα εμπόδια για **τα θύματα να δημιουργήσουν κοινωνικά δίκτυα υποστήριξης** - δηλαδή ένα δίκτυο ή μια ομάδα φίλων - εκτός της οικογένειας και να αναζητήσουν βοήθεια, είτε στο δίκτυο υποστήριξής τους, αν έχουν, είτε σε εξωτερικούς οργανισμούς (αστυνομία, υπηρεσίες υποστήριξης, υπηρεσίες υγείας κ.λπ.). Όταν τα θύματα έχουν εγκαταλείψει την κατάσταση και το περιβάλλον, αυτή η ενδεχόμενη έλλειψη δικτύου υποστήριξης δημιουργεί μεγαλύτερους κινδύνους να επιστρέψουν στο οικογενειακό τους περιβάλλον στο οποίο θυματοποιήθηκαν. Αυτό αυξάνεται πάλι όταν τα θύματα που επιθυμούν να εγκαταλείψουν την κακοποιητική κατάσταση ή το περιβάλλον έχουν εξαρτώμενα μέλη/παιδιά. Αυτό όχι μόνο αυξάνει τις δυσκολίες για τα θύματα να εγκαταλείψουν την κατάσταση, όπως να εξασφαλίσουν πρόσβαση σε βασικές ανάγκες και για τα παιδιά, αλλά ενισχύει και τους κινδύνους επιστροφής στο περιβάλλον κακοποίησης σε μεταγενέστερο στάδιο (Pasteel, 2015).

Σε περιπτώσεις **δολοφονίας λόγω τιμής**, θύματα μπορεί επίσης να είναι τα μέλη της οικογένειας του ατόμου που απεβίωσε ως αποτέλεσμα του αδικήματος, σύμφωνα με τον ορισμό του «θύματος» στην οδηγία του 2012 για τα δικαιώματα των θυμάτων, η οποία περιλαμβάνει «τα μέλη της οικογένειας προσώπου του οποίου ο θάνατος προκλήθηκε άμεσα από ποινικό αδίκημα και τα οποία υπέστησαν ζημία λόγω του θανάτου του εν λόγω προσώπου» (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2012). Αυτό απαιτεί μια ειδική και στοχευμένη προσέγγιση προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες τους ανάλογα με την κατάστασή τους.

Η οργάνωση Advocates for Victims of Homicide (AdVIC), η οποία έχει έδρα στην Ιρλανδία και υπερασπίζεται τη φωνή των οικογενειών που θρηνούν θύματα ανθρωποκτονιών, παρέχει πληροφορίες και υποστήριξη σε μέλη οικογενειών που έχασαν ένα κοντινό τους πρόσωπο από ανθρωποκτονία. Η AdVIC υπογραμμίζει ότι **η συμβουλευτική** μπορεί να αποτελέσει αποτελεσματικό εργαλείο για την αντιμετώπιση της ανθρωποκτονίας ενός αγαπημένου προσώπου. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την Advic, μπορεί (Advocates for Victims of Homicide, n.d.):

- να βοηθήσει στην αποδοχή της απώλειας,
- να βοηθήσει τους πενθούντες να ξεπεράσουν τον πόνο και τη θλίψη,
- να δημιουργήσει έναν χώρο όπου οι πενθούντες θα αισθάνονται ασφαλείς και ελεύθεροι να μιλήσουν για το έγκλημα, τις συνέπειές του και τα συναισθήματά τους,
- να υποστηρίξει τους ανθρώπους να κατανοήσουν τις αντιδράσεις τους στο έγκλημα και να τους δώσει τη δυνατότητα να τις συλλογιστούν και να τις προσαρμόσουν (αν χρειάζεται),
- να παρέχει πληροφορίες, να μοιράζεται, να καθιστά, να αποδέχεται το έμμεσο θύμα, όντας ένας φορέας υποστήριξης και εκπαίδευσης.

Όλα τα στοιχεία που περιγράφονται παραπάνω δημιουργούν μεγάλο ψυχολογικό αντίκτυπο στα θύματα πρόωρων καταναγκαστικών γάμων, ΑΓΓΟ και εγκλημάτων που βασίζονται στην τιμή. Οι ανάγκες που δημιουργούνται από τον αντίκτυπο του εγκλήματος στα θύματα θα πρέπει να αποτελούν τη βάση της αντιμετώπισης της υποστήριξης και της όποιας δέσμευσης των επαγγελματιών με αυτά τα θύματα ή τα πιθανά θύματα, σε όλους τους τομείς.

1.3. Νομικές ανάγκες των θυμάτων ΕΠ

Για τα θύματα εγκλημάτων, η περιήγηση στο σύστημα δικαιοσύνης, από την καταγγελία του εγκλήματος έως τις ποινικές διαδικασίες και τα αποτελέσματά τους, μπορεί να είναι μια δύσκολη εμπειρία. Η πλοήγηση στα συστήματα δικαιοσύνης μπορεί να είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη, ιδίως όταν τα θύματα δεν είναι εξοικειωμένα με τη λειτουργία τους (Blondé et al., 2023). Αυτό εντείνεται για τα διασυνοριακά θύματα, τα οποία είναι ακόμη λιγότερο εξοικειωμένα με την εθνική νομοθεσία και τα εθνικά συστήματα δικαιοσύνης και τα οποία αντιμετωπίζουν πρόσθετα εμπόδια πρόσβασης σε πληροφορίες και υπηρεσίες, μεταξύ άλλων, λόγω γλωσσικών φραγμών και έλλειψης προσβάσιμων πληροφοριών (Baudouin-Naneix et al., 2022). Ως εκ τούτου, η βοήθεια των θυμάτων στην πλοήγηση στα συστήματα δικαιοσύνης μπορεί να βελτιωθεί μέσω της παροχής πληροφοριών σχετικά με τα δικαιώματά τους και της πρόσβασης σε νομική βοήθεια, συνοδείας και υποστήριξης μεταξύ άλλων.

Για τα θύματα των ΕΠ, ένα πρώτο βήμα είναι η ενημέρωσή τους σχετικά με το νομικό πλαίσιο που διέπει τις ΕΠ, δηλαδή η ενημέρωσή τους ότι οι ΕΠ αποτελούν ποινικό αδίκημα (κατά περίπτωση), καθώς το θύμα μπορεί να μην το γνωρίζει- η ενημέρωση των θυμάτων σχετικά με τις διάφορες επιλογές και τα δικαιώματά τους (Réseau Mariage et Migration, 2018). Τα θύματα/εν δυνάμει θύματα θα πρέπει στη συνέχεια να ενημερώνονται για τον τρόπο λειτουργίας του συστήματος δικαιοσύνης και τα διάφορα στάδια (π.χ. καταγγελία ενός εγκλήματος και των συνεπειών του), αλλά και για τη διαθέσιμη νομική υποστήριξη, συμπεριλαμβανομένης της νομικής συνοδείας και της εκπροσώπησης για την ποινική διαδικασία, κατά περίπτωση.

Οι μηχανισμοί παραπομπής είναι ζωτικής σημασίας για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε υπηρεσίες (Ivanconić et al., 2019), είτε πρόκειται για υποστήριξη, είτε για υπηρεσίες υγείας, είτε για υπηρεσίες επιβολής του νόμου, είτε για οποιαδήποτε άλλη «υπηρεσία υποστήριξης που θα τους βοηθήσει καλύτερα να ανακάμψουν από τα γεγονότα που οδήγησαν το άτομο να γίνει θύμα» (Carro et al., 2020). Οι βέλτιστες πρακτικές στις παραπομπές βασίζονται σε συστήματα υποχρεωτικής παραπομπής, όπου το θύμα ενημερώνεται ότι τα στοιχεία επικοινωνίας του θα διαβιβαστούν στις υπηρεσίες, εκτός εάν αντιταχθεί σε αυτό. Αυτό έχει αποδειχθεί βέλτιστη πρακτική για τη μείωση του φόρτου των θυμάτων και την παροχή καλύτερων αποτελεσμάτων όσον αφορά την επικοινωνία των θυμάτων με τις υπηρεσίες υποστήριξης και την παροχή πληροφοριών σχετικά με τη βοήθεια που μπορούν να λάβουν (Ivanconić et al., 2019).

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Advocates for Victims of Homicide. (n.d.). *Counselling support*. Retrieved January 31, 2024, from <https://advic.ie/counselling/one-to-one-counselling-support-2/>
- Baudouin-Naneix, S., & Altan, L. (2022). *Transforming how we communicate with victims: Moving beyond information provision to a system of communication*. Victim Support Europe. https://victim-support.eu/wp-content/files_mf/1681918001TransformingHowWeCommunicateWithVictims_compressed.pdf
- Blondé, A., Altan, L., Boychenko, O., & Van Den Heuvel, L. (2023). Safe justice for victims of crime: Discussion paper: *Challenging how we perceive success in justice: Moving towards an integrated, victim-sensitive system*. Victim Support Europe. https://victim-support.eu/wp-content/files_mf/1699611215SafeJusticeforvictimsofCrime_compressed.pdf

- Carmo, M., David, C., Meindre-Chautrand, L., & Valerio, L. (2020). *Manual of effective and secure referrals of victims*. Victim Support Europe. https://victim-support.eu/wp-content/files_mf/1626338096Manualfinalforprint.pdf
- End FGM European Network. (2021). *Support services for survivors of female genital mutilation in Europe*. End FGM EU. <https://www.endfgm.eu/content/documents/reports/Final-SPP-report.pdf>
- End FGM European Network. (2023). *End FGM EU's contribution to the call for evidence on a comprehensive approach to mental health*. End FGM EU. <https://www.endfgm.eu/resources/eu/end-fgm-eus-contribution-to-the-call-for-evidence-on-a-comprehensive-approach-to-mental-health/>
- European Union. (2012). Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA. *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029>
- Hooper, L. (2019). *Gender-based asylum claims and non-refoulement: Articles 60 and 61 of the Istanbul Convention: A collection of papers on the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Council of Europe. <https://rm.coe.int/conventionistanbularticle60-61-web/1680995244>
- International Organization for Migration. (2020). *Trafficking in persons: Victim identification and assistance: Training guide*. IOM. <https://publications.iom.int/system/files/pdf/trafficking-in-persons-training-guide.pdf>
- Ivanković, A., Altan, L., Carpinelli, A., Carmo, M., & Valério, M. (2019). *VOCIARE Synthesis Report*. Victim Support Europe. https://victim-support.eu/wp-content/files_mf/1564677465VOCIARE_Synthesis_Reportweb.pdf
- Janssens, S., Le Cocq, P., De Smet, F., Dewulf, K., Baeyens, P., Büchler, A., De Vis, K., Lejeune, J., Swankaert, J., & Vanhoren, T. (Eds.). (2016). Victims of early and forced marriages. In *Trafficking and smuggling in human beings: Annual report 2015: Tightening the links* (Chap. 1, pp. 5-22). https://www.myria.be/files/Pages_from_Annual-report-2015-trafficking-and-smuggling-P1C1.pdf
- Meindre-Chautrand, L., Baudouin-Naneix, S., & Lokerse, I. (2022). *National framework for comprehensive victim support*. Victim Support Europe. https://victim-support.eu/wp-content/files_mf/1673427018NationalFrameworkforComprehensiveVictimSupportcompressed.pdf
- Pasteel, M. (Ed.). (2015). *Mariage forcé? Guide à l'usage des professionnel-le-s*. Institut pour L'Égalité des Femmes et des Hommes. <https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/downloads/84%20-%20Mariage%20forc%C3%A9.%20Guide%20%C3%A0%20l'usage%20des%20professionnelles.pdf>
- Réseau Mariage et Migration. (2018). Les violences liées à l'honneur? *Guide à destination des professionnel-le-s*. https://mariagemigration.org/wp-content/uploads/2021/11/Guide_VLH_final.pdf
- United Nations Children's Fund. (2023, July). *Harmful practices: Child marriage and female genital mutilation are internationally recognized human rights violations*. <https://www.unicef.org/protection/harmful-practices>
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2019). *Violence against children: Impact of violence on children*. In *University module series: Crime prevention and criminal justice* (module 12, topic 2). UNODC. <https://www.unodc.org/e4j/en/crime-prevention-criminal-justice/module-12/key-issues/2-the-impact-of-violence-on-children.html>
- United Nations, Office of the High Commissioner for Human Rights. (n.d.). *Factsheet n°23, harmful traditional practices affecting the health of women and children*. Retrieved January 31, 2024, from <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/FactSheet23en.pdf>
- Victim Support. (n.d.). *Domestic abuse*. Retrieved January 31, 2024, from <https://www.victimsupport.org.uk/crime-info/types-crime/domestic-abuse/>
- Wedlock, E., & Tapley, J. (2016). *What works in supporting victims of crime: A rapid evidence assessment*. Victims Commissioner. https://pure.port.ac.uk/ws/portalfiles/portal/3695582/What_works_in_supporting_victims_of_crime.pdf

Κεφάλαιο 2 Διαπολιτισμικότητα και επικοινωνία με θύματα ΕΠ

Με γνώμονα τη θεμελιώδη επιθυμία για σύνδεση, τα άτομα έχουν μια έμφυτη τάση να αφομοιώνονται σε αξιόλογους και συναφείς κοινωνικούς κύκλους, αποφεύγοντας παράλληλα να αποκλίνουν από τους κανόνες αυτών των ομάδων. Η τάση του ατόμου να συμμορφώνεται με τα πρότυπα μιας ομάδας, η εσωτερική πίεση εντός της ομάδας για συνέπεια και η επιβολή κυρώσεων από την ομάδα στα μέλη που αποκλίνουν από τα πρότυπα της ποικίλλουν ανάλογα με το πλαίσιο και τις πολιτισμικές επιρροές. Παρ' όλα αυτά, το γεγονός ότι αυτοί οι μηχανισμοί συμμόρφωσης είναι ευρέως διαδεδομένοι υπογραμμίζει ότι η ευθυγράμμιση με μια ομάδα δεν είναι ένα ελάττωμα του ανθρώπινου χαρακτήρα που πρέπει να ξεπεραστεί- αντίθετα, είναι μια εγγενής πτυχή της ανθρώπινης ψυχολογίας που οδηγεί τόσο σε φιλοκοινωνικά όσο και σε αντικοινωνικά αποτελέσματα. Αυτή η τάση προσαρμογής στην ομάδα τους είναι σχετική με την κατανόηση της δύναμης των κοινωνικών κανόνων (Paluck et al., 2010).

Αυτοί οι μηχανισμοί συμμόρφωσης τείνουν να είναι ισχυρότεροι στις λεγόμενες κολεκτιβιστικές κοινωνίες, από τις οποίες προέρχονται οι περισσότεροι μετανάστες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι έννοιες του κολεκτιβισμού (οριζόντιου και κάθετου) και του ατομικισμού (οριζόντιου και κάθετου) ανήκουν σε ένα φάσμα και οι κοινωνίες μπορεί να παρουσιάζουν διαφορετικούς βαθμούς κολεκτιβιστικών και ατομικιστικών τάσεων (Fatehi et al, 2020). Επιπλέον, ο προσανατολισμός ενός ατόμου μπορεί να επηρεάζεται από πολιτιστικούς, οικογενειακούς και συγκυριακούς παράγοντες. Ωστόσο, σε γενικές γραμμές, σε πλαίσια όπου ο κολεκτιβισμός έχει προτεραιότητα, οι ανάγκες και οι στόχοι της κοινότητας, της οικογένειας ή της κοινωνικής ομάδας μπορεί να υπερισχύουν των ατομικών προσωπικών επιθυμιών, καθώς υπάρχει μεγαλύτερη αλληλεξάρτηση εντός της ομάδας, καθώς και ισχυρότερη κατανόηση της προσωπικής ταυτότητας ως μέρος της ομάδας (Darwish & Huber, 2003). Προκειμένου να βοηθηθούν καλύτερα τα θύματα, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι τέτοια πλαίσια και κατασκευές μπορεί να επηρεάσουν τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι αντιδρούν στις περιστάσεις, τις συγκεκριμένες διαστάσεις των φόβων τους, τη διαμόρφωση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν και την ιδιαίτερη υποστήριξη που εκτιμούν και χρειάζονται.

Για την παροχή αποτελεσματικής υποστήριξης, είναι επίσης σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε ότι οι επαγγελματίες μπορεί να τρέφουν τα στερεότυπα ή τις προκαταλήψεις που επικρατούν στις κοινωνίες τους σχετικά με ορισμένες κοινωνικές ομάδες. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό αν ληφθεί υπόψη ότι, εκτός από την αρχική θυματοποίηση που προκύπτει από μια εγκληματική πράξη, τα θύματα μπορεί να βιώσουν δευτερογενή θυματοποίηση κατά την επαφή τους με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης (επιβολή του νόμου, δικαστικό σύστημα κ.λπ.), το σύστημα υγείας, τις κοινωνικές υπηρεσίες, τα μέσα ενημέρωσης και άλλους φορείς (Herek & Berrill, 1992). Ο κίνδυνος δευτερογενούς θυματοποίησης δεν προκύπτει μόνο από συστημικά ζητήματα, όπως η συχνή επανάληψη δηλώσεων στις αρχές, αλλά και από την πιθανότητα οι επαγγελματίες να έχουν ασυνείδητη ευθυγράμμιση με κοινωνικές προκαταλήψεις, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει τη μεταχείρισή τους προς το θύμα. Τέτοιες καταστάσεις έχουν τη δυνατότητα να καλλιεργήσουν στο θύμα αισθήματα απελπισίας και δυσπιστίας απέναντι στους θεσμούς.

Ως επαγγελματίες πρώτης γραμμής που αλληλεπιδρούν με θύματα και δυνητικά θύματα ΕΠ, είναι σημαντικό να αναλογιστείτε τους τρόπους με τους οποίους επικοινωνείτε με τα άτομα, την τοποθέτησή

σας και τις δικές σας κοινωνικές κατασκευές, καθώς και τις ιδιαιτερότητες που μπορεί να εμποδίζουν ή να υποστηρίζουν το άτομο στο οποίο παρέχετε μια υπηρεσία. Σημειώστε ότι οι πληροφορίες που περιέχονται στο παρόν εστιάζουν ιδιαίτερα στον ΑΓΓΟ, το ΠΠΚΓ και περιπτώσεις HBC και στο πλαίσιο της επικράτησής τους στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου οι περισσότερες κοινότητες που πλήττονται είναι κοινότητες μεταναστών-προσφύγων ή μειονοτήτων. Σκοπός της παρούσας ενότητας είναι να εξετάσει εν συντομία ορισμένες από τις κύριες πτυχές που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αλληλεπίδραση με θύματα ΑΓΓΟ (δηλ. θεμελιώδεις πτυχές, αρχές παρέμβασης, πολιτισμική ευαισθησία, πολιτισμική συνείδηση, διαπροσωπική επικοινωνία), οι οποίες δεν αφορούν ειδικά μια επαγγελματική κατηγορία, αλλά ισχύουν για κάθε επαγγελματία που ασχολείται με ένα θύμα ή δυνητικό θύμα υπό κάποια ιδιότητα.

Αποτελεσματική επικοινωνία με τα θύματα ΕΠ

Βασικές αρχές και δεξιότητες επικοινωνίας

Οικοδόμηση σχέσης

Η ανάπτυξη μιας θετικής σχέσης με το θύμα είναι ζωτικής σημασίας για την εμπέδωση συναισθημάτων ασφάλειας και άνεσης που θα του επιτρέψουν να μοιραστεί την ιστορία του. Παρόλο που η σχέση αναπτύσσεται σταδιακά, μπορείτε να δημιουργήσετε μια καλή σχέση μέσω της στάσης και του επαγγελματισμού σας από την πρώτη επαφή, ακολουθώντας αυτές τις βασικές αρχές πλαισίωσης της επικοινωνίας:

- Ενσυναίσθηση – η ικανότητα αναγνώρισης και, στο βαθμό που είναι δυνατόν, κατανόησης του τρόπου με τον οποίο ένα άλλο άτομο αισθάνεται, σκέφτεται, καθώς και των κινήτρων που οδηγούν στη συμπεριφορά του. Αυτό διευκολύνει την αποτελεσματική επικοινωνία, εγκαθιδρύοντας μια σχέση μεταξύ του επαγγελματία και του πελάτη (θύματος), ενισχύοντας έτσι την ικανότητα μεταφοράς βασικών πληροφοριών.
- Ουδετερότητα – συνεπάγεται την ισότιμη αντιμετώπιση κάθε ατόμου ανεξάρτητα από τα προσωπικά χαρακτηριστικά και την κατάστασή του, τη μη επικριτική στάση σε ό,τι λέγεται και πώς, καθώς και στη στάση σας απέναντι στον πελάτη (θύμα), αποφεύγοντας να επηρεάζετε για να υιοθετήσει μια ιδέα ή να επιβάλλετε ένα αποτέλεσμα.
- Αντικειμενικότητα – αμερόληπτη στάση, αποφυγή στερεοτυπικών αντιλήψεων ή άλλων εξωτερικών επιρροών κατά την επικοινωνία, μη διαστρέβλωση, υπερεκτίμηση ή υποτίμηση οποιασδήποτε πληροφορίας.

Ενεργητική ακρόαση

Για να είναι κανείς αποτελεσματικός ακροατής, πρέπει να λάβει υπόψη του συγκεκριμένες λεκτικές και μη λεκτικές συμπεριφορές. Αυτές περιλαμβάνουν την ελαχιστοποίηση των περισπασμών και των διακοπών, την επίδειξη ανοικτότητας, την αποφυγή αξιολογικών κρίσεων, την ενθάρρυνση του θύματος να εκφραστεί ελεύθερα, την παροχή σαφών σημάτων (τόσο λεκτικών όσο και μη λεκτικών) που υποδηλώνουν ενεργή προσοχή και την υποβολή σαφών, ανοικτών ερωτήσεων που εστιάζουν στις προτεραιότητες του θύματος. Η ενεργητική και με ενσυναίσθηση ακρόαση, ιδίως όταν πρόκειται για θύματα ΕΠ, απαιτεί από τους επαγγελματίες να προσεγγίζουν την κατάσταση με ταπεινότητα, αναγνωρίζοντας τους δικούς τους περιορισμούς στην κατανόηση και αναγνωρίζοντας τις μοναδικές ανάγκες και περιστάσεις του θύματος. Οι επαγγελματίες θα τις μάθουν αυτές, καθώς και τις υποκείμενες πολιτισμικές πεποιθήσεις, με και από το θύμα. Αυτό προϋποθέτει την ιδιαίτερη προσεκτική προσοχή στη λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία του θύματος και την ενημέρωση για θέματα που αφορούν την αλληλεπίδραση με άτομα από κοινωνικές ομάδες που μπορεί να είναι λιγότερο οικείες στον επαγγελματία.

Κατανόηση της θέσης και της δύναμης ενός επαγγελματία

Οι επαγγελματίες που εργάζονται με θύματα και δυνητικά θύματα από διαφορετικές κουλτούρες πρέπει να αναγνωρίσουν τη δική τους ιδιότητα ως πολιτισμικών όντων, που επηρεάζονται από τα πολιτισμικά

πρότυπα και τις προκαταλήψεις της κοινωνίας τους. Οι προσπάθειες να ξεπεραστεί ο εθνοκεντρισμός είναι ιδιαίτερα σημαντικές, καθώς μπορεί να οδηγήσει σε παρεξηγήσεις και προκαταλήψεις. Η κατανόηση των δικών μας προκαταλήψεων και προκαταλήψεων έναντι της κοινότητας στην οποία ανήκει το θύμα και των πολιτισμικών αξιών της είναι απαραίτητη για την αποφυγή αρνητικών συμπεριφορών και την αποφυγή παρεμβολών στην επαγγελματική συμπεριφορά.

Οι αρνητικές γνώμες ή τα συναισθήματα προς τους άλλους λόγω προσωπικών χαρακτηριστικών ή περιστάσεων μπορεί να προέρχονται από στερεότυπα. Αυτά υπεραπλουστεύουν, προσφέροντας μια στενή και μονοδιάστατη κρίση που παραβλέπει την αλήθεια ή την ακρίβεια, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε προκατειλημμένες εκτιμήσεις, αποφάσεις και δυνητικά σε συμπεριφορές διακρίσεων και ρατσισμού.

Για να αντιμετωπιστούν αυτές οι εγγενείς τάσεις, είναι ζωτικής σημασίας να καλλιεργηθεί η αυτογνωσία και να ξεπεραστούν ενεργά οι προκαταλήψεις. Η αλληλεπίδραση με άτομα με διαφορετικές προοπτικές βοηθά στην αναγνώριση της μοναδικότητας πέρα από την ομαδική ένταξη και βοηθά επίσης στην κατανόηση της ποικιλομορφίας εντός των ίδιων των πολιτισμικών ομάδων. Η αποτυχία αναγνώρισης και εκτίμησης των πολιτισμικών λεπτών αποχρώσεων μπορεί να οδηγήσει σε προκατειλημμένες υποθέσεις και η παραδοχή ότι συγκεκριμένοι κανόνες είναι καθολικά εφαρμόσιμοι μπορεί να συμβάλει στην πολιτισμική προκατάληψη κατά την αλληλεπίδραση με άτομα με διαφορετικό υπόβαθρο.

Επιπλέον, οι επαγγελματίες πρέπει να αναλογιστούν τις διαφορές, τις ανισότητες και τις δυναμικές εξουσίας μεταξύ των ίδιων και του θύματος, συμπεριλαμβανομένων της ηλικίας, του φύλου, του χρώματος του δέρματος, της εθνικότητας, της κουλτούρας, της θρησκείας/πεποίθησης, της εθνικότητας, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου και της κοινωνικής τάξης. Η αναγνώριση της προνομιακής θέσης του καθενός και η γνώση των σχετικών προνομίων είναι ζωτικής σημασίας. Η αναγνώριση των ανισορροπιών ισχύος είναι ζωτικής σημασίας, καθώς επηρεάζουν τις αλληλεπιδράσεις και τα αποτελέσματα. Σκεφτείτε ότι τα θύματα και τα άτομα που βρίσκονται σε κίνδυνο μπορεί να αντιμετωπίζουν τραύματα, διακρίσεις και αβεβαιότητα, ενώ εσείς κάνετε τη μισθωτή εργασία σας, για την οποία έχετε εκπαιδευτεί, έχετε γνώση του συστήματος και ρόλο σε αυτό που σας δίνει κάποιο επίπεδο λήψης αποφάσεων.

Λαμβάνοντας υπόψη τις έννοιες που έχουν ήδη περιγραφεί στην εισαγωγή και στα προηγούμενα κεφάλαια, για την καλύτερη παροχή βοήθειας στα θύματα και τα άτομα που διατρέχουν κίνδυνο, είναι ζωτικής σημασίας να κατανοήσουμε ποιες είναι οι διάφορες ΕΠ, ο επιπολασμός τους και η βλάβη που προκαλούν- τις πολιτισμικές πολυπλοκότητες που συνδέονται με τις πρακτικές και τους διατομεακούς παράγοντες- τους μηχανισμούς που υπάρχουν σε τοπικό επίπεδο και τις αποτελεσματικές στρατηγικές πρόληψης. Η κατανόηση αυτών και μόνο, ωστόσο, δεν αρκεί για να μπορέσει κανείς να συνομιλήσει με τα θιγόμενα άτομα για τα θέματα αυτά με αποτελεσματικό, ενημερωτικό και ενδυναμωτικό τρόπο (Costello et al., 2013).

Θεμελιώδεις αρχές που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αλληλεπίδραση με θύματα ΕΠ

→ Η ασφάλεια ως προτεραιότητα

Η ασφάλεια αναφέρεται τόσο στη φυσική ασφάλεια όσο και στην αίσθηση ψυχολογικής και συναισθηματικής ασφάλειας. Τα θύματα έχουν δικαίωμα στην προσωπική τους ασφάλεια,

- καθώς και στην ενημέρωση για τα δικαιώματα και τις επιλογές τους. Η αναζήτηση υπηρεσιών δεν είναι πάντα ασφαλής για το θύμα και μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη βλάβη. Για παράδειγμα, οι φίλοι, η οικογένεια ή/και η κοινότητα του θύματος μπορεί να ανακαλύψουν την κατάσταση, με πιθανό αποτέλεσμα να στιγματιστεί, να αποβληθεί από το σπίτι ή την κοινότητα
 - και να αυξηθεί η ευπάθεια σε περαιτέρω βία.
- **Εμπιστευτικότητα**
 Προσεκτική εξέταση για την τήρηση του απορρήτου των αλληλεπιδράσεων και των πληροφοριών σχετικά με το θύμα, που θα προάγουν την ασφάλεια, την εμπιστοσύνη και την ενδυνάμωσή τους. Να ενημερώνετε πάντα τα θύματα για τις επιλογές τους και να τα αφήνετε να κάνουν τις δικές τους επιλογές σχετικά με το τι αισθάνονται ασφαλή γι' αυτά, όποτε αυτό είναι δυνατόν.
- **Μη διάκριση**
 Οι επαγγελματίες πρέπει να εγγυώνται ίση μεταχείριση για τα θύματα ΕΠ, αποφεύγοντας τις διακρίσεις με βάση την ταυτότητα και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά. Για να επιτευχθεί μια προσέγγιση χωρίς διακρίσεις, οι επαγγελματίες πρέπει να προβληματιστούν σχετικά με τις δικές τους πρακτικές, τη θέση και τις σχέσεις εξουσίας, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η μη διακριτική μεταχείριση δεν σημαίνει ομοιόμορφη μεταχείριση για όλα τα θύματα. Παράλληλα με την αναγνώριση των ατομικών διαστάσεων κάθε θύματος, η ευαισθησία είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων θεμάτων και εμπειριών μεταξύ του θύματος και της οικογένειας και της κοινότητάς του. Η μη τήρηση αυτής της αρχής μπορεί να κάνει το θύμα να αισθάνεται πιο απελπισμένο, να μην εμπιστεύεται τους επαγγελματίες και να το αποθαρρύνει από το να ζητήσει βοήθεια.
- **Προσέγγιση με επίκεντρο το θύμα**
 Η προσέγγιση με επίκεντρο το θύμα είναι μια προσέγγιση που είναι υποστηρικτική και συμπονετική, εστιασμένη σε προώθηση της ασφάλειας και της αξιοπρέπειας του θύματος και προώθηση της δράσης του. Αναγνωρίζει ότι κάθε θύμα πρέπει να γίνεται πιστευτό και να αντιμετωπίζεται με σεβασμό και ενσυναίσθηση- ότι τα θύματα είναι μοναδικά ως προς τις αντιδράσεις και τις ανάγκες τους, καθώς και ως προς τις δυνάμεις, τους πόρους και τους μηχανισμούς αντιμετώπισης- και ότι έχουν το δικαίωμα να αποφασίζουν ποιος πρέπει να γνωρίζει τι τους έχει συμβεί και τι θα συμβεί στη συνέχεια.
- **Εστίαση στα δικαιώματα και αποφυγή του ριζοσπαστικού πολιτισμικού σχετικισμού**
 Οι ΕΠ αποτελούν παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αποτελούν επίσης ποινικά αδικήματα στις περισσότερες χώρες και τα θύματά του έχουν το δικαίωμα να προστατεύονται και να λαμβάνουν υποστήριξη. Η προώθηση και η προαγωγή της πολιτισμικής ποικιλομορφίας δεν ισοδυναμεί με αποδοχή της βίας και της κακοποίησης που διαπράττονται με βάση οποιουσδήποτε κοινωνικούς κανόνες ή παραδόσεις ή την αντίληψη της ύπαρξής τους.

Να αποφεύγεται ο κίνδυνος να πέσει κανείς σε ριζοσπαστικό πολιτισμικό σχετικισμό, όπου η έννοια και συνεπώς η οικουμενικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αγνοείται εντελώς και η πολιτισμική ποικιλομορφία αντιμετωπίζεται σε μια ανήθικη και αδιαμφισβήτητη σφαίρα (Van Gils, 2010). Η βία και η κακοποίηση δεν θα πρέπει να αποτελούν θέμα ταμπού όταν ασκούνται σε κοινότητες διαφορετικές από τη δική σας, αλλά αντίθετα να αντιμετωπίζονται ισότιμα, κατανοώντας ότι, ενώ οι μορφές τους ποικίλλουν, η έμφυλη βία και άλλα είδη κακοποίησης υπάρχουν σε κάθε πολιτισμό. Η αποτυχία να επιτύχουμε κάτι τέτοιο μπορεί τελικά να οδηγήσει σε συγκριτικές ερμηνείες των πολιτισμών και ενδεχομένως στην αποδοχή διακρίσεων σε βάρος ανθρώπων επειδή ανήκουν σε άλλους πολιτισμούς, κάτι που όχι μόνο θα ήταν λάθος αλλά και θα έθετε σε κίνδυνο ζωές. Προκειμένου να εμπλακούμε στην αντιμετώπιση αυτών των αδικημάτων και στην υποστήριξη των θυμάτων τους, η οπτική γωνία των ατόμων που πλήττονται από τις ΕΠ είναι καθοριστικής σημασίας.

Στο πλαίσιο του ΑΓΓΟ, η Pompeo (2017) υποστηρίζει ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις υποκειμενικότητες, και ως εκ τούτου στη γλώσσα, προκειμένου να δημιουργηθούν συνθήκες διαλόγου με τις γυναίκες που πλήττονται, ως ο μόνος τρόπος για την εξάλειψη της πρακτικής:

Αντί να χρησιμοποιείται ο όρος «ακρωτηριασμός», θα ήταν προτιμότερο να χρησιμοποιείται ο όρος «τροποποίηση», για να δημιουργηθεί με τους κοινωνικούς φορείς ένας «ουδέτερος» χώρος, σχετικά απαλλαγμένος από προκαταλήψεις, στον οποίο θα αναπτυχθεί ο διαπολιτισμικός διάλογος και η διαμεσολάβηση. Η μετατόπιση της έμφασης δεν δικαιολογεί σε καμία περίπτωση τις πρακτικές. Αντίθετα, η επέκταση του βλέμματος από κάτω και από μακριά (μιλάμε για ανθρώπους και με ανθρώπους) μας επιτρέπει να κατανοήσουμε πώς το σώμα κατασκευάζεται κοινωνικά σε τοπικά πλαίσια και πώς, μέσω αυτού, αναπαράγονται και καθορίζονται νοήματα που συνδέονται με τις σχέσεις μεταξύ των φύλων.

Αναφορές

- Costello, S., Quinn, M., Tatchell, A., Jordan, L., & Neophytou, K. (2013). In the best interest of the child: Preventing female genital cutting (FGC). *British Journal of Social Work*, 45(4), 1259-1276.
- Darwish, A.-F., & Huber, G. (2003). Individualism vs. collectivism in different cultures: A cross-cultural study. *Intercultural Education*, 14(1), 47-56. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1467598032000044647>
- Fatehi, K., Priestley, J. L., & Taasobshirazi, G. (2020). The expanded view of individualism and collectivism: One, two or four dimensions? *International Journal of Cross Cultural Management*, 20(1), 7-24. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1470595820913077>
- Herek, G. M., & Berrill, K. T. (Eds.) (1992). *Hate crimes: Confronting violence against lesbians and gay men*. Sage Publication, Inc.
- Paluck, E. L., & Ball, L., Poynton, C., & Sieloff, S. (2010). *Social norms marketing aimed at GBV: A literature review and critical assessment*. International Rescue Committee. <https://www.alignplatform.org/resources/social-norms-marketing-aimed-gender-based-violence-literature-review-and-critical>
- Pompeo, F. (2017). Anthropological perspectives. In A. Kaplan & L. Gómez (Dir.). *Multisectoral academic training guide on female genital mutilation/cutting* (pp. 36-38). Editorial Dykinson. <https://www.cawtarclearinghouse.org/en/en-topic/assets-7234>
- Van Gils, L. (2010). *Cultural relativism and harmful traditional practices: A consideration of the efforts to eradicate FGM* [Master thesis, Tilburg University]. <https://tilburguniversity.on.worldcat.org/oclc/1362461311>

Κεφάλαιο 3

Διατομεακή μεθοδολογία στη διαπολιτισμική διαμεσολάβηση και οι τεχνικές της

3.1. Συνεργατικές προσεγγίσεις

Η πολιτισμική διαμεσολάβηση παίζει καθοριστικό ρόλο στην προσέγγιση και υποστήριξη των μεταναστών-προσφύγων, διευκολύνοντας τη διασύνδεση και την κατανόηση μεταξύ διαφορετικών πολιτισμικών παρανοήσεων. Ο διαπολιτισμικός μεσολαβητής (ΔΜ) έχει μια πολύπλευρη αποστολή, καθώς απαιτείται να κατανοεί σε βάθος την πολιτισμική αφετηρία και τις αξίες και των δύο πλευρών — τόσο των επαγγελματιών όσο και των μεταναστών-προσφύγων. Η σημασία της γλώσσας δεν περιορίζεται μόνο στη μετάφραση των λέξεων, αλλά επεκτείνεται σε μια ευρύτερη κατανόηση των κοινωνικών και πολιτισμικών πλαισίων που διαμορφώνουν τη σκέψη και τη συμπεριφορά των ανθρώπων. Ο ΔΜ διευκολύνει τη διαδικασία αυτή, επιτρέποντας στους συμμετέχοντες να εκφραστούν ελεύθερα και να κατανοήσουν καλύτερα ο ένας τον άλλον. Η ενσωμάτωση των διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων σε έναν κοινό χώρο συνάντησης μπορεί να οδηγήσει σε μια πιο πλούσια και αποδεκτή επικοινωνία. Ένας καλά εκπαιδευμένος ΔΜ έχει τη δυνατότητα να καλλιεργήσει έναν διάλογο όπου οι πολιτισμικές διαφορές δεν είναι εμπόδιο, αλλά αντίθετα πηγή πλούτου και έμπνευσης. Συνολικά, η πολιτισμική διαμεσολάβηση δεν είναι απλώς μια διαδικασία μετάφρασης, αλλά μια δυναμική πρακτική που προάγει τη συμπερίληψη και την κοινωνική συνοχή σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα.

Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές που παρέχει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για την παροχή προστασίας μέσω διαμεσολάβησης, οι τυπικές δεξιότητες και ικανότητες ενός ΔΜ είναι οι εξής (Marjanović & Harbutli, 2021):

- Γλωσσικές δεξιότητες, δηλαδή γνώση τουλάχιστον δύο γλωσσών, συμπεριλαμβανομένης της μητρικής του γλώσσας.
- Δεξιότητες μετάφρασης και διερμηνείας, δηλαδή η ικανότητα (πιστοποιημένη ή μη) να μεταφράζει έννοιες και γεγονότα από τη μία γλώσσα στην άλλη.
- Διαπροσωπικές δεξιότητες, όπως ενσυναίσθηση, ενεργητική ακρόαση, καλές επικοινωνιακές ικανότητες και συναισθηματική αντοχή. Αυτές οι δεξιότητες είναι ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση των προσφύγων και των ευάλωτων μεταναστών.
- Πολιτισμικές ικανότητες, δηλαδή να διαθέτει επίγνωση της πολιτισμικής ποικιλομορφίας που καθορίζει τους ανθρώπους και να τροποποιεί τις προσδοκίες του αναλόγως.
- Προσόντα, πιστοποιήσεις και τυποποιήσεις, δηλαδή η εκπλήρωση ορισμένων απαιτήσεων, όπως γλωσσική επάρκεια, εκπαιδευτικό υπόβαθρο, ολοκληρωμένη κατάρτιση.

Τα προβλήματα που προκύπτουν από την έλλειψη τυποποίησης και καθορισμού του επαγγέλματος της διαμεσολάβησης είναι πολλαπλά. Κατ' αρχάς, η απουσία ενός σαφούς κώδικα δεοντολογίας μπορεί να οδηγήσει σε ανάρμοστες πρακτικές, καθώς δεν υπάρχει ένα κοινό πλαίσιο που να καθορίζει τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των διαμεσολαβητών. Αυτό μπορεί να επηρεάσει την εμπιστοσύνη των χρηστών στις υπηρεσίες αυτές, καθώς και την αποτελεσματικότητα της διαμεσολάβησης. Επιπλέον, η επιλογή ΔΜ με βάση τη διακριτική ευχέρεια κάθε οργανισμού μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες στην ποιότητα της παρεχόμενης υποστήριξης. Είναι πιθανό άτομα που δεν διαθέτουν τις απαιτούμενες

δεξιότητες ή εξειδίκευση να αναλαμβάνουν αυτόν τον ρόλο, με αποτέλεσμα την ανεπαρκή ή και λανθασμένη διαμεσολάβηση σε κρίσιμες καταστάσεις. Η δυσκολία στην αναγνώριση της ειδικότητας του ΔΜ και η απουσία τυποποιημένων διαδικασιών μπορεί επίσης να οδηγήσουν σε διαφοροποιήσεις στο επίπεδο των υπηρεσιών που παρέχονται από διάφορους οργανισμούς. Για να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις, είναι επιτακτική ανάγκη να αναπτυχθούν πρότυπα εκπαίδευσης και πιστοποίησης για τους διαμεσολαβητές, καθώς και ένα πλαίσιο που θα καθορίζει τον ρόλο και τις ευθύνες τους. Συνολικά, η θέσπιση τυποποιημένων προτύπων για τη διαμεσολάβηση μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας αυτών των υπηρεσιών, καθώς και στην ανάπτυξη μίας πιο διαφανούς και αξιόπιστης διαδικασίας επιλογής και εκπαίδευσης των ΔΜ.

Η διαμεσολάβηση στο πλαίσιο των μεταναστευτικών προγραμμάτων (ΕΠ) απαιτεί τις ιδιαίτερες δεξιότητές και την εμπειρία της Διαμεσολαβητή (ΔΜ), η οποία συχνά προέρχεται από μεταναστευτικό-προσφυγικό υπόβαθρο ή είναι μια δεύτερη γενιά μετανάστη. Αυτή η σχέση αφήνει τη ΔΜ σε μια μοναδική θέση να κατανοήσει και να αναλύσει τις συναισθηματικές και ψυχολογικές πτυχές της μεταναστευτικής εμπειρίας. Η δυνατότητα της να συνδυάζει την προσωπική της εμπειρία με τις πολιτιστικές αντιλήψεις της χώρας υποδοχής επιτρέπει στη ΔΜ να λειτουργήσει ως γέφυρα ανάμεσα στις δύο κουλτούρες. Η καλή γνώση της γλώσσας και των κοινωνικών κανόνων της χώρας υποδοχής τη διευκολύνει να μεταφέρει τις πολιτισμικές πτυχές που αφορούν την ένταξη της μετανάστριας στο νέο περιβάλλον. Αυτή η διαδικασία μπορεί να ενδυναμώσει τη μετανάστρια, παρέχοντάς της ένα αίσθημα ασφάλειας και υποστήριξης, ενώ ταυτόχρονα προάγει την κατανόηση και την αποδοχή μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών. Με αυτόν τον τρόπο, η διαμεσολάβηση γίνεται όχι μόνο μια διαδικασία επικοινωνίας αλλά και ένας τρόπος ενδυνάμωσης και ίσης συμμετοχής στη νέα κοινωνία.

Κατά μία έννοια, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ΔΜ βρίσκεται ανάμεσα σε δύο κόσμους, γεγονός που την καθιστά ιδανική γέφυρα επικοινωνίας και οικοδόμησης σχέσεων μεταξύ των επαγγελματιών και των μεταναστών-προσφύγων που αναζητούν τις υπηρεσίες τους.

Η προσέγγιση αυτή προϋποθέτει ένα είδος ουδέτερου εδάφους όπου και τα δύο μέρη είναι ανοιχτά στην αμοιβαία ανταλλαγή και όπου η σχέση δεν ακολουθεί μόνο μία κατεύθυνση, από τους επαγγελματίες προς τους μετανάστες. Αντιθέτως, η ΔΜ πρέπει να διασφαλίζει ότι και οι μετανάστες μπορούν να επικοινωνούν τις θέσεις τους, οδηγώντας τους επαγγελματίες σε αμφισβήτηση των δικών τους πολιτισμικών μοντέλων και στο να είναι ανοιχτοί στην ποικιλομορφία και την ανταλλαγή.

Μια Ιταλίδα κοινωνική λειτουργός με μεταναστευτικό υπόβαθρο εκφράζει καλά αυτή την αντίληψη όταν εξηγεί ότι:

"Η διαπολιτισμική μεσολάβηση είναι απαραίτητο εργαλείο για την αποτροπή ακραίων καταστάσεων, αλλά μόνο εάν αν γίνεται ακολουθώντας μια εποικοδομητική λογική, δηλαδή χωρίς να βασίζεται σε ένα ιταλικό μοντέλο, αλλά ούτε και σε ένα ινδικό, παρά μόνο σε ένα μοντέλο που βρίσκει μια ισορροπία μεταξύ των δύο διαστάσεων, ακόμη και αν μερικές φορές παραμένουν σε συνεχή αγώνα" (Int. ST-MS-IT).

Το ίδιο άτομο πιστεύει ότι η διαπολιτισμική μεσολάβηση είναι ένα θεμελιώδες εργαλείο όχι μόνο για να φτάσει το μήνυμα του επαγγελματία στη γυναίκα, αλλά και για να μπορέσουν οι επαγγελματίες να κατανοήσουν την πραγματική κατάσταση της γυναίκας και τα κίνητρά της για να βρεθεί σε ορισμένες καταστάσεις. Θεωρεί ότι η δραστηριότητα της διαμεσολάβησης πρέπει να νοείται ως διαμεσολάβηση μεταξύ δύο κόσμων. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η ΔΜ πρέπει να διατηρεί ουδέτερη θέση, τόσο σε σχέση με το ιταλικό πλαίσιο όσο και με το πλαίσιο προέλευσης της μετανάστριας.

3.2. Πρακτικές διαμεσολάβησης

Αυτό φαίνεται να ισχύει ιδιαίτερα στην περίπτωση μιας από τις ΕΠ που διερευνήθηκαν περισσότερο κατά τη διάρκεια του έργου: τον ΑΓΓΟ. Σε αυτόν τον τομέα, η διαπολιτισμική μεσολάβηση μπορεί πραγματικά να προωθήσει την ουδέτερη επικοινωνία απαλλαγμένη από πολιτισμικές προκαταλήψεις. Στην Ελλάδα, για παράδειγμα, ο ΑΓΓΟ αναδεικνύεται ως μια πολιτισμικά συνυφασμένη πρακτική, γεγονός που υποδηλώνει τον κρίσιμο ρόλο της διαπολιτισμικής μεσολάβησης για να βρεθούν σε κοινό έδαφος οι αλλοδαπές γυναίκες και οι επαγγελματίες. Το θέμα είναι εξαιρετικά ευαίσθητο και πρέπει να αντιμετωπιστεί με προσοχή από όλους τους εμπλεκόμενους επαγγελματίες- η ΔΜ σε αυτή την περίπτωση παίζει κεντρικό ρόλο για να μπορέσει η μετανάστρια να ανοιχτεί σε μια ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης και μη κρίσης, αλλά και για να μπορέσουν οι επαγγελματίες να κατανοήσουν αυθεντικά τη σημασία της πρακτικής για την ίδια τη γυναίκα.

Συχνά το υγειονομικό προσωπικό είναι απροετοίμαστο μπροστά σε γυναίκες που παρουσιάζονται σε κλινικές, συμβουλευτικά κέντρα ή θαλάμους τοκετών σε νοσοκομεία, παρουσιάζοντας αναμφισβήτητα σημάδια ακρωτηριασμού των γεννητικών οργάνων, που συνήθως συμβαίνει στη χώρα καταγωγής. Η παρέμβαση της ΔΜ επιτρέπει στους φορείς να φροντίσουν επαρκώς σε ψυχοκοινωνικό επίπεδο το άτομο όσον αφορά την εμπειρία του- αλλά με την ευρύτερη έννοια συμβάλλει στην εφαρμογή προληπτικών παρεμβάσεων τέτοιων πρακτικών στην περίπτωση των κοριτσιών που γεννήθηκαν ή διαμένουν στη χώρα υποδοχής. Δεδομένης της ευαισθησίας του θέματος, οι κατευθυντήριες γραμμές που εξέδωσε το Ιταλικό Υπουργείο Υγείας αναγνωρίζουν την ανάγκη οι κοινωνικές υπηρεσίες υγείας να κάνουν χρήση των ΔΜ (Italia, Ministero della Salute, 2007), ελπίζοντας ότι οι ΔΜ θα εκδηλώσουν μια ιδιαίτερη ευαισθησία που θα απορρέει από βαθιά γνώση του φαινομένου και από ιδιαίτερο σεβασμό στις απόψεις των ατόμων με τα οποία συναναστρέφονται. Ένας γυναικολόγος που εργάζεται σε νοσοκομειακή μονάδα του Μιλάνου αναφέρει ότι:

«[Οι μετανάστριες] έρχονται με ένα συγκεκριμένο ερώτημα, με συγκεκριμένα συμπτώματα- στην περίπτωση αυτή η υποδοχή και η πορεία που ακολουθείται με τη γυναίκα, είτε θέλει να κάνει επέμβαση ακρωτηριασμού είτε όχι, είναι πάντα μια πορεία στην οποία, εκτός από τον ΔΜ και τον γυναικολόγο, υπάρχει πάντα και ο ψυχολόγος» (Int. ST- BG-IT).

Η επιλογή ενός ΔΜ από μια συγκεκριμένη περιοχή είναι επίσης σημαντική, διότι ορισμένες γυναίκες, παρά την κοινή τους γλώσσα, μπορεί να αντιληφθούν το άτομο από μια συγκεκριμένη χώρα ως πολιτισμικά προσανατολισμένο σε σχέση με τον ΑΓΓΟ, και αυτό μπορεί να τις οδηγήσει στο να αποτραβηχτούν από το διάλογο. Η παρέμβαση και η πρόληψη δεν θα πρέπει ποτέ να γίνεται στο πλαίσιο της αλλαγής της πολιτισμικής προσήλωσης ενός ατόμου και γι' αυτό ο ρόλος του ΔΜ είναι πολύ λεπτός σε αυτό το θέμα.

Η φιγούρα του διαμεσολαβητή είναι ζωτικής σημασίας όχι μόνο σε παρεμβάσεις με γυναίκες θύματα ΑΓΓΟ, αλλά γενικά με τις μετανάστριες που έχουν πέσει θύματα βίας πριν και κατά τη διάρκεια της μεταναστευτικής τους πορείας, αλλά ενδεχομένως και όταν φτάσουν στη χώρα υποδοχής. Εδώ μπορεί να συναντήσουν σημαντικά εμπόδια στην πρόσβαση σε υπηρεσίες φροντίδας και υποστήριξης. Τα εμπόδια αυτά οφείλονται σίγουρα σε γλωσσικά και πολιτισμικά εμπόδια και δυστυχώς οι επαγγελματίες είναι συχνά ανεπαρκώς εκπαιδευμένοι σε κοινωνικο-ανθρωπολογικά θέματα και δεν διαθέτουν τα κατάλληλα εργαλεία επικοινωνίας για να ανταποκριθούν στις ανάγκες των μεταναστριών-προσφυγισσών. Αυτός είναι

ο λόγος για τον οποίο ο ρόλος ενός ΔΜ είναι κεντρικός στο να αναδειχθούν οι ανάγκες των θυμάτων έμφυλης βίας και να τύχουν κατάλληλης φροντίδας. Δεδομένου ότι μια ΔΜ είναι συχνά η ίδια μετανάστρια-προσφύγισσα, μπορεί να έχει υπάρξει θύμα ή μάρτυρας βίας. Αυτό την καθιστά ιδιαίτερα ευαίσθητη σε θέματα έμφυλης βίας και ΕΠ και έτσι είναι σε θέση να δημιουργήσει ένα κλίμα εμπιστοσύνης που επιτρέπει στις γυναίκες να ανοιχτούν και να ζητήσουν βοήθεια. Ωστόσο, για άλλη μια φορά δεν μπορεί να υποτιμηθεί η σημασία της ειδικής κατάρτισης σε θέματα έμφυλης βίας για την ΔΜ. Στην Ιταλία, ένα ενδιαφέρον μοντέλο λειτουργεί από τον Συνεταιρισμό CRINALI, μια ΜΚΟ που εργάζεται στην περιφέρεια της Λομβαρδίας στον τομέα της διαπολιτισμικής κλινικής υποστήριξης. Ο οργανισμός αυτός προσφέρει μια υπηρεσία πολιτισμικής διαμεσολάβησης, στην οποία απασχολούνται μόνο ΔΜ που έχουν εκπαιδευτεί για την εργασία με μετανάστριες σε θέματα υγείας και ψυχοκοινωνικών παρεμβάσεων. Αλλά γενικά, η ανάγκη για ειδική κατάρτιση σε θέματα ΕΠ αναγνωρίζεται ευρέως. Η Περιφέρεια Abruzzi, για παράδειγμα, δημοσίευσε ένα ενδιαφέρον εγχειρίδιο για την κατάρτιση των πολιτισμικών διαμεσολαβητών σχετικά με την πρόληψη του ΑΓΓΟ, αναφέροντας το σχολείο και την υγεία ως θέματα που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής (Marcantonio, 2009).

Αναφορές

- Italia, Ministero della Salute. (2007). *Linee guida per realizzare attività di prevenzione, assistenza e riabilitazione delle donne e delle bambine già sottoposte a pratiche di mutilazione genitale femminile*. Ministero della Salute. https://www.salute.gov.it/imgs/C_17_pubblicazioni_769_allegato.pdf
- Marcantonio, G. (a cusa di) (2009). *La prevenzione ed il contrasto delle mutilazioni genitali femminili nella scuola*. Catanzaro, Rubbettino Industrie Grafiche ed Editoriali.
- Marjanović, M., & Harbutli, A. (2021). *Standards on cultural mediation in protection*. UNHCR. Belgrade, Crisis Response and Policy Centre. <https://reliefweb.int/report/world/standards-cultural-mediation-protection>

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Κεφάλαιο 1 Επιπτώσεις πολιτικών

1.1. ΑΓΓΟ

Η πρόληψη του ΑΓΓΟ απασχολεί πολλά ευρωπαϊκά κράτη μέλη, τα οποία έχουν προσπαθήσει να αναπτύξουν πολιτικές υγείας και ψυχοκοινωνικής φροντίδας, μέτρα προστασίας των παιδιών και προγράμματα πρόληψης του ΑΓΓΟ, συμπεριλαμβανομένων νόμων που απαγορεύουν τον ΑΓΓΟ στις ευρωπαϊκές χώρες. Ορισμένες χώρες (π.χ. η Ιταλία και η Ελλάδα) εφαρμόζουν την αρχή της εξω-εδαφικότητας, τιμωρώντας ακόμη και εκείνους που, όντας κάτοικοι της Ιταλίας ή της Ελλάδας, ασκούν ΑΓΓΟ στο εξωτερικό.

Οι επαγγελματίες υγείας μπορούν να αποτελέσουν παράγοντες αλλαγής σε αυτόν τον τομέα, τόσο όσον αφορά την πρόληψη, τον εντοπισμό/παραπομπή, τη διαχείριση κρίσεων και τις παρεμβάσεις μετά το τραύμα, στο βαθμό που ενσωματώνονται και νομιμοποιούνται στην κοινότητα.

Με βάση τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες έχει θεσπίσει ότι τα άτομα που είναι θύματα δίωξης λόγω φύλου ή κινδυνεύουν να υποστούν δίωξη λόγω φύλου μπορούν να αναγνωριστούν ως δικαιούχοι διεθνούς προστασίας. Βάσει αυτής της διάταξης, το Βέλγιο και η Ελλάδα αναγνωρίζουν το δικαίωμα αυτό με νόμο.

Σε απάντηση στην αύξηση των περιπτώσεων ΑΓΓΟ, πολλές ευρωπαϊκές χώρες έχουν λάβει μέτρα για την **πρόληψη**, τη **θεραπεία** και την **υποστήριξη** των γυναικών που πλήττονται από αυτή την πρακτική. Η Ιταλία, το Βέλγιο και η Πορτογαλία έχουν αναπτύξει διάφορες στρατηγικές και πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση του ΑΓΓΟ, εστιάζοντας στην κατάρτιση των επαγγελματιών, την παροχή υπηρεσιών υγείας και την εφαρμογή των νομικών διατάξεων.

Πολλές ευρωπαϊκές χώρες δίνουν σημαντική έμφαση στην κατάρτιση των επαγγελματιών του κοινωνικού τομέα και της υγείας ως σημαντικό εργαλείο για την πρόληψη των ΕΠ και με στόχο την αύξηση της ευαισθητοποίησης και της κατανόησης του προβλήματος. Προσφέρεται επίσης μια σειρά από υπηρεσίες υγείας, όπως η αποσιδήρωση, η αποκατάσταση της κλειτορίδας, η συμβουλευτική και η ψυχολογική θεραπεία. Μεγάλη προσοχή δίνεται στις μαιευτικές επιπλοκές που οφείλονται σε ΑΓΓΟ τρίτου τύπου και οι οποίες μπορεί να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία της γυναίκας και του νεογέννητου. Σε αρκετά ευρωπαϊκά νοσοκομεία προτείνεται η επανορθωτική χειρουργική για την αποκατάσταση της φυσικής ανατομίας των γεννητικών οργάνων των γυναικών και τη βελτίωση της σεξουαλικότητάς τους.

Στο Βέλγιο, δραστηριοποιείται η GAMS (Groupe pour l'Abolition des Mutilations Sexuelles), μια μη κερδοσκοπική οργάνωση που προσφέρει υποστήριξη στις γυναίκες που έχουν υποστεί ΑΓΓΟ στη χώρα. Η GAMS έχει δύο κύριες στρατηγικές για την υποστήριξη των γυναικών: εργαστήρια ομαδικών συζητήσεων και ψυχοσωματικά εργαστήρια.

Εκτός από την πρόληψη και τις υπηρεσίες υγείας, είναι επίσης σημαντικό να εξεταστεί η παρέμβαση μετά το τραύμα, παρέχοντας υγειονομική, συναισθηματική και ψυχολογική υποστήριξη στα θύματα

1.2. Εξαναταναγκαστικός και πρόωρος γάμος

Σε όλες τις χώρες της ΕΕ, ο εξαναταναγκαστικός και πρόωρος γάμος τιμωρούνται και διώκονται ποινικά. Σε ορισμένες χώρες (Ιταλία, Πορτογαλία) επιτρέπεται στην ηλικία των 16 ετών, σε εξαιρετικές περιπτώσεις και μόνο κατόπιν απόφασης του δικαστή, αφού ακούσει τη γνώμη των γονέων. Εκτός από το νόμο, χρειάζονται και άλλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της ενδυνάμωσης των κοριτσιών και των γυναικών, καθώς και της ενδυνάμωσης των αγοριών και των ανδρών. Μια πολιτισμική αλλαγή είναι απαραίτητη και πρέπει να λάβει χώρα μέσω συνεχών και συστηματικών προγραμμάτων εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης.

Στη συνέχεια, στην Ευρώπη, οι πολιτικές κατά των πρόωρων και καταναγκαστικών γάμων εξακολουθούν να είναι ανεπαρκείς. Είναι απαραίτητο να προωθηθούν και να ενεργοποιηθούν προγράμματα σχετικά με τα εξής:

1. Οικονομική, ψυχολογική και συναισθηματική υποστήριξη των κοριτσιών που έχουν διασωθεί από τέτοιου είδους καταστάσεις,
2. Εφαρμογή της κοινωνικο-πολιτισμικής διαμεσολάβησης και της οικογενειακής παρέμβασης,
3. Διατύπωση μιας κοινωνικής διάγνωσης που να διακρίνει μεταξύ της κατάστασης των ενήλικων γυναικών και της κατάστασης των νεαρών γυναικών σε μεταναστευτικό-προσφυγικό πλαίσιο.

Στην Ιταλία, για παράδειγμα, οι διατάξεις που περιέχονται στο άρθρο 1 του ν. 7 του **"Codice Rosso" (Κόκκινος Κώδικας)** καθιερώνουν το θεσμό του νέου εγκλήματος του «εξαναγκασμού ή της αναγκαστικής ώθησης σε γάμο», που περιλαμβάνεται στον Ενδέκατο Τίτλο «Εγκλήματα κατά της οικογένειας», Κεφάλαιο Ι «Εγκλήματα κατά του γάμου», άρθρο 558 bis του ιταλικού ποινικού κώδικα.

«Όποιος, με βία ή απειλή, εξαναγκάζει ένα πρόσωπο να συνάψει γάμο ή πολιτική ένωση τιμωρείται με φυλάκιση από ένα έως πέντε έτη. Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος, εκμεταλλευόμενος τις συνθήκες ευαλωτότητας ή ψυχικής κατωτερότητας ή ανάγκης ενός προσώπου, με κατάχρηση οικογενειακών, κοντινών, εργασιακών σχέσεων ή σχέσεων εξουσίας που απορρέουν από την επιμέλεια του προσώπου για λόγους φροντίδας, εκπαίδευσης, εποπτείας ή επιμέλειας, το παρακινεί να συνάψει γάμο ή πολιτική ένωση. Η ποινή αυξάνεται εάν οι πράξεις διαπράττονται εις βάρος παιδιού κάτω των δεκαοκτώ ετών. Η ποινή είναι από δύο έως επτά έτη φυλάκισης εάν οι πράξεις διαπράττονται εις βάρος παιδιού ηλικίας κάτω των δεκατεσσάρων ετών. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται επίσης όταν η πράξη διαπράττεται στο εξωτερικό από Ιταλό πολίτη ή αλλοδαπό που διαμένει στην Ιταλία ή σε βάρος Ιταλού πολίτη ή αλλοδαπού που διαμένει στην Ιταλία.»

Ο καταναγκαστικός πρόωρος γάμος έχει αρνητικές συνέπειες για τη σωματική, ψυχολογική και ηθική υγεία των θυμάτων. Ως εκ τούτου, οι κοινωνικές και υγειονομικές πολιτικές και οργανώσεις πρέπει επίσης να ενεργοποιήσουν προγράμματα παρέμβασης μετά το τραύμα, όπως:

- Δημιουργία καταφυγίων για κορίτσια και γυναίκες θύματα και τις οικογένειές τους,
- Βοήθεια στα θύματα και ένταξη στο εργατικό δυναμικό, ώστε να τους δοθεί πραγματική οικονομική αυτονομία και συνακόλουθη κοινωνική θέση,
- Ενσωμάτωση των οικογενειών στην κοινότητα και ευαισθητοποίησή τους σχετικά με τις αρνητικές επιπτώσεις των καταναγκαστικών γάμων στη ζωή των κοριτσιών,

- Δραστηριότητες ευαισθητοποίησης σε σχολεία και κοινότητες,
- Ίδρυση Εθνικού Παρατηρητηρίου για παραδοσιακές ΕΠ,
- Κατάρτιση για επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα, όπως εκπαιδευτικοί, υπηρεσίες επιβολής του νόμου, δικαστικές αρχές.

1.3. Εγκλήματα τιμής

Για τα εγκλήματα τιμής, η πρόληψη θεωρείται επίσης βασική δράση για την καταπολέμηση της πρακτικής αυτής. Τα εγκλήματα τιμής, όπως και ο ΑΓΓΟ και οι καταναγκαστικοί και πρόωροι γάμοι, θεωρούνται διεθνώς μια μορφή έμφυλης βίας (ΕΒ).

Υπάρχουν διάφορες μεθοδολογίες για την πρόληψη της βίας, κύριος στόχος των οποίων είναι ο μετασχηματισμός των συνθηκών που υποστηρίζουν την ΕΒ. Οι μεθοδολογίες αυτές αποσκοπούν στην προώθηση της κοινωνικής μάθησης θετικής συμπεριφοράς και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων για αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων των προληπτικών δράσεων. Προωθούν προγράμματα που στοχεύουν στην αλλαγή των επιβλαβών κοινοτικών και θεσμικών προτύπων, την εφαρμογή ατομικών και κοινωνικών προγραμμάτων ευαισθητοποίησης, τη συμμετοχή των θρησκευτικών ηγετών στην ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης και στην ανάληψη ενεργού ρόλου στην υπεράσπιση και ενίσχυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη συμμετοχή των μέσων ενημέρωσης, καθώς μπορούν να συμβάλουν στην αλλαγή των στάσεων των ατόμων και των κοινοτήτων.

Για παράδειγμα, προγράμματα όπως το Communities Care στοχεύουν στην υποστήριξη κοινοτήτων με στόχο να αναλάβουν ηγετικό ρόλο στη δημιουργία υγιών, ασφαλών και ειρηνικών περιβαλλόντων με ποιοτικές υπηρεσίες για τις γυναίκες και τα κορίτσια. Το πρόγραμμα αυτό αποτελείται από 15 εβδομάδες δομημένων και οργανωμένων διαλόγων με μέλη της κοινότητας που εκπαιδεύονται. Ομάδες ενηλίκων και εφήβων, και των δύο φύλων, συναντώνται για να ευαισθητοποιηθούν σχετικά με τις κοινές αξίες του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ισότητας και της δικαιοσύνης, να συσχετίσουν τις δικές τους εμπειρίες βίας και αδικίας με τις εμπειρίες των άλλων και να διερευνήσουν πώς οι κοινωνικοί κανόνες συμβάλλουν στην έμφυλη βία, συμπεριλαμβανομένων των εγκλημάτων τιμής.

Το πρόγραμμα Communities Care χρησιμοποιεί μια συμμετοχική προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία οι τοπικοί συνεργάτες αναλαμβάνουν την ηγεσία στη χαρτογράφηση και την αξιολόγηση των διαφόρων τομέων υποστήριξης προκειμένου να παρέχουν ασφαλείς και εμπιστευτικές υπηρεσίες σε επιζώντες έμφυλης βίας. Ένα παράδειγμα είναι η αξιολόγηση της ετοιμότητας των υπηρεσιών να ανταποκριθούν σε επιζώντες έμφυλης βίας;

Ο ΠΟΥ όρισε την ακόλουθη στρατηγική και σχέδιο δράσης για την ενίσχυση του συστήματος υγείας για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών κατά την περίοδο 2015-2025 (Παναμερικανικός Οργανισμός Υγείας & Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας [ΡΑΗΟ & WHO], 2015):

- Βελτίωση της έκτασης, της ποιότητας, της διάδοσης και της χρήσης των δεδομένων σχετικά με τη βία κατά των γυναικών για την προώθηση πολιτικών και προγραμμάτων βασισμένων σε στοιχεία,
- Ενίσχυση της πρόληψης της βίας κατά των γυναικών,
- Βελτίωση της ανταπόκρισης των συστημάτων υγείας στη βία κατά των γυναικών,

- Υποστήριξη της ανάπτυξης και αξιολόγησης των εθνικών πολιτικών και σχεδίων για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών. 108

Υπάρχουν σήμερα αρκετά ιδρύματα που δέχονται κορίτσια και γυναίκες θύματα βίας που έχουν εγκαταλείψει τις χώρες καταγωγής τους. Ένα παράδειγμα είναι το Kruton, που εδρεύει στη Στοκχόλμη. Το Kruton είναι ένα ίδρυμα που αποτελείται από ένα καταφύγιο και ένα κέντρο υποστήριξης και συμβουλευτικής που διαχειρίζονται οι κοινωνικές υπηρεσίες. Προσφέρει τεχνογνωσία, υποστήριξη και καθοδήγηση στους επαγγελματίες των κοινωνικών υπηρεσιών. Ο κύριος στόχος αυτού του θεσμού είναι να βοηθήσει αναδυόμενες καταστάσεις, όπως η στέγαση κοριτσιών σε προστατευμένα περιβάλλοντα. Το έργο που επιτελεί το Kruton βασίζεται στη βοήθεια, τη διαχείριση κρίσεων και τον ατομικό σχεδιασμό στέγασης ανάλογα με τις ανάγκες και την προστασία κάθε κοριτσιού/γυναίκας. Πραγματοποιείται επίσης αξιολόγηση κινδύνου για την αξιολόγηση της ανάγκης για προστασία και περιορισμούς κατά την παραμονή στη δομή.

Κεφάλαιο 2

Πρακτικές συστάσεις για τα ενδιαφερόμενα μέρη: πολιτικές και φορείς

Από τις συνεντεύξεις που διεξήχθησαν στο πλαίσιο αυτού του έργου, είναι πλέον σαφές ότι οι ερωτηθέντες δίνουν μεγάλη σημασία σε κάθε μορφή παρέμβασης κατά των παραδοσιακών ΕΠ. Όλοι οι ερωτηθέντες τόνισαν τη σημασία της επένδυσης πάνω απ' όλα στην πρόληψη, καθώς αυτή ενδυναμώνει τα θύματα παρέχοντάς τους γνώσεις σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα δικαιώματα υγείας και επιλογής. Οι δράσεις πρόληψης είναι επίσης σημαντικές για την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας των πολιτών και των επαγγελματιών που εργάζονται με πληθυσμούς που διατρέχουν κίνδυνο.

Σε προληπτικό επίπεδο, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι, όταν μια γυναίκα βρίσκεται σε ένα νέο μεταναστευτικό-προσφυγικό πλαίσιο, βιώνει ένα είδος κρίσης ταυτότητας- επομένως, είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί η υποστήριξη σε κάθε περίπτωση, να επιδειχθεί εγγύτητα χωρίς κριτική. Κατά τη μετανάστευση, οι γυναίκες βιώνουν ένα είδος εσωτερικής σύγκρουσης μεταξύ αυτού που θέλουν να κάνουν και αυτού που «πρέπει» να κάνουν στο πλαίσιο των κοινωνικών κανόνων της οικογένειας και της κοινότητας καταγωγής τους. Επομένως, είναι απαραίτητο να της προσφερθεί ένας χώρος όπου μπορεί να προβληματιστεί για τον εαυτό της και για το τι θα ήθελε καθώς και για το τι αισθάνεται. Ιδανικά, θα πρέπει να υπάρχουν υπηρεσίες και επαγγελματίες που να μπορούν να βοηθήσουν τις γυναίκες να κάνουν αυτή τη μετάβαση.

Οι συνεντεύξεις αποκαλύπτουν επίσης την ανάγκη διάνοιξης γλωσσικών μονοπατιών για τις μετανάστριες, καθώς η γλώσσα αποτελεί σημαντικό εμπόδιο στην κατανόηση και την επικοινωνία με την κοινωνία διαμονής.

Για την πρόληψη ΕΠ, οι πληροφορίες θα πρέπει να παρέχονται σε γλώσσες που μπορούν να κατανοήσουν οι γυναίκες, ώστε να διευκολύνεται η επικοινωνία. Θα ήταν επίσης χρήσιμο να φέρουμε τους ανθρώπους σε επαφή ανεπίσημα μέσω ομάδων αυτοβοήθειας, να φέρουμε κοντά γυναίκες με τα ίδια προβλήματα, ώστε να μπορούν να επικοινωνούν και να ανταλλάσσουν απόψεις άμεσα και να βρίσκουν κοινές στρατηγικές. Είναι σίγουρα χρήσιμο να συγκρίνουμε διαφορετικές κουλτούρες και απόψεις, όχι για να τονίσουμε τις διαφορές, αλλά για να αναζητήσουμε τα κοινά σημεία.

Η πρόληψη και η φροντίδα είναι ένα μεγάλο πολιτιστικό έργο που πρέπει να πραγματοποιείται πολύ συνειδητά από τους δημόσιους φορείς και δεν πρέπει ποτέ να προσανατολίζεται στην αλλαγή του πολιτιστικού υπόβαθρου.

Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντική αλλαγή στη συμπεριφορά των μητέρων απέναντι στις κόρες τους, ιδίως μετά την πανδημία του covid, καθώς οι μητέρες δεν μπορούσαν να επιστρέψουν στις χώρες καταγωγής τους για δύο χρόνια και, ως εκ τούτου, οι σχέσεις με τα μέλη της οικογένειας και οι τοπικές παραδόσεις έχουν επίσης ανασταλεί. Οι γυναίκες αλλάζουν, επειδή είναι νεότερες και λαμβάνουν διαφορετικά μηνύματα, και αυτό ισχύει τόσο για τον ΑΓΓΟ όσο και για τον πρόωρο και καταναγκαστικό γάμο

→ Η κατάρτιση του υγειονομικού, κοινωνικού και εκπαιδευτικού προσωπικού είναι επίσης

απαραίτητη, καθώς εξακολουθεί να είναι πολύ ελλιπής. Υπάρχει έλλειψη κατάρτισης στα σχολεία με τους νέους, σχετικά με τη σεξουαλικότητα, τη σεξουαλική μεταδιδόμενα νοσήματα και τις ΕΠ. Υπάρχουν ενδείξεις ότι το προσωπικό δεν γνωρίζει πώς να το κάνει αυτό επειδή δεν είναι προετοιμασμένο,

- Η κατάρτιση και η ενημέρωση πρέπει να συμπεριληφθούν στον εθνικό σχεδιασμό των κοινωνικών πολιτικών και των οργανώσεων υγείας. Θα πρέπει να ξεπεραστούν οι περιορισμοί σε πόρους και χρόνο,
- Υπάρχει ανάγκη για σαφή και καθορισμένα εργαλεία για τους επαγγελματίες για να εργαστούν σωστά και επαρκώς με τις γυναίκες που κινδυνεύουν από ΕΠ, οπότε απαιτείται ένας μηχανισμός παραπομπής,
- Είναι ανάγκη να προσδιοριστούν οι δείκτες και οι παράγοντες κινδύνου, κάνοντάς τους γνωστούς στους φορείς, σε γυναίκες και άνδρες,
- Απαιτείται ευαισθητοποίηση γύρω από αυτά τα ζητήματα.

Συμπερασματικά, για τη βελτίωση της πρόληψης, είναι απαραίτητη μια **πρωτογενής μελέτη των κοινοτήτων** που ασκούν επιβλαβείς παραδόσεις. Οι άνθρωποι πρέπει να ευαισθητοποιηθούν σχετικά με τις σοβαρές συνέπειες των ΕΠ τόσο ως προς την υγεία, όσο και ως προς τη ζωή. Όσον αφορά τις εκστρατείες ευαισθητοποίησης, πρέπει να δοθεί έμφαση στις συνέργειες μεταξύ όλων των φορέων που ασχολούνται με το θέμα (συμπεριλαμβανομένων των ΜΚΟ, των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, των δημόσιων αρχών, του κράτους), ώστε να υπάρχει συμπληρωματική συνεργασία.

Επιπλέον, οι υπηρεσίες και οι εγκαταστάσεις πρέπει να είναι **προσβάσιμες** και καλά ενημερωμένες για τις κοινότητες, ώστε να παρέχουν συνεχείς πληροφορίες στα μέλη της κοινότητας και στους επαγγελματίες. Είναι απαραίτητη η ύπαρξη και η υποστήριξη ενός συντονιστικού οργάνου που θα ασχολείται με αυτά τα θέματα, όπως ένα εθνικό και ευρωπαϊκό **παρατηρητήριο** για παραδοσιακές ΕΠ.

Ένα άλλο σημαντικό σημείο που πρέπει να επισημανθεί είναι η γνώση και η πληροφόρηση σχετικά με τους **μηχανισμούς παραπομπής σε** κάθε χώρα. Πράγματι, οι συνεντεύξεις με τις γυναίκες αποκάλυψαν ότι ένα ποσοστό από αυτές δεν γνώριζε σε ποιον να απευθυνθεί σε περίπτωση ανάγκης.

Κεφάλαιο 3

Πρακτικές συστάσεις για επαγγελματίες

Καθ' όλη τη διάρκεια της ενασχόλησής τους με τα θύματα ή τα δυνητικά θύματα καταναγκαστικού γάμου, ΑΓΓΟ και εγκλημάτων που βασίζονται στην τιμή, οι επαγγελματίες θα πρέπει να έχουν κατά νου τον κανόνα της **«μιας ευκαιρίας»**: μπορεί να έχουν μόνο μια ευκαιρία να μιλήσουν σε ένα θύμα ή δυνητικό θύμα και έτσι να σώσουν τη ζωή του. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς πολλά θύματα μπορεί να βρίσκονται σε κατάσταση απομόνωσης και ελέγχου, όπου είναι δύσκολο για αυτά να αναζητήσουν και να βρουν εξωτερική βοήθεια, όπως εξηγήθηκε προηγουμένως. Εάν το θύμα δεν λάβει τις κατάλληλες πληροφορίες και υποστήριξη, αυτή η μία ευκαιρία μπορεί να πάει χαμένη (Ηνωμένο Βασίλειο, Foreign Commonwealth and Development Office [UK, FCDO], 2023- Σκωτία, National Health Service [Scotland, NHS], 2009- Forced Marriage Initiative, 2021).

Για το λόγο αυτό, είναι σημαντικό οι επαγγελματίες να γνωρίζουν πώς να ασχολούνται με τα θύματα των ΕΠ, όσον αφορά τις ανάγκες υποστήριξής τους και να λαμβάνουν υπόψη τις συστάσεις που παρουσιάζονται παρακάτω ((Welsh Government, 2019-Scotland, NHS, 2009-Forced Marriage Initiative, 2021- England and Wales, College of Policing, 2021).

Οι βασικές συστάσεις για την ενασχόληση των επαγγελματιών με τα θύματα περιλαμβάνουν: να παρέχουν ασφαλή και εμπιστευτικά περιβάλλοντα- να διασφαλίζουν ότι δεν είναι παρόντα μέλη της οικογένειας ή της κοινότητας- να αξιολογούν τους κινδύνους για την ασφάλεια των θυμάτων- να διασφαλίζουν προσεγγίσεις με ευαισθησία προς τα θύματα και την κουλτούρα- να διασφαλίζουν ότι τα θύματα λαμβάνουν την κατάλληλη υποστήριξη μέσω ατομικών αξιολογήσεων αναγκών και παραπομπών, όταν χρειάζεται.

Η παροχή ενός **ασφαλούς περιβάλλοντος** έχει αναγνωριστεί ως βασική προτεραιότητα κατά τη συνεργασία με τα θύματα ή τα δυνητικά θύματα ΑΓΓΟ (End FGM European Network [End FGM EU], 2021). Οι ασφαλείς χώροι θα υποστηρίξουν τη δημιουργία σχέσης εμπιστοσύνης με τους επαγγελματίες, προκειμένου να βοηθήσουν τα θύματα να αναφερθούν και να δημιουργήσουν ένα ενδυναμωτικό περιβάλλον για την παροχή υποστήριξης και συνεντεύξεων σε ιδιωτικό και ασφαλή χώρο. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό λόγω του φόβου και των εμποδίων που μπορεί να έχουν τα θύματα στην αναζήτηση βοήθειας, λόγω του φόβου αντιπoinων από την οικογένεια ή την κοινότητα για παράδειγμα, όπως εξηγήθηκε παραπάνω. Οι επαγγελματίες θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα θύματα είναι μόνα τους και ότι **δεν υπάρχει κανένα μέλος της οικογένειας ή της κοινότητας**. Εάν πρόκειται για ανήλικο, θα πρέπει να εξεταστεί η παρουσία ενός κατάλληλου ενήλικα και όχι μελών της οικογένειας. Εάν χρειάζεται, μπορεί να προσληφθεί επαγγελματίας διερμηνέας: δεν πρέπει να είναι διερμηνείς συγγενείς ή μέλη της κοινότητας. Λάβετε επίσης υπόψη ότι εάν το θύμα ή το δυνητικό θύμα είναι παιδί, μπορεί να μην αντιλαμβάνεται τη διαδικασία ως καταχρηστική, δεδομένου ότι το πρόσωπο που εκτελεί/εγκρίνει την πρακτική είναι επίσης, συμβολικά και συναισθηματικά, εκείνο που το προστατεύει και το φροντίζει- και να δείχνετε ευαισθησία όσον αφορά τη φύση του εγκλήματος.

Η παροχή εξατομικευμένων και προσιτών πληροφοριών είναι το κλειδί για να βοηθηθούν τα θύματα να κατανοήσουν την κατάστασή τους, να κατανοήσουν τα δικαιώματά τους, τις διαθέσιμες υπηρεσίες

υποστήριξης, αλλά και τους πιθανούς κινδύνους και τις λύσεις που μπορούν να εφαρμόσουν (End FGM EU, 2021). Η ενημέρωση θα πρέπει να περιλαμβάνει νομικές πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματά τους, τα συστήματα δικαιοσύνης, οποιαδήποτε νομική υποστήριξη είναι διαθέσιμη για τα θύματα. Όλες οι επικοινωνίες πληροφοριών προς τα θύματα θα πρέπει να ακολουθούν μια προσέγγιση με σεβασμό και ευαισθησία προς τα θύματα, π.χ. να μην κρίνουν και να μην κάνουν υποθέσεις, να δίνουν χρόνο και χώρο στα θύματα να μιλήσουν και να κάνουν ερωτήσεις και να χρησιμοποιούν απλή και προσιτή γλώσσα.

Ο προσδιορισμός της υποστήριξης που μπορεί να χρειάζεται ένα θύμα θα πρέπει να βασίζεται στην εφαρμογή μιας ατομικής αξιολόγησης αναγκών (εφεξής AAA). Η AAA είναι μια «στρατηγική διαδικασία για τον καθορισμό της φύσης και της έκτασης των αναγκών ενός θύματος» (Meindre-Chautrand et al., 2019). Οι επαγγελματίες υποστήριξης των θυμάτων θα πρέπει ιδίως να προσπαθούν να συλλέγουν πληροφορίες σχετικά με τις ανάγκες που συνδέονται με το είδος του εγκλήματος και με τις ατομικές περιστάσεις. Σε αυτή τη βάση, μπορεί να παρασχεθεί εξατομικευμένη υποστήριξη και, όπου χρειάζεται, να πραγματοποιείται παραπομπή σε σχετικές υπηρεσίες.

Οι επαγγελματίες θα πρέπει επίσης να εντοπίζουν και **να αξιολογούν τους παράγοντες κινδύνου και τις καταστάσεις υψηλού κινδύνου** για τα θύματα. Αυτό περιλαμβάνει υψηλούς κινδύνους για την ασφάλεια των θυμάτων, όπου το θύμα μπορεί να κινδυνεύει: να υποβληθεί στην επιβλαβή πρακτική (αν η επαφή έχει συμβεί στο παρελθόν), να υποστεί επανειλημμένη θυματοποίηση, εκφοβισμό ή αντίποινα, οποιονδήποτε άλλο άμεσο κίνδυνο που θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια ή τη ζωή του θύματος. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τα εξής: (Pasteel, 2015)

- Θάνατος του ενός γονέα που οδηγεί τον άλλο γονέα να λάβει επείγοντα μέτρα για να εξασφαλίσει τον γάμο των παιδιών,
- Ο σεξουαλικός προσανατολισμός του παιδιού/ατόμου μπορεί να οδηγήσει τους γονείς σε καταναγκαστικό γάμο για να διατηρήσουν τα προσχήματα,
- Υπάρχουσες συγκρούσεις και βία μέσα στην οικογένεια.

Οι επαγγελματίες θα πρέπει επίσης να έχουν κατά νου ότι η αποκάλυψη του εγκλήματος ή των εγκλημάτων που έλαβαν χώρα μπορεί να θέσει τα θύματα σε κατάσταση κινδύνου και σε κίνδυνο αντιποίνων ή επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης από τον δράστη ή τους δράστες. Για παράδειγμα, η αποκάλυψη μιας κατάστασης ΑΓΓΟ ή η προσπάθεια διαφυγής από μια κατάσταση καταναγκαστικού γάμου μπορεί να οδηγήσει το θύμα να υποστεί βία και εγκλήματα που βασίζονται στην τιμή, εάν η οικογένεια/κοινότητα του το μάθει. Κατά τη διάρκεια της εμπλοκής θα πρέπει να λαμβάνονται κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης ενός **σχεδίου ασφάλειας** με τα θύματα (Réseau Mariage et Migration, 2018). Όποτε είναι δυνατόν, προτείνεται να μην απομακρύνεται το θύμα ή να μην επιστρέφει στην οικογένειά του παρά την επιθυμία του (Forced Marriage Initiative, 2021). Γενικά, οι επαγγελματίες πρέπει να ακούν το θύμα και να σέβονται τις επιθυμίες του, όποτε αυτό είναι δυνατόν. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα θύματα μπορεί να επιθυμούν να ακολουθήσουν μια πορεία δράσης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την ασφάλειά τους, επομένως οι επαγγελματίες θα πρέπει να τους εξηγήσουν τους κινδύνους και, κατά περίπτωση, να υιοθετήσουν τις απαραίτητες προφυλάξεις για την προστασία των παιδιών ή των ενηλίκων (Foreign Commonwealth and Development Office, 2023).

Η υιοθέτηση μιας **πολιτισμικά ευαίσθητης προσέγγισης κατά την** επαφή με τα θύματα ή τα δυνητικά θύματα είναι θεμελιώδης για μια προσέγγιση με σεβασμό και ευαισθησία προς τα θύματα. Αυτό μπορεί να γίνει, για παράδειγμα, μέσω (Bessoule & Hildenbeutel, 2022):

- Αποφυγής γενικευμένων δηλώσεων και στιγματισμού, ιδίως όσον αφορά τις πληγείσες κοινότητες,
- Προσοχής στη γλώσσα που χρησιμοποιείτε και προσπάθεια χρήσης της γλώσσας που χρησιμοποιεί ο συνομιλητής (για παράδειγμα, χρήση της διατύπωσης «περιτομή» αντί για «ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων», κατά τη συνομιλία με ένα θύμα),

- Αντίληψη της πολυπλοκότητας των εγκλημάτων, ιδίως σε σχέση με την εμπλοκή της οικογένειας και τον κίνδυνο αποκλεισμού από την κοινότητα ως μέτρα αντιποίνων και των συναισθημάτων που μπορεί να προκληθούν στα θύματα/εν δυνάμει θύματα,
- Εμπλοκής διαπολιτισμικών μεσολαβητές όπου είναι δυνατόν.

Υποδοχή γυναικών θυμάτων ή γυναικών που κινδυνεύουν από ΕΠ

- Οι γυναίκες πρέπει να έχουν τακτική και έγκαιρη πρόσβαση σε πληροφορίες και κατάρτιση σχετικά με τα δικαιώματά τους σε γλώσσα που κατανοούν.
- Οι επαγγελματίες πρέπει να γνωρίζουν και να ενεργούν αναλόγως, έχοντας κατά νου ότι κάθε παιδί, κάθε γυναίκα, πέρα από όλες τις παραδόσεις και τις συμβάσεις, έχει δικαίωμα στην υγεία και την ακεραιότητα του εαυτού της.
- Η γνώση των παραδόσεων και των τυπικών πρακτικών άλλων πολιτισμών αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο για την οικοδόμηση μιας ισότιμης σχέσης μεταξύ των φορέων εκμετάλλευσης και των επισκεπτών των εγκαταστάσεων, έχοντας πάντα κατά νου τις οικουμενικές αρχές προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών, των παιδιών και των κοριτσιών.
- Η γνώση αυτών των παραδόσεων στη σωστή τους διάσταση και η αποφυγή του στιγματισμού ή/και της ποινικοποίησης συμβάλλει στην προετοιμασία ενός διαλόγου που καλωσορίζει τις γυναίκες που έχουν πέσει θύματα αυτών των πρακτικών.
- Είναι σημαντικό οι εργαζόμενοι στην υποδοχή να είναι επίσης προετοιμασμένοι να αντιμετωπίσουν αυτά τα ζητήματα, να είναι ενημερωμένοι για την ύπαρξη αυτών των παραδόσεων και να είναι σε θέση να προσφέρουν στις γυναίκες την απαραίτητη βοήθεια.
- Οι συνεντεύξεις με τις γυναίκες πρέπει να εξετάζουν τις πιθανές ηθικές, ψυχολογικές και θεραπευτικές επιπτώσεις, να χρησιμοποιούν την πολιτισμική διαμεσολάβηση και να χαρακτηρίζονται διαρκώς από σεβασμό για την αρχή της αυτονομίας του ατόμου και την αρχή του οφέλους του.
- Κατά τη διεξαγωγή μιας συνέντευξης με γυναίκες που μπορεί να έχουν υποστεί μια παραδοσιακή ΕΠ, πρέπει να τηρείται μια ισορροπημένη στάση, χωρίς προκαταλήψεις και κρίσεις είτε για την φαινόμενο ή τον πολιτισμό προέλευσης, και χωρίς να υποθέτουμε ότι όλες οι γυναίκες έχουν υποστεί την πρακτική αυτή.
- Λαμβάνοντας υπόψη ότι η σεξουαλικότητα παραμένει ταμπού σε πολλές κοινότητες, η προσέγγιση της επαλήθευσης της αναπαραγωγικής υγείας και της ευημερίας μιας γυναίκας μπορεί να παράσχει πληροφορίες για το αν έχει που έχουν υποστεί ΑΓΓΟ ή άλλες ΕΠ.
- Στην ειδική περίπτωση των επαγγελματιών υγείας για τον εντοπισμό του ΑΓΓΟ, εάν κριθεί απαραίτητο, ο επαγγελματίας υγείας θα πρέπει να προσδιορίσει τον τύπο της τομής ή της αλλοίωσης που υπάρχει, φροντίζοντας να ελαχιστοποιηθούν οι επαναλαμβανόμενες εξετάσεις που μπορεί να προκαλέσουν στο άτομο αυξημένη δυσφορία ή αίσθημα εισβολής στην προσωπική του ζωή.

Στο στάδιο της αρχικής συνέντευξης, συνιστάται να:

- Προσδιορίσετε το γεωγραφικό και πολιτισμικό υπόβαθρο της γυναίκας.
- Ρωτήσετε το θύμα ή το άτομο που κινδυνεύει αν αισθάνεται άνετα να σας μιλήσει στην τρέχουσα τοποθεσία σας και φροντίστε να του μιλήσετε σε έναν ασφαλή και ιδιωτικό χώρο. Εάν το άτομο συνοδεύεται από κάποιον, μην υποθέσετε ότι είναι ασφαλές να μιλήσετε για την εμπειρία τους μπροστά σε αυτό το άτομο, θα πρέπει πάντα να τους μιλάτε μόνο μαζί τους.

- Διαβεβαιώσετε το θύμα ή το άτομο που διατρέχει κίνδυνο για την εμπιστευτικότητα και εξηγήστε τη συγκατάθεση μετά από ενημέρωση, δηλαδή ότι δεν θα δώσετε πληροφορίες σε κανέναν (συμπεριλαμβανομένης της οικογένειας, των φίλων ή της κοινότητας) χωρίς τη συγκατάθεσή τους ή ενάντια στην ευημερία τους.
- Κατανοήσετε αν έχει ελάχιστη σχολική εκπαίδευση και πρωτογενή γνώση αυτής.

Αφού γίνουν κατανοητά αυτά τα δύο στοιχεία, συζητήστε με τη γυναίκα τις πιθανές παραδοσιακές πρακτικές που υπάρχουν στον πολιτισμό της και συνδέονται με τελετές μετάβασης ή/και εξαγνισμού. Αυτό θα καταστήσει δυνατό να κατανοήσετε με ποια ορολογία η γυναίκα προσδιορίζει το φαινόμενο και στη συνέχεια να συσχετίσετε μαζί της τον προσδιορισμό του είδους της πρακτικής που εκτελέστηκε.

Μόλις χτιστεί μια σχέση εμπιστοσύνης και σιγουριάς, μπορεί κανείς να προχωρήσει σε πιο συγκεκριμένες ερωτήσεις σχετικά, για παράδειγμα, με την κανονικότητα του εμμηνορροϊκού κύκλου, τον πιθανό πόνο κατά τη διάρκεια του κύκλου ή/και κατά τη σεξουαλική επαφή, καθώς και με το πώς έχουν πραγματοποιηθεί τυχόν εγκυμοσύνες και γεννήσεις. Ανάλογα με την επαγγελματική σας ιδιότητα και τον τρόπο με τον οποίο το θύμα ή το άτομο που κινδυνεύει από επιβλαβείς πρακτικές σας προσεγγίζει, όταν επικοινωνείτε μαζί του μπορεί να μην αποκαλύψει άμεσα τι του έχει συμβεί ή να το υπαινιχθεί μόνο έμμεσα. Τα θύματα μπορεί να μην μιλούν ανοιχτά λόγω ανασφάλειας, αισθήματος ντροπής και ενοχής και λόγω αφοσίωσης στην οικογένεια. Στην περίπτωση του ΑΓΓΟ, μερικές φορές τα θύματα δεν το αντιλαμβάνονται ούτε ως ζήτημα ή ως αιτία άλλων προβλημάτων υγείας.

Πράγματα που μπορείτε να κάνετε:

- Ενημερώστε τη γυναίκα για τα δικαιώματά της και την πορεία της συνέντευξης που πρόκειται να διεξαχθεί. Χρησιμοποιήστε απλή, σαφή γλώσσα, χωρίς τη χρήση επιθέτων που θα μπορούσαν να υποδηλώνουν κρίση σε σχέση με την κουλτούρα προέλευσης της γυναίκας,
- Διεξάγετε τη συνέντευξη σε προστατευμένο χώρο και με γυναικείο προσωπικό (συμπεριλαμβανομένου του γλωσσικού-πολιτισμικού διαμεσολαβητή, εκπαιδευμένου επί του θέματος),
- Εμπλακείτε σε μια βάση «ανάγκης γνώσης». Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να ρωτάτε μόνο ό,τι χρειάζεται να γνωρίζετε εκείνη τη στιγμή, προκειμένου να εκπληρώσετε το ρόλο σας στην υποστήριξη ή την προστασία του ατόμου που βρίσκεται σε ανάγκη,
- Μην κάνετε περιττές παρεμβατικές ερωτήσεις που θα μπορούσαν να τραυματίσουν περαιτέρω το θύμα,
- είτε κάποιες δηλώσεις παρηγοριάς και υποστήριξης και ενισχύστε ότι αυτό που τους συνέβη δεν ήταν δικό τους λάθος,
- Σκεφτείτε ότι, αν είναι δυνατόν, η συζήτηση αυτή μπορεί να απαιτήσει μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Δεν είναι εύκολο να μιλήσει κανείς για τραυματικές εμπειρίες, γι' αυτό δεν πρέπει να βιαστείτε,
- Εάν το επίπεδο κινδύνου δεν απαιτεί κάτι διαφορετικό και είναι δυνατόν να το κάνετε, ίσως χρειαστεί να αξιολογήσετε εάν το θύμα ή το άτομο που βρίσκεται σε κίνδυνο είναι έτοιμο να μιλήσει για την επιβλαβή πρακτική. Αν δεν είναι ακόμη έτοιμο να μιλήσει περισσότερο και αν αυτό είναι εφικτό για εσάς σύμφωνα με την επαγγελματική σας ικανότητα, δώστε του χρόνο. Προσπαθήστε να βρείτε ποιοι φόβοι και άγχη παρεμποδίζουν το να ανοιχτεί, καθησυχάστε τους για την εμπιστευτικότητα, ενθαρρύνετε επόμενες συναντήσεις και παρέχετε ακριβείς και ενημερωμένες πληροφορίες για τις σχετικές διαθέσιμες υπηρεσίες,
- Διαβεβαιώστε το θύμα ή το άτομο που βρίσκεται σε κίνδυνο ότι οι ενέργειες που πρέπει να γίνουν θα συζητηθούν μαζί του και ότι μπορεί να ζητήσει βοήθεια ανά πάσα στιγμή, ακόμη και αργότερα, εκτός εάν υπάρχει κίνδυνος που απαιτεί άμεση δράση.

Πράγματα που δεν πρέπει να κάνετε:

- Να θεωρείτε δεδομένο τι είναι ο ΑΓΓΟ ή άλλες ΕΠ και να τα αναφέρετε ως αρνητικές πρακτικές,
- Χρήση επιθετικής γλώσσας ή γλώσσας που στιγματίζει,

- Αποφύγετε τη διεξαγωγή της συνέντευξης με την παρουσία πολλών ατόμων ή τον αποκλεισμό μιας γυναίκας από τη διαδικασία της συνέντευξης, ειδικά όταν το θύμα είναι γυναίκα.

Η υποδοχή πιθανών γυναικών θυμάτων καταναγκαστικών γάμων

- Όλες οι συνεντεύξεις με τη γυναίκα πρέπει να γίνονται εμπιστευτικά,
- Για τη συνέντευξη, είναι σημαντικό να μην χρησιμοποιούνται ποτέ συγγενείς, φίλοι ή διαμεσολαβητές που ανήκουν στην κοινότητα αναφοράς ως διερμηνείς, διότι αυτό θα εμπόδιζε τη γυναίκα να εκφράζεται με σαφήνεια για την κατάσταση βίας που έχει υποστεί και την εμποδίζουν να ζητήσει άμεσα βοήθεια,
- Η συνέντευξη θα πρέπει πάντα να πραγματοποιείται σε ένα μέρος που η ίδια θεωρεί ασφαλές. Στη συνέντευξη πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και να αξιολογούνται όλοι οι παράγοντες κινδύνου,
- Πρέπει να εξηγηθούν στη γυναίκα, με συντομία και σαφήνεια, οι δυνατότητες βοήθειας που μπορεί να χρησιμοποιήσει και οι πιθανές λύσεις από νομικής άποψης.

Έγκυες γυναίκες μετά από εξαναγκαστικό γάμο

Η υιοθέτηση ενός παιδιού από μια γυναίκα που βρίσκεται σε δύσκολη κατάσταση λόγω ενός ανεπιθύμητου γάμου μπορεί να είναι μια πολύπλοκη και συναισθηματικά φορτισμένη διαδικασία. Όταν η γυναίκα επιλέγει να κρατήσει το παιδί, είναι πιθανό να αντιμετωπίσει προκλήσεις που αφορούν τόσο την προσωπική της ευημερία όσο και την υγεία της ψυχικά και σωματικά. Τα αισθήματα μοναξιάς και ενοχής μπορούν να ενταχθούν σε ένα πλαίσιο όπου η γυναίκα νιώθει απομονωμένη και αβοήθητη, ειδικά αν η κοινωνική της υποστήριξη είναι περιορισμένη. Μπορεί επίσης να παρατηρήσει την απουσία μιας «οικογενειακής κοινότητας», που θα μπορούσε να προσφέρει όχι μόνο συναισθηματική στήριξη, αλλά και πρακτική βοήθεια στη φροντίδα του παιδιού. Η νοσταλγία για μια ιδανική οικογενειακή κατάσταση, ακόμα και αν αυτή είχε βίαια στοιχεία, μπορεί να την φέρει σε σύγκρουση με την τρέχουσα πραγματικότητά της. Αυτές οι εσωτερικές συγκρούσεις μπορεί να οδηγήσουν σε καταστάσεις συναισθηματικής εξάντλησης, βαθιάς λύπης και αίσθησης αποτυχίας. Η προσφορά της κατάλληλης υποστήριξης και η προώθηση της ψυχικής υγείας είναι θεμελιώδεις για την ευημερία της γυναίκας και του παιδιού της. Ο ρόλος του κοινωνικού δικτύου, των επαγγελματιών υγείας και των οργανώσεων που υποστηρίζουν την οικογένεια είναι κρίσιμος για να μπορέσει η γυναίκα να διαχειριστεί τα συναισθηματικά της ζητήματα και να ενισχύσει τον ρόλο της ως μητέρα, ενισχύοντας ταυτόχρονα την αυτοεκτίμησή της και παρέχοντας ένα πιο υγιές περιβάλλον για το παιδί.

Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι, έως ότου το παιδί συμπληρώσει την ηλικία των έξι μηνών, πρέπει να λαμβάνονται αυστηρά μέτρα ασφαλείας: στην πραγματικότητα, αυτό είναι το χρονικό όριο στο οποίο ο πατέρας μπορεί να ενδιαφερθεί να εντοπίσει και να αναγνωρίσει το παιδί για να επιτύχει τη νομιμοποίησή του, εάν έχει εισέλθει παράτυπα σε μια τέτοια ευρωπαϊκή χώρα.

Αναφορές

Bessoule, A., & Hildenbeutel, J. (Eds.). (2022). *Intervention in cases of female genital mutilation FGM and early and forced marriage EFM: An interdisciplinary guide for professionals working in Berlin with girls and women at risk of being subjected to or affected by FGM and or EFM*. Terre de Femmes. https://www.endfgm.eu/content/documents/tools/CHAIN_Intervention_in_cases_of_FGM_and_

- England and Wales, College of Policing. (2021, October 14). *Female genital mutilation*. <https://www.college.police.uk/app/major-investigation-and-public-protection/female-genital-mutilation>
- End FGM European Network. (2021). *Support services for survivors of female genital mutilation in Europe*. End FGM EU.
- Meindre-Chautrand, L., Altan, L., Erquicia, M., Verelst, A., & Darby, P. (2019). *How to identify victims' support needs? Guidelines to develop an individual needs assessment*. Victim Support Europe. https://victim-support.eu/wp-content/files_mf/1626337899GuidlinesfinalforprintF.pdf
- Pan American Health Organization, & World Health Organization. (2015). *Violence against women: Strategy and plan of action on strengthening the health system to address violence against women*. PAHO & WHO. https://iris.paho.org/bitstream/handle/10665.2/18386/CD549Rev2_eng.pdf?sequence=7&isAllowed=y
- Pasteel, M. (Ed.). (2015). *Mariage forcé? Guide à l'usage des professionnel-le-s*. Institut pour L'Égalité des Femmes et des Hommes. <https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/downloads/84%20-%20Mariage%20forc%C3%A9.%20Guide%20%C3%A0%20l'usage%20des%20professionnelles.pdf>
- Réseau Mariage et Migration. (2018). *Les violences liées à l'honneur? Guide à destination des professionnel-le-s*. https://mariagemigration.org/wp-content/uploads/2021/11/Guide_VLH_final.pdf
- Scotland, National Health Service. (2009). *Harmful traditional practices: What health workers need to know about gender-based violence*. <https://www.healthscotland.scot/media/2100/gbv-harmful-traditional-practices.pdf>
- Forced Marriage Initiative. (2021). *A framework for identifying and responding to cases of forced marriage*. Tahirih Justice Center. <https://preventforcedmarriage.org/resources/a-framework-for-identifying-and-responding-to-cases-of-forced-marriage-2/>
- United Kingdom, Foreign Commonwealth and Development Office. (2023, April 13). *Multi-agency statutory guidance for dealing with forced marriage and multi-agency practice guidelines: Handling cases of forced marriage: Accessible version: Guidance*. <https://www.gov.uk/government/publications/the-right-to-choose-government-guidance-on-forced-marriage/multi-agency-statutory-guidance-for-dealing-with-forced-marriage-and-multi-agency-practice-guidelines-handling-cases-of-forced-marriage-accessible>
- Welsh Government. (2019, June 5). *Female genital mutilation: Guidance for professionals*. <https://www.gov.wales/female-genital-mutilation-guidance-professionals>

PARTNERS

